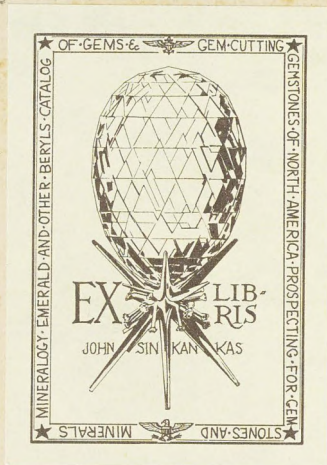

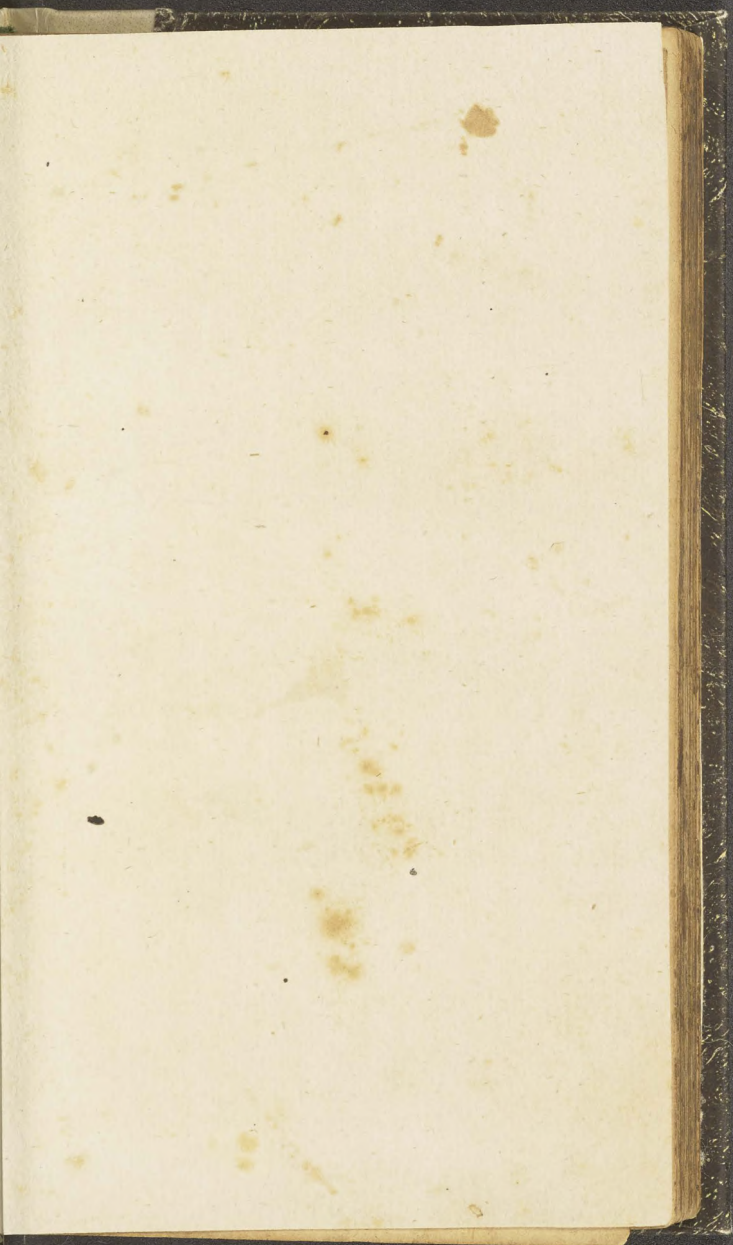

126⁰⁰ 1/85
cat

Third ED (1613, 1624, 1625)

(24), 294, (8), (2) pp

JSL
00024272

CASPARI
BAVHINI BASILEENS.
ARCHIATRI
&

PRAXEOS PROFESS.
ORDINAR.

DE
LAPIDIS BEZAARIS
ORIENTAL. & OCCIDENT.
CERVIN. & GERMANICI

Ortu natura differentiis
veroque usu
EX

Veterum & recentiorum placitis

LIBER

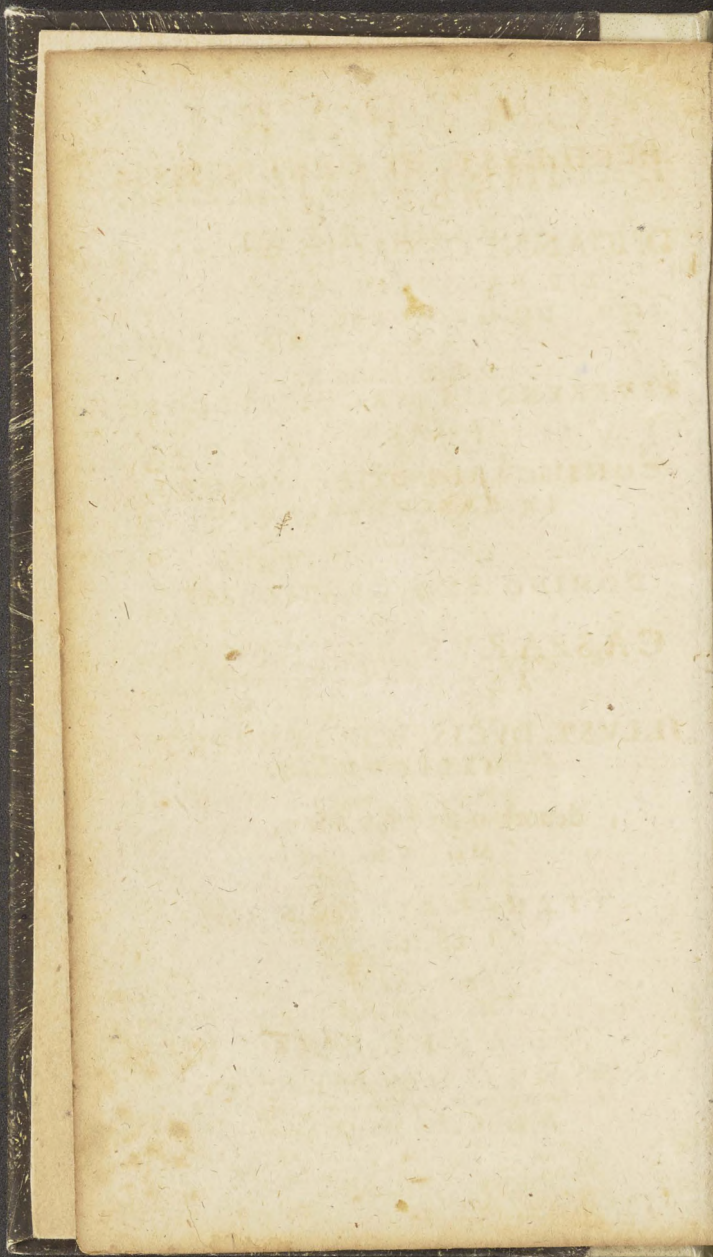
priori editione auctior.

BASILEÆ
Sumptibus LVDOVICI REGIS

ANNO MD. LXXV.

(1625)

PERILLVST. ET GENEROSISS:

DOMINO

D. IOANNI GEORGIO SENIORI

LIB. BARONI IN FROBVRG

DOM. IN GLIERISS.

&c.

REVERENDISS. ARCHIEPISCOPI

SALISBVRGEN.

CONSILIARIO ET PRAEFECTO

IN RASCHENBERG

&c.

DOMINO SVO GRATIOSISS.

CASPARVS BAVHINVS

ARCHIATER

ILLVST. DVCIS WIRTENBERG:

MEDICVS

deuotè OBSERVANT:

MONVM.

ΤΥΧΗ ΚΑΙ ΠΟΝΟ

offert.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Antea est DEI OPT. MAX. in subleuandis humanis nostris miseriis beneficentia, PERILL. & GENEROSISS. D. BARO, ut non solum de necessariis prospiciat: verum & varia abundantiaq, largâ manu nobis fundat in p. & c. Ecce enim (ut etiam sagaciss. naturæ scrutator C. Plinius Secundus testatur) ex quolibet viridario hortove, vegetabile quoddam, herba frutexve, earumq, varia partes, semina, radices, ligna, folia, fructus medico usui inservire possunt: adeo ut αἰτίδια, ἀλεξιφάρμακα, aliaq, sanitatis humanæ præsidia, è longinquis orbis partibus accersere supervacaneum videatur. Nihilominus (rara cum sint cara, varietasq, quandoque delectet) talis plurimis est indoles, ut domi nascentia aspernentur, exotica Indiarum & Arabie indigena exoptent. Hinc & LAPIS BEZAR, qui ab Arabibus primum, ante annos plus minus septingentos, inuentus, nostris autem temporibus annis circiter septuaginta Europæis usitatus, velut

EPISTOLA DEDIC.

velut vniuersale quoddam aduersus quacunque venena αλεξιθηρον, febresq; malignas remedium expetitur. Quo igitur de eo certi essemus, cum non modò quibusuis gemmis aequiparetur, sed & Auro praeferatur: quo agris subleuandis, dum opus esset, eo ipso vti possemus: quo denique & de eo nostram sententiam efflagitantibus satisfaceremus, in huius Lapidis naturam verumque usum, omni studio, omniq; diligentia penitiùs inquirere libuit: non solum, ut quomodo utiliter atque absque dispendio in ægrorum utilitatem adhiberi possit, quidq; de eo statuendum sit, palam fiat: Sed etiam ut simul Principum Magnatùmque Archiatris ansam praeberemus, Dominos suos monendi rogandique, quo venatoribus suis, ut Bezaar Germanicum summâ diligentia indagent, iniungant: in proprium subditorumq; emolumentum. Ex diuinâ siquidem DEI MAX. clementiâ duplex nobis est Bezaar. Vnum Ceruo, alterum Rupicapra, primordia sua accepta ferens. Ceruinum quidem, siue viscosam illam interiori oculorum Cerui angulo adhaerentem materiam, consideremus. Hanc in Orientalibus Ceruis Auenzoar, Scribonius Largus in Syailia reperiri asserit. Sordes hic eas vocat, quas eius loci venatores ad Scorpionum ictus mor-

EPISTOLA

*iusq³ asservabant. Easdem sordes in Germaniâ
 & Langius observavit, aliq³ notarunt. Sin de
 Ceruinis in dicto oculi canto in lapideam duri-
 tiem lacrymis concretis loquamur, quemad-
 modum Veterinaria medicina gravis auctor
 Theomnestus scripto prodidit. Inter recentio-
 res quoque Christophorus Encelius Germanus,
 I. Caesar Scaliger Italus, & Iohannes Bodinus
 Gallus notarunt, atque ad omnis generis vene-
 na, veterum imitatione commendarunt. Aut
 tandem, de eo, qui Sexto Platonico Philosopho
 pregnantium Phylacterium est, lapide in Cerui
 ventriculo, Cervæ utero reperto: qui etiam
 Constantino Affricano testante, conceptum
 promouet. His Alexiteriam vim inesse evincit
 osculum quod Ceruino Cordi innascitur, quod
 applausu non exiguo, magnoque consensu o-
 mnes ea facultate dotatum asserunt: Cerui-
 num hoc est. Pila etiam in Rupicapris siue Da-
 mis, ex suavisimarum herbarum pabulo, & o-
 dia insigni prædita, gratissimumque spirantes
 odorem inveniuntur. Harum usum & morbis
 malignis & agrè parturientibus, singulariter
 commendant. In illarum utinam (ii præser-
 tim quos Alpes accolæ habent, ideoq³ iis abun-
 dant) in viribus potius indagandis, quàm
 iis acquirendis, diligentiolem navarent ope-
 ram.*

DEDICATORIA.

ram. Sic etenim aequè facile pauperibus (nec minor enim horum Christiano Medico cura habenda) ac Magnatibus diuitiisq; abundantibus, mederemur: & tum enim domesticum Bezaar nobis abundans suppeteret. Eâdem ratione quoque nec ullus adulterii, quod in Bezaare Indico vulgare est, metus nos teneret: de his in Tractatu ipso ampliùs. Hæ, inquam, suscepti nostri laboris causæ fuere, quo ante decennium scriptum hoc luci exposuimus. Eius autem exemplaribus omnibus penitus distractis, Typographi rogatu, secundo nunc eum auctiorem, & nitidiorem damus. Hunc igitur factum in Tuum, PERILLVST, & GENEROSISS. BARO, sinum deuoluo, eum ut ab infensis defendas, & tutelare eius quodammodo sis numen. Et quem quasò rectius? quem iustius? quem aequius? ei Patronum eligerem? Ut enim fulgorem Illustrissimæ FROBURGIACÆ familia taceã: in eius enim laudem alii multi digressi cùm sint, satius mihi, nihil, quàm parum dixisse videtur, ne offendisse videar. Tanta GEN. TVE in ILLUSTRISS. Principum Consiliis dexteritas, prudentia, & authoritas. Magna tua in literatos fauor & animi propensio. Tantum rerum naturalium perscrutandi desiderium. Non obscure sanè hæc

EPISTOLA DEDIC.

mibi, si ulli alio, perspecta fuere, dum in Arcem Tuam non ita procul à nobis distantem, ab annis aliquot, propria valetudinis mihi committenda causâ, vocare me dignatus es: ubi & inter alia, in quibus summum Heroicarum virtutum splendorem, quas incomparabilis acuit Humanitas, veneratus & admiratus sum, fato & consultò, ut & in ipso exposuimus opere, de Bezaare nostro Germanico colloquium nobis fuit. Cuius occasione non ita pridem par fragrantium illarum Pilarum tuo munere etiam obtinui. Cai, inquam, rectius iustiusq;, quàm ei cuius humanitate & munificentia splendor hic prodit fœtus, hac in re Defensorem constituerem? sub cuius nomine equius in litteratorum manus iterum perueniret?

Suscipe igitur, PERILLVST. ET GENEROSISS. BARO, eum benignè, fronte hilari & serenâ, quâ pro insigni tuâ humanitate cuncta soles. Obseruatiam meam in GEN. TVAM summam, hoc litterario munere testatam volui. Ne igitur eius detrectes tutelam, iterum etiam atq; etiam rogo, oro & obtestor, omniaq; quæ à me proficisci possunt, officia paratissima offero. BASILEÆ X. KL. Quintileis ANNO
τῆς Γεοργωσίας CIO. IC. CXXIV.

Π Ι Ν Α Ξ

EORVM QVORVM OPERA

VSI SYMVS.

A

ABDALA
Adamus
Albertus

Alexander

Amatus

Ambrosius

Andreas

Andreas

Andreas

Andreas

Andreas

Andreas

Andreas

Andromachus,

Anshelmus

Antonius

Antonius

Antonius

Antonius

Antonius

Antonius

Anarach Medicus Arabs,

Lonicerus,

Magnus,

Massaria.

Lusitanus.

Paræus.

Alpagius Bellunensis,

Baccius.

Cæsalpinus.

Dörerus.

Lacuna.

Libauius.

Theuetus.

Boëtius,

Fornesius.

Fumanellus.

Guaynerius.

Mizaldus.

Musa Brassauolus,

Portus.

Antonius
Aristoteles.
Arnoldus
Arnoldus
Auenzoar
Auerroes
D. Augustinus.
Auicenna.
Baldus
Bernhardus
Bernhardus

Camillus
Carolus
Carolus
Casparus
Christophorus
Christophorus
Christophorus
Christophorus
Claudius
Claudius
Claudius
Claudius
Conradus
Conradus
Constantinus

Daniel
Dauid
Diomedes

Schnebergerus.

Manlius.
Villanouanus.
Arabs.

B

Angelus.
Paludanus.
Penottus.

C

Leonardus.
Clusius.
Gallus.
Schwenckfeldt.
Acosta.
Encelius.
Hornius.
Hüebelin.
Chapuys.
Galenus.
Ptolomæus.
Richardus.
Gesnerus.
Heresbachius.
Africanus.

D

Sennertus.
Propheta.
Amicus.

Diome-

Diomedes

Cornarus.

Emanuel

E
Tremellius.

Empedocles.

Euax

Arabs.

F

Fabius

Columna.

Felix

Platerus.

Ferdinandus

Lopez.

Ferdinandus

Ponzettus Cardinalis.

Ferrandes

Imperatus.

Franciscus

Hildesheim.

Franciscus

Pona.

Franciscus

Valesius.

G

Gabriel

Fallopius.

Gabriel

Hummelbergius.

Garzias

ab Horto.

Gorhardus

Arthus.

Gregorius

Bertinus.

Gregorius

Horstius.

Gregorius

Schon.

Gualtherus

Ryff.

Guido

Pancirollus.

Guilhelmus

Fabricius.

Guilhelmus

Gratarolus.

H

Hali

Abbas Arabs.

Hali

Rhodan Ægyptius.

Hamed

Ebenreriphus Arabs.

Henningus

Scheneman.

Henri-

Henricus	à Bra.
Henricus	Dobbinus.
Henricus	Ranzouius.
Henricus	Salmuth.
Hercules	Saxonia.
Hesiodus.	
Hieronymus	Brisianus.
Hieron.	Capeuaccius.
Hieron.	Cardanus.
Hieron.	Mercurialis.
Hieron.	Montius.
Hieron.	Reusnerus.
Horatius	Augenius.
Hortus	Sanitatis.

I

Iacobus	ab Alen.
Ioachimus	Camerarius.
Ioachimus	Schillerus.
Ioannes	Agricola.
Ioan. Antonius	Sarracenus.
Ioan.	Arculanus.
Io. Baptista	Montanus.
Ioan. Baptista	Syluaticus.
Ioan.	Bauhinus.
Ioan.	Bodinus.
Ioan.	Caluinus.
Ioan.	Collerus.
Ioan.	Costæus.
Ioan.	Crato.
Ioan.	Fernelius.
Ioan.	Fragosus.

Ioan.

Ioan. Franciscus	Vlmus.
Ioan. Georgius	Agricola.
Ioan. Georgius	Schenckius.
Ioan.	Gorraeus.
Ioan.	Guinterus Andernacus.
Ioan.	Heurnius.
Ioan.	Hugo à Linscotten.
Ioan.	Kentmannus.
Ioan.	Langius.
Ioan.	Manardus.
Ioan.	Matthæus.
Ioan.	Mesues.
Ioan.	Porta.
Ioan.	Renodæus.
Ioan.	Schenckius.
Ioan.	Thomas Minadous.
Ioan. Iacobus	Weckerus.
Ioan.	Wittichius.
Iosephus	Acosta.
Iosephus	Quercetanus.
Israel	Spachius.
Iulius Cæsar	Claudinus.
Iulius Cæsar	Scaliger.
Iuuenalis.	

L

Leonhardus	Rauwolff.
Leuinus	Lemnius.
Ludouicus	Gyon.
Ludouicus	Mercatus.

M

Marcellus	Donatus.
-----------	----------

Marfi.

Marfilius
Martinus
Matthæus
Matthias
Michael
Moyfes

Nicolaus
Nicolaus
Nicolaus
Ricolaus

Octavianus
Oppianus.
Ofualdus

Paulus
Paulus
Petrus
Petrus
Petrus
Petrus
Philibertus
Philippus
Plinius.
Plutarchus.

Q. Serenus

Raby
Raymundus

Ficinus.
Rulandus.
Dresserus.
Syluaticus Pandectarius.
Döringius.
Kimhi

N

Agerius.
Florentinus.
Nancelius.
Monardes.

O

Roboreta.

Crollius.

P

Ægineta.
Cigalinus.
Andreas Matthiolus.
Apponenfis Conciliator.
Forestus.
Hispanus.
Sarracenus.
Hœchfterter.

Q

Samonicus.

R

Moyfes.
Minderer.

Reine-

Reinerus	Solinander.
Rhasis	Arabs.
Robertus	Guagninus.
Rodericus	à Castro.
Sanctes	Ardoynus.
Sanctorius	de Sanctoriis.
Scribonius	Largus.
Serapio	Arabs.
Sextus	Philosophicus Platonicus.
Simon	Ianuenfis.
Simoni	Mayolus.
Socrates.	
Solinus.	

T

Thebir.	
Theomnestus.	
Thomas	Iordanus.
Tiphafi	Arabs.

V

Valescus	de Taranta.
Vitalis	à Furno Cardinalis.
Vlyffes	Aldroandus.
Wolffgangus	Gabelchouer.

X

Xenophon.

Z

Zacharias	Belinus à Belfort.
-----------	--------------------

ARGVMENTA CAPITVM.

- D**E nomine Bezaar, cap.1. pag.5.
De Lapidis Bezaar differentiis, c.2. p.15.
De Lapide Paxar ex capite animalis exempti: simul & de lapide Aspidis & Buffonis, cap.3. pag.17.
De Lapide Malacensi, ex vesica fellea hystricis exempto, cap.4. pag.21.
De Lapide Bezaar metallico siue minerali Serapionis, Raby Moyfis & Cęsalpini, cap.5. p.25.
De Bezoare minerali Saxoniae, cap.6. p.28.
De Lapide ex Cerui lacrymis condensato, c.7. pag.32.
Descriptio Lapidis Bezaar ex cerui lacrymis condensatis geniti, cap.8. pag.49.
De lapidis Bezoaris ceruini vsu & exhibendi modo, cap.9. pag.51.
Qui lapidem ex lacrymis cerui condensatum agnoscant, & qui eum ab altero distinguant, cap.10. pag.58.
De lapide in Ceruo, ceruave genito, cap.11. p.61.
De pila in ventriculo Vituli, cap.12. pag.64.
De pila Rupicaprae, siue Bezoare Germanico, cap.13. pag.67.
De lapide in equo, cap.14. pag.73.
De lapide Bezaar ex Arabum sententia, cap.15. pag.75.
De lapide Bezaar recentiorum, cap.16. pag.94.
Animalis nomen, cap.17. pag.97.

Anima-

Animalis forma, cap.18. pag.98.

Locus vbi animal hoc reperitur, cap.19. pag.102.

Locus in animali vbi lapis hic reperiatur, cap.
20. pag.107.

Materia huius lapidis, cap.21. pag.109.

Generationis modus, cap.22. cap.114.

Quo tempore generetur, & de huius lapidis la-
minis, cap.23. pag.120.

De forma lapidis, cap.24. pag.124.

De colore lapidis, cap.25. pag.126.

De odore & sapore lapidis, cap.26. pag.129.

De magnitudine, pondere, cap.27. pag.129.

De pretio lapidis, cap.28. pag.133.

An lapides hi adulterentur, cap.29. pag.135.

Quomodo adulterentur, cap.30. pag.141.

Quibus notis siue signis legitimos cognoscere,
auctores doceant, cap.31. pag.143.

Quid propositis signis tribuendum sit, Syluati-
ci opinio, & quibus signis in vero dignosce-
do Medicus vti debeat, cap.32. pag.157.

De lapidis huius temperamēto, cap.33. pag.172.

De lapidis Bezaaris veri dosi, siue quantitate,
cap.34. pag.178.

De parte quæ exhiberi debet, tempore, persona
& vtendi modo, cap.35. pag.185.

Quomodo sanitatem conseruet, & sudorem
promoueat, & num vtiliter id fiat, cap.36. pa-
gina 193.

Quibus in morbis vsurpari debeat, cap.37. pag.
196.

An in febrib. ipsius vsus esse debeat, cap.38. pag.

An in peste huius vsus esse possit, cap. 39. pag. 209.

In affectibus externis Bezaaris vsus, cap. 40. pagina 214.

Contra venena quid possit lapis Bezaar, cap. 41. pag. 216.

Historiæ plures eorum qui hoc lapide feliciter vsi sunt, cap. 42. pag. 223.

Qui hunc lapidem non magnifaciant, vnà cum Historiis eorum qui sine fructu vsi sunt, cap. 43. pag. 244.

De lapide Bezaar Occidentali siue Peruuiano, cap. 44. pag. 254.

De Vicunnas & Taraguas in Peru, animalibus in quibus Bezaar reperitur, cap. 45. pag. 256.

De ouibus Peruanis, Pacos & Guanacos, cap. 46. pag. 259.

De loco in animali in quo lapis hic reperitur, cap. 47. pag. 262.

De lapidis huius materia & generationis modo, cap. 48. pag. 264.

De huius lapidis differentiis, cap. 49. pag. 267.

De lapidis Bezaar occidentalis facultatibus, quantitate, & vtendi modo, cap. 50. pag. 272.

Quibus in morbis huius vsus esse possit, cap. 51. pag. 274.

De lapide Bezaar ex Hispania noua, cap. 52. pag. 279.

Appendix in qua de Bezaardico animalis & Bezaardico minerali recentiorum breuius agitur, pag. 281.

DE LAPIDE BEZAAR

AD NOBILEM, CLARIS-
SIMVM VIRVM DOM. CASPARVM
BAVHINVM Anatomicum Botani-
cum, Med. Professore Aca-
dem. Basiliensis cele-
berrimum.

AUt nihil, aut aliquid Bezahar: BAVHINE quid
inquis?

Est nihil, id dices, & tamen est aliquid.

*Quod tanti pretii res sit, quæ cuncta venena
Abstrusis superet viribus, id nihil est?*

*Si nihil: est aliquid sic ludi & ludere posse
Humanum in rebus tam nihili ingenium.*

*Vt nihil esse putem, suadent monumenta vetusta,
Et variis variè dissona scripta viris.*

*Hic hircum lapidis, capram fallit ille parentem,
Accepta hic ceruo premia tanta refert.*

*Deripit hic lapidem ex oculis, exenterat ille
Ventriculum; guttur diffecat ille cauum.*

*Quod si ergo est aliquid, quid Iupiter inuide nobis.
Non etiam tales dasq; creasq; capras.*

Sunt nobis virides montes & amœna vireta:

Sunt Hederae & Cyrti, sunt Salicùmque comæ.

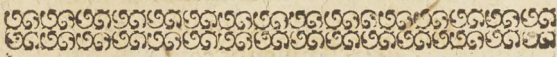
Nec Machaoniades defunt ex asse periti,

Inuestigantes quicquid hic Orbis habet.

*Corpora quicq̃, secant hominum, pecudumq̃, ferarum,
Et monstrant vulsis carnibus ossa suis.*

*Ergo age, me, BAVHINE, doce, dubiumque resolve:
Anne lapis Bezaar sit nihil, anne aliquid.*

IOAN. FAVTSCHIVS Med. Doct.
& Profefs. Acad. Friburgensis
Brifg. Anno MDCXIII.

DE PRETIOSISSIMO IN-
DORVM LAPIDE BEZAAR, ET IN-
desessa in eo peruestigando industria
excellentissimi Viri D.D. Ca-
spari Bauhini, &c.

BEZOAR indomitos vite, cordisq̃, tyrannos,
Toxica vi nunquam deficiente domat.

Vipera nil dentis, nil caudæ Scorpius ictu

Officit: effæta & nunc Aconita iacent.

Nunc Rex, nunc Hostis sua sumit fercula tutus:

Illitaq̃, in cassum Thrax sua tela ferit.

Hæc dat Indus opes: sed opem parat inde salubrem

BAUHINI solers, fida perita manus.

Indica visceribus gemmam ferruminat imis

Dama: ubi detractas ruminat ore dapes.

At iterum ingenio, Methodoque resolvit eandem

BAUHINVS: vires intimiusq̃, probat.

Quas ferat Eous: quas procreet Hesperis: utque

Vi variant: superent deficiantve, docet:

Vt su-

Vt subito Vitæ scatebras munimine firment:

Ne furtim accelerent subdola Philtra necem.

En horas etiam, & pondus, moriture, modūque

Antidoti, citò te, quo tuearis, habe:

Et mecum ex animo, tanto pro munere rerum,

Opta, BAVHINVS secla superstes agat:

BAVHINO, cuius resonat sat fama per Orbem,

Summe DEVS larga quæquæ repende manu.

Obſervantiæ ergò p.

NICOLAUS AGERIVS

Philos. & Med. Doctor apud

Argentinenſes.

)()(3

A L I V D.

SVnt plantæ, credas, vitæque lethum,
 Venena sunt, sunt pharmaca;
 En morsus cordis dedite Phæbo,
 Vitare si solers velis,
 Cognoscas solers ætiæ morbi,
 Cognosce solers pharmaca,
 Vt ledant pectus toxica tela,
 Vt ledat anguis viscera.
 Quæ gignat ceruus, ceruæque saxa,
 Quæ dama gignat marmora,
 Incertus Phœbus fluctuat hicce,
 Incertus est Asclepius,
 Hic mens dormiscit, nescia rerum,
 Hic clara turris Dadalo;
 Hic prolem damæ, Bezoar esse
 Putat, capræ hic, cerui putat;
 Hic scriptis laudat, culpat & alter,
 Hic, Bezoar, dicit, domat
 Quæ ledunt pectus dira aconita,
 Hic Bezoar virus vocat;
 Ceruini hic querat pondera saxi,
 Incerta scribit pondera;
 Ceruini saxi colligit alter
 Notæ labore plurimas,
 Hic vsum monstrat, sed negat alter,
 Effecta dum verbis negat.

Dum incertus Ponti carula sulcas,
 Haut Castor, aut Pollux tibi,
 Haut Phœbus Phœbe & lumina spargunt,
 Et umbra Pontum contegit,
 Si magnus nullus, cymba per undas
 Si fluctuet, rauco Notho,
 BAVHINVM Phœbum consule magnum,
 Lucet Sophis hic vnicus,
 Quod Phœbus cœlis & soror alma,
 BAVHINVS hoc medentibus;
 Quod Pollux Nautis, Castor & Vrsa,
 BAVHINVS hoc medentibus,
 Quod magnes Nautis, hoc tibi solus
 BAVHINVS est perinclutus,
 Quid magnus Mundus, parua figura
 Mundana, quid sit, edocet.
 BAVHINVVM Phœbum consule magnum,
 Quid Bezbar sit, edocet;
 His scriptis spargit munera Floræ,
 Et mortis atræ spicula
 Ostendit pubi, quam altus Apollo
 In rura mittit phœbica,
 Morborum vt cedant agmina, Nili
 In prole, scribit doctius.
 Triplam, sic pestem, celitus ortam,
 BAVHINVS arte depulit.
 Hunc Phœbum magnum, suspice, castra
 Sequutus es qui Phœbica;
 Huic Phœbo magno, secula Phœbus
 Ex arcibus mittat Poli,

1582.1594.
 & 1610.

Huic

*Huic Phœbo magno, Phæbica proles
Et frutices sacros dicet,
Et ponat Phœbo saxa, colossos,
Sit sancta laurus Delphica;
Hoc scripsit metron curta Thalia,
BAVHINE te summè colens
Quod latâ, DOCTOR, suscipe fronte;
Per scripta Musas & doce:*

Observantiæ & æuiterni
cultûs arrham p.

IOAN. HENRICHVS Frölich/P.Cæs.
& M.D. Anno MDCXIII.

CA-

CASPARI BAVHINI
BASIL. IN SVVM
de Lapide Bezaar

LIBRVM

PRAEFATIO.

VANTA, quamque immensa sit
DEI OPT. MAX. erga humanum
genus misericordia, & benigni-
tas, in remediis humano generi
salutaribus producendis, siue Her-
bæ sint, siue Lapidēs, siue Metalla, siue Gum-
mata, Resinæve, siue Ligna, quæ quotidie in
nostram notitiam perueniunt, notiùs est, quàm
vt pluribus ostendere, necessum sit: vt non im-
meritò Ioannes Mesues suum Grabadin, Medi-
cinarum particularium, tali sententia exorsus
sit: *Sanat solus languores Deus, & de frugalitatis folio
produxit in largitate sua Medicinam, benedictus, glo-
riosus, & excelsus Creator.* Tantum est etiam ho-
minum in iisdem inquirendis & inueniendis
studium, tantaque industria, ut præter plurima
Alexipharmaca, & Alexiteria, siue, ut vulgò vo-
cant, Bezoardica, hætenus contra venena exco-
gitata, hoc seculo plures lapides ostendantur,
quibus aduersus venena vim singularem infi-

tam afferunt. Cuiusmodi sunt lapis Tiburonum piscium, in mari Indico, Chelonites, Brachites, Alectorius, Caymanus, Rubetarum, &c. in primis tamen lapidis cuiusdam Bezaar vsus, non solum contra quævis venena, sed ad alios plurimos morbos tanquam Panacea inualuit; qui licet à Græcis, vt disertè Montuus, Monardes, Syluaticus, & Pancirolla pronunciarunt, & antiquioribus Latinis incognitus, ab Arabibus verò Medicis ante annos circiter septingentos (vixit enim Rhases anno 960.) miris laudum præconiis, tanquam inter Alexiteria, quæ ex animalibus petuntur, nobilissimus & præstantissimus celebratus est, qui postmodum hominum incuria neglectus, annis plus minus quingentis, penè intercidit. Posteaquam verò Febres illæ malignæ, quas ob macularum, culicum morsus referentium, & in toto corpore erumpentium, efflorescentiam, Pettechiales ab Italis, & ab aliis pestilentes appellatæ, & à quibusdam nouæ iudicatæ, grassari cœpère, Lapidis Bezaar memoria, Medicis eum summopere commendantibus, reuixit, ita vt de eo comparando, homines solliciti esse cœperint. Et, vt rectè Syluaticus, Reges sanè ipsi, Principes & potentiores, facile sibi persuaderi passi sunt, vt nullis sumptibus parcentes, hunc conquirent, cum ipsis non solum insueta, peregrina, sed promissis egregiis plena, multoque auro redimenda proponerentur. Imò, & populus, Medicorum pollicitationibus persuasus, neminem ab eius generis Febre

Febre pettechiali sine tali medicamento liberari posse, & ipse cœpit hunc auidè expetere, & quouis precio redimere. Hinc factum, vt etiamnum hodie, lapis hic apud Principes, & Magnates tanti nominis sit, vt eum non solum inter sua ceimelia reponant, verum etiam in Gemmarum numero, & quidem earum quæ auro æquiparantur, & etiam illo pretiosiores existimantur, habeant: ita vt hunc Medici, sed nonnulli etiam inuiti, in illorum gratiam, in vsum reuocare cogantur. Quod cum homines impij & auari animaduenterent, hominum inquam, in his rebus credendis facilitatem nimiam, accedente quin etiam lapidis hujus, ob itineris longitudinem, raritate, modos varios, non solum hos adulterandi, sed falsos veris similes faciendi excogitarunt, neutiquam dubitantes, ob tantam credulitatem, tantumq; desiderium lapidem hunc conquirendi, homines decipi posse: hæc causa cur quamplurimi falsi & adulterati adferantur, sicque fortè euentus speratus non succedat. Quare, cum de huius & inuentione, & forma, & vsu, opiniones variæ sint, ita vt non parum difficultatis habeat, & obscuritatis plurimum; placuit (quo plurimis, qui sæpissimè suis literis nos sollicitarunt, gratificaremur) auctorum, quotquot invenire potuimus, opinionibus diligenter consideratis, tractatum hunc, veritatis, non carpendi, studio ductus, conscribere. Socratis ergo apud Platonem a exemplum imitatus, qui in difficultium contemplatione, Deum in-

uocauit, ad opusculi huius constitutionem cum
 diuino Platone *b*, Deum inuoco, qui vtinam audiat,
 exaudiensq; propitius, & benignus nobis adsit, vnà nobis-
 cum orationem nostram exornaturus.

a in Philebo. *b* 4. de legib.

Dicam autem primò, de nomine Bezaar, qui-
 bus hoc nomen tribuatur, & quæ nominis sit ra-
 tio; dein, de Lapidis Bezaar differentiis; tum, de
 Lapide minerali: quartò, de lapide Paxar, Aspi-
 dis & Buffonis: quintò, de Lapide Malacensi:
 sextò, de Lapide Bezaar metallico sive minerali:
 septimò, de Lapide ex lachrymis cervi conden-
 fato, ceruique lachrymis & Lapide in ceruo cer-
 uauæ genito: octauò, de Lapide seu pila in vitu-
 lo, rupicapra & equo: nonò, de Lapide Bezaar
 Arabum, ipsorum verbis adductis, an fortè in-
 de constare possit, de quónam Lapide verba fe-
 cerint: decimò, de Lapide Bezaar recentiorum,
 Orientali, eius generatione, generationis loco,
 legitimi notis, adulterati signis: de genuini la-
 pidis vsu, hoc est, quibus in morbis vsurpatus
 fuerit, vel vsurpandus sit: exhibendi modo &
 quantitate: quibus utilis fuerit, vel nullum v-
 sum præstiterit, exemplis & historiis aliquot e-
 docebimus: vndecimò, de Lapide Bezaar Oc-
 cidentali seu Peruuiano, & eo qui ex Hispaniola
 adfertur; duodecimò & ultimò, de Bezaardico
 animalis & minerali pauca aspergemus, &
 hæc omnia ad Alexicaci Opt. Max.
 laudem, & proximi vti-
 litatem.

DE NOMINE BEZAAR.

CAPVT I.

OCABVLVM Bezaar, alii *a* Hebraicum, alii *b* Persicum esse censent: illi Belzaar, vel Belzahard *c* legunt: vel vt Boetius, à Beluzar Hebraico & Chaldaico vocabulo: *c* nomine com-

posito *d* ex Bel, & Zaar, quorum illud dominum, hoc verò venenum significat; vel *e* Bahalzahar, id est, dominator veneni. Hebræi namque sagacissimi naturæ interpretes, & qui nomina rebus, pro cuiusque natura indiderunt, ita appellarunt. Vnde lapidem istum, Gesnerus *a* quasi dominum veneni, dictum coniicit. Cuius etymologiæ ratione, meritò pro cuiusuis veneni antidoto peculiari, vsurpatur; quem aliqui *f* Be-gaar vocant.

Qui Persicum asserunt, & ab Arabibus vsurpatum, Bedezahar legunt, vel *g* Badzahar: Serrapioni *h*, Albezahar nomen Persicum est, & est expellens nocumentum; quo nomine & Auicenna *i* vsus est, licet in veteri eius indice *k* Bezarahat occurrat: apud alios *k* Bezarad, vel potius *k* Bedezarahath: apud Rhasin *l* Bezahar, & apud Ianuensem, *m* cui & Bezard: apud Auerroem *n* Bedazar: apud Pandectarium *o* Bezahar; & Bezaar. Bezahart legit Scaliger *p*, & vitam conseruantia reddit; & Arabes antidota ad

venena, patria lingua sic vocare solent. Lapis theriacalis, Arabibus Bezoar, Villanouo *q*; Bedzahar, Valeſco: tandem Gorraeo *r* Bezaar, qui lapidem ſoliſ Arabibus notum, & nomen apud Græcos non habere ſcribit: & Pancirolla *s* ſuperiori ætate incognitum, Latinis & Græcis nunquam aſſerit. Notatu tamen dignum, Bezard, vt habet *t* Ianuenſis, vel vt Pandectarius *u* Bezaard, vel Bezadaret, vel Bezarat, Berz & Berzad, etiam ab Arabibus de ipſo Galbano *x* dici, propter virtutem eius excellentem contra venena: quod ex Auicenna *y* & Serapione colligere eſt, prout eius translator expoſuit, qui in Theriacæ deſcriptione eius meminere; & vbi Andromachus, & Galenus, Galbanum requirunt, ibi Auicenna Bezaar, vel Bezaard poſuit, licet Bellunenſis *z* Bazard, vel Bezard legat. Sic & ipſam Theriacam, Bezardem Pandectarius *u* nominat. Sed ad rem.

Nomen hoc dupliciter conſiderari poteſt, vel in genere, vel in ſpecie: In genere *aa*, quatenus omnibus medicamentis veneno reſiſtentibus, competit, & noxam corpori à veneno illatam, expellit. Probatur definitione ab Auicenna *bb* propoſita: Albezahar, & Theriaca, inquit, ſunt medicinæ, quarum proprietas eſt, vt conſeruent ſanitatē, & virtutem in ſpiritu, vt ex eis expellat nocumentum veneni à ſe. Quare Cardanus *cc* exponens, quæ ſint Alexipharmaca, & quomodo cognoscenda, quatuor genera conſtituendo, quartum genus inveniri aſſerit, quod

quod generaliter venenis etiam resistat, & vocetur Bezahar apud Arabes, cum sine adiectione profertur; & cum refertur ad venenum certum, dicitur Bezahar eius; vt Napelli, Moschus. Nam cum lapis *dd* Bezoar inter antidota principatum sibi vindicarit, factum, vt per *αὐτονομασίαν* omne id, quod toxica elidere creditur, ea denominatione insigniatur. Hinc electuaria, & pulueres Bezaardici, ex Arabum gazis accersiti; & quot sunt venenorum species, totidem Bezoar statuunt, vt cuilibet veneno peculiare sit Bezoar. Et sic Albezoar, seu Bezaardicum medicamentum, erit idem cum Alexiterio & Alexipharmaco; nihil enim refert, siue Alexiteria, siue Alexipharmaca, in hoc Galenum *ee* imitati, dicamus; quamuis *cc* neget, Bezahar Arabum idem esse, quod Alexipharmacum Græcorum. Quod si de his duobus lacryma cerui, & de smaragdo, cui vis omnibus venenis resistendi tribuitur, loquatur, concedimus: sin de aliis, vt de Terra sigillata, Bolo armeno, & similibus, tunc dicimus, hæc à Græcis inter Alexipharmaca, ab Arabibus inter Bezahardica fuisse relata, vt infra ostendemus. Sic Marsilius Ficinus *ff* smaragdum, Hyacinthum, Topazium, hos lapides ab antiquis, appellari Bezoar, id est liberatores mortis, asserit; & quod Theriacā in hoc excellant, quod hæc venena à se pellat, non verò ad se trahat, huiusmodi autem lapides vtrumque facere; quare & per os exhiberi, & plagæ, morsuræ, & bullæ venenosæ superponi posse.

Ἀλεξήριος ἢ ἄλεξήριος ἢ ἄλεξήριος, τῶν ἰοβόλων ζώων, ἢ θηρίων. Ἀλεξιφάρμακον verò τῶν θανασίμων φάρμακον, quorumcunque siue natura, siue arte consistit. Nisi quis τὰ ἀλεξήρια ad præcavendum, idem quod προφυλακτικὸν φάρμακον: ἀλεξιφάρμακα verò ad curandum, ex vi nominis pertinere dicat. Idem quoque θηριακόν, quòd ferarum morbis medeatur, dici potest; hinc Latinobarbaris Tyriaca; quare secundū Ianuensem *hh*, Bezard est Arabibus omnis medicina liberatiua à veneno, nos autem proprio vocabulo hoc significante carentes, Tyriacam vocamus. Aliis Tyriacalis, & Bezoardica vel Bezaardica medicina nominatur, quam cum Plinio antidotum appellare possumus, quæ Auerroi *ii* medicinæ Bedazaricæ, vel Bezahar dicuntur, siue simplicia, siue composita sint. Quamvis Auicennæ *kk* videatur, nomen Theriacæ, artificialibus, siue compositis; & nomen Albezaar, singularibus convenire.

Eiusmodi sunt, quæ venenis omnibus competunt, quæ veneni impressiōem prohibent, aut eius malitiam frangunt; vt inter simplicia, Terra sigillata, quæ propter virtutes mirabiles contra venena, Lutum diuinum appellatur; hanc enim Galenus in lepore marino, & cantharidibus fuit expertus. Auicenna *ll* in morsis à cane rabido, cunctis venenis obuiare, scriptū reliquit. Sic bolus armena, à Galeno *mm* inter Bezoardica relatus. Sic venenorum Bezaar *nn* appellari debent etiam ea, quæ omnibus venenis

nis à tota substantia resistunt, vt semen citri, radix Zedoariæ *mm* & similia : sic inter composita, Theriaca à Galeno *mm* inter Bezoardica enumeratur. Quare Rabi Moyse *oo* asserit, Theriacam magnam electâ, dein Mithridatium, tùm diatefferon, omnibus medicinis compositis à venenis liberantibus, præferre debere : Sic Guaynerius, *pp* ignorato veneno, Theriaca magna statim in potu exhibeatur ; hoc enim omnium animalium commune Bezear esse potest : addens, ad idem valere lapidem Bezear, coagulum leporis, vnicornu, tormentillam, radicem diptamni. Hæc de consideratione nominis in genere, nunc de eo in specie.

Nomen Bezaar in specie, dupliciter quoque considerari potest. Nam primo modo, & particulariter *qq* sumitur pro medicina appropriata ad remouendum nocumentum alicuius particularis seu determinati veneni : hoc modo cui-libet particulari *qq* veneno, suum peculiare & specificum est antidotum, seu proprium habet Albezaar seu Bezaar. Vel ut Serapio *rr*, hoc nomen cadit super duo : vnum est, quod cadit super omnem medicinam conuenientem alicui veneno, eò quòd resistit virtuti eius, & expellit nocumentum ab eo, per proprietatem, quæ est in eo. Quauis Conciliatoris *ss* sententia sit, hoc nomen non solum medicamento contra venena, sed etiam aliis competere : sic enim scribit : De omni medicina, quæ hominem à morte liberare potest, ab aliqua ægritudine, vel vene-

no, illud dici potest, quòd sit Bezoar illius morbi, siue sit illa medicina lapis, vel granum, vel succus, vel aliqua composita medicina: hæc ille. Nam ut eleganter Vallesius *tt*, in rebus quoque inanimis antipathia naturalis euenit: cum enim sint quædã antidota, & simplicia & composita, quæ censentur pluribus venenis aduersari, vt lapis Bezahar, & Theriaca, tamen sunt singulis venenis singula antidota propria, quia est quod cuique particulariter, ac propriè aduersatur, veluti aconito, ruta; opio, generosum vinum; lepori marino, lac. Itaque sunt quædam simpliciter antidota, quædam quorundam: atque deleteriorum generi aduersatur genus alexipharmacorum, vnum vni cuicunque venenorum antidotum.

Eiusmodi exempla plura apud Arabes, aliòsque reperiuntur: vt apud Auicennam *uu* in cura Napelli, vbi refert, esse qui Capparum radices, Napelli Bezehar existiment. Idem *xx* grana pini, & nucem, Anacardiorum Bezahar constituit. Sic eidem *yy* coagula omnia sunt Bezaard, & coagulum hædi, est Euphorbii Bezaard. Sic Conciliatori *zz* scorix ferri bezoar, est Magnes: magnetis bezoar, Smaragdus: Arsenici bezoar, crySTALLUS, &c. Vocat autem Conciliator cuiuslibet veneni bezoar, eam medicinam, quæ absque virtute elementari tale venenum curat: habet enim (ait) quodlibet venenũ, tam minerale, quàm vegetabile, & animale, propriam medicinam oppositam ei, à qua oppositione

tione virtute specifica fit liberatio mortis ab illo veneno. Quare idem *zz* inter medicamenta, quæ venenorum curam absoluunt, & inter Bezoar, differentiam fecit: ita ut in aliquibus curam specificam proponat, cui curæ postea peculiare Bezoar subiungit: in quibusdam, & curam Bezoar eadem esse scribit. Idem videas apud Guaynerium *aaa*, cui Nucis vomicæ bezoar, est cortex citri; Coloquintidis bezoar, Smaragdus; Cantharidû bezoar, semé alkekengi, & cætera.

Altero modo in specie considerari potest Bezoar, non quatenus specificum est contra hoc vel illud venenum Bezoar, sed quatenus hoc nomen vni medicamento competit, quod contra omnia venena ex æquo valet. Vel ut Serapio *bbb*, & ex eo Nicolaus Florentinus *ccc*, & secundum est, quod cadit super lapidem notum, qui conuenit omnibus venenis calidis & frigidis, cum tota sui substantia, & resistit eis bibitus, aut suspensus super patientem *ddd*: vel vt Marsilius Ficinus *eee*, siue fumatur per os, siue ore teneatur, vel à collo suspensus, tùm denique quouis modo applicatus *fff*. Eiusmodi dicitur esse lapis Bezoar, qui aliquibus Albezard *ggg*, vel Bezard, à quo ea, quæ veneno resistunt, Albezahar dicuntur: quem Serapio *hhh* Hager Albezahar, id est lapidem liberantem à venenis, vt Theriaca, vocat: quidam *iii* tamen, legit Hegiar Bedezarahath, lapis Alexipharmacus. Siue ergò in genere, siue in specie vocabulum Bezoar consideres, semper de antidoto contra venena

venena intelligi debet: quare Scaliger *kkk* vocem Bezahart, vitam conseruans interpretatur: sic enim Arabes antidota ad venena, patria lingua vocare asserit: Vel vt Ianuensis *lll*, Bezard est omnis medicina liberans à venenis: & Marfilus Ficinus *mmm*, Persico idiomate id omne Bezoar ab antiquis appellari solet, cuius est proprietas virtusque pellendi venena. Quare mirari subit, cur Cardanus *mm* radici venenatæ, Bezaris nomen tribuat, dum scribit: In Pely Orientalis Indiæ regione, referunt radicem esse venenosissimam, nomine Bezar, quæ statim occidat, cuius fructus non solum aduersus radicem, sed etiam quæcunq; alia venena præstantissimum sit auxilium: vocatur autem fructus Nirabri. Verùm videtur Cardanus ex Scaligero *ooo* corrigendus, cuius hæc sunt verba: In regno Deli, quod Tartaris Catainis affine est, arbor nascitur, quæ Baxera nominatur: eius radix vorata, illico interficit: cuius mali remedium, fructus est, qui dicitur Nirabri: eo namque venenum tollitur cuiuscunque generis.

At possitne dari Alexiterium aliquod, quod contra deleteria omnia pariter & æqualiter valeat, non sine causa dubitare *ppp* posset, cum venenorum omnium effectus similes non sint, neque ab eadem causa manantes; quædam enim occulta, & specifica totius naturæ proprietate agunt: alia ab elementari aliqua qualitate præcellente. Itaque suo cuique suum, & proprium contrarium opponendum est, calido frigidum, ei que

eiſque quod formæ proprietate occulta oppu-
gnet; aliud, quod eadem vi propugnet. Contra-
rium videtur Foreſto *qqq*, qui ex Guaynerio *rrr*
iubet, ignorato veneno, Theriacam magnam
ſtatim potu exhibere: eſſe enim Bezaar omni-
bus animalibus venenofis commune.

a Gefner. hiſt. quadruped. de ceruo, litera G. citat hæc
ex Gefnero Monardes lib. de lapide Bezoar, ex capite de
capra montana. & Fragofus ex capite de capra ſylueſtri:
Iordanus de Peſtis phænomenis tr. 3. cap. 9. Hebræis, ait,
Beluzaar appellatus, ac ſi dicas dominus veneni, cum Baal,
& Bel. dominum illis ſignificet, unde Beli regum denomi-
natio apud Chaldaeos. *b* Serapio libr. de temp. ſimpl.
cap. 386. & ex eo Pandect. cap. 396. Ianuensis in clauē ſa-
nit. Raby Moyſes de ven. tract. 1. cap. 3. & ex hoc Arduy-
nus 1. de ven. 9. & 10. Schnebergerus. *c* Io. Agricola
de recens inuent. medic. litera B. Rhæginus, & ex hoc Hen-
à Bra. *d* Sic & VVittichius: Salmuth in Pancirol. & Syl-
uaticus. *e* Bodinus lib. 2. ſui Theatri. *f* Pet. de Apano
de venen cap. 82. edit. in 8. *g* Auctori notar. in Garz a-
rom. hiſtor. & Rabi Moyſi de ven. tr. 1. cap. 3. & Ardoyno
1. de ven. 9. Bezaart. *h* de temp. ſimp. cap. 386. & ex eo
Nic. Florentinus. *i* lib. 4. ſen. 6. tract. 2. cap. 12. *k* Au-
ctor notar. in Garzian. *l* lib. 2. diuiſ. cap. 141. & lib. 8. ad
Almanforem, cap. 11. 14. 15. *m* in clauē ſanitat. & Co-
ſtæus in antiquor. Arabic. nominum expoſit. apud Auic.
& Ch. Acoſta. *n* 5. collect. 23. *o* Matth. Syluaticus cap.
96. Bezachar, id eſt omnis medicina ſimplex contra vene-
num. Bezaar, id eſt lapis viridis, qui valet contra vene-
num. & cap. 440. *p* exercit. 184. & Iordanus de Peſte tra-
ctat. 3. cap. 9. Gabelchofer; Lonicet. Bezoar; Bezaar, &
Bezahardt nomen eſt Arabicum & Perſicum. *q* de doſi-
bus theriac. & ex eo Schillerus de Peſte Britan. ſect. 2. cap.
7. & Penotus in Præſatione denarij. *r* in indice defini-
tionū medic. *s* lib. 2. nouiter reperi. tit. 3. *t* in clauē ſa-
nitatis. *u* Matth. Syluat. cap. 96. *x* Arduynus 1. de ven.
10. *y* 5. canon. in prima deſcript. Ther. prout eius inter-
pres expoſuit. *z* In Arabicorum nominum interpret. a-
pud Auic. *aa* Bellunenſis lib. de lapid. ex eo Gefn. de
quadru-

quadruped. Monardes, & Henricus à Bra: omnis medicina simplex contra venenum, Pandect. cap. 96. Theriacales, & Bezoarticae, Rabi Moyſes de ven. tr. 1. cap. 3. & ex eo Arduynus 1. de ven. 9. in cura veneni in genere: Scaliger. exerc. 184. *bb* Lib. 2. tract. 1. cap. 4. & l. 4. fen. 6. tract. 1. sum. 2. cap. 1. & ex eo Capeuaccius lib. de venen. cap. 4. *cc* 2. de venen. 14. *dd* Jordanus tractat. 3. cap. 9. Gabelchouer. *ee* 5. facul. simplic. 18. Paræus lib. 20. cap. 36. Capeuac. de venen. 4. Mercurial. 2. comp. med. 23. *ff* in epidem. antid. cap. 6. *gg* alia tamen nominis fuit explicatio, Gale. 5. simpl. 8. monente: ea enim quæ venenatarum bestiarum etius aut venena sanant, Alexiterra nominantur: quæ verò deleteriis medentur, Alexipharmaca. *hh* in clauē sanitatis. *ii* 5. collect. 23. *kk* secundo can. tr. 1. cap. 4. & Arduynus lib. 1. de ven. cap. 10. *ll* lib. 1. de viribus cordis. *mm* 9. simpl. & ex eo Augenius epist. tomo 3. lib. 4. epist. 10. *nn* Guagnerius tract. de ven. cap. 3. *oo* de ven. tr. 1. cap. 3. ex eo Arduynus 1. de ven. cap. 9. *pp* tract. de ven. cap. 9. & Forestus lib. 30. in Schol. obs. 11. *qq* Arduynus 1. de ven. 10. Schneberg. in cat. medic. *rr* de temper. simplic. cap. 386. ex eo Nicol. Florentinus. Encelius lib. 3. de lapid. cap. 49. & ex eo Schnebergerus. *ss* Petrus de Abano lib. de ven. cap. 82. edit. in fol. *tt* Francisc. Vallesius de sacra Philosophia, cap. 75. *uu* lib. 4. fen. 6. tr. 1. sum. 2. cap. 1. vide etiam tract. 2. cap. 12. *xx* cap. 9. *yy* 2. sui can. tr. 2. de coagulo. *xx* de Abano. lib. de ven. cap. 50. 51. 53. 54. 55. & 56. *aaa* tract. de ven. cap. 9. *bbb* de temper. simplic. cap. 386. idem, sed paucis verbis mutatis ex Serapione & Rhafi, recitat Marsilius Ficinus in antidot. epidem. cap. 24. *ccc* in specie significat lapidem, qui generatur in oculis ceruorum. *ddd* Sic etiam Arduynus lib. 1. cap. 10. qui addit, prout aliqui asseruerunt auctores, in 8. & 9. c. allegatis. *eee* in antid. Epidem. cap. 24. & Schneberg. *fff* Ficinus addit, ad extrā: Schnebergerus, ad dextram. *ggg* in expositione antiquarum Arab. vocum apud Auicem. edition. Costæi. *hhh* temper. simplic. cap. 386. *iii* Auctor notarum in Garziz aromat. hist. *kkk* exercit. 184. *lll* in clauē sanitatis. *mmm* in antid. Epid. cap. 24. *nnn* lib. 7. de subtilit. & ex eo Thom. Jordan. de Pestis phœnom. tr. 3. cap. 9. & Gabelchouer. in Baccium. *ooo* exercitation. 158. dist. 6. *ppp* negat Paræus lib. 20. cap. 36. *qqq* lib. 30. Schol. obser. 111. *rrr* tract. de ven. cap. 9.

DE DIFFERENTIIS.

CAPVT II.

Edicamétorum Bezoardicorū classem triplicem esse, præcedenti capite ostensum fuit; verum de iis tantum, quæ tertiæ classis sunt, sermo erit, maximè verò de eo medicamento, quod hoc seculo per excellentiam, tanquam remedium cōtra omnia venena certissimum, id nominis obtinuit, & Lapidis Bezaar nomine in Magnarum scriniis asseruatur. Quare vñ ne, ampluribus hoc nomen tribuatur; & vtrum differentiæ aliquot dentur, inquirendum erit.

Diligenter ergo auctores perlegenti, & quæ ab ipsis de lapide hoc proposita, perpendenti, perspicuum fiet, nō vni lapidi, sed pluribus nomen hoc impositum esse. Alii *a* namque, lapidem in capite animalis genitum, exhibent: alii *b*, eum qui ex vesicula fellea hystricis eximitur: alii *c*, metallicum seu minerale faciunt: alii, ex lacrymis *d* cerui condensatis, sed in Oriente, natum asserunt: alii, in angulis oculorum quorundam *e* arietum in Oriente reperiri volunt: alii denique, in animalis corpore genitū, indeque extractum, proponunt; sed de loco, in quo generetur, non convenit inter hos, vt plenius suo loco ostensuri sumus. Sic Bezoardico lapidi similem in corde *f* cerui, in ceruæ *g* ventriculo, & intestinis reperiri nonnulli volunt: imò in equi *h* & ventriculo, & intestinis: plerique

rique tamen vſitatum nunc lapidem Bezaar, ex ventriculo animalis caprę hircouę ſimili extra-
hi, conſtanter affirmant.

Sed rurfus & hic, qui ex cauitate animalis hirco caprę ve ſimili habetur, non ſolũm ratione figurę, coloris, magnitudinis, & ſubſtantię differentias ſuas obtinet, verũ etiam ratione loci natalitii, cũ alius ex India Orientali, alius ex India Occidentali, ſiue Peru, alius denique i ex Hiſpaniola adferatur: de quibus omnibus ſingillatim acturi ſumus.

a Scaliger exerc. 153. num. 7. ex hoc Schenckius lib. 7. obſer. cap. de Alexiphar. Ferdinand. Lopez. lib. 1. hiſt. Indicę, & ex hoc C. Cluſius ad Garziam lib. 1. cap. 46 & VVittichius tr. de Bezoard. cap. 4. *b* Garzias lib. 1. arom. cap. 46. ex eo Schenckius, VVittichius, Sarracenus de Peſte, C. Cluſius in Garziam. Saxonia lib. de plica, ſolum nominat. *c* Bellunenſis lib. de lapidib. & ex eo Geſner lib. 1. de quadrup. Monardes lib. proprio: à Bra, lib. 1. cap. 2. Saxonia de febris, cap. 37. *d* quinam ſint, vide capite proprio. *e* Rabi Moyſes de venen. tract. 1. cap. 3. & ex eo Arduynus 1. de ven. 9. *f* Iordanus de Peſte, tr. 3. cap. 9. Crato Epiſt. 160. *g* Encelius lib. 3. de lapidibus, cap. 49. *h* Iordanus de peſte. tr. 3. cap. 9. *i* Chriſtophorus A Coſta: Saxonia de febris cap. 37. VVittichius tract. de Bezoardicis. Nicol. Monardes de Orientali egit libro proprio, de Occidentali verò, lib. aromatum.

DE LAPIDE PAXAR,

EX CAPITIS ANIMALIS EXEM-

pti, de lapide Aspidis &
Buffonis.

CAPVT III.

Vemadmodum in corpore humano,
siue paruo mundo, nulla penè pars
est, *a* in qua non lapides vel geniti
sint, vel generari possint, non secùs,

quàm in magno mundo fieri consuevit; sic *vix*
vllum est *b* animal, siue quadrupes sit, siue bi-
pes, pedibùsue careat, in quo non & lapides re-
periantur, quibus omnibus vsus aliquis ab au-
ctoribus adscribitur, & in hoc, vel illo morbo
salutares prædicantur: nobis tantùm de iis, qui
contra venena commendantur, sermo erit.

Lapis ergò Paxar dictus primò occurrit, à
Iul. Cæsare Scaligero *c* descriptus: in regno De-
li lapis, qui Paxar dicitur, in capite cuiusdam a-
nimalis inuenitur (quod animal ab Indis Bu-
goldalf appellari Ferdinandus Lopez *d* testa-
tur, ipse lapis Bulgolda, Boëtio dicitur) qui
mollis est, fusci coloris, amygdali magnitudi-
ne (auellanæ, rarus admodum, addit Lopez)
qui certa vtilitate ad omnia venena apud incol-
las in prima commendatione habetur: hæc Sca-
liger; quem non *d* minore facultate ipso lapide
Bezar, aut Malacensi præditum esse, Lopez as-
ferit. Quæ à Scaligero proponuntur, Schen-
ckius *e* etiam refert: quæ verò Lopez recensuit,

ea C. Clusius *f* inter suas notas retulit, & Wittichius *g* Germanicè exhibuit.

Hic non abs re fuerit meminisse etiam lapidis, in Aspidis *h* capite inuenti. Aspis enim cauda deligata suspensus, & vase aqua pleno subiecto, lapidem euomit, qui (siue suspensus *i* eum euomat, siue dissecto capite is eruat) inter Alexiteria *i* pestis refertur; & ingestus, & gestatus pestilentiali feбри, & venenis ebibitis, aduersatur: qui etiam hydropicorum *h* ventri alligatus, aquam ad se trahit, liberatque. Sic Aspidis linguam in mensa positam, venenum prodere, Vitalis auctor est.

Pari pacto etiam in Buffonis capite *k* lapis (uti volunt) reperitur, quem cum chelonite nonnulli perperam confundunt, qui in nuper natis, aut etiam annotinis, seu ranis rubetis, siue buffonibus vix inueniri potest, sed annosioribus, qui dudum in arundinibus, rubetisve, inter sentes ac vepres delituere: cuius materia haud dubiè alia non est, quàm ea, quam indies è terra, dum illà hinc inde circumlambunt, contrahunt. Vel, ut Libavius *l*, quibus plus negotii est cum viperis, ac serpentibus, aut quibus citius aptior suppetit, & locus calidior euocat, colligit, coagulatque, & solidat istam materiam, perinde vt fit in articulis Arthriticorum. Huic & sua est gloria, cum omnes ferè præstantissimum, & efficacissimum ad pestem auxilium esse, asserant: quare etiam contra *m* venena commendatur: imò sunt, qui lapidem hunc gestatum

tum *n*, à venenis tutos præstare afferant. Sic & suo *o* contactu, & blando attritu, inflationes à venenatis bestiis discutere, ac virus omne elicere. Vnde si forex, aranea, scarabei, vespæ, glires, aut aliud animal venenatū parti alicui damnum intulerit, lapide eo admoto, dolorem mitescere, tumorem omnem subsidere, multoties se expertum, Lemnius testatur. Quare sunt *p* qui lapidem hunc in veneni præsentia, varium effici afferant; hinc Albertus in suo de mineralibus tractatu, de lapidibus pretiosis inquit, legisse se in quodam libello de isto lapide, quem Crepandinam vocitent, & virtutes describendo omne venenum manifestare, si annulo aureo (vel *q* argenteo) versus carnem perforato, includatur, & digito ita gestetur, vt carnem *r* attingere possit, tunc veneno præsentem, tantam caliditatem *r* in digito sentiri, vt necesse sit, annulum abicere. Refert Heurnius *q*, cum iter per Arduennam syluam faceret, vix foeminam se vidisse, quæ non talem annulum argenteum gestaret: quod & nostris satis familiare est. Huius duas species faciunt; alterum album, qui melior & raro inuenitur: alterum nigrum, fuscum cum cæruleo colore, qui in medio similitudinem oculi habet, & ex Buffone mortuo adhuc palpitante extrahi debet: & hi meliores existunt his, qui extrahuntur post diuturnam moram sub terra. Hi in veneno mirabilem virtutem habent: nam cum quis venenum sumpserit, hunc deglutiat: qui deglutitus intestina circumit, venenosam

qualitatem intestinis impressam, extinguit, & per secessum exit, ac reseruari potest. Huc & Draconites ^t referri potest, qui & dentrites, aut Draconius, vel Obsianus, ^u etiam Kimedius vespertinus vocatur, quem in Draconum capitibus reperiri volunt, qui venena, & maximè serpentum fugare fertur.

^a Vide Ioan. Kentmanni libellum de calculis. Item Schenckii lythogenesiam. ^b in capite Gamari, Cincedi piscis, in Tuburonibus piscibus Indici maris: In rubetorum seniorum capite: in prægrandium Lacertarum ventriculis, Caymanus dictis: Draconites, in capite Draconis; Chelonites, in capite testudinis: Chelidonium, in ventre hirundinum: Alektorius, in ventriculo galli: in Cypri-
no, in perca piscibus, &c. ^c contra Cardanum exerc. 153. num. 7. ^d lib. 1. hist. Indic. ex quo Boëtius lib. 2. de gem. cap. 183. ^e lib. 7. obser. cap. de Alexipharm. ^f ad Garziam libr. 1. capit. 46. ^g sui tract. de Bezoardicis capit. 4. ^h Fumanellus in ferm. de Pestis curat. cap. 6. ⁱ Fumacellus: Sarracenus com. de peste. Sic Libavius part. 2. lib. 2. batrach. in Schol. cap. 22. narrat, & Hydram, dum excoriatur, euomere in capite gestatam gemmam. ^k Sarracenus de peste: in capite seniorum Rubetorum: Bodinus lib. 2. Theatri: Boëtius lib. de lapid. & gem. 2. cap. 149. pro nugis habet quod de bufonio lapide, eiusque origine traditur: eumque ad lapides stellares obscuriores reduci posse, & qui in agris reperiatur, statuit. ^l parte 4. in Schol. cap. 22. ^m Bodinus lib. 2. sui theatri. Adam Lonicerus. ⁿ Henric. Rantzouius: Hortus sanitatis: Henric. à Bra. ^o Lemnius. Henr. à Bra. ^p Guil. Gratarolus. Forestus lib. 30. obs. 3. ^q Heurnius de peste. ^r Gratarolus, Forestus, Heurnius, Baldus Angelus lib. de Vipera cap. 31. ^s Camillus Leonardus in speculo lapidum lib. 2. lit. B. ^t Forestus de venenis lib. 30. obs. 3. Boëtius 2. lib. de gem. cap. 172. ^u Camillus loco citato.

DE LAPIDE MALACEN.

SI EX VESICA FELLEA

hystricis exempto.

CAPVT IIII.

IN Pan regni Malacensis Indiæ Orientalis prouincia, eaquæ sola, in Hystricis *a* felle, vel vesicula fellea *b* porci, lapis reperitur, cuius color dilutioris purpuræ, qui tangenti læuis, & lubricus, Gallici *c* saponis instar, gustu amarus, quem venenis vnice resistere, Garzias *d* ab horto, & Linscottus, affirmant: cuius facultates, Garzia testante, Dimas Bosque, Valentinus Medicus insignis, experimento in duobus viris, qui venenum hauserant, comprobauit; aqua, in qua lapis aliquandiu maceratus erat, exhibita, & & quidem in aqua *e* vulgari (cùm aqua cordialis deesset, & periculum in mora foret) macerato: qua propinata, etsi gustu quidem amara fuerit, ventriculum eorum corroborauit, & venenum nihil obfuit. Et Linscottus asserit, hanc efficaciam, crebris & domesticis experimentis iam vulgò notissimam, & confirmatissimam esse. Addit Garzias *f* apud indigenas tanta in æstimatione, ob raritatem, esse, vt è duobus, qui simul suo tempore fuerint reperti, alter pro ingenti munere ad eum, qui pro Rege Lusitaniæ Indiam gubernabat, missus fuerit; & licet istic Bezar frequens inueniatur, hic tamen ab incolis, cùm rarius inueniatur, longè præfertur g.

Et Linscottus asserit, in crebris cōmerciis istic esse, eumque contra venena, & morbos venenatos, Bezoartico longè præstantiorem existimari.

Sed cū lapidem hunc C. Clusius *h* clarius proposuerit, eius verba subiungere lubet. Anno 1603. ostendebatur mihi lapillus planus, vnguis humani digiti magnitudinem non superans, lævis, coloris ex cineraceo candicantis, paruis quibusdam rubiginosis maculis aspersis, qui glaber & lubricus erat, Gallici saponis instar, quem aduersus venena valdè commendabant, imò etiam lapidi Bezahari præferebant. Illum ex Orientali India recenter allatum ferebant, & Mastica de Soho, (lapidem porcinum interpretabantur) appellari dicebant. Lusitanis *i* Pedra de porco dictus, & vt Boetius, aliqui lapidem hunc porcinum esse putant: quare Linscottus, *k* in felle porci inueniri tradit. Sarracenus *l*, qui triplicem lapidem Bezoar proposuit, eum qui ex Perside, eum qui ex lacryma cerui, & hunc quem secundum fecit, & ex Garzia descripsit, asserit, è felle hystricis, non promiscuè cuiusuis, nec semper, sed interdum eximi, qui egregiè, ac propè miraculi instar venenis omnibus resistat.

Saxonia *m*, postquam de lapide Bezoar egisset, caussamque addidisset, cur parui faceret, subiungit: quod dixi de Bezoar, idem dictum volo de Malacensi lapide: nam si quod celebrius est, non iuuat, neque iuuabit minus celebre: tutius atque

atque efficacius puto esse, medicamentum ex cornibus paratum.

Sic & in aliorum animalium cysti fellis (non secus quàm hominis) lapides quandoque reperiuntur, ochræ colore, seu obscurè flauo, qui ex crassiore & terrestri bilis portione, prorsus eodem modo quo lapis Bezoar, crustis se inuicem complectentibus coalescit: qui, vt refert Boetius *n*, valet ad Venena, præsertim ille qui ex boum cysti exemptus est, qui rufi coloris & friabilis, Gesnero *o*: verùm ad venena, præfert eum qui ex ceruis, capris, aut aliis animalibus quæ in montibus salutiferis herbis pascuntur, eruitur. Præterea, lapidem in cysti fellis Boum repertum, Alcheron à nonnullis vocari asserit: Matthæus Syluaticus *p* verò, Arabica dialecto aliquibus Guers & Massatum dici scribit: at Boddino *q* auctore, à Iudæis in Asia, Haraczin, & Arabicè, Scaligero *r* teste, Harathzi, dicitur.

Lapis autem hic, ad morbum regium, siue Ictericam valet, vt Moyse Kimhi *s* scriptum reliquit: quare Iudæi, qui hoc morbi genere grauius quàm cæteri vexantur, lapidem hunc à laniis diligentissimè requirunt. Lapilli, scribit Schwenckfeldius, qui in folliculo fellis nascuntur, quandoque crocei coloris, friabiles, poti vesicæ calculos comminuunt, ictericiæ medentur, & triti & betæ succo immisti, in errhinis comitialibus subueniunt, & visum mirificè acuunt: sic lapis qui in vesica tauri aliquando reperitur, si puluerisatus, vel per se, vel cum succo rutæ à

naribus attrahatur, caput purgat. Verum Boëtio *n*, contusus, ac naribus inditus, visum acuit, ac fluxus ne in oculos fluant, prohibet. Subiungit ex aliorum sententia, lentis magnitudine cum succo Betæ naribus inditum, Epilepticos paroxysmos in posterum prohibere. Existimarem, addit, ad aluum deturbandam aptiorem, quod bilis ex qua coaluit, huic scopo à natura destinata sit.

Contraria est Cæsalpini *n* sententia, qui tradit, lapides in animalium viuientium renibus & vesica, & aliis partibus præter naturam gigni, cum non nisi morbosus contingat ex vrinæ sedimento, in renibus aut vesica condensato; aliquando ex fellis crassitie in eius vesica, qui crocei sunt, aut subuirides: at nullos, addit, ex his ad medicinæ vsum assumptos esse.

a Garzias, Sarracenus, Boëtius lib. 2. de lapid. & gem. cap. 182. Lapis Malacensis ex felle hystricis, plura non habet Libanius parte 3. in Schol. cap. 26. *b* Linscottus, & ex eo Arthus. *c* Saponem Venetum vertit VVittich. lubricus vt sapo, Cæsalp. *d* lib. 1. arom. Ind. cap. 46. idem & Fragosus: Linscottus, & ex eo Salmuth: huius meminit etiam Cæsalp. 2. metall. cap. 46. Linscott. & ex eo Arthus, coloris limpidi rubei, saporis amariusculi, contactu saponem Gallicanum exhibens. *e* Lapidem cyatho aquæ iniiciunt, quo post aliquod tempus exempto, aqua amaritudinem contrahit, omnemque veneni vim tollit, vt experimentis cognitum est, Linscottus. *f* & ex eo Salmuth, & Fragos. *g* hæc ex Garzia, Schenckius lib. 7. obs. cap. de alexipharm. & VVittichius in suo lib. Germ. de Rezoardicis: item Fragos. *h* in notis ad Garziam lib. 1. cap. 46. *i* in margine ad Fragosum: Linscott. & ex eo Arthus. *k* cap. 87. suæ nauigat. *l* com. de Peste. *m* lib. de plica. cap. 19. *n* lib. 2. de gem. cap. 195. *o* de fig. lapid. cap. 12. *p* cap.

p. cap. 521. meminit quoque Gesn. lib. 1. de quadrup. cap. de Boue, lit. G. q. lib. 2. sui theatr. r. de subtilit. exerc. 125. s. in suis comment. de eodem lege Auicennam in vltimo ex quatuor illis capitibus quæ eius libro secundo Bellunensis proposuit, vbi & descriptionem eius, & ex eo remedia ponit. t. in theriotrophio pag. 64. & 72. u. lib. 2. de metall. cap. 46.

DE LAPIDE BEZAAR

METALLICO SIVE MINERALI

Serapionis, Rabi Moyfis,
& Cæsalpini.

CAPVT V.

Lapidem Bezaarem metallicum esse, eademque ratione, qua reliqui lapides Adamantes, Rubini, Smaragdi, Achates, ex suis venis erui, Andreas a Bellunensis, ex Tiphthasi Arabis de gemmis libello, refert. Cuius sententiæ Serapionem b quoque fuisse, sunt qui ex his ipsius verbis eliciant: Et minera eius est in terris Syriæ & Indiæ, & in terris Orientis. Quæ cum apud Serapionem, Paulus Cigalinus d legisset, censuit, Serapionem nomine lapidis deceptum esse, quem ex mineris erui, sibi persuaserit.

Verum cum inter metallicas mineras, & ventrem animalis, ex quo lapis hic erui communiter creditur, nulla sit similitudo; & Serapio in lapidibus describendis satis diligens fuerit, aliter difficultatem hanc tolli posse, Io. Baptista Syluaticus e censuit: vtpote Serapionem ea in parte, non solum de Medicinis quæ ex metalli-

cis mineris desumuntur, sed etiam de iis, quæ ex lutis, & lapidibus sumuntur, egisse; quod ipsius titulus manifestè demonstrat, qui sic habeat: incipit Tractatus de Medicinis, quæ sumuntur ex mineris, & ex lapidibus, & ex lutis, & sunt quadraginta tres medicinæ. In eadem deinde tractatus parte, Hager albato, id est margaritas; Hager achtamach, id est, lapidem aquilæ, & Teri armeni, id est lutum armenum contineri, eorum essentias & facultates describi, quæ certè ex metallicis mineris colligi, nullus ne quidem existimauerit.

Sed cum Mineralium communis distinctio sit, ut alia sint Metalla, vel à Metallis sumpta; alia lapides, vel à lapidibus, ut lapis Armenus, Iudaicus, Lazuli, Lyncis: alia à venis terræ, ut terra sigillata, lutum armenum, alumē: alia sal, vel à sale, ut sal commune, sal gemmæ, dubitari potest, sufficienter ne Serapio sit defensus. Quare aliam solutionem cum eodem e subiungemus, quod videlicet vocabulo mineræ metaphorice sit usus, eo modo, quo Medici frequenter vtuntur, dum huius aut illius morbi mineram, in hac vel illa parte residere, asserunt: ut exempli gratia, dum putredinis febrem facientis mineram, in venis esse dicunt. Hoc ex sequenti capite *f* probari potest, ubi de lapide Aquilæ hunc in modum scribit: & minera eius est in montibus Indiæ inter Chimonas, & Sarandin: nemo tamen dixerit, lapidem hunc ex metallicis mineris erui. Quod si hæc difficultatem non tollunt,

tollunt, illud certè satisfaciet, Arabicā linguam nobis non esse notam, Serapionisque interpretem potuisse errare. Quare concludentes, censemus sententiam erroneam esse, dicere, lapidē Bezaar metallicum esse: in super statuimus, Serapionem nil aliud voluisse, quā regionem & locum nativum huius lapidis significare.

At Rabi Moyſes g alterius Albezaar mineralis Ægyptiaci meminit, cuius nullus sit in morſibus Scorpionum vſus; verba eius lubet ſubiicere: Verum Bezaar minerale *b*, eſt lapis in regione Ægypti in rupibus eius repertus, pluriū & diuerſorum colorum, de quo priores in libris ſuis aſſerunt multa mira. nihil tamen ex eis eſt per experientiam approbatum. Ego i autem pluries expertus ſum, omnes ſpecies lapidum, in mineris, & ſaxis apud nos repertorum, in morſibus Scorpionum, & nihil penitus proſecerunt.

Legitur etiam apud Cæſalpinum *k*, de quodam Bezaar inſtar aluminis ſciſſilis filamentoſi: ita namque ſcribit: Bezaar principale remedium contra Napellum, & medicina de Moſcho, & Algeduar, id eſt Zedoaria. Ex Bezaar, illud præcipuè genus, quod filamenta habet, ut Alumen ſciſſile, hæc ille. Quæ ex Auicenna l haud dubiè deſumpſit, qui in cura Napelli, inter alia hæc habet: & exiſtimant quidam, quod radices Capparum ſunt Bezahar Napelli: & omnia Albezahard ſunt bona ei: & propriè illud, quod ſimilatur alumini, & habet fila, ſicut fila
lythar-

lythargyrii. Et Libavius *m* inter mineralia Bezoare recenset; & alibi *n* inquit, Bezar lapis dicitur, at est bulla potius, quàm lapis: alibi *o* gemmam ex animali vocat Bezar.

a lib. quem de lapidibus inscripsit: ex eo Gesnerus lib. 1. de quadrup. in historia cerui, cap. 3. qui Tiphasi legit: Nicol. Monardes lib. de Bezoar. Hen. à Bra, de simpl. contra venena lib. 1. cap. 2. *b* lib. de temp. simpl. cap. 386. Sic Fragoſus, alii sentiunt eſſe minerale quiddam, ut Serapio. *c* Syriæ, legit Pandeſtarius. *d* in tract. de febribus, & ex eo Syluaticus lib. de Bezaar. *e* tract. de lapide Bezaardi. co. p. 79. *f* cap. 392. *g* lib. de venen. tract. 1. cap. 3. & ex eo Arduynus 1. de venen. 9. & 10: & Monardes de lapide Bezaar. *h* metallicus, legit Monardes. *i* Nam periculum feci, & nullam vtilitatem adferre, deprehendi, ſic legit Monardes. *k* in ſua praxi cap. 20. *l* lib. 4. fen. 6. tract. 1. ſum. 2. cap. 1. *m* lib. 5. de ſuccino in Schol. cap. 7. *n* in Schol. cap. 11. *o* in Schol. cap. 16.

DE BEZOARE MINERALI SAXONIÆ.

CAPVT VI.

CVM excellentiſſimus Hercules Saxonia, in ſuo de Plica libro, Bezoaris mineralis etiã mentionẽ faciat: huius historia, præmiſſis tamen priùs ipſius verbis, ſubiungenda. In claſſe, ſcribit, præſeruantium à veneno ſunt Terræ variæ, vt bolus Armena, Terra Lemnia, Samia, Selinufia, & quæ nunc Sileſiaca vocatur, atque alia Pedemontana, quam Bezoar minerale vocant: puto autem mixtam eſſe ex Samia & bolo Armena.

Hæc cum legiſſem, & dubius eſſem, quid ſibi Saxonia vellet, Veronã ad D. Io. Ponam Pharmacomaco-

macopæum præstantissimum, rerumque naturalium indagatorem solertissimum, amicum singularem perscripsi, & quid esset, inquisiui: is pro singulari sua humanitate, Bezoar hoc, quod terræ potius vel boli, quàm lapidis, nomen meretur, ad me misit, Terram, inquam, præparatam, & non præparatam, & quidem triplici differentia: primam, colore rhabbari: alteram, colore vini rubri, & tertiam, coloris albi. Addidit insuper schedam Italico idiomate cusam, de huius terræ viribus, quam Latinam reddere, & hoc loco subiicere voluimus, quo & Germanis huius terræ vis (licet similes quoque terras, & quidem diuersas habeant) innotescat. Titulus ita habet: Enarratio virium terræ cuiusdā Medicæ ad urbem Italis Mondoui, id est, montem Regalem dictam, inuentæ: additis notis, quibus bona, aut genuina cognosci possit.

Inter plurima beneficia, à diuina bonitate vrbi Montiregali concessa, neutiquam postremo loco haberi debet Terra tam pretiosa, & utilis, qua iam à multis annis vtuntur, quæ ex collibus, templo Sanctissimæ Virgini à vico sacro, vicinis effoditur: cuius virtutes excellentes, non modò eiusdem vrbis Medici, verùm etiam præcipuarum vrbiū Italiæ longa experientia comprobarunt. Quare vtile censuerunt, si boni publici causa huius vires, & notæ, quibus optima cognosci potest, scripto proponerentur, quo huius, præsertim tempore hoc contagioso, vsus esse possit.

Sunt

Sunt verò huius terræ multæ species, & optima ea habetur, quæ colorem Rhabarbaro optimo similem obtinet; at cum hæc inuentu difficilis sit, proxima est alba, hancque sequitur, quæ vini colorem refert. Bona si dici mereatur, leuis sit & mollis, linguæ glutinis instar adhaerescat, succi plena, friabilis, vinctuosa, ore detenta lique scat, masticata nil arenosi præ se ferat, aquæ imposita, bullas ad modum calcis bullientis excitet: vilissima est, quæ crustis obtecta est, ex qua hodie Antispodium, in vëtris fluxu præstantissimum, confici solet.

Prior terra, si drachmæ vnius pondere cum aqua acetosæ exhibeatur, in febribus malignis, & pestiferis, remedium optimum est: si in febribus cum aqua Melissæ die critico propinetur, sudorem prouocat: contra venena omnia tam assumpta, quam admota, vtilissima est. Scorpionum ictibus cum oleo & aceto medetur. A peste præseruat, & peste correptos sanat, si quotidie mane drachma vna assumatur.

Inflamationes omnes, speciatim verò, mammarum, & testiculorum, cum aqua & aceto adhibita, sedat: cum aqua portulacæ aut graminis epota, lumbricos infantum pellit: omnem fluxum sanguineum, cum aqua & aceto supprimit: sputo sanguineo, cum saccharo rosato medetur: Contra mensium fluxum nimium, optimum medicamentum: quemadmodum in alui fluore, vt est Diarrhœa, Dysenteria & Lienteria.

Cathar-

Catharros omnes, potissimum à causa calida productos, inhibet; vulneribus antiquis, præsertim tibiæ, cum oleo dissoluta, auxilio est. Vomitus sedat, tam per os sumpta, quam foris admota.

Et quia viperarum & aspidum moribus, cum aceto imposita, medetur: idcirco aliis etiam moribus applicata utilis esse censetur. Ab igne ambusta, cum oleo commista, sanat: & oris ulceribus putridis medetur: ventriculum corroboret; phthisicorum vires restaurat. Sunt qui in affectibus pectoris, & pleuritide commendent: cum aqua lactis, Gonorrhœæ medetur: & in succo semperuiui dissoluta, pustulas & maculas à Sole contractas, tollit. Insuper huic terræ varias adhuc vires adscribunt, quæ ubi experimento comprobatae fuerint, & ipsæ publici iuris fient.

Huius dosis est drachma vna per os sumpta: at si forinsecus applicetur, quantitas cuiuslibet arbitrio relinquitur.

Easdem proprietates, & vires obtinent Terra sigillata Serenissimi magni Ducis Hetruriæ: terra Lemnia Galeni, & Bolus Armenus Orientalis luteus, quod infinitis tam Medicorum, quam aliorum fide dignorum experimentis, comprobatum est. Hactenus scheda transmissa. Plura de hac terra dicere non possumus.

DE LAPIDE EX CERVI Lacrymis condensato.

CAPVT VII.

CUm ex cerui, qui serpentes deuorauerit, lacrymis, dum in aqua cōsistit, fuis, iisq; in lapidis duritiem concretis, Bezaar genitum esse, plures velint: lubet inquirere primum, quo nomine donetur; dein, cur cerui serpentes deuorent, & cur aquam ingrediantur, & lacrymas fundant, ex sententia primum Philosophorum, dein Theologorum: tum, ipsius descriptionem subiungemus: quartò, quis huius lachrymæ concretæ vsus sit: quintò, quinquam hunc pro Bezaare agnoscant, & qui sint, qui hunc lapidem in oculorum cerui angulis genitum, à lapide qui ex ventriculo animalis, Hirco simili, eximitur, distinctum faciant: & tandem, vtrum in ceruo quoque lapis generetur.

Dicitur lacryma *a* cerui: lapis in angulis *b* oculorum cerui; lapis inuentus in oculis *c* ceruorum: lapis ex lachryma *d* cerui concretus: lapis *e* ceruinus: cerui lacryma *f* & fordes oculorum cerui virosi odoris, & Bezahar *f* Arabum: lapis *g* Gagacromeon: lapis *h* Kenne: lapis *i* Kemne: Bezechart, Bezahardt *k*: Bezoar *l*: Belzaar: Belzahardt *m*: Belzaharticus *n* lapis: Bezoar *o* ex ceruorum lacryma: Bezaar *p* in oculis cerui genitus: Bezahar propriè *q* lapis, qui dicitur lacryma cerui: Bezoard *r* Arabibus.

Ad al-

Ad alterum, cur serpentes deuorent, & lachrymas fundant. Ceruis, vt hinc ordiar, pugnam esse cum serpentibus, & colubris, Plinius testatur, ita vt cauernas inuestigent, & renitentes narium spiritu extrahant, quibus exitio sunt: cum, eodem scribente, extractos mandant. Et Plutarchus *u* refert, à ceruis serpentes facile rapi: & hinc *ελάφς* nomen inditum, non à leuitate, verum à serpentis tractione, quæ Græcè *ἐλγίς* dicatur. Ex Plinio id refert probatissimus Medicus Auenzoar *x*, existimās hoc ipsum regium Prophetam Dauidem in Psalmo *y* innuisse, dum dicit: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita anima mea desiderat ad te Domine. Nam posteaquam ceruus congressus est cum serpentibus in Orientalibus *z* regionibus, (vbi prægrādes & valdè noxios, ob regionis illius feruorē, reperiri constat) & carnē serpentium deuorauit, siti correptus, proiicit se in pedes, vt stagnū, aut flumen aliquod, in quod se immergat, quærat: idq; agit, vt aquæ frigiditate ingens calor, quem deuoratis noxiis animalibus cōcepit, téperetur: istuc persistit, nihil bibendo, donec ingēs ille calor temperatus, & sublatus sit. Quibus immersus, natura ita docente, velut Tantalus in mediis fluctibus sitiens, non bibit: nam si quid *aa* aquæ degustaret, illico mortuus cōcideret *bb*: interim ex oculis lacrymæ lentè destillant *cc*, quæ in oculorū angulis paulatim crassescūt, coguntur & coagulātur, atq; in *dd* castaneæ *ee*, vel glandis *ff* magnitudinem excrescūt. De-

inde cū sese veneno exoneratum senferit, a-
quam egressus, in latebras diuertit, & vt lapis il-
le visus gg obstaculum decidat, caput arboribus
affricat; vel vt alii aiunt, è fluminibus bb egre-
diēti ab oculis statim in humum decedit: quem
inuentum venatores Siciliae, & Orientis, vt Be-
zehardt, contra quoduis venenum Antidotum
efficacissimum, magni vendunt. Vel vt Agrico-
la ii, homines obseruant, colligunt, & vt rem
pretiosissimam inter ceimelia meritò reponūt:
nam hoc est illud Belzahard tantè apud eos, qui
habent, æstimationis, vt cuius veneno, vel me-
dium vnguem ostendāt. Quod, teste amato kk,
lacrymam cerui, vel potiùs lapidem Belzahar-
ticum, id est lapidem Antidotum appellant: quę
fabulosa esse, Lusitanos, qui multos ex India as-
ferant, asserere scribit.

Cur autem serpentes deuorent, inquiramus.
Euax in suo de lapidibus libello ll vult, ceruos
in Oriente serpentes deuorare, vt senium depo-
nant: & vt fortiores fiant, flumen intrare, vbi
morentur immerfi vsque ad caput (anteriorē
enim capitis partem, aquæ non immergunt, vt
respirare possint) tamdiu, quousque sentiant,
virtutem veneni superatam, interea lachrymā
emittere, quæ coagulata in oculis (sub mm pal-
pebris) interdum ad nucis nn magnitudinem
desiccantur, & cadere tum, quando flumen e-
grediuntur, qui repertus venenorum Theriaca
dicatur, & esse lapidem multum carum Regi-
bus oo. Hæc quoque Simon Ianuensis pp sub
titulo

titulo Bezard, & Matthæus Syluaticus in pandectis *qq* sub titulo Kenne referunt: addentes, censere aliquos hunc lapidem in oculis ceruorum genitum *rr*. Bezaar elaphinum siue ceruinum, Schwenckfeldius nominat.

Paulò aliter Cardinalis Ponzettus *ss*, agens de simplicibus, venenis resistentibus. Experimentum scribit, antidotum quod probant sapientes ad omnia genera veneni, est lapis appellatus Kemne seu Bezar, & habet colorem citri splendentem, & colorem vini, & generatur ex lacrymis ceruorum: nam facti debiles ætate (non dicit, serpētibus deuoratis) intrant quoddam flumen in partibus Orientis, & stant in eo immersi usque ad caput, donec emittant lacrymas, quæ ab aquæ & aëris frigiditate coagulantur, & vertuntur in lapidem vsque ad quantitatem auellanae, vel nucis, qui cadit postquâ exeunt ex flumine. Hæc quoque Gesnerus, & Henricus à Bratt ex Ponzetto referunt. Etiam si, inquit Nancelius, verum hoc esset, tamen vnica lacryma, qualis centenariis ceruis dicitur maiori oculorum cantho concreescere, non potest verè dicere præ fletu excidisse, aut veri fletus nomen mereri. Quam tamē quorundam Arabum sententiam, Serapionis, Auenzoaris & aliorum, se in tractatu suo de Peste elusisse scribit: quem librum nondum vidimus.

Ceruos serpentes deuorare volunt, ut iuuenescant, diuturnæ cum sint vitæ, & ceruis longæuitas inter omnia animantia præcipua sit.

Scribit enim cum Hesiodo, Oppianus, ceruum viuere *ἄγον τετραόρων*, siue quatuor cornicis ætates: & Plinius *uu* centesimum annum superare affirmat: vt & Iuuenalis *xx*. Verùm Hesiodus, referente Plinio *yy*, multa de hominum æuo referens, cornici nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis, id triplicatū cornuis: & Plutarchus de oraculorum defectu, cerui ætatem his Hesiodi verbis expressit:

Secula viri nouies pubentis garrula cornix

Vincit, cornicis ceruus quater, at tria cerui

Tempora ceruus agit, quem deinceps Indica phoenix

Egreditur nouies, at vos nata Iouis alti

Pulchricoma decies superatis secula nympha.

Et licet Aristoteles *zz*, & ex eo Plinius *uu* senes duplici indicio cognosci referat; altero, quod dentes aut nullos, aut paucos habent: altero, quod adminiculis careant: (vocantur adminicula rami, qui imis cornibus ante frontem prominent, quibus iuniores in pugna vtuntur, senes autem carent) attamen ad eorum ætatem dignoscendam, Alexander Magnus, torques plurimis ceruis innexuit, qui post annū centesimum capti in magna obesitate, nec dum senii indicium præferebant, vt memorat Solinus *aaa*, Plinius, & ex iis Simon Maiolus *bbb*. Fecisse id ipsum & Cæsarem putarunt, nam annis iam ab hinc exactis supra ducentos, cū Carolus Galliarum Rex, Syluanectum se contulisset, canum latratibus ceruus in fugam excitatus, torquem æneam collo gerens inuentus est, quem ferro

Rex

Rex peti, vetuit; tandem retibus captus est: erat in torque literis Latinis scriptum: Hoc me Cæsar donauit: interpretantibus nonnullis, id de C. Iul. Cæs. intelligi non posse, alii responderunt, quod ultra mille annos cerui eius ætas fuisset protensa: quod longissimè à verisimili abesset. Alii igitur Imperatori id adscribendum fuit. Hæc Guaguinus annalibus Gallicis *ccc* annotauit.

Verùm magis placet Theomnesti *ddd* grauis veterinariorum medicinæ auctoris opinio, scribentis, Ceruos vermes intestinorum inuolucris implicitos (qui *eee* in senio confectis generentur) serpentum esu, quos ex cauernis narium spiritu eliciant, enecare: & ne virus illorum ipsis obsit, ad fontes aquarum accelerare, quibus ad labra vsque se immergant: tum oculis lacrymas lentè destillare, quæ viscedine sua coagulatae, in angulis oculorum *fff* in lacrymas nucis iuglandis pondere coalescant, &c. quæ etiam Langius *ggg* & ex hoc Schenckius *hhh*, & Heurnius *iii* habent: leguntur quoque apud Lonicerum, Mizaldum, & ex hoc apud Weckerum *kkk*, Spachium *lll*, à Bra *mmm*, & Wittichium, qui addit, Fallopium figmentum dicere.

Quis quæso dubitabit, in intestinis ceruorum vermes reperiri, cùm etiam in ipsorum capitibus aliquando repertos proditum sit. Sic enim Aristoteles *nnn*, Vermes cerui continent omnes suo in capite viuos, qui nasci solent sub lingua

in concauo, & circa vertebram, vbi caput ceruici neſtitur, magnitudine haud minores iis vermibus, quos maximos carnes putres ediderint: gigni vniuerſi, atque contigui ſolent, numero adeo circiter viginti. Et Plinius *ooo*, ceruis in capite eſſe vermiculos, ſub linguæ inanitate, & circa articulum, qua caput iungitur humero, numero viginti, aſſerit.

Teſtatur Cōradus Heresbachius in ſuo The-reutices compendio, ſe menſe Maio in Menapiis vidiffe ceruum exenterari, cuius caput ſuccifis cornibus, apertoque cranio pollicaribus vermibus, præter capita rubra, albicantibus, ſcætebat.

Sed Chriſtophorus Encelius *ppp* aliam cauſam reddit, tempusque quando id fiat, his verbis deſcribit: In Oriente ceruus verno tempore ſerpentum cauernas inueſtigat, nariumque ſpiritu extrahit renitentes, eosque comedit, vt ita annum tædium purget, moxque aquas & flumina petit, quibus ſe mergit ad ipſum caput, tamdiu quouſque ſentiat ſuperatam vim veneni: interea lacrymas emittit oculis vi veneni, quæ coagulatae penes oculos deſiccantur, & decidunt: Hæ lacrymæ coagulatae, ſunt Bezoar contra omnia venena, &c.

Claudius Richardus *qqq* facilioris concoctionis gratia flumen ingredi, ex aliorum ſententia aſſerit, his verbis: dicunt in illis deſertis regionibus, vbi cerui valde conſenuerint, ſerpentes venari, atq; vbi illorū plurimos deuorauerint, faci-

facilioris concoctionis gratia, fluminibus & aquis ad collum vsque ad dies aliquot sese continere; quo tempore paulatim incipit lacryma aliqua ex oculis defluere, indurariq; & pedetentim augeri magis & minùs, prout apparet. Et Rulandus *rrr* lapidem Bezoardicum ex confescentium cervorum, viperis è cauernis rictu prolectis, victitantium, & celerioris concoctionis procurandæ gratia, fluuiorum ad summum aquis perfusorum oculorù lacrymis profilientibus & congelascentibus nasci, doctorum locupletum nonnulli contestantur.

Iam verò licet omnes scribant, ceruum deuoratis serpentibus in flumine aquam non gustare: alia tamen vnus Petri Hispani *sss* est sententia, sic scribentis: Et ista via renouant suam iuuentutem Aquila & Ceruus, & quædam alia, comedentia huiusmodi serpentes ex instinctu naturæ: & quando ista animalia cœperunt ista venena, currunt ad aquam, & bibunt tantum de illa aqua, quòd caro illorum inflatur, & extenditur, & fit solutio continui, & tunc cadit caro vetus, & noua regeneratur. Quod autem esus carnis serpentum vitam prolonget, docuit Auicenna *ttt*, imò virtutem corroborare, sensus & iuuentutem conseruare. Docuit idem Mesues *uuu*, hominem ex esu serpentis iuuenescere, hocque à forma specifica serpentis fieri.

Theologorum sententiam subnectamus, relicta de sexu controuersia, aliis volentibus vocem *℥* Aiol, licet masculinum sit, in hoc Davi-

dis Psalmo foemininum esse: quare ceruam reddunt; aliis vocem hanc communis generis statuentibus: aliis denique adstruentibus, hoc in Psal. ceruam intelligendam, quia Hebræi peculiare nomen habeant, quo ceruum nominēt. Sunt qui velint esse propositionem vniuersalis studii, quod ad Deum ferebatur David, quæ illustretur per comparisonem Cerui, qui ad aquas confugere dicatur, cū anhelus est, maximè ineunte Autumno, quo tempore propter estum sit sitis impatientissimus, vt voluere Tremellius, & Iunius. Quare Calvinus, similitudine Cerui, summum desiderii ardorem expressisse voluit, cui non placet expositio statuentium, à ceruis expeti fluuios, vt ex lassitudine se reficiant: fatetur quidem, si venator ceruum vrangeat, & canes instent, fluminis occursum nouas vires colligere: sed constare etiam, certis anni temporibus, ceruos incredibili ardore plus quàm sitientes, aquas expetere, quam sitim Propheta notauit. Sed clariùs Commentatorum alius: hunc ardorem de siti interpretatur, agitati à canibus in venatione: vel quod est simplicius, de siti simplici in terra calida: aliqui de siti, ex deuorato serpente: exquisitiùs Iudæi de siti parturientis ceruæ. Fortassis & de alio noto aestu huius generis hoc interpretari licuerit, cupiditate nimirum *ὀχέας ἢ νύσσεως*. Quare disertè Aristotelem scribere, mares antequam pluuia cadente abluantur, neque à fœtore hircino post *ὀχέαν* contracto liberari, neque ad pabulationem prodire.

dire. Verba Aristotelis xxx subiungere lubet: cum mares impleuerint foeminas, separantur per seipsi, & propter libidinis graueolentiam quisque solitarius scrobes fodit: foetent vt hirci: degunt ita, quousque imber accedat, tum pascua repetunt; fugiunt etiam in aquas *διὰ τὸ ἑλῶμα, καὶ τὸ ἄσθμα*, id est, propter aestum atque anhelitum. Sed ne falcem in alienam messem mittere velle videamur, Diuini Augustini, qui hoc ad mysterium trahit, sententia prolata, concludamus: Serpentes, inquit, necat ceruus, & post serpentum interemptionem maiori siti incalescit, peremptis serpentibus, ad fontes acrius currit: Serpentes vitia tua sunt, consume serpentes iniquitatis, tum amplius desiderabis fontem veritatis.

At dubitari posset, an etiam alibi, quàm in Oriente cerui lacrymas fundant, & si fundant, cur tanto precio lapis Bezaar veniat. Testatur Plutarchus yyy & Oppianus, ceruos, & apros captos illacrymare, & ceruorum lacrymas falsas, aprorum verò dulces esse: saporis huius diuersi causam, in vtriusque animalis calorem, & frigus refert, his verbis: Animal frigidum ceruus, ardens verò calore ignis Aper: vnde ille persecutores fugit, hic verò ira inflammatus, dente atroci se vlciscitur: aper ira inflammatus, copia caloris spirituum ad oculos exhalante, spiritus in lacrymas eliquat; eiusque, inquit Xenophon zzz, recenter occisi, dentes adeò feruent, vt crines, si quis admoueatur, exurat. Aliam quo-

que Empedoclis rationem, de vtriusq; animalis lacrymis, Plutarch. eo loci subiungit. Cur lacrymas fundant, an ex contracto mœrore & ægritudine: an potius ex cerebri repletionem, vt in cicuribus, ceruis, & maribus & fœminis obferuetur. Nanzelius zzzz dubitat.

Has lacrymas, Scribonius Largus *aaaa* Cæsaris Medicus, sordes appellat: Vt sis, ait, tutus, etiam si quando rus secesseris, ponam Theriacarum compositiones, id est, ad serpētum mortuus, atque ictus medicamina: sed prius, quæ cognita habui remedia, ne cui serpentes noceant, dicam. Habere ergò in cinctu oportet peucedanum, vel Cerui cū captus est, in oculi angulo, qui est ad nares versus, quæ inueniuntur sordes virosi odoris (addit Mercurialis *bbbb* quæ fesculentibus in formam lapidis durantur) has Sicilia venatores diligenter colligunt, & habent in cinctu (quod capitis inuolucrum est) propter ante dictam causam. Hæc Scribonius.

Hanc Scribonii sententiā Cardanus *cccc* falsam asserit: lapis, scribit, Pazar, corrupto nomine Bezar, quem Scribonius Largus, quamuis Cæsaris Medicus, falsò scripsit, lacrymam esse ceruorum in Sicilia inuentam, cū constet in Pely Orientalis Indiæ regione solitam inueniri. Verū Cardano neutiquam subscribimus, non solum auctoritatibus, quas subiiciemus, persuasi, verū quod etiamnum diligenter obseruanti, eiusmodi sordes reperiri certi simus, venatorum testimonio edocti, & oculis propriis fidem facientibus.

Ad-

Adstipulantur ipse Cardanus (sui oblitus) Langius, Reusnerus, Encelius, Scaliger, Sarra-
cenus, & Bodinus. Sic enim Cardanus *dddd*,
Galenus commune alexipharmacum non no-
uit, scilicet cerui lacrymam: & mox: celebran-
tur inter generalia Alexipharmaca, fordes ocu-
lorum cerui, virosi odoris, quas seruant Vena-
tores in Sicilia, ut ait Scribonius: sed in regio-
nibus calidioribus, & maximè in Africa con-
crescunt in lapidem, & hic est, qui ab Arabibus
Bezahar dicitur, & eum cognouit Auenzoar
etiam.

At Langius *eeee*, ex quo Schenckius, asserit
has fordes ex patulis infra ceruorum oculos fo-
raminibus erui, & in solo papyri inuolucro be-
nè olentes se per septennium illibatas seruasse,
Et Reusnerus *ffff*, eandem, ait *λύγυλον*, in ceruis
deprehendimus, cui natura proximè subter o-
culo oblongum folliculum, osse maxillæ illic
dehiscente, affabrè machinata est, in qua sua vi-
fcedine coagulata colliqui queat: vnde etiam e-
ruitur, spirans initio *βρωμώδης τι*, propemodum
ut suum iugulatorum tergora, dum setæ diri-
piuntur, superfusa feruente aqua: processu tem-
poris *συνώδιον* acquirit, adeo pertinacem, vt to-
tum septennium illibata possit asseruari. Non
autem nobis sermo est de lapide Bezaar, quem
fingunt venatores in Orientalibus, &c.

Verùm siue fordes, siue lacrymas dicas, no-
tandum etiam in lapidis duritiem non solum
in Oriente, sed etiam Germania, & aliis re-
gionibus

gionibus concrefcere, licet rarius reperiatur: forfan quòd hactenus venatores ignorâtes, nec admoniti, non obferuarint: vel fortè quòd in annofis gggg tâtum ceruis, lapidis aliquam confidentiam acquirant: fiquidè Scaliger ante centefimum annum non fieri afferat, cui Bodinus fubfcribit.

Quòd in Germania fimile quid obferuetur, hæc Encelii verba *hhhh* teftantur: Volunt eas inueniri in Syria, India & Oriente: nos in Germania etiam in noftris ceruis videmus aliquid penes oculos fæpè lapidefcere: & materia illa coacta, offea quafi, ex lacrymis proculdubio colligitur à venatoribus, & eft Bezaar, id eft, aduerfatur etiam omnibus venenis, propterea magni æftimari deberet à Principibus.

Bodinus *iiii* fic exhibuit: Poft centefimum annum, in cantho cerui lapidefcit, ex lacryma cerui, cuiusmodi ceruo cæfo ad me delata eft, quæ aliquantulum obduruerat, nondum tamen in lapidem planè concreuerat. Idem & Salmuth.

Sarracenus *kkkk* ita fcribit: Tertius his accedit ad ruborem vergens, durus admodum, caftanæ, glandis ve magnitudinem, & formam quadamtenus referens, lacryma cerui locorum, ac gentium vbique dictus: eum ex doctis plerique centenis annorum conuerfionibus ceruorum offibus ad oculorum angulos fitis, adnafci exiftimant. Attamen vero fimilior probabiliorque eorum, iudicio meo, videtur eſſe ſententia,
qui

qui lentum humorem affeuerāt statis anni temporibus è ceruorum, longo iam senio confectorum & ex aquis emergentium, oculis defluere, qui posteaquam humi deciderit, Solis ardoribus in eiusmodi lapidem tandem aliquando concrefcet.

Audiamus Scaligerum *llll* ad Cardanū: Cerui lacrymam, rem fortasse minūs tibi notam, in nostris Musarum thesauris habemus carissimam: ante centesimum annum in ceruo nulla est, post eam ætatem accrescit ad oculi canthū ipsis ossibus, atque in os protuberans concrefcit, ea duritie, qua cornu superet: qua parte prominet rotunda est, insigni nitore, coloris fului, non sine vestigiis atriorum venularum: tanta leuitate, vt penè tactum effugiat, ita enim sese subtrahit, vt propemodum seipsam mouere videatur (hec etiam ex Scaligero exscripsit Schenbergerus.) Cū hæc (subiungit Scaliger) in circulis aliquando recitarem, vnus ex iis, qui è legatorum comitatu rerum Asiaticarum cognitionem profitebatur, negabat, ad ceruum quidquam attinere, sed esse verè lapidem. Ego illi postridie ostendi, qua parte ex osse fuisset auulsa. Hanc Solimannus olim dederat dono Samblancardo Trierarcho. At ea ego postea eius filii Bernardi Oruesani munificentiam expertus sum. Hæc Scaliger, & ex eo Langius, ex hoc Schenckius: Iordanus, Heurnius, *mmmm* & Salmuth.

Matthiolus commentariis in Diosc. *nnnn* an lapis

lapis hic detur, dubitat, & an hæc de ceruis narratio, historia an fabula dici mereatur, rerū naturalium studiosis, & peritioribus se, iudicandū relinquere, scribit. Et in epistola quadam 0000 hæc habet, lapidi quem Mauritani Bezahar vocant, plures similes vidi, sed an veri, an adulterini sint, profecto nescio. Sic Reusnerus disertè pppp, non nobis sermo est de lapide Bezaar, quem fingunt venatores in Orientalibus terrarum tractibus, maximè verò in Persia, ceruis circa annum ætatis centesimum ad canthum oculi, accrescere ipsis ossibus; atque in os protuberans, coire ea duritie, qua cornu superet, insigni nitore; fului coloris, & tanta læuitate, vt tactum eludat. At Libanius qqqq de Bezaare in oculis cerui genito, testatur, quòd etiam annatum deteratur, & instar cornu deciduum sit.

Verum vt dicam, quod sentio: lacrymas seu fordes obseruari ad angulos oculorum, in ceruis captis, certum est, venatorum testimonio edoctus, & oculis propriis fidem facientibus. An verò ratione motus, & cursus in venatione id contingat, dubito. Posse quoq; progressu temporis illas lacrymas, in sapius persecutis, & non captis ceruis, vel etiam ex deuoratis serpentibus, & lacrymis, vi veneni protrusis condensari, non negarim, tot fide dignis attestantibus: maximè cum legamus, totos oculos Hyænæ lapidescere: hinc gemmæ Hyæniæ apud Plinium rrrr dicuntur. Est autem, Camillo sssss auctore, Hyæna preciosus lapis dignus custodia, nomen sumens

sumens à bestia sui nominis, cum in oculis eius reperiatur: multorum est colorum: huius hæc est vtilitas, si verà narrantur: Ore abluto, linguæ subiiciatur, statim facit vera prædicere: quartanam ac podagram, gestanti non finit euenire.

a Amato Lusitano cent. 3. cur. 74. Andernaco de vet. & noua medic. com. 2. dial. 5. Belzohartio⁹ lacryma cerui dicitur: Pancirola, qui negat esse Bezaar, qui in Mauritania nascatur, etsi eandem virtutem habere possit. Scaliger exercit. 1. 12. Schneberger lit. L. Richardus, & Humelbergius, ex aliorum sententia. *b* Augenius 3. de Peste. 8. *c* Pandect. cap. 434. Encelius. *d* Hummelbergius in Q. Sereuum. *e* Arculanus, & ex eo à Bra: Bodinus lib. 2. Theat. *f* Cardanus 2. de venen. 14. at Baccius lib. de gemmis 34. Bezahar Arabum, & lapidem ex visceribus Indici animalis exemptum, idem facit. *g* Pandectar. cap. 434. *h* id est Bezahar, siue Berzat. Pandect. cap. 377. *i* siue Bezar. Ponzettus 2. de venen. 11. ex eo Gesnerus de quadruped. lit. g. *k* Arabum Langio. 2. epist. 24. *l* Schenckio in Obseruat. *m* Io. Agricola, & ex eo Gesnerus de quadruped. lib. 1. cap. de ceruo, & Henricus à Bra. *n* Amarus. *o* Schenckius lib. 7. de alexipharm. *p* Libavius parte 4. lib. 2. batrachior. schol. cap. 22. *q* Andreas Bellunensis in Arabic. nominum interpret. apud Auicem. & ex eo Gesner. de quadruped. lib. 1. cap. de ceruo, lit. C. & Henric. à Bra lib. 1. cap. 2. de venenis. *r* Mizaldus. *s* lib. 8. cap. 32. & ex eo citat Io. Agricola: Rheginus: Amatus 2. in Diosc. 59. At Plinius lib. 11. cap. 53. elephantum attribuit Elephantorum, ait, anima serpentes extrahit, ceruorum item urit. *t* lib. 28. cap. 9. & ex eo Io. Agricola. *u* de animantium comparatione. *x* seu ut alii Abinzoar libro sui Theisir: vel ut alii lib. 1. tract. 13. cap. 6. & ex eo Io. Agricola, & Amatus l. c. & ex Agricola, Gesnerus de Quadrupedibus lit. G. *y* Psalmo 42. *z* Amatus, Ponzettus, Encelius: præsertim in Orientalibus prouinciis, legit Agricola, & ex eo Gesnerus, & à Bra: alii locum non addunt, ut Sarracenus: maxime in Persia, sic Bellunensis in indice Auicem. ex eo Gesnerus, & à Brall. cit. *aa* sic & Hum-

Hummelberg. *bb* Animo & viribus refici, addit Rheginus. *cc* humor lentus, qui Solis tandem ardoribus in lapillos glandis imaginem referentes, inibi concrefcant. *dd* in multam magnitudinem, Rheginus. *ee* Agricola: ex eo Gefner. & à Bra: nucis magnitudinem, Euax, Ianuensis, Pandectarius: Arculanus, ex eo à Bra: nucis iuglandis, Mizaldus, & à Bra: nucis iuglandis pondere, Langius, Heurnius de febribus: auellanæ, vel nucis, Ponzettus. *ff* Amatus in Diosc. *gg* Sic Langius, Heurn. de feb. Lonicerus: Salmuth: attritu oculorum ad arbores tophum illum visus obftaculum, lapidem, si placet, appella, excutit, Mizaldus: hæc omittunt Amatus, Agricola, Gefnerus, à Bra. *hh* Matth. in Diosc. lib. 5. cap. 73. *ii* & ex eo Rheginus. *kk* lib. 2. in Diosc. cap. 39. *ll* & Pandect. cap. 396. idem ferè Fragosus. *mm* sub palpebris, inuiscatur, Hummelbergius. *nn* iuglandis aut castaneæ, Hummelberg. *oo* vel vt Hummelbergius, Bezechard est cæteris omnibus perfectius, & efficacius, ad expellendum venenum & noxam eius. *pp* in clauē sanitatis. *qq* cap. 377. & cap. 396. sub titulo lapidis Bezaar. *rr* Sic Salmuth, adiunt in Orientali plaga ceruos longo senio confectos, serpentes deuorare, quorum esu reiuuenescant: at veneni superandi causa, serpentibus deuoratis in flumen, & cæt. *ss* lib. 2. de venen. cap. 11. & ex eo Gefner. lib. 1. de quadruped. lit. G. *tt* lib. 1. de venen. curat. cap. 2. *uu* lib. 8. cap. 32. *xx* Satyr. 14. *yy* lib. 7. cap. 48. *zx* 9. histor. 5. *aaa* cap. 21. *bbb* in colloquiis, colloq. 7. *ccc* lib. 9. & ex eo Maiolus colloq. 7. *ddd* lib. 1. artis veterinariæ. Idem ex eo refert Salmuth. *eee* ex Arabum sententia addit Lonicerus. *fff* in maioribus canthis, Mizaldus memorabil. cent. 1. aphor. 70. *ggg* lib. 2. epist. 24. *hhh* lib. 7. Obseruat. de Alexiphar. *iii* de Febribus. *kkk* in antid. spec. lib. 1. cap. 6. *lll* addidit cap. 10. histor. Indicæ Fragosi. *mmm* lib. 1. de venen. cur. cap. 2. *nnn* 2. histor. animal. 15. *ooo* lib. 9. cap. 37. *ppp* lib. de Lapid. cap. 49. *qqq* in Epist. ad Archiepisc. Strigon. quæ Thomæ Iordani de pestis phœnom. libro addita. *rrr* de lue Vngarica cap. 7. hist. 10. *sss* in comment. suprâ Isaaci Israelit. lib. de diæt. particul. part. 4. *ttt* lib. 2. can. tr. 2. cap. 616. de serpente, & ex eo Guaynerius. *uuu* de consolat. medici. intent. 2. cap. 2. quæ etiam à Guaynerio tr. de ven. cap. 3. citantur. *xxx* 6. hist.

DE LAPIDE BEZAAR. 49

xxx 6. hist. anim. 29. yyy 7. sympol. cap. 2. & in quaest. natur. quaest. 20. & Heurn. de febribus cap. 19. xxx libr. de venat. ad Cyrum. xxx in analogia microcosmi ad macrocosmum lib. 3. par. 3. cap. de fletu. aaaa de comp. medic. cap. 42. comp. 163. citant ex eo quoque Iordanus de pestis phoenom. tr. 3. cap. 9. Mercurial. lib. 3. de extrem. cap. 2. de lacrym. Laogius 2. epist. 24. Salmuth in Pancirol- lum: Heutnius de febribus, huius, ait, meminit etiam Scribonius Largus, sed nemo exactius lul. Scaligero, & Scaligeri verba subnectit, & addit, se purare, sapius e- uenire, vt ostendantur eiusmodi lacrymae, tanquam Be- soartica quaedam medicamenta aduersus venena. bbbb lib. 3. de extrem. cap. 2. cccc lib. 7. de subtilitate. dddd lib. 2. de venen. cap. 14. & lib. 3. cap. 10. eeee lib. 2. epist. epist. 24. ffff de Scorbuto exerc. 5. gggg Baldus Ange- lus lib. de nat. Viperæ cap. 31. Lapis in oculis ceruorum in senecta concreuit, quoniam toto viræ suæ spacio, olfactu & calore è terra serpentes euocantes Cerui ipsis vescun- tur, & cum siti vexentur ingenti, ad fontes præcurrunt, in aquisque diutius versentur, lacrymae ipsorum, quasi o- culorum profluvia fiunt, & in lapidem obdurefcunt. hhhh lib. 3. de lapid. 49. iiii lib. 2. sui theatri. kkkk lib. de peste. llll in exercit. exerc. 112. mmmm de febribus. & Reusnerus de Scorbut. exerc. 5. licet sordes admittat, la- pidem verò Bezaar pro figmento habere videtur. nnnn in lib. 5. Diosc. cap. 73. oooo lib. 3. epist. ad Guil. Quacelbe- num. pppp de Scorbuto exerc. 5. qqqq parte 4. lib. 2. batrachi. in Schol. cap. 22. rrrr lib. 37. cap. 10. & ex eo Encelius lib. 3. de lapid. cap. 49. sss in Speculo lapidum lib. 2.

DESCRIPTIO LAPIDIS BEZAAR EX CERVI LACRY- mis condensatis geniti.

CAPVT VIII.

E T si lacrymas vel sordes in ceruorum ocu-
lorum angulis instar sordiu aurium con-
globatas, velut ceræ induratas, & virosi

odoris sæpius obseruari, cuius odor, primum graui fœtore nares ferit, postea verò paululum exsiccat, aliquomodo odore moschum representat: attamen in lapidis duritiem concretas hætenus videre non licuit: lubet tamen eius notas, ab auctoribus propositas, quoad substantiam, formam, magnitudinem, & colorem subiicere.

Substantia ergò durus admodum, duritiæ cornu superans, tanta tamen læuitate, vt penè tactum effugiat, ita enim sese subtrahit, vt prope modum seipsum mouere videatur, insigni nitore splendens. Forma latus, in pyramidem tendens, castaneæ glandis, ve imaginem quadamtenus referens, & qua parte prominet, rotundus est. Magnitudine auellanae, vel nucis, coloris citrini, vel mellei, vel fului, non sine vestigiis atriorum venularum, vel ad ruborem vergentis; est etiam coloris subuiridis, & candidi, odore vini. Gesneri *a* hæc est descriptio: lapidis ovalis specie, magnitudine fabæ, fuscus, splendidus, levis, mollis, ab vna parte simplicior, ab altera parte lineas quasdam habet: qui cerui lacryma à recentioribus dicitur, & Bezoar lapidæ equipollere existimatur: figuram quoque addidit.

Sic enim Ponzettus *b*, & ex eo Gesnerus *c* colore citri splendens, odore vini, ad quantitatem auellanae, vel nucis. Amatus *d*, lacryma cerui lapillus alter est, coloris mellei, latus in pyramidem tendens, à paucis hucusque visus, quem

DE LAPIDE BEZAAR.

91

quem nos, cum hæc scriberemus, ob oculos habemus. Encelius *e*, reperiuntur hæ lacrymę coloris citrini, puluerulenti, subuirides, & candidi. Scaliger *f*, (& ex eo Langius *g*, Schenckius, Schnebergerus) in os protuberans conerescit ea duritie, qua cornu superet: quâ parte prominet, rotunda est, insigni nitore, coloris fului, non sine vestigiis atriorum venularum, tanta læuitate, ut pêne tactum effugiat, ita enim sese subtrahit, vt propemodum seipsum mouere videatur. Sarracenus *h*, ad ruborem vergens, durus admodum, castaneæ glandis ve imaginem, & formam quadamtenus referens. Schvvenckfeldio *i*, moschus est infra oculos cerui, iuxta angulos lacrymales genitus, colore citri, odore vini, Castaneæ magnitudine.

a de fig. lapid. cap. 12. par. 3. *b* lib. 2. de venen. cap. 11. *c* de quadruped. lib. 1. cap. de Ceruo, lit. G. *d* libr. 2. in Diosc. enarr. 39. at cent. 3. cur. 74. alter ad rubedinem vergens admodum durus, castaneæ figura. *e* 3. de lapid. 49. *f* exercit. 112. *g* lib. 2. epist. epist. 24. *h* de peste. *i* in theriographio Siles. pag. 85. titulo Ceruus.

DE LAPIDIS BEZOARIS

CERVINI VSV ET EXHIBENDI modo.

CAPVT IX.

CUm cerui cauernas, in quibus serpentes latitant, inuestigent, nariumque spiritu renitentes extrahant, vt vulgò creditur, mirum non est, si ex cerui corpore aliquid pro-

deat, quod venenis reluctetur. Quare in usu sunt cornua, quorum extrema nostri volunt comitialibus mirè prodesse, & veneno hausto aduersari, si cornu intra festa, vt vocant, S. Mariæ, hoc est, inter 15. Augusti mensis, & 8. Septembris, sit acquisitum. Imprimis autem, referente Plinio *a*, credunt dextrum cornu medicamento aliquo præditum esse, quod inueniri negant, quia à ceruis defodi putant: quæ ex Aristotele, *b* desumpta, qui tamen sinistri meminit, his verbis: cornu sinistrum, compertum esse à nemine adhuc fertur: occulit enim id tanquam quodam medicamento præditum. Idem libro *περί δαίμωνων* de ceruis Epiroticis id scribit, vt hoc ceruorum omnium minimè cōmune esse videatur. Etiam Plutarch. *bb* testatur, ceruos cornua decidua defodere, & terra recondere. Cornu, ipsiusque cinis aluum sistit, & vlcera tibiæ sanant, Plinio *c*: imò ipsius nunc contra vermes frequens usus est: sic adusti odor, serpentibus abigendis singulare Plinio *d*. Pulmo à Plinio *e* in phthisi & tussi commendatur. Os in corde eius reperiunt, contra venena maximi fit: & talia ossa de corde ceruæ, seu hinnulæ, partum custodiunt, & prægnantibus mirè conducunt, Encelio attestante. Et Schvvenckfeldio, omnibus cordis affectibus confert: occulta proprietate partum custodit & prægnantibus mirè confert: partum facilem reddit: cordis palpitationem, tremorè, lipothymiam auertit: omnibus venenis maxime opere aduersatur: antidotis theriacalibus &

& cor-

& cordialibus confectionibus miscetur. Sed notandum, quod Schvvenckfeldius in Tauro monet: sæpè in corde bouum, maximè Taurorū cartilaginem siue ossiculum cōtineri, ceruino non dissimile, quod lanii Vratilauienfes diligenter colligant, & passim pro ossiculo è corde cerui, Pharmacopæis imperitis obtrudere. Genitale eius neruosum arefactū, sedat calorē coli, potu: ramenta pudēdi eius, in fluoribus alui, & ad Venerē incitandam cōmendantur; quemadmodū & sanguis, attestante Plinio *e*, aluum sistit (& secundū quosdam calculosis prodest) qui coagulum *f* sanguinem sistere, & medullam *f* ossium, vlceratibiarum, curare asserit: & Encellius, omnibus inflammationibus, præcipuè vuluæ, conducere scribit: imò *e* & finum & ramenta pellis ceruinæ deiecta pumice, commendat. Et calcaneus, siue talus, siue astragalus cerui puluerisatus, dysentericis ex aqua appropriata, utilis, Schvvenckfeldio. Qua de re qui volet, libellum Sexti Philsophi Platonici de medicina ex animalibus, consulat. Fungi etiam *g* vel boleti ceruini, in vsum veniunt. Et tandem lacryma indurata, quæ omnium rarissima est, cuius nunc vsum, exhibendi modum, ab auctoribus traditum, eiusque dosin proposituri sumus.

Cum Scribonius Largus ipsis sordibus ex oculo cerui collectis, singularem contrà serpentum morsus, & ictus vim tribuat: idcirco singularem, & insitam aduersus venena vim huic Scaliger *h*, & alii adscribunt; ita vt Heurnius:

primæ notæ dixerit, & Principes studere debere, vt venando nansciscantur: alii *k* antidotum faciunt, contra venena epotum efficacissimum, & prorsus diuinum: imò contra pestem, & omne iobolorum virus, & deleteria, medicamentum alexipharmacum Langius *l* asserit: hinc omnium venenorum Theriacam, cum Ianuensi, Arculanus *m* statuit. Et Schvvenckfeldius, aduersus venena remedium præstantissimum esse, vim siccandi & adstringendi habere asserit. Quare, Amato *n* monente, ad ea valet, ad quæ lapillus ex ventriculo animalis extractus: & Fumanellus *o*, eadem vi cum lapide Bezoar rubeo, puluerulento, pollere scribit: & Augenius *oo*, ad cordis corroborationem, & veneni profligationem nonnullos commendare, refert: Cardiacis prodesse, & contra defectus animæ, sicut omnes ictus venenatos, Encelius *p* auctor est. Pleuritidem rebellem huius potu domari, vermesque expelli, Amatus *n* expertus est: ab aurigine *l* virulenta liberat: & in peste sudorem præclare elicere, testis est Heurnius *q*: & Cardanus *r* commune alexipharmacum Galeno incognitum scribit, & *s* gestatum aduersus venena plurimum prodesse Pezar, Smaragdum, & lacrymam cerui credit: & Q. Serenus *t* Samonicus contra subitaneos dolores, febres & ostocopos magni fecit his verbis:

Seminecis cerui lacrymam miscere liquori

Conuenit, atque artus illinc mulcere calentes.

Quo loci Hummelbergius vult, lacrymam esse
lapi.

lapidē, ex lacryma cerui concretum, & esse contra venena præsentaneam medicinam, & Bezehard: quare his febribus maximè mederi, quæ originis suæ causam habeant, intus assumptum, aut extra illatum venenum, cuius virtuti resistat, illud è corpore pellendo.

Exhibendi modum addamus. Utendi modus *u* in remedio ignoto, & paucis viso, assignari, nisi coniectura vix potest, præterquàm vt more Antidotorum, si eius copia data fuerit, vsurpemus. Attamen contra venena, in oleo, vel aqua Naphæ: contra febres pestilentes, in aqua nenupharis, vel acetosæ, vel alia frigida, ad minus pondere trium granorum, magno dari iuamento, Amatus auctor est. Peste correptis, cum vini momento datur, Scaliger *x*: sudorem, ait Heurnius, in peste præclare elicit, dantur tria grana ex vino, vel aqua scabiosæ: idem lib. de peste, Bezoar ad gra. 12. Hyacinthus Orientalis, Smaragdus ad gra. 6. ex aqua & vino; lacryma cerui, Topazius, Carbunculus, Sapphirus ad drachmæ vnius pondus datur. Vermes *n* puerorum vigente febre, in aqua portulacæ, sine febre, in vino propinatum, extirpat. Auenzoar *y*, filio Hali Regis Contesfrabili, huius ad pondus trium granorum hordei, vnà *z* cum vnçiis quinq; aquæ cucurbitæ, quæ adscititiam caliditatem mitigare potis erat, potandum dedit, & eum à virulenta aurigine, à valde noxio veneno deuorato causata, liberauit. Tandem vt habet *aa* Ponzettus, hoc trito, quando sumitur

pondus duodecim granorū hordei, expellitur omne venenum, & virus per sudorem. Vnde, ait Scaliger *bb*, tantus oritur sudor, vt penè totū solui corpus videas: quo vno *bb* pestilens virus foràs truditur. Complet enim, monente Amato *n*, opus suum lapis iste aliquando per vomitum, nonnunquam verò per secessum, plerunq; tamen per sudorem. Fabæ vnus magnitudine ex vino rubro sumptum, mirum in modum remediū dysentericis appropriatū esse, Schvvéckfeldius *cc* asserit.

Et vt concludamus, minimè dubitamus, etiā ipsas lacrymas, non induratas, siue sordes, vsui medico inseruire posse, cū & alia, quæ ex excrementis cerui ortum suum habent, à Medicis & magni fiant, & in vsū veniant. Quare cerui lacrymas collectas, cordis pulsu laborantibus, auxilio esse, Gesnerus *dd* ex Physiologo auctore asserit. Sordibus his etiam mulieres quasdam ad facilitandum partum vti, Clariss. D. Andreas Dörer, Electoris Saxoniae defuncti Archiater, ad me perscripsit; addens, sed quo id cum successu fiat, ipsum adhuc latere. Imò sunt qui nūc apud nos contra venena vtantur. Nemini ergo mirum esse debet, si vt Scribonius *ee* refert, Siciliae venatores, imò & Indorum, vt ex Auenzoare Langius citat, summo studio inquirant, colligant, & magni diuendant.

a lib. 8. cap. 32. *b* 9. histor. animal. 5. *bb* de Pythiae oraculis, & lib. 7. sermon. conuiual. cap. 2. *c* lib. 28. cap. 14. & 17. *d* lib. 8. cap. 32. & lib. 10. cap. 70. *e* lib. 28. cap. 12. & 17. *f* lib. 28. cap. 18. *g* Iordanus de peste tract.

tract. 3. cap. 9. *b* exercit. 112. Bodinus lib. 2. theatr. addens se tamen non esse expertum. *i* lib. de febribus cap. 19. *k* Ioan. Agricola, & ex eo Mizaldus, & à Bra: aduersus venena remedium præstantissimum, Scaliger: potest tamen lacryma cerui eandem quidem virtutem habere, quam habet Bezoar, at non is est, qui in Mauritania nascitur, Pancirolus. Item Baldus Angelus lib. de nat. Viperæ cap. 31. aduersus venena & venenatos morbos, ac in peste miro sunt auxilio. *l* lib. 2. epist. 24. & ex eo Heurnius de febribus. Auenzoar. 1. Theisir. citante Ioan. Agricola, & ex hoc à Bra. *m* & ex eo à Bra. *n* in Dioscor. ex corde vel stomacho animalis. *o* de curatione Pestis cap. 5. & ex eo à Bra. *oo* lib. 3. de peste, cap. 8. *p* 3. de lapidib. 49. Sic Augenius lib. 3. de peste cap. 8. ad corroborandum cor, & venena profliganda, nonnulli hunc lapidem commendant. *q* lib. de Febribus. *r* lib. 2. de venen. 14. *s* 3. de venen. 2. *t* de morbor. curat. *u* Iordanus de pestis phænomen. tract. 3. cap. 9. *x* exerc. 112. & ex eo Langius, & Mizaldus & Schvvenkfeldius: ex hoc VVeckerus, & à Bra: Schenckius lib. 7. de alexipharm. Schnebergerus. *y* lib. 1. tract. 13. cap. 6. & ex eo Amatus in Diosc. lib. 2. c. 39. de genitali cerui agens hæc refert, Abinzoar nominans: Agricola, & ex hoc à Bra. *z* Langius 2. epist. 24. Sic habet: in lacte, aut aqua cucurbitæ, vel rosarum dissolutum: Sic & Heurnius de Febribus, & Salmuth. Monardes lib. proprio, in Hispania inter Cordubam, & Hispalim natum scribit, & ex aqua cucurbitæ grana tria exhibuisse. Schenckius l.c. *aa* 2. de venen. 11. & ex eo Gesner. lib. 1. de quadrup. lit. G. à Bra 1. de venen. 2. qui grana duo legit. *bb* & ex eo Mizaldus, ex hoc VVeckerus, & à Bra. idem & Schvvenkfeldius. *cc* in theriotrophio pag. 85. *dd* lib. 1. de quadruped. cap. de ceruo. *ee* de comp. pos. medic. cap. 42. comp. 163.

QVI LAPIDEM HVNC EX

LACRYMIS CERVI CONDENSATVM

agnoscant, & qui eum ab al-
tero distinguant.

CAPVT X.

Lapidem hunc in angulis oculorum cerui ex lacrymis effusis, & condensatis nasci, aliqui asserunt, & agnoscunt: aliqui negat: alii dubitant, fortè quod in inquirendo tantum laboris, uti par erat, non impenderint: Agnouerunt, Euax *a*, Pandestarius ex Euace in vocabulo Kemne *b*, Auenzoar *c*, Bellunensis, in indice vocabulorum Arabicorum Auicennæ: Ioan. Agricola *d*, ex Auenzoare: Ponzettus *e*, Gesnerus ex Bellunensi: Agricola, ex Ponzetto simpliciter refert, quemadmodum etiam Henr. à Braſ Amatus Lusitanus *g*, Encelius *h*, Hummelbergius in Q. Serenum: Scaliger *i* ex quo Langius in epistol. Schnebergerus in catal. Schœckius *k*, Fumanellus *l*, & ex eo à Bra. Mercurialis *m*, Sarracenus de peste. Saxonia *n*, Augenius *o*. Bodinus *p*, Rulandus *q*, Heurnius *r*: Salmuth in Pancirollum ex aliorum sententia, & tandem Adamus Lonicerus *s*, qui figuram adposuit, qua cerui serpentes eliciunt, aquæ innatant, lacrymantur, & aqua egressi oculos arboribus affricant, & scribit, maiorem partem auctorum concludere, & etiamnum hodie, ab iis, qui eiusmodi res diligenter inquirunt, confirmari, lapidem hunc

hunc nasci ex lacrymis in angulis oculorū annosorum ceruorum, posteaquā serpentes quæsitos deuorarint, at non citiùs quàm centesimū annum superarint.

Qui verò de hoc dubitanter scripserunt, sunt: Simon Ianuensis *t* in claue Sanitatis, & Pandectarius *u* putare aliquos tradunt: quemadmodum & Arculanus in Rhafim: Andernacus *x*, Belzaharticus lacryma cerui dicitur, plura non habet: Matthiolus *y*, historia, an fabula sit, dubitat, quod Salmuth quoque citat. Claud. Richardus, alii cerui lacrymam esse statuunt. Mizaldus, tradunt rerum naturalium perscrutatores, &c. ex hoc Weckerus *z*, & Wittichius: & à Bra. Libauius *aa*, lacrymæ, scribit, ceruorum si lapidescant, & vrina, non multum distant ab illarum natura.

Sunt denique qui negent dari, vt Cardanus *bb*, qui falsò lacrymam cerui à Scribonio dici, scribit: Fallopius *cc*, Wittichio referēte, figmentum esse asserit, quemadmodum & Reusnerus *dd*, qui non de sordibus, sed de lapide intelligendus. Quidam, ait Cæsalpinus *ee*, fabulati sunt, lacrymam esse ceruorum in angulis oculorum congelatam, fortè quia hic lapis aliquando lacrymam præ se fert tereti figura, nullo intùs cauo instar guttæ congelatæ. Sic Ryffii pharmacia reformata: quod de lacrymis cerui alii fabulantur, peregrinatione aperta in Indias, ea confutata & annihilata sunt.

Nunc quinam sint, qui & vtrumque agnoscant,

scant, & de utroque agant, ostendamus. Amatus Lusitanus *ff*, alterum è stomacho animalis, alterum ex lacrymis cerui coagulatis & proposuit, & quia vtrumque nouit, etiam descripsit. Fumanellus *gg*, agens de Bezoar ait, nec lapis hic ille est, qui ex lacryma è ceruorum oculis in globum concreta colligunt, dum serpentibus depasti fluminibus se immerferint: & cap. seq. inquit, lapis vterque Bezaharticus. Matthiolus à Bezahar Mauritanorum distinguit. Sunt, ait, qui memoriæ prodiderunt in ceruorum oculorum angulis lapidem gigni viribus Bezahar prædicto (scilicet Mauritanorum) haud absimilem. Cardanus *hh* agnoscit, & à Pezar lapide ex India distinguit; idem alibi *ii* supremum, scribit, in cura morsus & ictus venenati animalis, & ex omnium consensu est Theriaca optima, & Pezar, aut sordes oculi ceruini: est & tertium genus, quod forsan fit ex sorditie illa ceruini oculi durata, & est lapis, quem describit Conciliator: hæc Cardanus. Andernacus l. c. Belzaharticus lacryma cerui dicitur: in India ex stomacho vel corde cuiusdam animalis extrahitur. Sic Iordanus, Bodinus, Rulandus, distinguunt, sed hic, potius ex aliorum sententia. Mercurialis sic: puto sæpius euenire, vt ostendantur eiusmodi lacrymæ, tanquam Beseartica quædam medicamenta aduersus venena, qui libro de venenis ex ventre animalis cornigeri sumi asserit. Massaria *kk*, vtriusq; meminit, hunc lapidem in ceruorum oculorum angulis, alterum Bezoar

Bezoar nominando. Augenius de peste, sunt nonnulli qui ad eundem affectum lapidem in angulis oculorum cerui nascentem commendant. Saxonia, lapis Bezoarticus, siue Bezoar, siue illum intelligas in ventribus animalium inuentum, siue cerui lacrymam. Sarracenus triplicem lapidem Bezaar proponit: primum ex ventre animalis: alterum è felle hystricis, & tertium ex lacrymis cerui.

a lib. de lapid. *b* cap. 377. *c* in suo Theisr. *d* lib. 2. *e* 2. de venen. 11. *f* 1. venen. 2. *g* lib. 2. in Diosc. cap. 39. & centur. 3. curat. 74. *h* 3. de lapid. 49. *i* exer. 112. *k* lib. 7. obser. *l* de peste 5. *m* lib. 3. de excrem. 2. *n* de plica cap. 59. *o* lib. 3. de peste cap. 8. *p* lib. 2. theat. *q* de lue Vngar. cap. 7. hist. 10. *r* de febrib. cap. 19. & de peste. *s* in herbar. German. cap. vlt. *t* in clauē sanitatis. *u* cap. 397. *x* medicam. comp. 2. dialog. 5. *y* lib. 5. in Diosc. 73. *z* in suo Antidot. *aa* part. 3. cap. 16. *bb* lib. 7. de subtil. *cc* de peste. *dd* de Scorbuto. *ee* lib. 2. metal. cap. 46. *ff* lib. 2. in Diosc. cap. 39. *gg* de cur. pest. 5. *hh* lib. 2. de venen. cap. 14. & lib. 3. cap. 3. *ii* lib. 3. cap. 10. *kk* lib. 2. de peste.

DE LAPIDE IN CERVO CERVAE GENITO.

CAPVT XI.

ABsoluta historia lapidis, ex lacrymis cerui geniti, non abs re erit inquirere, vtrum etiam intra cavitates Cerui lapis reperiat, & vtrum ipsius vsus esse possit. Ex corde ceruino lapides exemptos, item in ceruæ ventriculo, & intestinis genitos, Crato, Encelius, & Iordanus testantur, quorum verba apponemus.

La-

Lapis, inquit Crato *a*, qui in corde cerui repertus est, quiddam cum lapide Bezoar commune habet, licet neque forma, neque colore eum referat: nam is quoque ad hunc modum incrustatus est, neque dubito, quin aduersus venena proffit.

Sic Encelius *b*: eandem vim habet (scilicet, quam lacryma cerui) & est Bezaar, os de corde cerui: porrò talia ossa de corde ceruæ, seu hinnulæ custodiunt partum, & prægnantibus mirè conducunt. Eandem vim habet lapis repertus in ventriculo & intestinis ceruæ.

At Iordanus *c* sic scriptum reliquit: Etiam lapides è ceruino corde exemptos vidi, oui propè columbini magnitudine, laminis conflatos, & quod iucundum fuit aspectu, postquam comminutus fuit, repertum est ossiculum in meditullio, simile cæteris ossibus, in corde prognatis, circa quod putamina hæc sese aggregando amplificauerunt, & in hanc molem atque durtiem, calore cordis extorrente lapillum produxerunt *d*: Eum longè prætulerim cuius Bezaar, cum non capræ ventriculo, sed animalis alexicaci corde repertus, maiorem affinitatem eundem nobiscum habere, verisimile sit, nisi in partum causam referas, quòd capræ illæ pabulo pollentiore vescatur, quàm cerui apud nos: hætenus Iordanus.

Sanè compertum est, vt superiùs quoq; monuimus, os in corde cerui repertum, ad Alexipharmaca asseruari: sic cornua ceruina, præsertim

tim ramorum extrema, non solum veneno hausto aduersari, sed comitialibus mirè prodesse creduntur; sunt qui pulmonibus in phthisicis nihil vtilius statuunt: sic genitale eius arefactum, potu exhibitum coli dolorem sedat: ramenta eius pudendi, Venerem incitant: sanguis eius aluum sistit, & calculosis prodest: medulla inflammationibus, præcipuè vuluæ, conducit. Quid de lacrymis, vel etiam Tordibus in lapideam duritiem cōcretis statuendum sit, præcedente capite dictum fuit: quid ni ergo maximi faciamus lapidem intra ceruum repertum, imprimis si multis corticibus, vel laminis, ad modum Bezaaris Orientalis cōpositus, & conflatus fuerit?

Lubet aspergere ea quæ apud Sextum Philosophum Platicum e reperiuntur, qui postquam varia medicamenta à ceruis desumpta, proposuisset, sic inquit: Lapis, qui in vulua, aut in ventriculo cerui inuenitur, phylacterium est prægnanti, & perficit, vt partum perferat, eaq; ratio colligit, velocissimum esse illud animal, nec tamen abortum facere. Simili ratione ossicula inueniuntur in corde cerui, aut in vulua eius, quæ idem præstant. Et Constantinus Africanus *f.* lapis qui in vulua, aut ventriculo eius, aut in corde inuenitur, facit mulieres cōcipere. Verum qui volet, legat librum Iohannis Georgii Agricolæ, cui titulum fecit, Cerui excoriati & disiecti in Medicina vsus: in quo omnes cerui partes persequitur, & quem in Medicina vsum habeant, ex auctoribus recenset.

a epist. 160. *b* de lapid. lib. 3. cap. 49. *c* de pest. phæn. tract. 3. cap. 9. *d* hucusque ex Iordano recenset Schenckius in append. suæ lithogenesiæ. *e* lib. de medic. ex animal. delumpt. cap. 1. *f* lib. de animal. cap. de ceruo.

DE PILA IN VENTRICO CVLO VITVLI.

CAPVT XII.

IN vitulorum siue boum iuniorum ventriculo, nōnunquam & in intestinis, pila pugnum æquans, reperitur, quæ æqualiter orbiculata, nigri vel ferruginei coloris, superficie læui, splendente, & pondere leuissima: intrinsecus verò ex pilis densè compactis, & arctissimè infarctis tota concreta conspicitur. Quarum generatio talis esse videtur, quam etiam Weierus *a* expressit: vituli adhuc lacte materno viuentes, si quando alimoniâ destituti, vel aliqui petulca ætate insolescentes, ad parentem, vel aliam vaccam accurrunt, eius furas, vel quemcunque locum hirtum ore contigerint, maxime posteriorum coxarum, tam exugunt auidè, vt etiam depilem reddant: pilique valido crebroq; suctu in ventriculum attracti, & frequentimotu, saltuque lasciuo paulatim conglomerati, plerunque lacte, vel chylo, aut pituitoso succo lento obuoluuntur: qui temporis successu tenacior redditus, membranæ faciem induit: quemadmodum hæc pilarum pellicula substantia limosa, albida, statim à sectione visa est primum obducta: quæ deinde sensim exiccata, corio
etiam

etiam nigritie tincto, assimilatur: hac vna in parte cultro nonnihil excisa, pili molles, uniformes admodum compacti apparent. Huiusmodi pilas plures vidimus, vnamque habemus. Meminit & Weierus eiusmodi pilæ, quæ admodum levis, oui magni quantitate, sed orbicularis, coloris nigri, quæ Pisis ex colo intestino iuuentæ bubulæ extracta, pomo citrio vel arantio tam similis, vt si eo colore fuisset, visu solo discerni non potuisset. Imò, addit; fuisse quosdam arbitratos, ex integro Arantio deglutito, ita in ventre induruisse, quod arbitrarium & ridiculum: cortice enim vna in parte cultro vix ægrè inciso, & detracto, tomenti nigrioris congeries, & ex pilis tota concreta, & suffarcinata inuenta fuit.

Harum pilarum & Plinius *b* mentionem fecisse videtur, his verbis: In iuencarum secundo ventre, pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere: singulare, vt putant, remedium ægrè parturientium, si tellurem non attigerit. addit Gesnerus, quidam etiam partū, ab eo gestato custodiri, nugantur. At si de nostra pila loquatur, tum eam ineptè tophum appellasse VVeierus censet, siquidem tophus inter lapides foraminulentos numeretur: hæc verò pila, ex pilis compacta, nihil vel lapideum vel arenosum vel foraminulentum habet, sed circumquaq; spississima & solidissima est. Et Ferrandus *c* Imperatus Neapolitanus Pharmacopœus præstantissimus, Tophum iuuentæ no-

minat: addens esse pilam in vaccæ ventre genitam, ex pilis, substantia tophacea testis. Meminit etiam Gesnerus, ego (ait) similes Plinianis tophis, pugno maiores leuissimos, superficie læui, vidi, & habeo.

At Cardanus *d*, Ouum bouis nominat: quædam sunt lapidibus similia, quæ in animalibus inueniuntur, nec tamen sunt lapides, vt ouum bouis: hoc sanè in ventriculo illius inuenitur, magnitudine oui anserini, ferrugineo colore leuissimum ac lenissimum, cogitur ex cibi excrementis, & motu rotunditatem acquirit pituita cogente: vnde si frangatur, ex pilis constare videtur: durum est pro leuitate tanta: ita natura ludit, vt etiam quandoque boues oua pariant: & hæc ille. Ridiculum profecto eiusmodi pilas, ex pilis conglobatis constantes, oua, cum quibus ne tantillum similitudinis habent, appellare. Sed rectè profecto VVierus monet, futurum vt huic sententiæ adstipulentur, fidemque habeant, quicumque veterinariæ rei assueuere, & iumentorum educationem attentius obseruarint. Nam & ego testari possum, eiusmodi pilas sæpè in Ouis, imò & Capræ quoque ventriculo, & aliquando plures simul nucis magnitudine, leues quidem pondere, sed superficie non adeò læui, nec splendente, & compactioris substantiæ, reperiri.

Sed & Vlysses Aldroandus Bononiensis, in omnibus omnium iumentorum ventribus reperiri asserbat, & ostendebat pugnum æquantem,

tes, puniceos, nigricantes: colore enim variare, prout animal variabat, censuit. A' veneficis ad philtera, veneficia, & alia portenta edenda, adhiberi aiebat.

a lib. 3. de præstigi. dæmon. cap. 5. & ex eo Schenckius in append. suæ Lithogenesiæ. *b* lib. 11. cap. 37. Gesner. lib. de figur. lapid. cap. 12. VVierus & Schenckius loc. cit. *c* hist. natur. lib. 28. in fine. *d* lib. de subtil. rerum.

DE PILA RUPICAPRAE, SIVE BÉZOARE GER- manico.

CAPVT XIII.

IN capris alpinis, quas Rupicapras Plinius vocat, & quæ in præcellis Rhætorum & Valesianorum rupibus, & in alpibus Episcopatus Salisburgensis viuunt, frequenter pila (quod & Gesnerus *a* notauit) seu globus in ventriculo, circa Nouembrem *b* ubi capiuntur, (sed in maribus tantum reperitur: quam Gernsen Kugel/ id est, rupicaprae pilam vocant. Sunt autem pilæ hæ formæ quidem oblongæ, trium transuersorum digitorum longitudinem vix superantes, & compressæ (rotundam nullam vidi) magnitudine nucem magnam æquantes: quarum aliquæ cute coræacea nigra splendente, rugosa tamen, quas præstantiores iudico, obductæ: cuiusmodi binas, à D. Pôtifella Curia Rhætorum anno 1612. accepi: aliquæ castaneæ colore, splendentes quidem, non verò rugosæ cute, aliquæ denique cute subcinerea, nec splenden-

te, nec rugosa, eiusmodi D. D. Zacharias Beli à Belfort Medicus Curiensis ad me anno 1610. misit. Odore sunt grato, valde aromatico, etiam non apertæ, sed non pari semper odore, alio enim tempore longè vegetiore & excellentiore, ita ut in conclaue aliquod si reponatur, totum odore suauī repleant. Nec mirum odoratas esse, cū ex radicibus & herbis odoratissimis depastis fragrantiam sibi concilient: si namque vel eas disseces, vel cutim obductam auferas, massam videbis compactam ex herbarum depastarum fibris, pilos quasi referentibus. Aliquando etiam ipsum Doronicum in medio reperitur. Nec omni tempore similes sunt; dum enim crescunt, massa quædā est magna quasi pilosa, quæ successu temporis magis compactis fibris diminitur, durescit, & cutis coriacea nigra, micans, seu fulgens obducitur: imò aliquando lapidescere, ad me Doctor Beli perscripsit.

Pondere leues sunt, drachmas duas, tres & quatuor cum dimidio meæ pendent. Sapore sunt aromatico, instar cinnamomi, vel Garyophyllorum exoletorum, Cassia tamen gratiore, & nonnihil subacidiusculo & leuiter astringente.

Vim habent calefaciendi, & siccandi, & cerebrum corroborandi: quare apud Rhætos ipsarum vsus est cōtra vertiginem, haud dubiè propter Doronicum (cui nonnulli falsò vim deleteriam tribuunt, Aconitum facientes) cuius vsus in vertigine est, & à nostrarum Alpium incolis

colis Gempfen Wurzel & Schwindelwurz id est, Rupicaprae radix, vel radix contra vertiginem, nominatur. quab radice etiam Caprae sylvestres admodum delectantur (venatoribus referentibus) quam copiosè ingurgitant, & ita diu famem tolerant. Animi alacritatem miram inferre, spiritum promptiorem reddere, se in seipso esse expertum D. Beli scribit, cum de hac pila aliquantulum in vino albo generoso assumpsisset, ita ut longè agilior & leuior sibi videretur.

Matronae nobiles apud Rhætos, diligenter asseruant in eum usum quem Plinius b Tophis iuencarum tribuit; quod sint ægrè parturientium singulare remedium: idcirco his vtuntur, ad partum promouendum & secundinas pellendas: suffocationem vteri auferendâ & menses promouendos. Sic & Dysenteria laborantibus conducere, & dolores colicos sedare, asserunt.

Exhibent tritas, in aqua aliqua destillata, pro ratione affectus & intentionis curatiuæ.

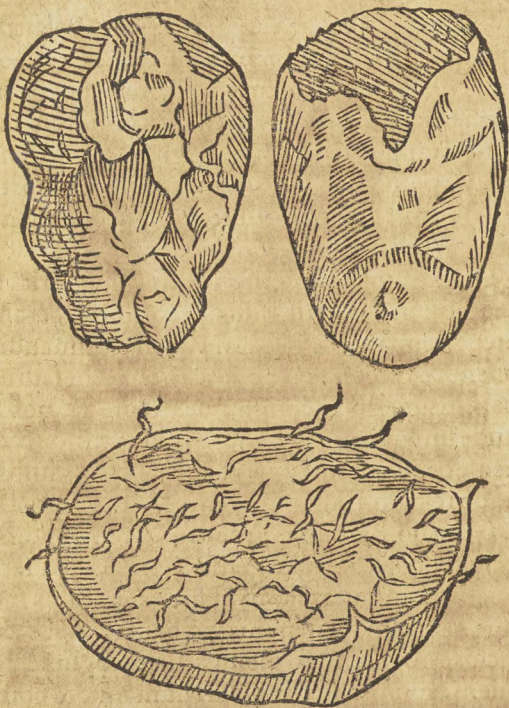
Tandem ab aliquibus in morbis malignis commendatur, ut ex subiecta epistola colligere est; quam Cl. D. D. Nicolaus Agerius, Argentinensis Medicus, nunc Physices Professor, anno 1613. ad me scripsit.

Quæ mea in his & similibus mens hætenus fuerit, aperiam: censui semper non ita nobis Naturam fuisse nouercam, ut licet non eadem, æqui tamen pollentia suppeditarit, & plantæ,

fructus, lapidis damna, alio æquiualente lapide, fructu, planta compensarit. Sic commodè Zingiberi, pimpinellæ, saxifragæ minoris radix succedit: Spicam Indicam æmulatur, imò potius excellit, Nardus nostra montana, quam aliqui Saliuncam vocant: alia nostratia, aliis extraneis substituuntur vtiliter. Idem & dum mecum sæpè de lapide Bezoar volutarem, accidit, vt nobilissimo viro, Domino Hieronymo Augusto sum Jungen / qui diu in Vngaria Legati, vt vocât, bellici munus strenuissimè obiit, medicas manus æstare præterita adhiberem: & cum febris mali moris laboraret, etiam ad anchoram hanc sacram Bezoar, nōnunquam nobis confugiendum esset, cœpimus de lapide isto vnâ conferre: & cum curiosè de eius natura & origine inquireret, quæ vnquam apud Monardem, & alios legi, recensui. Quibus ita attentè auditis, cœpit mihi commemorare: se, dum in aula Reuerendissimi Episcopi Salisburgensis aliquando viueret, æstiuis mensibus omne fere tempus in Alpinis istius Episcopatus præcellis insumpsisse: & audissimè Damas ac Rupicapras insectatum fuisse. Cumque mactatas eas, sæpè à venatoribus videret exenterari, & in frustra secari, in aliquibus lapidem repertum fuisse, quo venatores, tanquam pretiosa quapiam re Episcopum & Aulicos donarunt, qui eum Bezoar Germanicum nuncuparunt. Variabant, vt retulit, in quantitate: maiores nucem equabant iuglandem, nigricabant, & cum rumperentur, gratissi-

gratisimo ceu herbæ odoratissimæ odore fragrant. Quæsiui tum de loco; retulit, veluti de suis Monardes capris refert, non in ipso ventriculo, sed supra ipsum in Burfula quadam eos semper hæsisse: vti etiam eo feliciter Aulicos, in morbis malignis. Verum non in omnibus reperiri monuit, sed è quinquaginta vix in vna aut altera: & venatores, vbi frequentius fortè reperiuntur, hyemem subsequaturam esse asperimam, opinari.

Operæ profectò pretium quispiam fecerit, si in similibus inuestigandis pecoribus operam daret strenuam, & quid in venenis domandis possent, exploraret: sic ingens hic thesaurus etiam pauperibus communicaretur, & nos à fraude impostorum securiores redderemur, &c. Hæc sanè me mouerunt, vt ante aliquot annos, hac de re cum Illustri & Generoso Domino, D. Io. Georgio Barone à Froburg, Reuerendiss. Archiepiscopi Salisburgensis Consiliario, sermonem commutarem, cum me valetudinis suæ causa in arcem suam nobis vicinam vocasset, & officiosè rogarem vt plenius hæc cognoscere possem: qui pro sua singulari humanitate postmodum Anno 1623. pilas duas obtulit, vnà cum scheda in qua earum vsus consignatus fuit: cuius hæc summa. Ad febres malignas valet, si grana quindecim aut viginti in aqua aliqua cordiali aut iusculo exhibeantur, prius tamen corpore purgato; eodem modo aduersus venena propinatur. Contra pestem, præseruationis

loco grana quatuor aut quinque cum tantillo
vini ieiuno mane exhibetur. Vertigini prodest,
si instar amuleti de collo gestetur, carnemque
tangat.

a lib. de figur. lapid. part. 3. cap. 12. in capris alpinis, quas
Rupicapras Plinius vocat similes (quales in iuuenearum
ventre) reperiuntur, & in aliis quibusdam fortè: hæc etiam
Io. Georgius Schenckius in sua lithogenesia habet. *b* Ca-

merar.

merar. in suo horto. & Plinius lib. 11. cap. 37. & hoc Doronicum cyclamini folio, radice nigra dicitur. Fons columnæ in minus cognitarum plantarum parte altera.

DE LAPIDE IN EQVO.

CAPVT XIV.

NVnc de lapide in Equo genito, quem fortasse Bezoar vicarium esse, Iordanus & Crato suspicabatur. Quadriennium abiit (scil. A. 1562) cū D. Créko à Lippa, equus Neapolitanus concidit, mortis causam inuestigaturus, lapidem è vetriculo excidi fecit, oui fermè anserini magnitudine, lamellis cōflatum, pilis quoque refertum, scabrum tamen nèque splendorem dupondii pōdere, quem Rudolphus Hungariæ rex, inter sua rariora reposuit. Eum fortasse Bezoar vicarium esse, vel de generatione huius, quæ recensentur, verissima esse, testimonio comprobari poterit. Crato excellentissimus hanc refert historiam. Chilianus Hotomanus Senator in patria mea (scil. Vratislaviæ in Silesia) equum habuit, qui superiore anno mortuus est: is multos lapides excreuit, qui & colore & substantia nihil differunt à lapide Bezoar: ita enim concreti sunt, ita puri & in superficie nitentes. Ipse vnum hîc habeo, oui columbini magnitudine: mortuus est equus superiori anno, & lapis perfectè rotundus magnitudine pomum arantiæ æquans, qui transire intestina non poterat, in intestinis repertus: plurimos lapides excreuit, sed grandior ille, rotunditate &

coloris pulchritudine omnes superat: habet integrum & fractum, nondum de viribus feci periculum: haecenus Iordanus. Huius lapidis etiam Schvvenckfeldius *b* meminit, quem Hippolithon & equinum Bezoar nominat. Possemus hic quoque adducere historiam lapidis insignis magnitudinis, in asino in Ducatu Wirtenbergico inuenti: sed institutum non est omnium lapidum in animantibus repertorum historiam recensere, cum totidem fere lapides in animantibus concrecant, quot animantium genera sunt. Labet tamen pauca addere de Onagari lapide, cum is contra venena commendetur, & quidem verbis Camilli *c*: Asinius siue Asininus lapis, qui ex syluestri asino extrahitur, subalbidus est, parum in citrinum tendens, cum rotunda & parum oblonga figura, in quantitate non magnae nucis, non durus, cum aliquibus anfractibus non multum penetrantibus: cum frangitur, subcitrini smalti liuidi similitudinem retinet: hic duplex est, maxillaris & cephalicus. Cephalicus capiti impositus, eius dolorem sedat, ac epilepsiam curat. Maxillaris, quia in maxilla reperitur, gestantem indefessum reddit: venenosus animalibus resistit: sumptus cum vino, quartanas febres excutit: in necando vermes puerorum, miram virtutem habet: si cum vino sumatur, nocumentum aquae bibitae in qua venenum steterit, corrigit, ac reptilium morsus curat: praegnantibus auxiliari fertur, & ex aluo foetum mortuum educere.

a tract de pestis phænom. tract. 3. cap. 9. *b* in theriotrophio Silesiæ, titulo equus. *c* in speculo lapidum lib. 2.

DE LAPIDE BEZAAR

EX ARABVM SENTENTIA.

CAPVT XV.

Qui de lapide Bezaar hodie vſitato ſcribunt, eundem ab Arabibus recentioribus, deſcriptum eſſe volunt: quorum alii lacrymam cerui condensatam *a*, alii lapidem ex ventriculo capræ, hirciue Perſici exemptum exhiberi ſtatuunt. Quare ea, quæ apud Arabes inuenimus, primùm in genere & ſummatim producemus: dein in ſpecie ipſorum verba ſubiungemus, cùm ſint qui negent (inter quos eſt Thomas Iordanus *b*) Arabum lapidem cum noſtro cõuenire, quò manifeſtum fiat, de quo verba fecerint, & vtrum noſtro accommodari poſſit.

Hager Albezahar, id eſt lapis liberans à venenis, qui aliter Keure & Bezard, vel Bezahar, fortè etiam Albedengeſiſ dicitur: lapis eſt figura glandi ſimilis, colore varians, eſt citrinus, & veluti puluerulentus; eſt valdè viridis, ſubviridis, ex albo viſcens; eſt albicans, eſt & rubeus: melior tamen citrinus: leuis *c* vt ſpongia: ſplendens ſicut lumen, tactu mollis & frangibilis, vel *d* raſibilis, vt gypſum, non habens ſaporem. Generatur paulatim incrassando: quare in eo reperitur cortex ſuper corticem. Locum inuenio tantùm apud Auenzoarem, in oculorum cerui angu-

angulis, & apud Raby Moysen, in bursa fellis arietum in Oriente. Hic enim in Syria, India, & Oriente reperitur. Nec vnus solum fuit, sed plures, alius Manibati, alius Chobori, alius Chindor, Serapione monete. Sunt tamen nonnulli alii lapides, his, forma quidem, non autem viribus, similes. Quare & Arabum tempore, lapides hi adulterini deprehensi fuere.

Quoad vsum, proprietas eius est contra venena omnia: longè enim magis præstat aduersus deleteria venena, quàm cætera omnia, non modò simplicia, sed etiam quæuis alia composita antidota, etiam ipsa Theriaca; nam secundum totam substantiam venenis tam calidis, quàm frigidis animalium & plantarum, seu intus assumptis, seu ictu venenosorum animalium illatis, maximè Napelli, moribus item & puncturis venenosorum, imprimis scorpionum, resistit. Et id e tam haustus, quàm gestatus, & impositus supra plagas: intro quidem sumptus, pondere duodecim granorū hordei, vel quarta parte aurei vnus: tritus, drachmæ f pondere in potu exhibitus fuit g Edoardo Regi Angliæ, cum gladio toxicato à Palsiasino Soldani apud Acaronem ciuitatem, transmarina illa aduersus Mahumetanos expeditione, vulneratus fuisset. Raby Moyses, hexagium vnum lapidis, cum sufficienti oleo dissoluit in patella, & ad octauæ partis absorptionem coquit, & ei, qui morsus fuerit, sorbendum exhibet, & locum ilinit: sic à morte liberat, & venenum per sudorem

rem expellit. Verùm Auenzoar, tria grana, cum vinciis quinque aquæ cucurbitæ, filio Haly Regis exhibuit, eumq; ictericum toto corpore ob venenum perniciosissimum sumptum, curauit. Sic de collo suspensus, vel suprà puncturam, vt scorpionis, vel morsum animalis venenosi positus, aut tritus, & illitus venenum per sudorem attrahit, & expellit: quòd si vlceri à morfu causato inspergatur, id mundificat, & curat. Annulo inclusus, si ab eo, qui venenum sumpsit, ori imponatur, & aliquantum fugatur, confert.

Quòd si lapidi huic Scorpionis imago incidatur, luna ascendente, & existente in signo Sagittarii (alii Scorpionis) & annulo includatur, & cum eo olibanum sigilletur, luna existente in Scorpione, & de hoc olibano trito, in potu exhibetur, non secus quàm ipse lapis contra venenum scorpionis valet: quemadmodum etiam solus lapis signatus, in annulo gestatur. Quòd si pondere duorum vel trium granorum, in aqua dissolutus, serpentis ori indatur, eum statim suffocat: sic si scorpionis aculeus cum hoc attingatur, pungendi potentiam amittit.

Quare cùm huius lapidis olim, propter tantas facultates, tanta gloria fuerit, non mirum si filius Almirama custodis legis Dei, pro lapide hoc, palatium magnificum, & propè regium, quòd tum Cordubæ habuit, in principio belli rependerit: haud dubiè, quia rarus fuit, vt ex ipsorū scriptis patet, quare Abdalanarach, à Serapione, tanquam testis citatur, quod eum viderit,

derit, & cum Rhafi; Auicenna asserit, valdè vtilē esse, si inueniri possit; quæ sanè causa, cur lapidis huius, & cognitio, & vsus, aliquādiu fuerit intermissus: & huius lapidis Arabum Historiam etiā Matthiōlus succinctè proposuit. Hæc summa est omnium eorum, quæ ab Arabibus, & Latinobarbaris sparsim proponuntur: quæ Bertinus in sua medicina *b* sic expressit, Beza-har lapis est autoritate Arabum, flauus, puluerulentus, ex albo virescens, saporis expers, luminis instar splendens & leuis, duodecim granorum pondere haustus & in ore retentus, venenis mirificè obsistit, venenatisque moribus admotus, strenuè occurrit. Et Gorraeus *i*, Bezaar nomen apud Græcos non habet, sed lapis est Arabibus solis notus, mollis, colore flauo, leuis, luminis modo splendens, sapore nullo, mirificè valens aduersus omnia venena.

Nunc ipsorum Arabum testimonia, propriis eorum verbis adductis, subiiciamus. Rhafis, Hammech Benreripho, Abdala Nacach, Serapionis, qui tres priores citat, Auenzoaris, Auicennæ, Haly Abbatis, & Raby Moyfis.

Serapio *k*: Hager Albezahar, id est lapis liberans à venenis, vt Theriaca. Albezahar est nomen Persicum, & est expellens nocumentum. Et hoc nomen cadit super duo, vnum est, quod cadit super omnem medicinam conuenientem alicui veneno, eò quòd resistit virtuti eius, & expellit nocumentū ab eo, per proprietatem quæ est in eo. Et secundum est, quod cadit super lapidem

pidem notum, qui conuenit *kk* omnibus venenis calidis & frigidis, cum tota substantia, & resistit eis bibitus, aut suspensus super patientem. Alius *l*: colores *m* lapidis Bezahar sunt multi, nam ex eo est citrinus, & *n* velut puluerulentus, & manibati *o*, & ille qui participat viriditate, & ille qui participat albedine: melior verò omnibus est citrinus *p*, & post ipsum est puluerulentus, & hic *q* defertur ex Corascen, & ibi nominant eum Bezar, & expositio eius est, contra venenum: & minera eius est in terris *r* Syriæ & Indiæ, & in terris Orientis *s*. Et multi lapides simulantur eis, qui non habet proprietatem suam, nec approximant, ei in aliquibus operationibus *t*, & est quidam qui dicitur Chobori *u* & marina, & est lapis, in quo nullus errat; sed multi errant in alio, qui dicitur Chindor *x*, & est lapis multæ *y* humiditatis, levis, mollis tactu, mollitie sine superfluitate, & caliditas eius est etiam sine superfluitate. Et proprietas *z* eius est, quòd confert venenis omnium animalium, & plantarum, morsibus & puncturis venenosis. Et quando bibitur ex eo pondus *aa* duodecim granorum hordei, aut quando fit linimentum cum eo super locum morsus: liberat namque à morte, & expellit venenum per sudorem. Et quando ponitur in annulo iste lapis, & reponitur in ore eius, qui sumpsit venenum, & fugit aliquantulum, confert ei: Et si ponitur *bb* lapis iste super locum puncturæ, aut super locum morsuræ animalis venenosi *cc*, quemadmodum

modum est punctura scorpionis, aut cantharidum malarum, qui Zambor *dd*, confert eis iuamentum manifestum. Et si teratur & ponatur super morsum reptilium venenosorum, attrahit venenum per sudorem. Et si locus *ee* in quo est morsus, est putrefactus, & puluerisatur super locum ex hoc lapide, mundificat & curat: & quando tangitur *ff* cum isto lapide aculeus scorpionis, prohibet ab eo potentiam punge-
di. Et si teratur *ff* ex eo pondus duorum *gg* granorum hordei, & dissoluatur in aqua, & ponatur in ore serpentis, suffocat serpentem statim, & occidit eum.

Addit Monardis ex Serapione *hh* quæ in meo exemplari non habentur; si quis sinistrae corporis nudæ parti applicatum gestet, nec à veneno, nec à perniciofa aliqua re offendi, quia propria facultate quouis modo corpori applicatus, veneni vim arcet, & eo infectos sanat: idq; non modò in illis præstare qui venenum haussissent, sed quibus etiam vel in stapede, veste, epistola, aut aliqua alia re, qua offendi possint, positum fuisset, valdè utilis est, eodem Serapione teste.

Hahamed *ii* Ebenrirus (magnus Astrologus, qui de lapidibus sub cœlesti aliquo signo aut planeta sculptis, & quibus facultatibus sint præditi, scripsit, in eo libello, quem de plantarum, lapidum & animalium in medicum vsum receptorum viribus composuit) ait : Lapis Bezahar confert veneno scorpionis, quando portatur in annulo, & inciditur in eo *kk* imago scorpionis

pionis luna existente in signo Scorpionis: & aspice quòd sit ascendens, deinde sigilla olibanum cum eo, luna existente in Scorpione, quod tritum datur patienti ad potandum, & liberabitur. Tantum (addunt *ll* alii) valebit adversus venena, quantum proprius ipse lapis.

Abdala Anarah *mm* (Medicus Arabs, qui Cordubæ vixit, eo tempore, quo Sarraceni Hispaniam obsidebant) vidi lapidem Bezahar filii *mm* Almirama manuum custoditoris legis Dei, & est verum quòd ipse emit lapidem istum, & dedit pro pretio lapidis palatium Cordubæ in principio Guerræ. Hæc Monardis paulò aliter & fufius: Abdala Narah, alius Mauritanus in Hispania natus, vir in Medica arte peritus, lapidem Bezaar, inquit, omnibus venenis aduersum, quod Miramamolinum Cordubæ Regem conspexi, cui venenum maximè perniciosum propinatum fuerat: sed lapide Bezaar sumpto, prorsus à veneno liberatus fuit: eius deinde rei gratia, suum palatium illi dedit, à quo lapidem, quo sanitati restitutus fuerat, acceperat: regale profectò donum, quandoquidem Cordubense palatium Alcasar dictum, hodierno die valdè insigne adhuc esse, magnoque æstimari videmus, isque lapis valdè commendatus esse debuit, qui tanto pretio redemptus. Sic quoque Baccius *oo* refert, subiungens; hinc postea tanti æstimatum fuisse Bezoar, vt omnem medicinam morborum malignorum sæuitiâ frangentem, per excellentiam Bezoarticum nun-

cupauerint, hoc nomine in hunc vsq; diem durante, eò quòd hominem à morte præseruet, ac liberet. Et Ludouicus Guyon addit, Abdaram ex Rhafi referre, lapidem hunc supra cor gestatum, eum qui gestarit, ab omni infectione & veneno præseruare.

Rhasis *pp* : Bezahar est lapis citrinus *qq* molli, non habens saporem, confert venenis. Et ego vidi *rr* in eo sufficientiam ad remouendum *ss* bix nocumentum Napelli, & toxicum verum : Et erat ille lapis, quem ego vidi, vergens ad citrinitatem & albedinem, habens colorem vini, & cum hoc erat leuis & splendens, sicut lumen, & iam *tt* vidi in eo de sufficientia bix *uu*, illud quod non vidi in aliqua simplici medicina, imò etiam quod non vidi in Tyriacis *xx* compositis. Hastenùs Serapio.

Rhasis *yy* agens de remediis contrà assumptũ Napellum, hæc habet : De his verò, quæ ad hoc multum valet, sunt butyrum vaccinum, & lapis qui vocatur Bezaar *zz*, citrinus, vel rubeus, purus, & probatus, & Theriaca de viperis, & mithridatum. Oportet itaque, vt si vnum ex istis quatuor medicinis habeatur, citò succurratur aliquid in potu de ea attribuendo.

Idem agens de venenis, quæ cor offendunt, & tota substantia noxia sunt *aaa* : sic inquit : O quàm parùm confert in eo cura, ni sumatur Bezahar, resistens ei, & ego quidem iam vidi, quòd resistit Napello, qui est ex venenis, quæ sunt deteriora, & quandoque confert ei diamuscum re-

cens,

cens, & theriaca diacyminus, licet non viderim eius in expulsiōe Napelli magnum iuuamentum *bbb*.

Idem *ccc*: quæ ad fel viperæ magis conferunt est Bezahar, si inueniri posset: & cap. sequenti: cui caudæ ceruinæ summitas data fuerit, auelanæ & pistacei, & Bezahar sumuntur.

Idem ait *ddd*, qui tenet venenum, aut morsum venenosum, suspendat in collo suo Smaragdum, aut corallium, aut lapidem Bezahar, & teneat in domo, &c.

Auenzoaris verba, suprà *eee* iam adduximus, quare non est, quod repetamus: quemadmodū de ipsius usu ex eodem *fff* dictum fuit.

Auicenna *ggg* de hoc lapide nihil peculiariter scripsit, qui tamen (vt Monardis refert) cū in Persiæ ciuitate Bacora natus, eius rei maiorem notitiam habere debuisset, quā Mauritani in Hispania nati, qui ad eō peculiarem eius mentionem fecerunt: is *bbb* enim de medicamentis, quæ propria facultate venenis resistunt, agens, in exemplum tantum producit Theriacam & lapidem Bezaar: dein vtrumque inter ea recenset, quæ sanitatem conseruant, & Spiritus corroborant, vt venenum propellere possint. Idem *iii* in Napelli cura tribus locis, his verbis commendat. Deinde cura eius principalis est Bezahar, & medicamen de moscho, & algeduar, & thus, & theriaca magna quandoq; confert in eo vsque ad terminum: & de melioribus rebus est, vt in potu detur moschus in fricatio-

ne Albezahard : aut quantitas drachmæ vnius de medicamine Muschi, cum filiqua vna muschi & existimant, quidam, quòd radices capparis sunt Bezahar napelli, & omnia Albezahard sunt bona ei: & propriè illud quod similatur Alumini, & fila habet, sicut fila lithargyrii. At in cura fellis viperæ *kkk*, sic scribit: Et illud quo succurritur post vomitum, est Theriaca & Mithridatium: & Albezahar est sublimis res ei. Refert Monardis, eodem in capite haberi: Lapidem Bezaar valdè vtilem esse, si reperiri possit; vnde appareat, quanta difficultate consequi illum licuerit. Quare & Marsilius Ficinus *lll*, lapis Bezoar, si quis posset habere eum, super omnia valet aduersus venena, & Serapionis & Rhasis testimonio. Idem Monardis scribit, apud Auicennam in capite de his, qui Napellum sumperint, hæc tradi: Lapis vocatur Bezoar, colore flauus, purus & probatus, ad distinctionem videlicet adulterinorum, qui etiam illo tempore reperiabantur.

Auerrhois hæc sunt *mmm*: Lapis de Bechan (alii Bezaard *nm*, alii Bezaar *ooo* legunt) est valdè manifesti iuuamenti omnibus speciebus venenorum, & propriè morsui scorpionis, & eius dosis est quarta pars aurei vnius.

Raby Moyse *ppp* agens de medicamentis simplicibus, eorumque vsum quomodo morsuris omnium venenosorum conferant, explicās: Referam, inquit, meliores ex simplicibus medicinis apud nos repertis, & maioris iuuamēti in
pro-

proposito: quorū quidē experientia est à plurib.
 approbata. Ex his ergò est semē pomi citri, &c.
 & ex his etiam est Smaragdus &c. Et Galenus
 fecit rememorationem lapidis Bezaar anima-
 lis, & est similis *qqq* glandi in figura, & color e-
 ius est valdè viridis: efficitur autem, vel genera-
 tur, paulatim ingrossando, vel inspissando, & ob
 hoc reperitur in eo cortex suprà corticem. Fe-
 runt autem quidam, quod generatur in angulis
 quorundam Arietum versùs Oriētem existen-
 tium. Alii autem dixerunt, quod in sacculo seu
 bursa fellis prædictorum animalium generatur,
 quod quidem dicimus esse verum. Subiungit
 idem *rrr*, de Bezaare minerali, quæ suprà capite
 quinto adduximus, & nihil penitus profuisse
 asserit. Quod verò addit, de Bezaar animalis est
 relatum, est per experientiam pluries appro-
 batum.

Modus *fff* autem propinationis & præpara-
 tionis ipsius est, quod SeKel, id est hexagium v-
 num, ex eo cum sufficiente oleo dissolutum, li-
 quefiat in patella, & coquatur, donec octava
 pars ipsius sit consumpta, & sorbeat totum, ille
 qui morsus fuerit: & si eodem idem morsuram
 linierit, curabitur, & euadet auxilio Dei. Ha-
 rum autem trium medicinarū, est experimen-
 tum veraciter approbatum in omnibus vene-
 nis, tam animalium, quàm vegetabilium, quàm
 etiam mineralium: & sunt istæ semen pomi ci-
 tri, Smaragdus, & Bezaar animalis: Idem con-
 firmat cap. 4.

Hali Abbas, à Monarde his verbis citatur: Haliabas tribus locis in quib. de venenis agit, lapidis Bezaar meminit, sed succinctè admodum: tenerum enim illum esse duntaxat dicit: deindè in aqua atteri debere, quæ ægris veneno affectis propinanda sit. Hactenùs Arabes.

Arnoldus *ttt* Villanouanus: Scimus etiam, quòd lapis ille theriacalis, quem Arabes vocant Bezoar, non viridis, sed gypseus, qui de corpore repentis animalis extrahitur, in quantitate semi lenticulæ sumptus in puluere, potentissimè liberat à veneno, cuiuslibet nociui animalis.

Nicolaus Florentinus sub titulo de medicinis Bezaaralibus à venenis liberantibus, in genere agens, hunc lapidem valdè celebrat, eaque omnia dicit, quæ Serapio, Rhafis, & Auerrhoës, nihil de suo addens.

Hunc Cardanus *uuu* sic expressit: Nebrite gemma nobilior hoc, sed non ei tam valdè dissimilis est Pazar lapis, quem corrupto nomine vocant Bezar: gemma nec hic est, sed mollis ac cinerei coloris, auellanæ magnitudine, omnibus venenis egregiè resistit: hic est ille lapis ab omnib. laudatus, ac à nemine fermè cognitus, quem constat in Peli Orientalis Indiæ regione, solitum inueniri.

Matthiolus *xxx* pleraque quæ ex Arabibus in medium attulimus, recenset.

Andreas Lacuna *yyy*: meminere Arabes lapidis cuiusdam, quem Arabicè Bezahar vocant, id est, contrà venenum, quem prædicant, tanquam

quam admirabilem aduersus omnis generis venena, & contra morsus animalium virulentorum, & tandem contra pestem. Hic, prout referunt, rufi coloris est, leuis & splendēs, sed mihi videntur confundere cum Bolo Armena legitimo, de quo verba faciens Galenus. &c.

Andreas Baccius *zzz*: Arabes testantur hunc lapidem incomparabilem virtutem corroborandi cordis obtinere: aduersus venena quoque & febres pestilentes, remedium esse præstantissimum. Idem *aaaa*: scribunt, quod lapis Bezaar Arabum non solum intus assumptus, sed etiam si à carne tantum calefiat, virtutem suam promat, & vim inde cælestem spiritus inferat, quare & contra venena tueatur.

Marfilus Ficinus *bbbb*: Lapis Bezoar, si quis posset habere eum, super omnia valet aduersus venena, quod Serapionis & Rhasis testimoniis & verbis adductis comprobatur.

Cum ex Hahamed Ebenrifo meminimus lapidis Scorpionis imagine signati, placet ex Haly Rodoham Ægyptii commentariis *cccc* ea, quæ ad hanc rem faciunt, Heurnii *dddd* verbis subiicere. Nonnulli hic extra lineam excurrere videntur, cum existimant, se programmata syderum, gemmis & metallis insculpere posse. Hæc opinio ex eo Ptolomæi libello, qui ὁ λαμπρὸς inscribitur, nata mihi videtur: vbi ad nonum aphorismum affirmat Haly, secreta imaginum aperire Ptolomæum: nam, inquit, innuit peculiare rerum inferiorum formas συννοήσεις à pe-

culiariter cœlitùs sibi dicatis formis moueri. Sic cœlo hærens Scorpius, in nostros hic ius nature exercet: vt in serpentes, Serpens. Hinc imaginum magicarum studiosi, lapidi formam suis negotiis studentem cœlabât, cum iam iam planeta è radiis Solis emicans, ad hanc cœlestis syderis formam proficiscebatur. Tantam vim imbibebant, vt quodlibet negotium his, vel promouere, vel inhibere possint. Quin ipse vidi Satellitem Romanum Geometriæ gnarum, qui, cum diu habitasset Ægyptum, ex Christiano Saracenus euasit, temporibus Regis Camorchæ: hic (mirum) sponte mobiles imagines fabricabatur. Euenit cum ad satellitē essem, quod obnixè eiulantem armigerum suum audiremus: ex ictu enim Scorpii grauitèr dolebat: hic meus ille satelles in certam antidotum quid porrexit, vt id potaret: id gerebat characterem Scorpii, & thus olebat: quo hausto, ilicò euauit dolor. Hic ego, quidnā id esset, quod tam commodam & salutarem pressisset formam? ilico aureum obtulit anulum, qui Emblemata gerebat lapidis Bezaar, cui insculpta erat imago Scorpii. Rogabam, qua nam hora hanc sculpsisset: respondit, Luna in Scorpione versante, cum angulum centrumque cœli attigisset, tuncque olibanum mastiche imbutum se pressisse affirmabat: quin aliis rebus inusta hæc idea, æquè ac si thuri, hanc efficaciam exercebat. De his scripsit Thebir, & Albertus, &c.

Albertus enim eeee dicit, quod imago astri Serpen-

Serpentarii alicui pretioso lapidi insculpta, venena fugat omnia: & subiungit, quòd talis portatus, valet contra venena, & morsus venenosorum: ac etiam si parum rasuræ de eo bibatur: & est talis imago astri serpentarii, vir serpente cinctus, cuius caput manus dextra tenet, sinistra verò caudam. Scito ergo, quòd si hæc imago, alicui lapidi habenti proprietatem fugandi venena, fuerit insculpta, multò præualebit.

Item dicit Conciliator, quod in libro Regum Persarum scriptum reperit, quòd si quis sculpere fecerit in lapide hæmatitis, virum genu flexum serpente cinctum, cuius caput teneat manus dextra, caudam verò sinistra; feceritque lapidem sic sculptum in annulo alligari aureo: & sub ipso radicem apponi faciat serpentariæ, talis portatus annulus, ab omni veneno præseruat: & quod ipse de veneno timebat, fecit sibi ad hunc vsum talem annulum fabricari, ut ipse refert. Hæc Guaygnerius ffff. Sic verò Camillus, Leonardus gggg, Serpentarius est hominis figura habentis serpētum cinctum, tenentis in dextra caput, & in sinistra caudā: est in signo Scorpionis & in Septétrione, naturam habet Saturni ac Martis. Virtus eius si in lapide sculptus est valere cōtra venena, venenosorum animalium morsus curare: & si lotura eius bibatur, facit venenum euomere, sine læsione aliqua. Et Charel hhhh unus ex filiis filiorum Israel: Scorpionis (ac Sagittarii figura ad inuicem pugnantium, si in aliquo lapide reperta fuerit, & cum ipsa ce-

ram imprefferis, & cum ipsa aliquos tetigeris, maleuolos ac discordes beneuolos efficies, si in argento ligetur. Illud verò quod multorum fermone scriptisque confirmatum ostendimus, thus quod ab eo lapide statis téporibus insculptam Scorpii effigiem receperit, vires ipsi lapidi pares obtinere, hoc inquam, vt dicam, quod sentio, superstitione non vacat: quin potius, vt rectè Sarracenus, profanum est. Qui desiderat plura de imaginibus seu sigillis, ipsis lapidibus insculptis, quæ similitudinem habent constellationum cæli, imò hominis, vel alterius animalis, & quibus viribus pollere velint, is legat ipsum Ragieli libro alarum: ipsum Chael, qui vnus fuit ex filiis filiorum Israël antiquissimus doctor, qui cùm in deserto esset, vidit ac sculpefecit multas figuras, secundum figuras signorũ ac planetarum: ipsum Thetel, qui etiam vetustissimus doctor, de sculpturis lapidum tractauit: & librum de Sigillis lapidum, qui Salomoni adscribitur, quem dicunt filios Israeliticos in deserto fuisse secundum cursum stellarum. Item Hermetis libellum quadripartiti, ubi quindecim imaginum meminit. Ex recentioribus Camilli Leonardi speculum lapidum & Petri Artenfis librum de Sympathia septem metallorũ ac septem selectorum lapidum ad planetas. Lapidēs autem planetarii iuxta Balemis sententiã sunt, Turchesia (plumbum, Saturnus) Carneolus (stagnum, Iupiter) Smaragdus (ferrũ, Mars) Adamas vel Saphyrus (aurum, Sol) Amethystus (cu-

(cuprum, Venus) Magnes (argentum viuum, Mercurius) Chryſtallus (argentum, Luna) qui rationibus ſuperſtitioſis, & Arlunſis, demonſtratione phyſica probare conatur.

Haſtenùs de lapide Bezaar ex Arabum ſententia, quæ pleraque Monardes, & ex eo Hüblius referunt: nunc ad eum, cuius hodie uſus eſt, veniamus.

a Rheginus, & alii. *b* de peſte, tract. 3. cap. 9. contrà Gabelchoferus agens de Bezaare Orientis, coloris varietatem & vires ex Serapione proponit. *c* Conciliator tract. de venen. cap. 82. eſt autem rubeus, puluerulentus, leuis vt ſpongia, & frangibilis, vt gypſum: & ex eo Guaynerius tract. de venen. cap. 7. à Bra: Fumanellus, de peſtis cur. capit. 5. & ex eo à Bra. *d* Monardes lib. proprio. *e* Diomedes Amicus de peſte cap. 46. eadem refert ex Rhafi & Serapione. *f* drachma hauſta ab omni tuetur corruptione; venenum namque ad ſe alliciens, ſudore extrà propellit, Fumanellus ſerm. de peſte cap. 5. & ex eo à Bra. *g* Sic conciliator, Petrus de Abano tract. de venen. cap. 82. & ex eo Iordanus de peſte tract. 3. cap. 9. qui illum lapidem habet (geſtarit ſecundum Monardē) tutus eſt ab omni mortali veneno: teritur etiam & datur in potu de ipſo drachma vna (hæc quoque à Bra habet) & per ipſum dicunt fuiſſe liberatum Regem Angliæ D. S. Eduardum, &c. Ex hoc Monardis lib. proprio, qui addit, nam cùm nunc morti vicinus eſſet, propinatum illi fuiſſe lapidem Bezoar, à Templariorum ſummo præfecto, ordinis, tùm magnæ exiſtimationis valdeque opulenti. Sic Scillerus, granorum duodecim pondere, Arnolſo teſte, venenum omne per ſudorem deponit: Sic Valeſcus, inter medicinas ad venena eſt lapis Bezoar. *h* lib. 18. cap. 15. *i* in indice definit medicinal. *k* in ſuo aggregat. de temp. ſimpl. cap. 386. ex quo Ardoynus lib. 1. de ven. cap. 8. Pandect. cap. 396. vſque ad vocem Alius: Nicolaus Florentinus & Conciliator, paucis mutatis, in ſua retulere. Monardis in ſuo lib. de lapide Bezoar, quæ Serapio de virib⁹ huius propoſuit. recenſet. *kk* Syluaticus pag. 90. *l* Ardoynus pro voce Alius,

lius, habet, autoritate Afii: Florentinus, loco alius, habet, & colores. *m* Cæsalp. 2. de metal. 46. Sic habet. Serapio tradit multos habere colores: nam inquit, quidam lutei sunt, quidam cinerei, alii subuirides, alii candicantes: probatissimi omnium lutei, deinde cinerei, qui ex Corasceni adferuntur: oriuntur in Syria, India, & Oriente, &c. *n* Florentinus sic legit, & puluerulentus, & est qui participat, &c. *o* Conciliat. legit, Machaici: Pandect. & machachi, siue manibati. Arduynus verò, & nabati, & est ille, qui participat, &c. *p* quidam colorem habent citrinum & veluti puluerulentum: quidam præditi sunt colore balio obscuro: nonnulli viriditate participant: sunt qui albedinis aliquid præ se ferunt: melior verò omnibus est citrinus, & post ipsum puluerulentus, sic Gabelcoferus. At Florentinus hoc modo: est citrinus: estque puluerulentus & minera, &c. *q* Conciliat. & Pandect. & in hoc differt ex Corascen cum Bezahar. *r* Pandect. in terra Syriae. *s* Marsilius Ficinus in antidot. Epidem. cap. 24. & ex eo Schnebergerus, ex Serapione & Rhasi sic recensent: oritur in Syria, in India, in partibus Orientis, estque diuersus trini coloris: nam quidam glaucus est & fuscus: quidam glaucus, fuscus, & viridis: alter verò albus, & æqualiter glaucus, videlicet similis colori vini albi clari, hic inter cæteros est optimus, levis, delicatus, mollis, absque sapore, splendens, vt luna. *t* Sic Florentinus, operationibus: & est lapis multæ humiditatis. *u* Conciliat. Chebori & marina. Pandect. Cobohori & marian: Ardoynus, cobhori & marian. *x* Conciliat. Chimesdes: Arduynus, Chintos, alias chicos. *y* Pandect. multæ humiditatis, mollis tactu: Ardoynus, humiditatis, mollis tactu. Ita legit Cæsalp. lapis est valde lubricus, levis & tactu mollis, mediocriter calidus. *z* eadem Gabelchoferus & Syluaticus, *aa* Conciliat. & Florentinus, duorum granorum: Ficinus, & ex eo Schnebergerus, duodecim granorum: Sic & Cæsalp. de metal. Heurnius de Peste, Gabelchofer: 12. grana in vino sumpta, Pancirollus. *bb* eiusdem effectus est, si supra serpentis morsum ponatur, facit omnino, vt nullum venenum tibi noceat. Pancirol. *cc* Florentin. venenosi, confert iuuamentum mirificum, reliqua interiecta omittit. *dd* Ardoynus addit: id est, calauron seu tafanus magnus niger, murmurans volando, & est sicut vespa. *ee* Sic & Gabel-

Gabelchoferus. *ff* Hæc etiam Ficinus l. c. ex Serapione citat. *gg* trium granorum, Florentinus: vel trium. addit Ardoynus. *hh* cap. 306. *ii* Sic Serapio & Syluaticus: Hamec Benreripho, legit Monardis lib. prop. at Ardoynus sic, ex Hahamed, & Abdala, narah omitt. Ficinus, & ex eo Schnebergerus, Hahamed habent, & omnia ea referunt. Syluaticus pag. 90. Hachamed Ebenterifi, legit. *kk* Conciliat. sic legit, Scorpionis signo Sagittario ascendente, de inde sigilla. *ll* Ficinus, & ex eo Schnebergerus. *mm* Sic Serapio & Syluaticus: Abdalanarach, Matthiol. lib. 5. in Diosc. 73. Paræus, Lonicerus: Abdala Narach, Monardis: Abdalla hamarach, Ficinus, & ex eo Schneberger. Heurn. de peste. *nn* Pandect. filii Amamari custoditoris: apud filios Almirama, Fragosus: nobilis filii Mamari filius, Saracen. de peste: apud filium Calmiroma, Lonicer: Arabiæ quidam Princeps Almirama. Baccius: filium Mamari, Ficinus, ex eo Schneberg. Heurn. de peste: Almirama custodis legis, Paræus. *oo* de gemmis cap. 34. *pp* in suo continenti, ex quo Florentinus, Matthiolus 5. in Diosc. 73. Monard lib. prop. Syluaticus & Cæsalpinus de metallicis ex Serapione hæc adducit. *qq* flauescens tener & insipidus, Monardis. *rr* Florentinus sic, & ego bis vidi sufficientiam in eo in auferendo nocumētum veneni. Et lapis quem vidi, &c. *ss* Pandect. vocem bix omittit: Ardoynus sic legit, ad auferendum nocumentum bix, & est toxicum verum, id est, Napellus. At Florentinus, Monard. Cæsalp. & Syluat. bis legunt, quasi velit Rhafis, se huius lapidis bis periculum fecisse, & aduersus Napellum efficacissimum comperisse. Ludouic. Guion. lib. 5. diuers. lect. cap. 13. asserit, Rhafim non scribere quod omnibus venenis resistat, sed expertum esse in infante, qui fortè Napellum commederat, cui parum huius lapidis exhibuit, eumque curauit. *tt* Pandect. vidi in eo sufficientiam illam, quam non vidi, &c. Arduynus, vidi in eo de sufficientia in bix, id est, Napello. *uu* Florentinus, bis. *xx* Florentinus, in medicinis compositis. *yy* lib. 8. ad Mansor. cap. 11. *xx* hæc etiam habet à Bra. *aaa* lib. 1. diuis. cap. 141. *bbb* hæc quoque habet Monardis lib. proprio, & Christ. Huëblin. *ccc* 8. ad Mansor. cap. 14. *ddd* lib. 2. contin. 2. autoritate Sarach, referente Ardoyno 1. de venen. 8. *eee* cap. 7. *fff* cap. 9. *ggg* hæc & Monardis lib. proprio. *hhh* cap.

4.2. canonis. *iii* lib. 4. fen. 6. tract. 1. sum. 2. cap. 1. *kkk* lib. 4. fen. 6. tract. 2. cap. 12. *lll* in antidot. epidem. cap. 24. & ex eo Schnebergerus. *mmm* 5. collect. 55. quæ etiam habet Ardoynus lib. 1. de venen. cap. 9. vbi curam venenorum in genere proponit: Florentinus & Monardis. *nnn* Ardoynus. *ooo* Florentinus & Monardis. *ppp* lib. de venen. tract. 1. cap. 3. hæc etiam habet Ardoynus lib. 1. de venen. cap. 9. vbi curam venenorum in genere proponit: & Monardis. *qqq* Sic & Ardoynus 1 de ven. 10. *rrr* Raby Moyse l. c. & Ardoynus. *sss* Monardes lib. prop. ex Raby Moyse præcedentia & sequentia refert: at quæ hic habentur a voce Modus, vsq; ad Dei, omittit. *ttt* de dosibus theriacalibus: & ex eo Penottus. *uuu* 7. de subtil. & ex eo Iordanus, sed breuius, lib. de peste tract. 3. cap. 9. *xxx* lib. 5. in Diosc. cap. 73. *yyy* lib. 5. in Diosc. cap. 72. est antidotum, inquit, Io. Agricola, & ex eo Reginus, contra veneni vim epotum efficacissimū & prorsus diuinum. *xxx* lib. de gemmis cap. 34. *aaaa* lib. de monocerote ab initio tertiæ partis. *bbbb* in antid. Epidem. cap. 24. & ex eo Schnebergerus. *cccc* in Ptolomæi centiloquium. *dddd* in suameth. ad praxin. lib. 3. cap. 18. vide & lib. 1. cap. 6. *eeee* lib. de imaginibus. *ffff* tract. de venen. cap. 2. *gggg* de lapid. lib. 3. cap. 13. *hhhh* Camillus lib. 3. cap. 15.

DE LAPIDE BEZAAR RECENTIORVM.

CAPVT XVI.

Lapidis Bezaartici, de quo nunc acturi sumus, Arabes primos, & primū antè annos circiter quingentos meminisse, Baccius *a* asserit, Monardi *b* subscribens, qui Arabes, Latinobarbaros & recentiorum aliquos citat, vt Serapionem, Rhasim, Hamech Benre-ripho, Abdala narach, Auenzoarem, Auicēnam, Auerroēm, Haly Abatem, Raby Moysem, Lacunam, Matthiolum, Valescum, Ardoynum, Amatum,

matum, Nicol. Florentinum, Agricolam, Montuum, Brassauolam, Petrum de Abano, & Conrad. Gesnerum; quæ omnia etiam Christophorus Hyeble in suum opusculum Germanicum transtulit; & nos singula suis locis, ex ipsis auctoribus partim adduximus, partim adducturi sumus.

Dicitur hic lapis, lapis Albezaar animalis Raby Moyſi c, & lapis Bezaar animalis, Arduyno d, ad differentiam mineralis. Vulgò Bezar, nomine corrupto, quem Indi & multi Lusitanorum, magis corruptè Bazar, Garzia f monente, quasi dicas lapidem forensem: nam Bazar eorum lingua, potissimum apud Malabarenses, forum est: cum tamen Pazar g, vocandus esset, à Pazan, id est, hirco, in quo generatur, cum Arabibus tum Persis & Carasone incolis, & aliquando in foro pro Pazar, aut Bezahar, quod significat contra venenum, eodem auctore, vendunt h. Vnde mutuati i Arabes Bezar, Indi Bazar, promercalem lapidem dixerunt, cum forum ubi mercimonia exercentur Bazar denotet, cui Pannonicum Watzar forum congruit.

Verum aliter Garziæ innominatus Scholiastes; quomodo, inquit, Pazar à Pazan dictus? deinde friuolum pro Pazar, postea Bazar dictum: hæc omnia sunt anilia: lapis ille ab Arabibus vno ore vocatur Badzahar, id est, ἀλεξιφάρμακον: omnia enim quæ venenis resistunt, Arabes vocabulo Persico, Bedezahar vocant: hæc ille.

At Monardes k, Hager Arabibus, Bezaar Persis,

Perfis, Bezar Indis, Alexipharmacum Græcis, contra venenum Latinis, Piedra contra veneno ij desmayos, hoc est, lapis venena, & animi deliquia curans, Hispanis dici asserit: & Syluaticus vult, Arabes Hager appellasse, addens Hager & Bezaar idem significare. Verum Hager, Arabibus non de solo Bezaar, sed de quolibet lapide dicitur. Hinc apud Serapionem, Hege-
 rasos, lapis asius: Hager Iacot, lapis Hyacinthus: Hager Albezahar, lapis liberans à venenis, aliæque Hager siue lapidum differentiae habentur. Communiter lapis Bezoar nunc nominatur: at in Alepo & ab Arabibus, Rauwolfio teste, Bazaor vocatur: Bezahar Orientale, Lacunæ: Pezar lapis ex India, Cardano *m*: lapis Bezoarticus, Mercuriali *n*.

Genera autem huius lapidis cum duo communiter statuantur: alterum Orientale, quod ex India, Persia, China, Ægypto, Cathaia, aut vicinis regionibus adfertur: alterum Occidentale, quod ex America & Peruuia asportatur: de Orientali primò & distinctim agemus. Addunt & tertium ex Hispaniola.

a de gemmis: Boëtius, lib. 2. de lapid. cap. 192 & Ludouicus Guyon lib. 5. diuers. lect. cap. 13. *b* lib. de lapide Bezoar. *c* lib. 1. de venen. cap. 10. *d* lib. 1. de venen. tract. 1. cap. 3. *f* & ex eo Salmuth. & Syluaticus. *g* Iordanus de peste, tract. 3. cap. 9. VVittichius, Gabelchofer in Baccium: Syluaticus. *h* Garzias, ex hoc Paræus, VVittichius: & Christophor. à Costa, Pazar Persis, Indis Bezar, Arabibus Bezaar: Cæsalp. de metall. Pazar Persis, Lusitanis corruptè, Basar siue Bezar: Indi Pedro de Bazar, id est, lapidem fori indigitant. Linscott. cap. 43. parte 4. Indic. *i* Iordanus l. c. *k* lib. de lap. Bezaar, ex quo Hyeblin & Sal-

ANIMALIS NOMEN.

CAPVT XVII.

ETſi Boëtius referat, Arabes Medicos lapidem hunc in Capriceruo reperiri, ante quingentos annos Rhafis testimonio ſcripſiſſe: attamen haſtenus nec animalis nomen, nec ipſius formam ſpeciémve apud Arabes inuenire potui: ſic etiam inter recentiores hac de re non conuenit. Garzias namque *a* hirci genus eſſe, & hircum in Perſia & Coraſone Pazarī vocari tradit: Amatus *b*, capram Indicam: Monardes *c*, capram montanam, & Ceruicapram nominat: Capriceruum à figura capri, & cerui parui ſimul iuncta, tale animal vocari, affirmat Baccius *d*: quare *τραγέλας* & dici poſſet; Capram ſylueſtrem, Lacuna *e*. At Cardanus *f*, capram certi generis, quæ nomine gentilitio Bulgol-dālf dicatur, ex literis ab Antonio Barrio Luſitano, viro illuſtri, ad ipſum perſcriptis, reſert: magni capri nomen, Chriſtophorus Acosta *g* illi dedit. Linſcottus *h*, modò ouem, modò hircum, modò capram vocitat. At Iosephius à Coſta, maiorem & ſpeciei & nominis diuerſitatem fecit: nam *i* Guancum & Vicugnem, hoc animal appellari ſcripſit: alibi *k* Tarucam nominat: alibi *l* vbi de lapide Bezaar ex profeſſo agit, ſic ſcripſit: in Xauſa, & aliis regni Peru prouinciis, reperiuntur animalia ſimilia, robuſta & do-

mestica, cuiusmodi sunt Guanochi, & Pachi, & Vicugne, & Tarughe, quibus alii, & alterius generis adiungunt, & capras syluestres esse asserunt, quas Indiani Cypris nominant, &c. paucisq; interiectis subiicit: etiam in ceruis & Damis, lapidem Bezaar repertum esse.

a & ex eo Saracen. de peste. Paræus, VVittichius. Christ. à Costa. Cæsalp. de metall. Linscot. par. 4. Ind. cap. 43. Capri hi Persis Pazan. *b* centur. 3. curat. 74. *c* lib. 2. arom. mat. cap. 1. & ex eo Salmuth. Fragosus. Syluaticus addit & veruccem. *d* tract. de gemmis cap. 34. Syluaticus tract. de lapide Bezoar. *e* in Diosc. & Hueblin. *f* lib. 17. de varietat. rer. 97. *g* de medicam. Indiæ Orientalis cap. 21. *h* in nauig. in Indiam Orient. part. 4. cap. 43. *i* lib. 1. histor. Indiæ cap. 21. & ex eo Syluaticus. *k* lib. 4. cap. 40. *l* lib. 4. cap. 42.

FORMA ANIMALIS.

CAPVT XIIIX.

ANimal hoc *a*, vt referunt qui ex illa regione redeuntes illud conspexerunt, Ceruo valdè simile, cùm magnitudine, tum agilitate, & aliis notis, exceptis quibusdam partibus, quibus cum capra magis conuenit: siquidem veluti capra cornua bina in dorsum valdè reflexa habet (vnde nomen capræ montanæ inditum) lata, in extremo mucronata: pilos breues habet, coloris cineracei, cui rufedo admixta, quamuis aliorum etiam colorum in iisdem montibus reperiuntur. At Garzias *b*, hirci genus rufi aut alterius coloris, mediocri altitudine, & se rufum & prægrandem Goæ vidisse scribit.

bit. Sunt quic figuram parui cerui & capreoli tribuant.

Quare cum partes quasdam habeat cum Ceruo & Capra communes, commodius Ceruicapræd vocari posset, cerui enim instar & agile est; celeris cursus & ad saltum pronum, adeoque ferrox, vt interdum Indos etiam occidat; acutissimi & auditus, vocis gemebundæ: in antris viuit; vtriusque sexus mas & fœmina, gregatimq; incedunt. Alii cerui & proceritate, sed forma hirco simile dicunt: alii hircof, aut magno arieti, coloris rufescentis. Iosephus Acofta g, ceruum imitari, absolutè scriptum reliquit. At Christophorus Hueblin (ex relatu Ioannis Hartmanni Hyrûs, qui tale animal in India vidit) refert; Capram hanc syluestrem nostris nō abfimilem esse, nisi quod pulchrior & maculis rubris aut nigris aspersa sit:

Refert præterea Monardis, sibi animal quoddam huic simile conspectum, quod ex longinquis regionibus per Africam generoso Archidiacono Nebienfi delatum, magnitudine cerui, capite & ore ceruino, agile instar cerui, pilis & colore ceruino simile: corporis forma capram referente, nam magno Hirco simile, hircinos pedes habens, & bina h cornua in dorsum reflexa, extrema parte contorta, vt hircina videantur, reliquis autem partibus ceruum æmulabatur. Illud autem, addit, admirandum, quod ex turre se præcipitans, in cornua cadat sine vlla noxa, perinde atque pila vento plena subful-

tans ac resiliens. Vesciebatur herbis, legumini-

bus, pane, omnibusque
cibis oblatis: robustum
& firma catena vinctum
erat, quia omnes funes,
quibus ligabatur, rode-
bat ac rumpebat.

**CORNU ANIMA-
LIS BEZAAR IN**
*India Orientali ge-
nerantis.*

Ast Ludouicus Guy-
on *i*, Theuetum citat,
huic animali vnum tan-
tū cornu tribuentis.
Et quia C. Clusius *k* cor-
nu & figuram & descri-
ptionem exhibet, eadē
hīc quoque subiicere lu-
bet, ne quid quod de hoc
lapide & animali apud
auctores reperitur, omi-
sisse videamur.

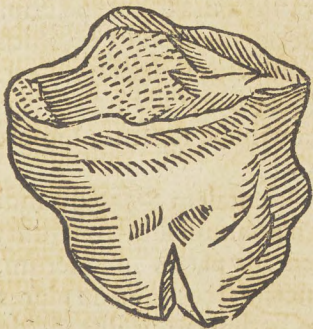
Cæterum, ait Clusius,
mihi persuadeo, non fu-
turum ingrātum, si huic
scholio, eius animalis, in
cuius vētriculo celebra-
tus ille lapis Bezar, in

**Orientali India generatur; cornu & ungulę ico-
nes**

nes adiicerem, expressas quidem, curante Iacobo Gareto, aromatario Londinensi, qui eas ad me Francofurtum usque mittebat, permittente verò Generoso viro Waltero Raulæo, cui obtigerant in parte prædæ earum rerum, quæ in prætoria illa naui ex Orientali India reuertète, & à naucleris Anglis occupata, aduehebantur.

Erat verò illud cornu (cuius longitudinem non significabat) nigri coloris, incuruum, inferna & crassiore parte, qua capiti adhæserat, cauum (qua nota singulis annis, nō decidere, coniecturam faciebam) foris inæquale & multis tuberculis obsitum, instar ferè cornu ceruini, super nâ partelæuius, & in obtusum mucronem desinens.

VNGVLA EIVSDEM ANI-
MALIS.

Vngula autem nigra etiam erat, & breui fissura discreta, pilisque magna ex parte testâ: sed cuius coloris, non erat additum. Hactenus Clusius.

a Monardes lib. de Bezaar. & Carolus Gallus lib. de feb. pestil. tract. 1. cap. 29. *b* lib. 1. arom. cap. 45. *c* Baccius de gemmis, cap. 34. *d* Clusius: Camer. in Emblemat. *e* animal rufum ferunt cerui proceritate, Iordan. de peste tract. 3. cap. 9. ex hirci quodam genere, Salmuth in Baccium. *f* Ryff. pharm. restaur. *g* in histor. Indiæ lib. 4. cap. 42. *h* cornua habere dicitur duo ex fusco colore nigra & ferè recta, leuiaque non absq; gyris & nodis caprearum, quam Germani *Gems* vocant, cornibus satis similia. Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 192. *i* lib. 3. diuers. lect. cap. 13. *k* notis in Garziam.

LOCVS VBI ANIMAL

HOC REPERITVR.

CAPVT XIX.

ESt quidem regio, in qua animal hoc degit, ipsa India ab omnibus, ut rectè Syluaticus, constituta: sed cum Indiæ nomine, non modò antiquorum India, sed & vniuersus is terrarum tractus, qui à Columbo primùm apertus, & ad Occidentem positus, multis ac variis prouinciis distinctus Indiæ nomine donetur, in vtraque Indiæ parte, Orientali scilicet & Occidentali, animal hoc reperiri, similiter omnes consentiunt.

Indiam Orientalem Serapio *a* indicauit, & recentiorum nonnulli subscripserunt: sic & Indiæ Occidentalis partes, præsertim Peruvia-
nam prouinciam, recentiorum plures, & inter hos, qui illas perlustrarunt, illis addiderunt: no-
uam Hispaniam, Iosephus Acosta *b* adnumerat. Verum non in omnibus harum regionum prouinciis, sed in quibusdam tantum reperitur, qua-
re par-

re particularius loca ab auctoribus expressa subiiciamus. Et licet Christophorus Acosta *c* in variis Indiae Orientalis prouinciis reperiri asserat, Garzias *d* tamen Persiam & nonnulla Malaccæ loca expressit, & ex Persiæ prouincia Corassone, & nonnullis aliis Indiae locis adferri, scribit: addens, Indos in Sinarum regionem transferre, inde in Moluccas, & ex Moluccis Calecutū, vbi maior sit illorum negotiatio. Quare Persidi inquilinam dici refert *e* Iordanus: & ex Persia, Constantinopolim & Callicutho in Lusitaniam deferri, Richardus *f* asserit. Sic in Pan regni Malacensis prouincia frequens, Garzia & Linscotto testibus: hic & in Patane *g*, quæ est ad terram Sian, etiam haberi, quemadmodum & in capo Singabura, scribit.

At non solum in Persia animal hoc reperitur, verum etiam in India *h* maiore trans fluuium Gangem, in quibusdam montibus Chia *i* vicinis, quam Ptolomæus ab ybertate & opulentia adeo celebrat, certis montibus Sinarum regionis vicinis, trans auream Chersonesum *e* ad Comarini promontorium, qua ad Chinarum regionem itur, è cuius ventriculo lapides execti in nostrum orbem transferuntur: hæc *e* Iordanus: nam cum in exercitus annonam istic multi pregrandes hirci mactarentur, in eorum ventriculis magna ex parte hos lapides repertos esse, Garzias asserit. Testatur quoque Rauvvolfius *k*, se in Alepo inter cætera vidisse lapidem, quem Bazaor vocant, quem Persæ ex peculiari

genere Hircorum, eorum in regione vulgariū, fumant.

Auctor est Christophorus Hueblin, ex relatu Hartmanni Hyrusz, lapides hos ex tribus locis Goam & Cochin adferri: ex regno Syan, & vicinis locis, qui in India optimi censeantur, quia sunt omnium ponderosissimi: & admiratione dignum, quod ferè omnia pretiosa ponderosiora sint ea in regione, quàm in aliis Indiæ locis, quòd non solum in hisce lapidibus, sed etiam in Adamantis sit expertus: siquidem Adamantes, licet aliis magnitudine pares sint, ponderosiores tamen multò sunt iis, qui ex Bisnaga, ex regno Narfinga, non longè à Goa & Cochin sita, adferuntur: Alii, addit, ex Ormus sinu Persico adferuntur, quos etiam magni faciunt. Tertiū, ex Insula Vaccarum adportantur, qui vilissimi censentur: quamuis omnes in Oriente, Asia, Arabia, & Persia in magno pretio habeantur: hæc ille. Et Christophorus Acosta / Corrazan Vaccarum Insulas, vltra caput Commorin dictum, iacentes, quæ in Oriente sunt, addidit. Sic Hartmannus Hyrusz *m* affirmat, se in vrbe Cochin à Stephano Aluo diuite & primario mercatore, multos eiusmodi lapides emisse, qui eos ex Insula Vaccarum non longè à S. Thome sita, attulerat. Et Linscottus *n*, inuenitur in Vaccarum Insula ad sinus Cambaiæ ostium tractui continentes vicina, quam Lusitanica classis subinde aquandi gratia adit, interfectis tamen multis hircis, in quibus hunc lapidē inueniunt.

Frago.

Fragofus, ex Aluari Mendez, Commendatoris S. Iacobi testimonio scribit, illum in Arabia tales sæpius vidisse, esseque duum generum, quorum vnum melius, ex fælici Arabia: & alterum non tale, ex Vaccarum Insula magis versùs Septentrionem, adferatur.

Cùm ergo tanta sit regionum diuersitas, in quibus vnus, eiusdemque generis animal viuit, quis non cōcedet, vt rectè Syluaticus, possibile esse, vt aliqua in illius corporis forma, eiusque colore & cornibus differentia reperiatur? nisi fortè is, qui ignorarit animantium corpora ob aëris vim, aquarum varietatem, pascuorum diuersitatem, immutari posse. Nōne Hippocrates o in Scythia Boues sine cornibus ratione soli inueniri dixit? Ab animalibus, plantis, & herbis eiusdem omnino generis & speciei, quæ cùm in Orientalibus, tum in Occidentalibus locis viuunt, & feruntur, exemplum desumat, qui voluerit: in eisque, licet eiusdem generis & speciei sint, diuersitatem tamen aliquam in colore, in magnitudine, & aliis animaduertet, & huius rei testimonia apud scriptores, cùm antiquos, tum recentiores, inueniet. Sic equos, boves in Europa, neque genere, neque specie differre dixeris, attamen in plerisque regionibus in colore, magnitudine, aliisque conditionibus inter se differre, notissimum est.

Insuper, lapidem hunc in diuersis etiam animalium speciebus, in prædictis regionibus uiuentibus concrefcere, Syluaticus affirmat, &

hoc ipsius naturæ principiis minimè repugnare, & artem medicā hoc idem vt possibile concedere, asserit. Eadem errata, ex quibus lapidem in animali dicto gigni docuerunt illi, si animalia bruta diuersæ speciei se commiscuerint, eandem herbā si comederint, quid prohibeat, quò minùs idem effectus in his euenire possit? Vnum hoc tanquam necessarium supponendum est, huius diuersæ speciei animantia, in eo genere vniuersali conuenire debere, vt cum comuni eiusdem naturæ participant, eodem quoque cibi genere vtantur: secùs, neque eodem modo lapidem illa congererent: vires, in genere saltem, easdem non haberet, cùm tamen herbæ illius medio, lapidem vim Alexipharmacam acquirere voluerint, vt infra plenius dicetur. Hoc Iosephus Acosta *p*, apertè testatur: insuper affirmans, omnia animalia lapidem hunc gignentia, in hoc conuenire, quòd ruminent, & in niuosis & saxosis depascantur. Aëris igitur, pascuorum & aquarum diuersitas, in eiusdem generis & speciei animalibus, cōditiones aliquas diuersas, & accidentia varia parere possunt. Possunt item diuersæ speciei animalia, vnum eundemque lapidem, in partibus internis colligere: quem quidem lapidem iisdem de causis, diuersitatē in conditionibus suis tam externis, quàm internis, essentialibus & accidentalibus, suscipere contingit: sicuti etiam in sua facultate. Sed antequam lapidis huius conditiones proponamus, lubet ostendere, quàm diuersa sit aucto-

rum opinio, circa locum, in quo lapidem hunc generari volunt: quæ tamen neque impossibilia, neque inter se contraria, neque lapidis Bezaar dignitatem minuere posse, Syluaticus credit.

a in suo aggregat. de simpl. cap. 386. *b* lib. 4. cap. 42. *c* de med. ex India Orientali cap. 21. *d* 1. arom. 46. & Linscottus. *e* de peste, tract. 3. cap. 9. Lacuna: in Perside Sarracenus. *f* in epistola ad Episcopum Strigoniensem. *g* Linscottus part. 2. Indiæ Oriental. cap. 24. *h* Fragosus de arom. ex India cap. 10. *i* Chinarum regioni finitimis, Salmuth. *k* in suo itineralio. *l* de med. Ind. cap. 21. *m* in lib. Christoph. Hueblin. *n* in 4. parte Indiæ cap. 43. *o* in lib. de aëre, aquis & locis. *p* lib. 4. hist. nat. & moral. Indiæ cap. 42. & ex eo Syluaticus tract. de lapid. Bezaar.

LOCVS IN ANIMALI vbi Lapis hic reperiatur.

CAPVT XX.

ET si lapidem hunc in animalis corpore genitum, indeque extractum, recentiores asserunt: horum tamen aliqui, nec animal, nec partem, in qua reperiatur, definiunt, sed ex animali quodam eximi tantum scribunt: alii, ex repentis animalis *a* corpore: alii, ex capra *b* montana, ex capra quadam *c* Indica. Alii partem designant, ventrem *d* animalis: alii, ex ventre animalis *e* cornigeri: ex visceribus *f* Indici animalis. Alii, ex ventriculo capreolig Persici: capræ *h* syluestris: capræ *i* montanæ: capræ *k* Persicæ. Alii, ex ventre *l* capræ Indicæ: capræ *l* syluestris: ouis *m* aut hirci, aut capri. Alii, ex ventri-

ventriculo *n* hirci in Perside: ex animali hirco o simili. Alii, ex bursa *p* fellea arietum in Oriente alii, ex masculorum *q* caprarum vesiculis felleis. Alii, ex corde *r* animalis cuiusdam: ex corde caprae *s* syluestris. Alii denique, ex renibus *t* quarundam caprarum montanarum: ex interioribus *n* intestinis, aliisq; cauis corporis partibus, eximi tradunt.

Generatur ergo lapis hic, in internis partibus & cavitatibus, potissimum autem in ventriculo: non autem in maiore ventriculo, sed in prouentriculo *x*, in quem pabulum maiori ex parte reponitur, & ad meliorem coctionem preparatur, in quo eiusmodi lapides, nonnunquam nouem, decem, pauciores aut plures, pro ratione ætatis animalis, inueniuntur: vel vt Garzias & Monardes scribunt, etiam Camerario *y* referente, lapis hic in ventriculo, vel potius in receptaculo quodam fasciæ modo formato, & ventriculo parte inferiore adhærente, reperitur. Et quidem vt referunt (Cæsalpino monente) propè meatum, vnde pabulum ruminatum in alterum ventriculum trāsmittitur. Sed ex quānam materia generatur?

a Villanouanus de dosibus theriacal. ex quo Penottus in præfatione sui denarii. *b* Fragosus ex Gesnero de capra sylu. refert. *c* Montuus ex Amati sententia. *d* Saxonia de plica. cap. 59. & de febrib. cap. 37. *e* Mercurial. de venen. & ex eo à Bra lib. 1. *f* Baccius lib. de gemmis cap. 34. *g* Bodinus lib. 2. theatri. *h* Monardes: Richardus: Lonicerus ex aliorum sententia: VVittichius: Hublin, qui addit, & nonnunquam quibusdam aliis, quoque locis: Abrahamus Lusitanus, referente Manlio ad Cratonem epist.

pist. 191. Cæsalpin. lib. 2. de metall. cap. 46. i Garzias: VVittichius: Salmuth. k Lacuna in Dioscoridem. l Amatus cent. 3. cur. 74. & 83. & ex eo à Bra. m Linscottus in nauig. in Indiam Oriental. par. 4. cap. 43. ouium vel caprarum quarundam, Arthus. n Paræus, Rauvvolffius: VVittichius ex Garzia. o Garzias: ex eo Sarracenus: Iordanus de peste tr. 3. cap. 9. Rauvvolff. par. 1. cap. 6. Paræus lib. 20. cap. 37. in hirco simili animali vt plurimum inuenitur. p Raby Moyses tr. 1. cap. 9. ex eo Ardoynus 1. de venen. 9. & 10. Monardes tr. de lap. bezoar. q Manlius ad Cratonem, ex Brudi Lusitani epist. 191. r ex stomacho vel corde, Amatus lib. 2. in Diosc. 39. Andernac. com. 2. dialog. 5. s Chaimatus, citante Arnoldo Manlio ad Cratonem, epist. 191. & ex hoc à Bra. t Fragosus, ex relatu Aluari Mendez. u Monardis lib. proprio. Sic Vlmus, de occultis in remedica lib. 4. cap. 5. non dubitandum quin hic lapis sit in syluestrium caprearum quarundam intestinis repertus. Et Nancelius in analogia microcosmi cum macrocosmo lib. 4. cap. 2. in aluo capreæ cuiusdam agrestis progigni accepimus. x burfulam in ventriculo natam, Petrus de Osina nominat. y in emblemat. z lib. 2. de metall. cap. 46.

MATERIA HUIUS Lapidis.

CAPVT XXI.

ET si huius lapidis materiam Arabes, qui de eo scripserunt, non expresserint, & recentiores ipsius essentiam particulariùs non videantur explicasse, quia lapis omnis Bezaar, quisquis ille fuerit, terream & crassam habeat substantiam, quæ omnium lapidum vniuersalis materia, ab Aristotele, Theophrasto, & aliis omnibus, qui de lapidibus scripserunt, constituitur: Attamé cum Syluatico in huius lapidis materiam paulò plenius inquiramus.

Cùm

Cùm lapis hic instar terræ in subtilissimum pollinem teri possit, substantiam eius terream esse patet: at cùm res plures sint, quæ terræ ipsi, ex qua lapides fiunt, materiam suppeditant, vt est terra ipsa, quâ pedibus calcamus, succi plantarum, aquarum, metallorû, & rerum aliarum quam plurimarum: idcirco Bezaaris materiam terream, Herbam quandam esse recentiores affirmant, vt Monardis *a*, & Iosephus Acoſta *b* tradidere.

Verùm non tantùm herbam, sed etiam venenum comestum, materiam terream huic lapidi suppeditare, Monardes *a* his verbis recensuit: Opinio est, quod ex veneno tam pernicioso à prædicto animali deuorato, & ex illis herbis adeò salutiferis depastis lapis Bezaar generetur.

At Garzias *c*, herbæ non meminit, sed lapidem hunc circum paleam quandâ tenuissimam semper augescere, & veluti è multis tunicis contexti, refert: testatur id se à viris fide dignis accepisse, omnes in Persia collectos, simili modo circum palleolam efformatos inueniri: se suis oculis obseruasse affirmans; lapidem huiusmodi cõtritum, tenuem paleam in meditullio continere: quasi innuere voluerit, humores in lapides conuersos, circa palleolam illam coaceruari. Hæc etiam Marcelli Donati *d* opinio, volentis hoc ipso Fernellii sententiam de calculi generatione comprobare, quod videlicet omnis principium suum in renibus habeat. Quod tamen

men perpetuum non est, cum sæpè in eius medio puluisculum, vel etiam granum quoddam reperiri, infrà ostensuri sumus. Et vt Gallus e in veri lapidis cauitate, animula quædam latet, quæ & ipsa quoq; splendidissima & aurata est.

Sed hoc tanti faciendum non est, quasi idcirco lapidis materia talis non sit, siquidem dici posset ex herba commesta humores genitos, & circa illam paleam coaceruatos, in terream illâ lapidis substantiam commutatos esse.

Quod verò aliqui Serapionis *f* auctoritatem, difficultatem causare existimant, quod is lapidis huius essentiam, non ab aliqua terræ specie, neque ab aliqua herba, aliâue re commesta produci affirmet, sed eius materiam metallicâ constituit, dum eius mineram in terris Syri & Indiæ, & in terris Orientis esse admonuit: quibus manifestè refutatur id, quod ex communi sententia receptum esse ostendimus, scilicet in animalis cuiusdam interioribus lapidem huncigni: verum, cum & auctoritatem & sensum suprà g explicauerimus, eò Lectorem relegamus.

Sed ad rem: lapidis Bezaar materia essentialis ergò erit, ex venenis deuoratis, & ex herba quadam post commesta, postmodum in animalis ventriculo, in lapidem simul concretis. Si enim Medici rectè statuerunt, lapideæ materiæ generationem in hominis aut animalis bruti parte aliqua fieri, quia excrementum aliquod terreum & crassum, à calore partis (in qua lapis concrefcit) aduritur, & sic in lapideam substantiam

tiam conuertitur; cur non etiam ex aliis rebus commestis, crassum & terreum excrementum gignentibus (vt sunt venena, & herba peculiaris) in eiusdem animalis ventriculo, lapis Bezaar pariter subcrescere possit? Ad hoc respondent, rectè quidem Medicos de homine id pronuntiare, non verò de brutis: hominis enim appetitum ad pleraque talia, eaque diuersa, præter rationem & necessitatem, comedenda sæpissimè incitari, ex quibus frequentissimè lapidibus materia suppeditetur. Sed in brutis secus fieri, cum iis à natura insitum, & vt tantum cibum sibi familiarem assumant, & solum in ea quantitate quæ ipsorum nutritioni sufficiat. Quòd si modum excedant (rarissimè autem animalia, præsertim quæ cicurata sunt, excedunt) ægrotae quidem, sed rarissimè in iis lapides con crescere.

Verum hæc causa vnica videtur esse, quòd non ex alia re, quàm ex venenis, & herba illa ab animali Bezaar generantis, commestis, lapis ille gignatur: quòd hæc sit materia natura sua apta ad excrementum crassum & terreum producendum, & quòd fortè hisce plus quàm par sit, vescantur, ad quod etiam inuita impelluntur: nam cum venena, quæ deuorant, minimè nutriant, in excrementa conuerti necesse est. Sic & herbas cuiuscunque generis sint, præsertim quæ hortenses non sunt, vel quæ minimè nutriunt, excremèta multa producere, notius est, quàm vt probatione indigeat.

Sed

Sed quòd nimia quantitate herbas deuorent, causa esse potest, quòd postquàm venena ad satietatem detiorarint, & ab iis se lædi celerrimè senserint, mortemque timentes, ad herbam salutiferam, & quidem naturali instinctu, (quemadmodum canis ad gramen caninum, Cynogrostin dictum; & ceruus sagitta petitus, ad Dictamnium) deuorandam, statim accurrunt, & valetudinis recuperandæ, vitæq; seruandæ desiderio, impelluntur: & cum iis saturentur, in ventriculo eorum excrementa cruda colliguntur, quæ lapidi materiam aptissimam subministrant: quæ omnia ex Monardis & aliorum testimonio confirmabimus.

Boëtius *h* materiam lapidis tantum succum herbarum aromaticarum & salubrium in montibus nascentium, censuit; cuius hæc sunt verba. Materia vnde lapis generatur, herbarum est succus viscosus & terrestris, aut si māius dicere, terrestris herbarum succus in humorem resolutus: quæ si aromaticæ & salubres fuerint, lapidis augment vires: si insipidæ vt gramen, lapidem nullius facultatis proferunt: quod Indis optimè notum est. Nam animalium in planis locis degentium lapides flocci faciunt, tanquam ad rem medicam inutiles. In montanis verò legentium ad venena, aliosque ad morbos difficillimos sanandos, in maximo habent pretio. In montibus enim herbis odoriferis, ac quæ ad varios morbos vtilis sunt, victitant. Nunc generationis modum subiiciamus.

a lib. 2. hist. simpl. ex India cap. 1. *b* lib. 4. nat. hist. & moral. Indię, cap. 42. *c* lib. 1. de aromat. cap. 45. *d* de hist. med. mirab. lib. 4. cap. 3. *e* de feb. pest. tract. 1. cap. 29. *f* in tr. de simpl. ex miner. de sumpt. *g* cap. 5. *h* lib. 2. de lapidib. cap. 193.

GENERATIONIS modus.

CAPVT XXII.

QUod supra de Ceruis scripsimus, eos ferpentes deuorare, & saturos ad calorem ingentem attemperandum, aquę frigidę se immergere, & ibi donec calor ingens sublatu sit, nihil bibendo persistere: illud quoque Monardes *a* de Ceruicapra, ex qua hodiernum Bezaar extrahitur, refert. Posteaquam enim ea, quę Plinius *b* de Ceruis scripsit, quę superius etiam adduximus, narrasset, subiungit, Clusio vertente.

Istę Ceruicaprę in India eadem agunt, quę Plinius de Ceruis scripsit: ferarum enim antra subeunt, & anhelitu suo animalia noxia educunt, & vorant: deinde ad loca aquosa se conferunt, in quibus se mergunt, donec veneni vim extinctam esse sentiant, ab aquę potu prorsus abstinentes. Deinde aquę egressę, multas salutaris & insignium facultatum herbas, per aruum depastum eunt, quas naturali instinctu venenis resistere cognoscunt: eaque ratione naturalis caloris auxilio, ex veneno ab illis deuorato, & depastis herbis, virtute quadam specifica infusa, generationis tempore in internis ipsius animalis

animalis partibus, & aliis cavitatibus, magni & parui lapides generantur.

Et Christophorus Acoſta c, Orientalis lapis hic, in ventriculis animalium dictorum generari creditur, & quidem mediante quarundam herbarum virtute, quæ iis in regionibus, in quibus hæc animalia reperiuntur, proueniunt, & ab ipsis depaſcuntur.

Sic Iosephus d Acoſta: referunt Indi, quemadmodum à maioribus ſuis accepere, in prouincia Xauſa, & aliis regni Peru locis, multas eſſe herbas & animantia venenata, quæ & aquas, ex quibus bibunt, & prata, quæ depaſcuntur, anhelitu ſuo inficiunt: inter herbas has, vnum eſſe valde ſalutarem, quam Vicugna, & alia animalia quæ lapidem Bezaar generant, naturali inſtinctu deuorant, ſe hoc modo à veneno tam aquarum, quam paſcuorum, præſeruantes, ex qua herba, lapis in eorum ventriculo generatur: mox ſubiicit: hanc opinionem eſſe Indorum, quæ à Peruuianis probetur, quod ſanè ratione non careat, & cum eo, quod Plinius de capra montana refert, conuenire, quod nimirum herbas venenatas depaſcantur, & non inficientur.

Apud Inſulæ Vaccarum incolæ, opinio recepta, lapidem hunc ex herbis quibuſdam depaſtis generari, eoque genito, morbidæ & ſcabioſas reddi: quæ animalia, licet lapidis conquirendi cauſa non interficerentur, nihilominus morerentur, vt Hyebelinus, ex relatu Hartman-

ni Hyrufz refert: hicque ex Stephano Aluo, earum regionum mercatore, & in simplicibus Orientalibus versatissimo, cognouit: quemadmodum etiam calculum humanum, omnibus aliis lapidibus, tam contrà venena, quàm alios morbos præferendum esse. Addit insuper, vt plurimum in annosis & scabiosis capris reperi-ri, & quo seniores & scabiosiores sint, tanto maiores & pulciores in iis lapides reperi-ri.

Quare ex sententia eius, qui Gualteri Ryffi pharmaciam reformatam auxit, pro certo habendum, lapides hos ex herbarum optimarum succo, præsertim earum, quæ in montibus copiosè proueniunt, nasci; cum lapides ex iis, quæ in planitie pabulantur exempti, tantarum virium non esse affirmant; & quo capræ hæ diutius viuunt, tantò lapides, cum indies incrementa sumant, maiores fiunt. Hinc Libauius e, creditur ex cibo fieri nobile, quo quæ non victitant, non generant nobile. Et Camerarius asserunt, lapidem ex capris montanis ablatum præferri, cum sit ob pabulum odoratissimum plantarum aliis multò præstantior. Quod verò virtute singulari herbarum illarum depastarum generari, creditum sit, causam Linscottus refert, quia in nullis aliis locis istiusmodi inueniri certum sit, etsi animalia specie eadem alibi frequentia reperiuntur. Hinc Manlius ad Cratonem g scribit, se ab Abrahamo Lusitano cognouisse, lapidem hunc gigni ex certa herba nostris regionibus insueta, & in Persia tantum, & In-
sula

sula Vaccarum Indiam versùs cognita.

Refert Boëtius *h*, Imperatorem Rudolphum II. oui anserini magnitudine aut paulo maiorem habuisse, è quo poculum dum confici iussisset, in ipsius meditullio herbæ eximiè redolentes (circa quas crustæ & laminæ superinductæ à natura fuerant) repertæ fuerunt.

Retulit mihi nobilis Austriacus, se dùm in Hispania viueret, cognouisse, animalia hæc, postquam serpentes deuorarint, radicem, quam contra Yerua, id est, contra venena Hispani vocant, comedere, & ex serpentis & radicis mixture, lapidem hunc gigni.

Hanc autem radicem, Nicolaus Monardes *i* descripsit; est autem Iridis radicibus valdè similis, sed minor (multis filamentis oblongis, subflauis, prædita, cuiusmodi plures habemus, & Cyperum longum odorum Peruanum in Pinace nostro nominauimus) ficulnei folii odore, quæ ex Charcis Peruana prouincia aduehitur; Hispani, Indias inhabitantes, cōtrà Yerua, quasi dicas, Alexipharmacum appellant: quoniam earum puluis ex vino albo sumptus, aduersus omne venenum, (vno sublimato excepto, quod sola lactis potione extinguitur) præsentissimū remedium sit, vomitione illud reiicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, reiici ferunt: ventris etiam animalia pellit. Gustata radix, aromaticum quiddam cum acrimonia cōiunctum sapit: quare calida secundo gradu videtur. Hæc Monar-

dis, C. Clusio & transferente. Et sanè radix hæc, hodie apud Hispanos lapidi Bezaar præfertur, eiusque grana aliquot contra venena exhibentur: qua & ipsi Florentini in morbis contagiosis vtuntur.

Lubet & hoc ex Salmutho / per transfennam aspergere, quòd nonnulli animal istud serpentinibus quoque vesci, partimque in succum & sanguinem, partim in lapidem Bezaar eos conuètere asserunt: quò mysticè declaretur, ab iis vitiis, vel rebus etià aduersis, quibus alii succumbere, aut omnino perire solent, viro forti, ac virtute prædito, nihil periculi metuendum esse, sed eum insuper inde propter constantiam & recti iudicii robur magis confirmari & spiritus alacriores conquirere. De quibus extant Gregorii Nazianzeni versiculi è Græcis ita Latine facti.

Granibus nihil mouetur incus pulsibus.

Infracta casus mens repellit anxios.

Idemque hoc Emblemate Camerarius in expressit,

Nulla venena probis viriis, fortisq, matigne,

Obsunt: quin potiùs robora dant animis.

Sed vt de lapidis materia concludamus, quòd si quispiam dixerit, herbæ hunc in modum depastæ, quidpiam à natura insitum esse, cuius occasione succus eius facillimè in lapidem conuertatur, non abs re, meo quidem videre, dixerit: Ad quod statuendum, mouent ea, quæ Plinius in de Lithospermo refert, his verbis: Inter

omnes

omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius: aliqui Aegonychon (exonticon habet Ægine-ta) alii Diospyron, alii Heracleos vocant: Herba quincuncialis ferè, foliis duplo maioribus, quã rutæ, (oleæ habet Dioscorides o) ramulis furculosis, crassitudine iunci; gerit iuxta folia singulas veluti barbulas, & eorum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea, ipsi, qua pediculis adhæreant, cauernulas habent, & intus semen: nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aspexi: tantus est decor, veluti aurificum arte alternis inter folia candidantibus margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis.

Hæc sanè a Plinio proposita in herba, quæ vulgò Lachryma Iobi, vel Moysis, vel Iodoci dicitur, & Lithospermum arundinaceum vocare solemus, pulcrè obseruantur, siue hanc Plinius exprimere voluerit, siue non. Hæc esto lapidis Bezaar in ventriculo animalis concreti materia.

Modum generationis *p* eleganter Boëtius expressit: Generatur, inquit, lapis in marsupio prædicti animalis succo herbaceo ac terrestri, à tenuioribus partibus secreto: cui dum portio succi terrestris ipsius animalis accedit, paulatim humido expresso concrescit in lapidem terrestrior pars. Quæ, si similis succus non statim sit præ manibus, leuore obducitur, lapilli formam

induit, & quandam in extrema sui parte polituram recipit. Huic accedens postea circumquaq; (absolutis naturæ coctionibus) noua materia, noua crusta inducitur, crassa vel tenuis pro affluentis materiæ quantitate; quæ iterum exsiccata & indurata, alia crusta obtegatur: idque toties à natura fit, donec ad iustam quantitatem venerit lapis, aut materia augendo lapidi idonea, non amplius à natura suppeditatur. Nam aliquando excrescit ad oui anserini quantitatem: paulatim enim augetur, donec animal intereat.

a lib. de lap. Bezaar, & ex eo Fragosus. *b* lib. 4. natur. histor. cap. 42. *c* cap. 21. *d* lib. 4. natur. histor. cap. 42. *e* singul. part. 3. lib. 4. in Schol. cap. 1. *f* in emblemat. *g* epist. 191. *h* lib. 2. de lapid. cap. 191. *i* de medic. India occid. cap. 17. *k* Et ex hoc Lugdun. historia lib. 18. cap. 46. *l* in Pancirollam, quæ ex Camerarii emblem. desumpta. *m* Cent. 2. embl. 62. *n* lib. 27. cap. 11. *o* lib. 3. cap. 158. de lithosperm. *p* lib. 2. de lapid. cap. 192.

QVO TEMPORE GENERETVR, ET DE HVIVS lapidis laminis.

CAPVT XXIII.

Lapidem hunc, Veris ac æstatis tempore, ex herbarum quarundam succo, quibus Capræ illæ victitant, congregari affirmant: at autumno & hyeme accedente, alio pabulo deficiente, lapidem hunc ruminare & pro pabulo uti. Rem ita se habere, ex eo probari inquirunt: quòd eadem capræ Veris principio, aut hyemis

hyemis fine, (æstatis fine habet Lonicerus) captæ, lapide prorsus careant, cum tamen autumnii principio (æstatis fine Lonicerus) notabilem semper habeant: hæc Richardus refert. Nunc de Laminis.

Concrefcit initio circa paleam quandam tenuissimam ex pabulo ruminato (vel vt Paræus, in formam coaguli sensim aggeritur circa festucam laminatim) succo ambiète in crustam friabilem transeunte, semper augescens, cum temporis processu, succus alius atque alius (vt in fine præcedentis etiam capitis ostendimus) superueniat, ita vt lapidis coagmentatio per crustas, (alii laminas, cortices, pelliculas,) tunicas, squamas vocant) fiat, veluti è tunicis multis contextus, vt Garzias *a*, & alii omnes tradidère. Miro sanè naturæ artificio, ut rectè Monardes *b*, per laminas sese mutuò amplexantes amplificatus & compositus, vt in ceparum putaminibus & inuolucris, videre est: quo pacto *c* & vesicæ calculos omnes principio à renibus ducto, pedetentim succrescere, auctor est Fernelius: semper enim in medio & in cetro lapillum habent rubentem, cui mucosa materia sensim iungitur, & lapis quotidie augetur. Ea enim ratione generari, obseruare licet, si lapidem contritum inspicias, in eius enim medio, huiusmodi paleam tenuem, monente etiam Garzia, inuenies. Imò *d* sæpe laminæ seu crustæ fractæ apparent, vt in meditullio herba aut festucæ fragmentum, quæ lapidis generationi basin præ-

bet, appareat, & conspectui se præbeat.

Sunt autem laminæ hæ adeò leues, splendentes *e*, vt singulæ magna arte expolitæ videantur, ita quidem, vt lamina etiam exterior sub-
lata, altera, quæ subest, splendidior multò conspiciatur: & quò vltèrius *f* progressus fit, clariores & splendidiores apparent: & vt Gallus *g*, laminæ quam plurimæ splendentes auratæ & contiguæ: hæ *h* pro lapidum magnitudine, vel crassiores, vel tenuiores sunt, quo enim maior, tanto crassior cortex est, & è contrâ, vt Hyeblinus ex relatu Hyrusz tradit.

Huius rei rationem Syluaticus hanc reddit: quod cùm lapides hi in animalis ventriculo per additionem crescant, vt in omnibus pariter animalibus lapides gignentibus, quæcunque illa fuerint, euenit, eadem materia quarumcunque tunicarum existente, ab eodem calore elaborata, eiusdem etiam omnino coloris, soliditatis & consistentiæ vt sint, necesse est. Intimæ verò, propter maiorem elaborationem splendidiores euadunt: prior enim secundæ, & secunda tertiæ, ac sic deinceps in elaboratione cedit, cùm quæ priores sunt, maiore semper elaboratione fruuntur, etiam ob minorem materiæ quantitatem, quam habent. Sed notandum, hunc splendorem internum, Orientalium tantum proprium esse, quorû laminæ solæ & etiam externæ splendeant. At occidentales, quorum laminæ siue tunicæ eundem prorsus in modum, vna super aliam contextæ sunt, cum splendore externo

terno careant, eiusdem coloris cum exterioris tunicæ superficie, internas tunicas habent. Ut cunque sit, externi cuiusvis coloris, vltimæque superficiei consistentiæ, quæque illa fuerit, eiusdem & internas laminulas esse, si dixeris: iam omnia, quæ in coloris externi diuersitate & nitore, cum in Occidentalibus, tum in Orientalibus istis lapidibus, determinata sunt, dixeris. Vniuersalis ergo regula constituenda, vt laminæ omnes, tam externæ, quam internæ & penitiores, eundem colorem & nitorem, eandemque consistentiam habere debent: si lapides genuini fuerint.

Et licet extrinsecus densior ac solidior videatur, vbi tamen rumpitur, & fragilis & porosus apparet, sine aliqua arenositate: & si inter dentes ponatur, dissoluitur, ac si panis crustula esset, Richardo referente. Hinc Monardis: lapis hic tener est, & alabastris instar radi potest, & si diutius in aqua hæreat, dissoluitur: quem in sensum, mollitiem & lenitatem huic lapidi à Serapione attributam esse, dici potest. Verum antequam reliqua accideria perpendamus, aliquam veri lapidis descriptionem subiiciemus.

Genuinus Bezahar in magnitudine & figura varius est, sed cæruleus & splendidus, vel ad colorem Melangenæ maturæ, aut corticis castaneæ, quamplurimis splendentibus, auratis & contiguis laminis præditus, in cuius cavitatem quædam animula latet, quæ & ipsa quoque splendidissima & aurata est, & quæ à nemine vnquam
fingi

fingi potest, si bene animaduertatur: aliquando verò huius lapidis color citrinus est, nec minori virtute primi præditus. At qui cinericeo est colore, Occidentalis est, qui licet spernendus non sit, virtute tamen Orientali longè inferior est.

a lib. 1. arom. cap. 45. & ex eo Sarracenus & VVittichi⁹: sic & Linscottus, & ex hoc Arthus. *b* lib. proprio, & ex eo VVittichius, Salmuth, Ryff. reformat. & Syluaticus. *c* Iordanus de peste tr. 3. cap. 9. & Gabelkhofer. *d* Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 191. *e* Monardes, Clusius, ex his Syluaticus. *f* Paræus. *g* lib. de feb. post tract. 1. cap. 29. *h* Monardes lib. propr. & ex eo VVittichius, Salmuth & Syluaticus. *i* lenis & blandus, Salmuth.

DE FORMA LAPIDIS.

CAPVT XXIV.

CUm lapides hi differant forma, colore, magnitudine, pondere & densitate, primum de eorum figura seu forma exteriori agemus.

Et si omnes vtraque extremitate obtusi sint, non mucronati *a*, (quare Iudaico lapidi similem aliqui *a* dicunt) & plerique *b* sint oblongi glandis effigie (imò & formâ, & mole, vt plurimum glandem referre, sunt *c* qui velint) formâ tamen multum variant: nam modò glandem quernâ *d* æmulantur, & quidem absque sui capula *e*: alii *f* forma columellæ sunt: alii ossiculi dactylorû *g* instar, oblongi sunt, paulò tamen *h* crassiores: alii *i* castanearum formam imitantur, vna parte sessiles, & altera gibbi: alii *k* triangulares: alii rotundi, tanquam *l* orbiculi, vel vt *m* auellanæ & nu-

& nuces: alii subrotundi: alii columbarum ouis
 similes: imò renis *n* figura. Refert Monardis se
 vnum habere, qui renem hœdi perfectè referat,
 qualem & nos apud Collegam nostrum D.D.
 Felicem Platerum vidimus. Cardanus *o* sic for-
 mam expresseit. Fabæ longitudine & altitudi-
 ne, sed latitudo tanta est, quanta crassities, vt
 fructum Ricini quasi, nisi quod longius est, re-
 ferat: rectus est lapis, formamque columnæ ha-
 bet, leuis, sed mollior etiam quàm leuis. Verùm
 admonet Rauwolffius, reperiri, qui illis nec for-
 ma, nec bonitate conferendi sint: quare studiosè
 curandum, ne quis à Iudæis Alepi degentibus,
 qui hos quoque vendunt, decipiatur.

Verùm quòd tanta sit horum lapidum in fi-
 gura varietas, nemini mirū videri debet: cūm,
 vti suprà monuimus, lapides hi ex accidente, in
 internis dictorum animalium partibus, & illis
 quidem diuersis concrecant, figuram hanc vel
 illam propriam habere haud possunt, imò facil-
 limè hanc vel illam acquirunt. Quod exemplo
 à lapidibus in hominum renibus, vesica, tam v-
 rinaria, quàm bilaria genitis, sumpto, compro-
 bari potest. Hactenus de forma.

Quoad superficiem, magna ex parte læues *p*
 sunt, & æquales *q* (vel vt Iordanus, lapis hic gla-
 ber, læuis, splendore coruscus) foris elegantissi-
 mè politi. At quòd Orientales lapides insigni-
 ter splendeant: Occidentales splendore careant,
 ab omnibus sine discrimine affirmatum obser-
 uatumque fuisse, Syluaticus asserit. An verò na-
 tura

tura sua tales? Refert Hueblinus, ex relatione Hyrusz, naturā suā pulchros & splendentes non esse, sed ita poliri, sequē artem hanc à Iudeo in Cochī didicisse, Hyrusz asserit: quā de re etiam infra.

a Drosserus lib. de partib. corp. Monardis, VVittich. Salmuth. Gyon: Boëtius lib. 2. cap. 191. *b* Amatus, Garzias, ex hoc VVittichius, Cæsalp. metall. *c* Saracenus de peste. *d* Iordan. tract. 3. cap. 9. *e* Richardus, Lonicerus, Paræus, addunt ferē. *f* Garzias. *g* Paræus. *h* Iordanus l. c. *i* Monardis, Iordanus, Ryffius, Boëtius. *k* Christ. Acosta. *l* Monard. & Iordanus. *m* Ryff. *n* Rauvvolff. Iordanus; & Boëtius. Carolus Gallus de febrib. pest. tr. 1. cap. 29. *o* Cardan. 17. de variet. rer. 97. *p* Saracenus: & in Alepo læues, Rauvvolffius. *q* Linscott.

DE COLORE LAPIDIS.

CAPVT XXV.

Quemadmodum lapides hi forma variant, sic etiam colore varii sunt (licet parum *a* referat) & quamuis plerique *b* ex viridi nigricent, siue *c* atrovirentes, vel *d* obscure, vel dilutius *e* virentes, vel virore subfusco nigrescentes, aut colore *f* herbaceo nigricante, aut pallescente sint, reperiuntur tamen fuluescentes, cinericei, subobscuri ad cœruleum tendentes, ex albo *a* cinerei: aut *g* subcinerei (atrocinerei *h* rarius) instar Malorum, quæ insana, vel Melanzana Italis dicuntur: siue vt Lacuna, coloris legitimi oliuastri, aut qualis Varingenarum: vel coloris *i* fului ad fuscum inclinantis, vt castaneæ colorem æmulari videantur; siue spadiciei; vel vt Paræus, nunc sanguinei, nunc mel-

lei,

lei, aliàs subflauī, sepiūs tamen viridis nigricantis, qualis in felibus & zibetum fundentibus luccet. Quare Monardes *l* plerofque dicit esse felini coloris, hoc est, venis illis præditi, quibus distinctæ feles Aligalium excernentes, saturi videlicet cinericei; vel vt Cardanus *m* cinerei coloris, sed rubiginoso mixti, cum splendore, vt quasi gemma videatur: ad colorem *n*, & quasi speciem ferri, igne perpoliti. Agnoscit Heurnius *o* glaucum, fuscum, viridem, album, qui aliquantulū glaucescit. At rubrum, putrilentum nunquam conspexit Iordanus, nisi friabilem, læuitate non pororum raritate, spongiam referentem. Vt plurimum tamen eos, ex nigro virescentes *p* affirmauit, & quidem rectè, Monardes: quod quidem ratione haud carere, censuit Syluaticus: siquidem horum lapidum colores varii, causam manifestam habeant. Nam si ex collectis cruditatibus, propter venena & herbam illam manducata, ab illius animalis ventriculi calore interno in lapidis substantiam mutatis, dicti lapides fiunt: hos sanè iuxta maiorem, minoremve cruditarum humiditatem, variamque mixtionem, magis minusve à calore elaboratam, colorem varium acquirere contingit. Humidior enim cruditas, à minore calore elaborata, albedinem suscipit: minus humida, in quam maior & intensior calor egerit, nigredinem acquireret. At si herbæ illæ maiorem partem cruditarum fecerint, color viridior euadet: at minus viridis, si vnà cum herbis, aliæ res cruditatem

tatem maiori ex parte fecerint. Hæc facilius credet, qui lapidum, qui in hominibus concrefcunt, varii coloris causam, aliquando contemplatus fuerit. Credent etiam iidem, rectè Monardem dixisse, lapillos illos vt plurimū ex nigro virescentes esse, si considerauerint herbas à dictis animalibus manducatas, in veneni iam assumpti remedium, in lapilli materia maiores partes habere: eam ob causam, quia ad vitam fugientem retinendam, maiori cum auiditate, & etiam ad satietatē multam, manducantur. Cum autem herbæ viridis coloris sint, talem ideo colorem cruditates retinent. In his dein cū calor intensus agat, & præsertim ob venena ante assumpta maximè auctus, cruditas illa viridis aduritur, quandoque etiam intensius, propterea color niger facillimè introducitur, qui cum viridi mixtus, colorem ex nigro virescētē constituit. Orientalium hac de causa lapillorum istorum, multò plures Occidentalibus, eiusmodi coloris esse contingit, quia calor in illis animalibus Orientalibus, regionis occasione maior est: cū Occidentales cineritii coloris, cum nigrore aliquo admixti maiori ex parte sint, quia materia albidior est, & minus à calore elaborata, propter animalium calorem minorem, & quidem regionis frigidioris causa. Hactenus de colore.

a Hueblin. *b* Garzias, ex eo VVittichius, Hueblin, Salmuth. Boëtius. *c* Rauvvolf. *d* Linscottus. *e* Christoph. Acosta. *f* Cæsalp. de metallis. *g* Saracenus, Boëtius. *h* Ryff. addit, multos flauos reperiri. *i* Saxonia de fe-

de febr. pestif. 37. *k* cinerei obscuri vt in felibus zibetum egerentibus, Salmuth. *l* lib. prop. & ex eo VVittichius. *m* 17. de rerum var. 97. *n* Richardus, & Lonicerus. *o* de peste, & ex eo à Bra. *p* interdum flauescens & subuiridis plerunque pullus, spadiceus, rarus, aut ex viridi nigricans, Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 191.

DE ODORE ET SAPORE.

CAPVT XXVI.

ODor huic nec gratus est, nec etiam ingratius, vt rectè Garzias *a*; quare omni odore destitui, asserit Lonicerus.

Saporem quod attinet, etsi Sarracenus *b* ex Garzia referat, saporem primo statim occursum haud iniucundum, sed diutius ore contentum, graueolens & hircinum quiddam resipere: at tamen Cardanus *c* Scobem saporem vllum referre asserit; & Richardus, saporem illi nullum, vel potius gratum tribuit: & à Castro *d*, insipidum præfert.

a & Sarracenus de peste. *b* de peste. *c* lib. 17. variet. rer. 97. & Lonicerus. *d* de morb. mulieb.

DE MAGNITVDINE
& Pondere.

CAPVT XXVII.

VT verò figura & colore hi lapides differunt, sic etiam magnitudine, pondere & substantia variant: Etenim licet *a* magnitudine pares sint, pondere *b* tamen discrepant: quare alios aliis leuiiores, alios aliis solidiores

videas. Et quamuis magni & exigui inueniantur, magni tamen rariores sunt, & ab illarum regionum illustribus viris, Garzia *c* scribente, expetuntur ob id, quod eos valentioris facultatis esse, sibi persuadeant.

Syluaticus scribit quosdam Pomum Arantiū æquare, quæ magnitudo, Garzia monente, rara admodum & peregrina. Rudolphus II. Imperator, oui anserini magnitudine, aut paulo maiorem habuit, Boëtio *d* teste. Oui magnitudine corticosum, ducentis coronatis à reducibus ex India redemptum, Ill. Baro à Bollwyl habuit. Refert Amatus *e*, oualis ferè magnitudinis, Ill. Dominam Beatricem à Luna, Venetiis à nobili Lusitano, qui apud Indos prorex fuit, centum & triginta aureis ducatis emisse.

Hic lubet adponere, quæ Ferrantes Imperatus præstantissimus apud Neapolitanos pharmacopœus, Anno 1609. 1. Maii ad me inter cætera perscripsit. Intellexi te scribere de Bezaari animali Indiæ quadrupede, quare de re profectò admiranda te monere volui: vtpote Cardinalem Burgensem ex Hispania ad nostrū Summum Pontificem misisse lapidem Bezaar (si ita eum appellare eum liceat) admirandæ magnitudinis, ponderis decem librarum, naturalem, non factitium, rotundum, cinereum, corticibus donatum, quemadmodum parui habent: non credo esse ex animali Bezaar, quod scribunt esse magnitudinis Capræ, sed alterius animalis cornigeri multo maioris. Nec existimes dictum lapidem

pidem manu factum & falsum esse, quemadmodum reperiuntur aliqui compositi ex puluere veri lapidis Bezaar, & radicibus eius herbæ, quæ ab Hispanis vocatur Contra Hierua, simul iunctis cum Gummi Arabico: quæ herba multum prodest contra febrem pestiferam, venena & quidem bono cum successu exhibetur. Visum ergo fuit de hac re te admonere, cum mihi videatur res rarissima, nihilominus vera, cuius rei testis sum, &c. Sed ad rem:

Vt plurimum, scribit Gallus *f*, instar parvæ pilæ aut castaneæ magnitudine.

Maximi ovi gallinacei amplitudinē vix excedunt, plerique vt oua columbarum, & exiliores reperiuntur *g*. Ludouicus Gyon *h* ex Theueto refert, vidisse ipsum Cairi apud Patriarchā Græcum, magnæ nucis magnitudine, quo ab Arabæ capitaneo, Christiano facto, fuerat donatus: addit, rem miraculosam fore, si tantæ magnitudinis reperiretur. Nuces auellana paulò maiorem, rex Cochini inter pretiosa dona, maximi muneris loco, Regi Lusitaniæ in prima expeditione misisse (qui omnium primus à Lusitanis in Hispaniā illatus fuit) Amatus & Fragosus scribunt. Verum rectè Sarracenus, columellæ, aut glandis molem vt plurimum refert: sic quoque alii *h* amygdalæ, alii fabæ magnitudinem æquant. At maiores, à regionis primati- bus asseruantur, & quod maxime notandum, in maioribus potius dolus contingit.

Proditum est i illarum regionum venatores;

adeò peritos ac exercitados esse, vt ex solo animalis intuitu, quænam magnum vel paruum lapidem gestent, diiudicare possint: quæ enim maiores habeant, minus agilia & subtristia esse: quin imò si ex iis animalibus aliquod mortuum reperiatur, lapidem valdè magnum gestare, indicium certum esse.

Pondere quoque variant, inueniuntur namque, qui quindecim & duodecim drachmas ~~k~~pendent, imò ponderosiores adhuc reperiri ferunt: drachmarum quinque Garzias habuit: Syluaticus admonet, multò plures circumferri minores, vnciæ communis pondere minores, plus minúsve. Verùm drachmæ vnus, scrupulorum duorum, & drachmæ dimidiæ pondo reperiatur: imò Hueblinus refert, ex Insula Vaccarum adferri, quorum quindecim, viginti & plures vnciam vnā non superent: in Goa verò & Cochīn, vnus vel duarum drachmarum, & etiā ponderosiores haberi.

Quod verò horum lapidum magnitudo & pondus variet, nemini mirum videri debet, siquidem non semper eadem materiæ quantitas, ex quibus lapides hi generantur, in omnibus animalibus colligitur: nec quoque eorundem prorsus idem auctoris tempus existit. Etenim à materia copiosiore, maiorem, à pauciore, minorem procreari necesse est. Sic cum lapides hi per materiæ accessionem in animalis ventre augeantur, prout longiore, breuioreve temporis spatio in animali subsistunt, maius minúsve
incre-

incrementum acquirunt. At magnitudinis, seu augmenti huius metam quandam esse, ratio suadet: sin secus, in immensum excrecere possent: quæ sanè meta, à maiore vel minore latitudine loci in quo gignuntur, dependet. Quare & pondere varient oportet: quamuis huius varietatis causa, in eorundem soliditatem quoque referri possit, cum horum aliqui substantia sint densiore, siue materia compactiore, aliqui minus densa, iuxta maiorem vel minorem caloris in eorum materia actionem: idcirco Orientales, Occidentalibus solidiores sunt. Posse tamen in vna eademque regione, alios aliis solidiores esse, ex Serapionis supra adducto testimonio, probari potest, dum asserit, horum lapidum quendam in India esse multæ humiditatis, leuem ac mollem, molliciei sine superfluitate; quam humiditatem & mollitiem ad tactum, Syluaticus minorem duritiem & siccitatem interpretatur, cum lapides omnes in genere duri & sicci sint.

a Ryff. phar. *b* Salmuth. *c* ex eo VVittichius: Ryff reform. item Cæsalp. de metallicis. *d* lib. 2. de lapid. cap. 191. *e* 2. in Diosc. enar. 39. *f* de febr. pest. tr. 1. cap. 29. *g* Cæsalp. de metall. *h* lib. 5. diuersar. lect. cap. 13. *i* Syluat. p. 87. *k* Acoſta, Salmuth, Ryff.

DE PRETIO LAPIDIS.

CAPVT XXIIX.

CUm magnitudine & pondere lapides hi non conueniant, & de successu eius miraculoso, mira prædicentur, mirum non est, si

vno eodemque pretio non veniant. Quare, Monarde referente, horum pretium variat; apud Calecutos namque tam ingens pretium, vt legitimus lapis coronatis aureis quinquaginta, perinde atque Hispali æstimetur: & Garzias *a* scribit, vnum drachmarum quinque, in Lusitania sexaginta quatuor aureis Lusitanicis (qui Clusio monente, vndecim Vngaricis æquipollent) venisse: Et Amatus, vt ante quoque monuimus, vnus meminit, qui 130. aureis ducatis emptus fuit.

In Goa & Cochín, pro vncia, viginti, & vinti quinque Taleri, aliquando plus, aliquando minus persoluantur, prout vel pauciores, vel plures vnciam constituunt: Lapidés verò vnus vel duarum drachmarum, & etiam maiores separatim venduntur, ita vt Æthiops albus, Ethnicus, Turca aut Iudæus, pro eleganti lapide, quinquaginta & centum Taleros facilius persoluat, quàm Lusitanus, Venetus, aut Armenus, quemadmodum Hueblin ex relatu Hyrúsz, scribit. Quare rectè Iordanus *b*, raritas, & infani, qui in emendo fiunt, sumptus, solis Regibus & Imperatoribus ferè vernas fecit, idcirco ad viliora nobis migrandum erit.

Et Linfcottus *c* scriptum reliquit, in Insula atque vrbe Macau, ditionis Chínensium, lapidem hunc per Masas vendi, & quamlibet Masam Bezaris, duobus tribusve ducatis venire, prout magnitudine & bonitate excellunt. Et Boëtio *d* anno 1600. solet ad pondus in inferiori Germa-

Germania drachmam vnam pendens Orientalis, duobus Ducatis vendi, in Germania superiori quatuor: Occidentalis verò, dimidiato pretio: dum magni sunt, quia rari & à Principibus ad ostentationem desiderantur, ad libitum venditoris pretium intenditur.

a ex eo VVittichius. *b* de peste tract. 3. cap. 9. *c* 2. part. Indię Orient. cap. 27. *d* lib 2. de lapid. cap. 194.

AN LAPIDES HI adulterentur.

CAPVT XXIX.

CUm de lapidis huius successu miraculoso, & quasi remedio ad omnes grauissimos morbos conuenientissimo, multi multa at quam rectè haud scio) prædicarint, mirum non est, si lapidis huius dignitas & pretium creuerit: ita vt etiam, ob spem lucri, lapides plures, arte ad naturalium imitationem conficiantur.

Si enim Serapionis *a* tempore, lapides multi & quidem naturales reperti fuere, lapidi Bezoari similes, qui tamen proprietatibus & effectibus huic non correspondebant, quã ob causam, vt idem asserit, multi errarunt, quis mirabitur auaritia & malitia hominum crescentibus, si dixerimus hoc seculo artificiales pro naturalibus obtrudi? quam ob causam Bezaaris vsus (de vero non loquor) non modò inutilis, sed etiam periculosus euasit.

Quare dicimus cum Augenio *b*, verum & ge-

nuinum, non modò admodum rarum, sed rarissimum esse: ideoque Medicis sedulò inuigilandum (modò eius vsum planè necessarium crediderint) ne ab hominibus improbis, qui desiderio lucri sæpiùs vnum pro altero vendere solent, decipiantur: cùm & Matthiolus asserat, se iam dudum plures lapides similes vidisse, sed an veri, an adulterati sint, se nescire: imò, si Serapionem & Rhasin consulat, non videre se, cur lapidem hunc legitimum esse probet. Adauget sanè difficultatem, quod in ipsismet regionibus, in quibus lapis Bezaar ex animali colligitur, tales arte conficiantur, ita vt dolus difficulter, nisi lapis comminuatur, detegi possit. Quare meritò Baccius *c* veretur, ne Arabiæ vel Orientis mercatores auaritia ducti, arte quadam adulterent, & colore quodam obducant, quemadmodum & aliis rebus Chymicis vsuueniat: & sæpè, addit, falsos, si frangantur, frustra dura terræ coctæ, aut gyphi more, relinquere, qui tamè pro Orientalibus & preciosis vendantur.

Ad sententiæ nostræ confirmationem faciūt, quæ Monardis *d* habet, inquietis, tam multos adulterinos aduehi, vt ex centum vix denos legitimos inuenias, quemadmodum ipsimet Indici scriptores fatentur istic multos adulterinos conflare. Nam Iosephus Acosta *e* scribit, Indos vbi lapidis huius vsum commendatum cognouere, statim arte multos confecisse, & pro veris falsos ad alias regiones transmississe: Guidonem à Vazare ciuem Hispalensem, qui totū nouum orbem

orbem perlustrarat, præsertimque Chinæ regionem, affirmasse, retulit Monardis, & ex eo Syluaticus, Indiæ populos falsos lapides Bezaar componere solitos fuisse. Cuius rei etiam Christophorus Acofta *f*, vt infra ostendemus, nos admonet.

His addit Syluaticus *g*, quis est, qui Italicorū ingeniorum summam acutiem, & excellētiam cognoscat; quid item, quantumq; auri sacra fames, mortalia pectora cogat, sciat; qui simul etiam non credat, & in Italicis regionibus adulteria hæc eadem frequentissimè committi, horumq; lapidum numerum insignem astutè satis confici? Persuadere hoc potest faciliè quemque, lapidum huiusmodi quātitas in Italia propemodum infinita, vnà cum vili eorundem pretio: hæc ille.

Quæ sanè haud dubiè, Herculem Saxoniā *h*, Patauinae scholæ professorem, mouere, vt huic lapidi parum tribueret: dum admonitionis causa, inquit: lapidi Bezoartico, siuè Bezoar, siuè illum intelligamus, quem in ventribus animalium inuentum tantopere celebrant, siue cerui lacrymam, parum confido: magnatibusque ac principibus consulo, ne in eo tanti coemendo sint vsque adeò faciles. Nam talis est impostorum versutia, vt arte fabrefactum lapidem, nullius frugi, viginti, quadraginta, aliquando pluribus coronatis, venundare soleant. Ego certè, addit, non absque causa hunc parui pendo, qui toto eo tempore, quo Venetiis medicinam feci, ipso fre-

quentissimè vsus, & eo quidem optimo credito, vtpote huic vel alteri Senatori Veneto, à maximis Principibus dono dato, aut religiosis Frânciscanis habito, quem ex Indiis orientalibus delatum, asserebant se manibus propriis ex animalis ventre extraxisse: nullum tamen inueni fructum, neque sudorem inspexi illum salutarem ab his tantopere decantatum, sed lethalem tantum ac diaphoreticum: quam ob causam præsentì tempore, illius vsum prorsus intermisi, & cæteris prætermittendum suadeo: hæc ille. Fatear sanè oportet, me hætenus sæpè vsum hoc lapide, sed nihil laude dignum præstitisse, sed plerosque ex eius vsu attonitos redditos animaduerti.

Quare cum Francisco Vallesio *i*, Regis Hispaniæ Medico cubiculario dicimus, vereri ne omnes sint falsi (licet secus Solinandro & videatur; qui Bezoaris lapidis probatissimi nobis semper copiam esse, asserit) in primis cum etiam nunc apud Germanos, horum lapidum, præsertim occidentalium copia reperiatur. Nam unde quæso earum tanta copia nobis suppetit? cū Indici scriptores attestentur, potissimum Garzias, tanto in precio apud Indos haberi, vt necessum sit omnes ad Regem eius regionis, in qua generantur, perferri, ita vt non sine difficultate inde haberi possunt. Imò testantur Indos magnates eos sibi reseruare, & aliis magnatibus pro splendido munere dono mittere.

Adde insuper, quòd in vnus folius animalis
ventre

ventre (in Oriente dico) duo, tres, vel etiam quatuor tantum lapides reperiantur: licet Petrus de Osma in Peru, nouem ab vno animali se extraxisse ad Monardem scribat: nec semper, eodem referente, in dictis animalibus reperiuntur: quare eorum copia esse non potest. Cum enim morbus quidam sit lapis, in animalis cuiusque ventre, aut alia parte genitus, siue potius quidpiam à morbosa causa genitum, omnia & singula illa animalia, in eundem affectum perpetuo incidere, auctore Syluatico, dici non potest. Quod verò lapis hic à morbo dependeat, Christophori Acoftæ / testimonio comprobari potest, dum asserit, animalia illa, ob lapidem insigniorem, ventri ipsorum inclusum, mori, & mortua à venatoribus reperiri, & ex mortuis lapides extrahi. Idem testatur, venatores, dum ea insequuntur, ex lento & pigro incessu, cognoscere, quænam lapidem maiorem habeant, quod sanè argumentum, non omnia prædicta animalia, perpetuo lapidem in ventre habere.

Accedit, quòd ea animalia à venatoribus maxima cum difficultate capiantur, Monarde his verbis attestante: Indiani hæc venantur, interficiunt armis, laqueis & per insidias: adeò enim ferocia sunt, vt aliquando venatores interimant; agilia enim sunt & saltu veloci. Hinc verisimile nobis fit, hosce lapides adeò numerosos esse non posse. Rectè ergo Gallus *m*, inquit, bene animaduertant ii qui se Medicos esse profitentur, praximq; exercent, ne à fucatis lapidibus decipiantur:

plantur: vidi enim quandoq; talem mixturam adeò cautè concinnatam, vt ab optimo & genuino vix distingueretur, quemadmodum duo fuerunt quos Vespasianus Gonzaga, dux Sablonetæ ab aula Cæsaris detulerat, à qua quidem mixtura quamplurimi ignari Medici fortasse decepti fuissent, nisi rectè omnia perpenderent, forte etiam magnanimus hic Princeps deceptus fuisset, nisi periculum de illa mixtura diligentissimè fieri curasset: quare ipsi errorem manifestè ostendit, vt qui me prius in genuino dignoscendo exercueram, in quamplurimis maioribus quos nactus eram, à Lusitanis etiam edoctus, præsertim ab eximio Artium & Medicinæ Doctore Damiano Dias in Pisano Gymnasio Practicam profitenti, dum me febre maligna & pestilenti grauissimè laborātem, & ab omnibus iam deploratam, vnico illo præsidio, ingenti omnium admiratione, me à faucibus oræ anno 1587. eripuit, reipsaque & ipsum Bezaar & eius virtutem omnibus notis & numeris ex ipso cognoui. Quare scitu planè necessarium, quomodo lapides hi adulterentur; dein, quæ lapidis veri notæ sint, quibus ve signis à falsis distingui possint.

a cap. 386. *b* de peste. *c* de gemmis. *d* lib. simp. ex India Occid. cap. 34. *e* lib. 4. hist. natur. cap. 42. *f* de medic. ex India Orientali cap. 21. *g* de lap. bezaar. *h* lib. de plica cap. 59. qui lib. de febrib. pestifer. cap. 37. hæc habet: Si lapis reperiatur probus, etiam mihi probatur. *i* lib. 4 meth. med. cap. 2. *k* lib. 2. consil. 60. *l* cap. 21. *m* de feb. pest. tr. 1. cap. 29.

QUOMODO ADVLTE-
rentur.

CAPVT XXX.

QUòd falsi conficiantur non solùm ab Indis, verùm etiam à Iudæis, certum est: sed quomodo, quâve ratione, & cuius rei admixtione, non ita constat. Indos etenim inueniri, qui ex massa quadam adulterinos conficiant, Monardes *a* refert: asserens, illos tamen legitimi binas notas, laminas scilicet & puluerem imitari non posse. Et Fragosus *b*, idem de Indis refert: paleam tamen vel puluerem, qui intus contineatur, exprimere non posse, ex quo adulterium agnoscatur. Sunt qui ex lapidum fragmentis & pice artificiosè iunctis, veris similes confici, & pro veris vendi scribant.

Quare modum, quo adulterati conficiantur, Christophorus Acoſta *c* plenius expreſſit: vt pote ex creta, cineribus testarum ostrearum, sanguine sicco & lapidibus Bezahar minoribus subtiliter contusis, & cum aliquo liquore sibi incognito, simul diligenter incorporatis, ita vt naturales & veros æmulentur: & quia maiores minoribus, veluti maioris efficacisë præferantur, idcirco eius magnitudinis efformare, ex qua plus vtilitatis sperare, dolumque melius tegere possint. Idem *d* alibi asserit, ita artificiosè confici, vt etiam exercitatissimi, lamina externa inspecta decipiantur, & nisi frangantur, à vero & naturali distingui non possint, & tales
ex Or-

ex Ormuz, Malabar & colonia Cochin dicta, vbi Regia est, deferri. Quare Clusio ad Garziam, & ex eo Fragoso, auctoribus, Vlysibonæ mercatores licet magni æstiment, ea tamen conditione vendere nolunt, vt emptor periculum faciat, an legitimus sit. Imò consueuere isti nebulones Cinabarim^e, Antimonium, Argentum viuum, ignis artificio variè compingere, conglutinare, tingere, & exsiccare, vt verum Bezoar æmuletur. Quis quæso lapides ex creta, calce, ostrearum testis, & sicco sanguine confectos (vt ex Acoſta meminimus) taceo ex Cinabari, Antimonio, Argento viuo & similibus confectos, nocentissimos & lethales esse non dixerit?

Sic & Hyrusz, cuius sæpius meminimus, ipsi Hüebolino, Medico eximio retulit, dum in India viueret, in superiore Cochin fuisse diuitem Iudæum, Moysem Villelam nomine, qui ex paruis lapidibus Bezoardicis, magnos duarum & plurium vnciarum pondere conficiebat, & magno pretio vendebat: paruos in puluerem comminutos, peculiari quadam aqua glutinosa, pro ea quæ volebat magnitudine compingebat. Sed tales ab iis, qui nouerant, & probarant, emptos non fuisse: nec ipsum potuisse ex Iudæo, licet singularis eius amicus foret, conficiendi modum intelligere.

^a lib. de lapid. bezaar. ^b de aromat. tract. i. cap. 10.
^c lib. simpl. Indiæ Oriental cap. 21. ^d eodem lib. cap. 66.
 de Manna: ^e Ryff. pharmiac. restaur.

QVIBVS NOTIS, SIVE
SIGNIS LEGITIMOS CO-
gnoscere, auctores
doceant.

CAPVT XXXI.

CVM ergò constet lapides hos adulterari, omnino necessarium est legitimi notas cognitas habere, quas tamen non ita tu- to proponi posse, Saxonia a asserit: imò ferè im- possibile esse Syluaticus censet, quia talis tan- taq; sit impiorum hominum avaritia & astutia, quorum ingenia auri desiderium tantopere a- cùat, vt lapidis istius omnes conditiones natu- rales, tam externas quàm internas, perbelle adeò imitentur, vt ferè discerni non possint. Nihilominus tamen conuenit, Medicos hac in re diligentes esse, cùm sæpissimè istorum lapi- dum adulteratorum vsus nocentissimus esse possit: præterquam enim, quòd ea facultate ca- reant, cuius potissimum ob causam vsurpan- tur, Alexipharmaca nimirum: verū etiam pro- pterea, quòd in iis conficiendis, ea, quæ maxi- mè nocere possunt, assumuntur. Attamen cùm varii modi, adulterinos à legitimis dignoscen- di, inuenti sint, notas omnes, quas apud aucto- res reperimus, ordine referemus: at quantum ad rei veritatem inueniendam valeāt, & quan- tum iis fidei sit tribuendum, omni diligētia per- pendendum erit.

Desu-

Desumuntur autem notæ à diuersis: à forma: à laminis: ab interiore cauitate: à pondere: à commistione cum calce, vel etiam tinctura: ab euanescentia in auram carbonibus si iniiciatur: à flatu, friabilitate, liquatione & dissolutione in aqua: ab infectione dentium, & à collisione ad dentes: à probatione cum acu facta: à lapidis fragmentis: à magnitudine: à vomitu: & denique ab experientia, periculo videlicet in bestiis facto.

A' forma: ex sola forma veros à falsis discerni posse censuit Baccius *b*: eos enim qui formam renum, aut oui columbini æmulentur, exterius læuigati, & expoliti sint, falsos esse.

A' laminis seu corticibus: cum omnes, modò veri sint, corticibus *c* multis sibi inuicè incumbentibus ceparum instar constent: quamuis alii *d* aliis pluribus, aut paucioribus tunicis præditi sint: sic etiam alius *e* alio durior, compactior, vel laxior sit. Attamen Monardes *f* notas duas ponens, legitimū dicit, si læuibus & quasi expolitis laminis constet, & si exteriore sublata, ea quæ subest, multò splendidior conspiciatur. Hinc *g* glabrum leuem splendore coruscantem commendat *h*.

Refert Syluaticus, Paulum Cigalinum, qui multos lapides Bezaar diligentissimè obseruat, maximam fidem tribuisse, si tunicæ omnes siuè laminæ, haud minùs interiores, quàm exteriores, vbi pollice tenuissimum quèdam puluerem deterferimus, leuissimæ omnes, tersissimæ *i* ac

mæ*i* ac splendentes sese offerant: quas verò impostor confecit astutè, præter exteriorē reliquas esse asperas, & splendore destitutas, quod læui tunicæ arte alia adnecti non possit.

Iam verò quatuor hîc opiniones inuenio: aliis laminam exteriorē splendētem: aliis hanc rudem: aliis secundam splendētem: aliis interiorē laminam rudem requirentes.

Verùm artificio splendentes reddi, Hueblin refert: naturales enim rudes esse & inæquales, quales sunt illi, qui ex vesica humana eximuntur, Baccius auctor est *k*. Idemque addit, artificium ex politura cognosci, falsos enim læuigatos & expolitos exterius esse.

Lacunæ, legitimus, læuis, splendens, squamosus, ex plurimis squamis, quarum tamē prima minùs læuis aut splendens & friabilis: & Iordano, bonitatis argumentum, si succedens pellicula, vel lamina superiore splendidior sit: & *l* Paræo, si laminæ, quæ primam sequuntur, clariores & splendidiores appareant.

Contrà Saxonia *m* refert Lusitanos scriptores asserere: si cortex interior sit rudis, probi argumentum esse: si verò sit politus, sicut exterior, sophistici argumentum esse. At Boëtio *mm* cōstat ex tunicis siue crustulis politis interdum & splendidibus, semper magis iis quæ subeūt: nonnunquam aliquantulum scabris, extima præsertim parte & reliquas complectente, vt in vesicæ & renum calculis videre licet.

Lubet & adponere ea, quæ Hueblinus ex

quodā Hyrusz nomine de falsis cognouit: Falsi corticibus destituuntur (cū impossibile sit cortices arte conficere)cauitatem in centro habent, in qua lapillus aut fructus alicuius granū, cum puluere continentur: eiusmodi plures se vidisse asserit, cū Indiani tales certis compositionibus conficere soleant, emptoribus non concedentes, vt periculum faciant corticēsne habeant, aut veri sint. Subiungit, Indianum quendam Ethnicum Goa in ædes suas detulisse lapidem Bezaar trium vnciarum, Andrea Marco primario mercatore præsentē, quē cū dictus Marcus falsum agnouisset, eum mallei ictu in frusta comminuisse, Ethnicum verò aufugisse: hæc ille. Sed quod Baccius scripsit, has laminas si frangantur, aureos fulgores, siue aureas scintillas emittere: id præterquam quod à nullo ex scriptoribus, qui eas regiones perlustrarunt, animaduersum est: à nemine etiam aliorum, id obseruatum fuisse legimus.

Ab interiore cauitate, quam alii veris, alii falsis tribuunt. Communis sententia est, legitimos & minime adulteratos, in meditullio concavos esse, vt notat Monardis *n*, nullum cor *o*, aut matricem habere: vt aquilinus *p*, quem ætitem dicunt: & hanc secundam facit & primariam notam, Monardes *q*, si interius concavus & puluere eiusdem *r* cum lapide substantiæ, plenus sit: quem puluerem *s* ab interiore lamina recessisse volunt, & iisdem *q* viribus præditum: quare maximè *r* commendatur, atq; ipsi etiam lapidi

lapidi præfertur: quo puluere falsi, Fragoso etiã teste, carent:

Alii paleam in concauitate repertam, pro signo probi habent, vt Fragosus: etenim circa paleam tenuissimam, quæ inueniatur, si lapis conteratur, concrefcere, Garzias *t* tradit: vel circa festucam laminatim, vt Paræus. Sic Acoſta, in meditullio ſemper aliquid reperitur, ſiue paruum *u* cinereum granulum, aut herbam ſiccã conglobatam, aut paleam tenuem: & Richardus, plerumque dum frangitur, cavitã in medio apparet, in qua vt plurimum feſtuca paleæ reperitur. Sunt qui paleam in falſis reperiri velint & qui falſis cavitatem tribuant, vt paulo ante ex Hübblino monuimus: contra Cæſalpino, adulterati, ſi frangantur, in meditullio nec cavitatem, neque paleam, ſed aliquid aliud, habent. Hinc Saxonia *z* addunt probum cognofci, ſi lapis frangatur, ſi in meditullio pulvis reperiatur: ſi verò granum, feſtuca reperiatur, ſophiſticum. Ego, addit, inueni aliquando, quos exiſtimaui omnium præſtantiſſimos, & tamen in meditullio folia exſiccata reperiiebantur: quare mihi perſuaſi, hoc ſignum non concludere: ratio, quia congeritur in ventre animalium poſt alimentum aſſumptum: aſſumunt autem varia alimenta. Itaque fieri poteſt, vt huiuſmodi materia in ventriculo concreſcat, circa folium, ergo non concludit argumentum: hæc Saxonia.

Quare Monardes *y* aſſerit, ſe vidiffe confringi quendam, ad obſeruandum an legitimus eſt

set, & laminis constaret, sed in centro \propto granum, aut semē quoddam repertum, super quod Indus impostor lapidem formarat. Sanè & ego duos vidi, in quorum altero phaseolus exiguus repertus, in altero nucleus Myrobalani Indi forma, utroque tamen lapide, magno cum successu se vsos testabantur. Sic Iosephus Acosta in Occidentali nucleos Pini Castellani, ut infra capite, de lapidis Occidentalis generatione plenius monebimus, obseruauit.

Sanè diuersa hæc, quæ de re huiusmodi hunc in modum affirmata audiuius, contraria inter se non esse, & omni ex parte possibilia, Syluatici est opinio. Nam cum primum dicti animalis calor internus in lapidis materiam agere incipit, si is intensus fuerit, & materia non multa, hæc maximè exsiccatur. Addita deinde ad lapidis autionem alia materiæ portione, hæc quoque ab eodem calore aduritur & exsiccatur: obque propinquitatem prior iam valdè exiccata, magis adhuc exiccatur, & in puluerem tandē, ut reducatur necesse est: cavitās propterea formata remanet. Sed si crassioris illius herbæ partis quidpiā, quod durius sit, in prima elaborata materia esse contingat, illa ob crassitiem multam, in lapidem & puluerem verti non potest: cui cum statim alia tunica addatur, & huic alia consequenter, caloris actione ad vltimam internam partem amplius non perueniente, illa herbæ portio, eo in loco conseruatur. Quod idem si palea aliqua, acus, ferrum, pineus, aut tale aliud quid-

quidpiam ab animali manducatum fuerit, eo tempore, quo lapis sui ortus initium suscepturus est, facillimè eueniet. Confirmatur hoc exemplo lapidum, qui in hominibus concrefcunt, in quorum medio interdum acus, feftuca parua, aut quid fimile reperitur. Syluaticus, acum femel obferuauit: femel etiam cordæ fidicinæ portiunculam in veficam, per penem, in quem imprudenter immiffa fuerat, irrepsam. Hoc in eo lapide, qui in animalis ventriculo concrefcit, euenire facile concedes, cùm in hoc alimenta quoque crafsiora, moram longiorem trahant: & quod animal ex ruminantium genere est. Quod verò Garzias dixit, tenuem paleam femper in lapidis Bezaar meditullio reperiri: id, vt aliqui cenfent, abfolutè non enunciauit: fed de his tantum quos in Perficis animalibus genitos, obferuauit.

A pondere: fi pondus illi leue fit, perfectioni attribui, tradit Richardus *aa*: contra verò Lincottus *bb*, quo maior & grauior, eò nobilior, carior, & efficacior, eiusdem cum aliis lapidibus duritie, minus tamen ponderofus.

A commiftione cum calce & tinctura, & euaneſcentia in auram, fi carbonibus iniiciatur, Lapidem, vt refert Chriſtoph. Acoſta *cc*, lingua humectatum, vel calci, vel muro parum affricant: vel calcis puluerifatæ parum volæ manus indunt, & lapidem nonnihil affricant: quod fi probus fit, calcem colore viridi eleganti ſubitò inficit: fi verò adulterinus, calcem tali colore non

tingit, & si inficiat, obscurus magis est. Addamus & hæc ex Carolo Gallo *dd*: vnum (scribit) notatu dignum mihi monstrauit in hoc tam insigni lapide famigeratus ille Doctor Lusitanus, Damianus Dias professor Pisanus, quod & ipse à mercatoribus deprehendit, qui ex Indis illum deferunt, id autem est quod ipsi calce lota & extensa in syluestri manus parte mox exsiccata ducant lineam huiusmodi lapide super hac parte, & vbi colorem cæruleum linea illa proferat, certum & indubitatum indicium optimi & genuini Bezahar mercatores Lusitani hoc esse attestantur. Vel vt Boëtius: si calce viua aqua admista vngatur lapis, ac illa paulo post flauescat, legitimum lapidem multi iudicāt: alii chartam creta fricāt, deinde supra cretam lapidé fricant, si fricationis linea viridis appareat, legitimū lapidem arbitrantur. Sic Rauwolffius *ee*, inter cetera veri lapidis signa, certissimum hoc ex mercatore didicit: si portio calcis viuę, & huius lapidis puluis, aqua addita ad pultis formā, diligēter misceantur, & exsiccari sinantur: postmodum in puluerem redacta, si flauescat, ex Persia allatus & legitimus censetur: si verò albus, pro falso habetur. At à Castro *ff* aliam notam addit: si lapidis puluerem cum calce & aqua misceas, colorem ex pallido virentem referet, & si carbonibus accensis iniiciatur, in auram penitus euanescere asserit. Sunt qui calcem, in vola manus, cum aqua dissoluant, dein lapidem affricant, quod si colore subcroceo eandem tingat, verum

verum probumque astruunt. Paulò aliter Lonicerus, qui pro tertia nota hanc posuit: si lapis hic sputo, aut aqua solvatur, & per pannum lineum album coletur, hicque colore tingatur, tunc bonus ac verus erit. At contraria est Baccii gg opinio, qui scribit, quando lapis hic cum saliva hominis manus palmæ affricatur, si ibi tincturam, vel maculam quandam relinquat, falsi notam, à vero enim Bezoare minimè fieri: & Ryffii reform: dolus cognoscetur, si parum humectentur & manui affricentur, tunc colorant.

A flatu: Mauritani, scribit Garzias hh, lapidem manibus comprimunt: deinde spiritu inflant: quòd si aër permeet, adulterini indicium esse volunt. Paulò plenius Christoph. Acoſta: si pugno firmiter includatur, ita ut spiritus inflatus alibi quàm per ipsum permeare nequeat, probi signum: quòd si falsus sit, ab vna parte fractus, & spiritu inflato, hic per aliam partem tráſit. Et Parçus, alteram notam probi tradit, quod digitis cõpressus, flatu oris, bubalini corii instar, infletur: nam si flatus perrumpit, nec in eius densitate persistit, pro adulterino habetur, cuiusmodi multi ad nos importantur.

A friabilitate, liquatione, & dissolutione in aqua: Etenim bonum comminutum scintillare, alabaſtri modò faciliè abradi & limari posse, & ore detentum in liquorem abire, asserit Iordanus ii. Verùm squamam primam friabilem, dicit Lacuna: Richardus verò scribit, licet extrin-

secus densior ac solidior videatur, vbi rumpitur, fragilem tamen ac porosum apparere, sine aliqua arenositate, & si inter dentes ponatur, dissolui, ac si panis crustula esset. Sic alii ~~kk~~ eum laudant, qui diutius in aqua maceratus liquefcet. Boëtius *ll* etenim hæc habet: levis est hic lapis & blandus, vt alabastri modo abradi possit, & in aqua hærens, aut etiam ad linguam facîle liquefcet. Contrà Hûebelinus, qui tres præcipuos & certissimos probandi modos recenset, primum tradit eum, si aquæ bullienti iniiciatur, vero lapidi nihil obesse, ad adulterinum mollescere & diffluere.

Ab infectione dentium: Cæsalpinus *mm* asserit, experientia compertum, si lapis verus sit, & syncerus, dentes eorū nigrescere, qui hauserint, ideo cauere, cū deuorant, ne medicamentum dentes attingat, cochleari inter fauces demisso: & hoc signum esse, vim aliquā deleteriam continere, vt soleant alexipharmaca.

A collisione ad dentes: Hûebelinus, pro tertio probandi modo tradit, ex relatione mercatoris Hyrusz nomine, qui in India aliquando vixit, & plures lapides Bezoar coemit, hac potissimum probatione vsū: lapidem dentibus anterioribus allisisse, quod si sonum clarum parui silicis instar ederet, pro genuino habuit: falsi siquidē, sonum obtusum instar rei putris, & mollis exhibebant. At Christophorus Acoſta *nn* eos, qui concussi, resonent, falsos asserit, quod in nigris obseruetur.

Ab acu: iubet enim Hübblinus acum fumere, ad candelam accensam candentem reddere, & lapidi infigere, quòd si subeat, aut lapis à calore mutetur, bullæ ve excitentur, falsificati signum esse; & Cæsalpinus *oo* adulterinos deprehendi inquit, si ferro candente perforentur, calefacti mollescant: synceris hoc nequaquam contingere. At Syluaticus refert, fuisse qui existimauerint cognosci adulterium, acu candente in lapidem immisso, si malè oluerit: est enim, addit, signum partem materiæ admixtam vri, ac fuligines tetrum odorem spirantes emittere: quod non contingit in germano & vero lapide.

A lapidis fragmentis: si lapidis confracti frustula siue fragmenta admodum dura sint, & terræ coctæ, aut gypsi more relinquantur, adulteratos esse, Baccius statuit, & maximâ adulterii certitudinem, cum eodem, Syluaticus concedit.

A Magnitudine: Iosephus Acoſta *pp* scripsit, aliquos Indiæ incolas voluisse, lapidis magnitudinem insignem quæ communem eius magnitudinem nimis excedat, adulterium indicare: & ipse Syluaticus *qq* huius lapidis excedentem quandam magnitudinem, maius testimonium imposturæ semper existimauit.

A vomitu: Grani vnus vel duorum pondere exhibitus, venenum euomi facit, quo experimento probatur, Cardanus *rr*.

A periculo facto in bestiis, & quidem dupliciter, vel veneno ipsis solum exhibito, vel prius foris applicato, & postmodum lapide hoc dato.

Quoniam Seplasiarii ꝯ, falsa & ficta pro veris sæpe obtruserunt, non aliter vœnit, quàm periculo bestiarum nece facta: duobus enim catulis aut felibus toxicum deleterium, aut venenum omnium deterrimum detur: deinde alteri ex catulis, tantulum pulueris eius lapilli ingeritur: ita fit, vt si alter ex catulis, cui antidotum nullum datum sit, moriatur, alter incolumis euaserit, lapidis integritas indicetur. Et Lonicerus *tt* pro secundo experiendi modo, scribit, alicui bestię, vt gallo, columbæ, anseri, aut homini exhibendum venenum: deinde huius lapidis puluerisati, & in aqua conuenienti dissoluti, propinandum.

At Clusius *///*, sic expressit: optimum solebant experimento deprehendere, quod hoc modo fiebat: filum toxico illinebant, (herbam balesteram vocari asserunt Vlmuş, Clusius & Fragosus, & succum esse radicum hellebori albi Cæsalpinus loco cit. scribit) dein per canis, aut alterius animalis pedem, aut aliam partem, filum traiciebant, filo in vulnere relicto. Canis ilico ea symptomata habere incipit, quę eos, qui toxicum biberunt, comitari solent: cùm verò symptomata grauiora vrgent, & canis concidens desperatus videtur, tum puluerem ab hoc lapide abrasum, & aqua dilutum (grana aliquot cum aqua buglossæ, Vlmo) in os iniiciunt: nam si legitimus est, auxilium ex eo remedio animal sentit: sin minùs, adulterinus censetur.

Sed hodie mercatores *xx* examen id recusant,

sant, quasi promissis respondeat. Hæ notæ sunt, quas apud auctores reperi.

Lubet & Boëtii ꝑꝑ sententiam adponere: Eligendi sunt (inquit) qui ex capriceruis pascua in montanis habentibus extracti sunt. Nam qui ab iis, qui in planis locis degunt, eximuntur, viribus prorsus carêt, quòd herbis salutiferis non pascantur, vt illi qui victum in montanis quæritant, & aromaticarum herbarum copia saturantur. Proinde Malacenses vilipenduntur, Capriceruos enim in pascuis ad lanienam alunt, Perfici verò in pretio sunt, quòd in montanis degant. Præter hæc, lapidis substantia, color & forma diligenter examinanda est: nam ii laudantur maximè, qui è nigro seu rauo colore virides videntur, & quorum puluis subuiridis est. Deinde, qui ablata crusta superiore, inferiorem splendentem habent, ac in meditullio concaui sunt, aut arenam lapidi substantia similem, sed ad venena efficaciorẽ continent, quique præterea ad linguam aut in aqua liquecunt, nihilq; arenosum habent. Qui has notas habent, sinceri, & Orientales iudicantur. Nullum tamen certius probitatis indicium, quàm si venenum homini, aut cani detur, & oblato puluere euadat. Quis enim montanum à palustri, aut adulterinum à legitimo (quem Indi imitari posse exactè dicuntur) distinguere melius quàm effectu, qui à tota lapidis essentia manat, potest?

a de febrib pestif. cap. 37. b degemmis, eleganter formati sunt, Ryff. reform. Syluaticus. c Hüblin. Boëtius. d Sal-

d Salmuth in Pancirol. *e* Ryff. reform. *f* lib. proprio, & ex eo VVittichius. *g* Gabelchofer in Baccium: leuem splendentem. *h* absque sapore, Heurnius de peste: ex eo à Bra. *i* Crustarum splendor non ab omnibus proindubitato legitimi lapidis signo habetur, Boëtius lib. 2. de gēm. cap. 194. *k* de gēm. Ryff. reform. & Syluat. *l* de peste tr. 3. cap. 9. Gabelhof. & Ryff. reform. *m* de febr. pestif. cap. 37. *mm* lib. 2. de lapid. cap. 191. *n* lib. prop. & ex eo Clusius in Garziam: VVittichius: Syluaticus. *o* Salmuth in Pancirollum ex Monardi citat. *p* Iordanus de pestetraçt 3. cap. 9. & Gabelchofer. *q* Paræus & Fragosus. *r* ex Monardi Salmuth: eiusdem substantiæ, polentium tamen virium, Iordanus de peste & Gabelchofer. *s* Ryff. reform. *t* Sarracenus, Linscottus, Arthus. *u* bonus parte caua nucleum non habet, Paræus. *x* de febr. pestif. cap. 37. *y* lib. proprio, & ex eo VVittichius. *z* Semen aut granum in meditullio, supra quod Indi lapidem formant, adulterium arguit, Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 194. *aa* in epist. ad Episcopum Strigonienf. bonus leuis est, Paræus, Heurnius, à Bra, Gabelchofer, à Castro. *bb* hist. Ind. & Arthus. *cc* Syluaticus p. 100. ex Acosta. *dd* lib. de pest. tr. 1. cap. 29. *ee* sui Itiner. part. 1. capit. 8. *ff* parte 2. lib. 2. cap. 5. de mulier. morb. *gg* ex quo Syluaticus. *hh* idem VVittichius, addens tales ex Persia non esse: Syluaticus ex Garzia: Boëtius, Indos sic probare scribit lib. 2. de lapid. cap. 194. *ii* Iordanus de peste, tract. 3. cap. 9. & Gabelchofer. Paræus: Lonicerus: facile frangitur, Cardan. 17. var. rer. 97. *kk* Paræus, VVittichius, Gabelchofer. *ll* lib. 2. de lapid. cap. 191. *mm* 2 metall. 46. *nn* cap. 21. *oo* 2. metall. 46. *pp* lib. 4. hist. indiæ cap. 41. *qq* lib. de bezaar. *rr* lib. 17. de variet. rer. cap. 97. *ss* Bodinus theat. lib. 2. *tt* in herbar. German. *uu* notis in Garziam & Vlmus de occultis in re medica proprietatibus lib. 4. cap. 5. idem Fragosus, Cæsalp. de metallic. lib. 2. capit. 46. Ryff. in reformat. pharmac. Syluaticus ex Clusio. *xx* Cæsalp. de metall. & Vittichius. *yy* lib. 2. de lapidib. cap. 191.

QVID PROPOSITIS SIGNIS TRIBVENDVM SIT, SYLVATICI opinio, & quibus signis in vero dignoscendo Medicus vti debeat.

CAPVT XXXII.

ENarratis notis, quibus creduntur legitimi lapides ab adulterinis & factitiis distinguì posse: nunc placet Io. Baptistæ Sylvatici Medici Mediolanensis præstantissimi, de iis iudicium subiicere. Laudanda sanè tot prudentissimorum scriptorum est diligentia, hæc omnia in hominum vtilitatem, cum inuenerint & docuerint. Vereor tamen vel maximè, ne frustra hæc omnia contra impiorum hominum astutias fuerint iniecta tela, timeo etiam ne horum militum faces, paruipendant omnino scelerum technæ, suisque in arcibus adhuc persistent fortissimæ: nosque propterea in lapide Bezoar eligendo, longè minus tutò incedere possimus. Rationibus, ni fallor, moueor euidentissimis, cum videam, seruatis etiam diligentissimè propositis regulis, fallaciæ & imposturarum scopulos minimè posse nos ex toto euitare. Primoque non video, quid hæc prosint documenta ad illud euitandum erratum; quod in ipsius lapidis Bezoar electione, contingere posse facilimè, Serapionem admonuisse, diximus: lapides scilicet multos esse similes lapidi
Be-

Bezaar sua natura, qui non habent proprietatem suam, nec approximant ei, in aliquibus operationibus, quod est in causa, quod multi errent.

Formam hanc, vel illam, adulterii argumentum esse certum, verum non est: quando forma quælibet etiam elegantissima, in naturalibus istis lapidibus contingere possit. Est quidem sine dubitatione verum, perfectas pulcherrimasque illas formas, ouum, lentem, oliuam, nucem iuglandem, aut tale quid aliud referentem, rarissimè his lapidibus introduci: posse tamen contingere, experientia ostendit.

Laminæ splendentes.) Quod Clusius adulteratos lapides, laminas splendentes habere negat: equidem laminas, siue tunicas lapidis omnes & singulas, splendentes, quales in generis sunt, effingi posse, difficile quidem, non tamen omnino impossibile esse nobis videtur. Quo deuenerit hoc tempore artificum industria, quàm mirandæ sint in rebus fingendis astutorum hominum inuentiones, neminem ignorare puto. Adulterari gemmarum genus omne eum in modum, vt etiam ab his, qui imposturas profitentur, difficillimè deprehendantur adulteria, apud scriptores gemmarios legimus. Quæcunque etiam de splendore, de soliditate & æqualitate corticis exterioris, de grauitate & leuitate, de laminarum ordine & identitate, deque lapidis ipsius substantia, Christophorus Acosta scripsit: & ipse nihili prorsus facio. Sunt hæc

hæc sine dubio omnia & singula, genuini lapidis Bezoar, Orientalisque præsertim, admodum propria: possunt tamen ab ingenioso impostore, arte talia fingi.

Quod adduxit Cigalinus experimentum, tunicarum lapidis tam interiorum, quam exteriorum, pollice sic detergendarum, vt puluisculus abradatur tenuissimus, remaneantque nihilominus tunicæ splendentes: id & ipse in his lapidibus, qui tunicis carent, sed solidas habent internas partes omnes, non valere, existimauit. Addo ipse, verè posse etiam arte tales tunicas fingi, quæ etiam sic abrasæ, splendeant nihilominus. Concauas illas laminas, quæ circa meditullium præcipuè sunt, excipito, in quibus splendor & leuitas arte induci posse, vix crediderim: splendor enim & leuitas non nisi ex succo concreto & exsiccato, caloris medio, produci potest: quod in partibus illis internis, quibus statim aliæ exiccandæ adiiciuntur, seruari posse ferè impossibile est, splendorque præcipuè, quare etiam internarum harum partium splendor, certius quodammodo signum apud nos est.

Et quod dixit Baccius, artificium cognosci per lapidis elegantiam: cum sint naturales ruuidi & inæquales, vt qui ab hominis vesica extrahuntur, id sua eiusdem assertionem reprehenditur, & sine fide esse demonstratur: qui cum aliis sentiens, Orientales lapides esse elegantes, solidos & planos dixit: Occidentales è contrà ruuidos & inæquales. Dic tu, impostores vtriusque

que generis lapides arte conficere, & quos voluerint conditiones vnicuique tradere. Nos verò lapides elegatissimos, solidos ac fermè splendentes ab hominis vesica, cum fellea, tum vrinaria extractos vidisse, bona fide testari possumus. Proximis annis mulieris Illustris cadauer aperiri iussimus, in cuius vesica fellea, lapides plus minus quindecim inuenimus, formæ triangularis perfectæ omnes, valde lucidos & planè solidos, coloris flauì nigrescentis, cum maculis nigrioribus hinc inde sparsis: quos certè artificem ingeniosum ex industria tales fecisse dixisses. Rarissima res hæc est, fateor, sed non impossibilis. Quapropter formas huiusmodi adèò pulchras lapidis Bezaar, imposturæ suspicionem facere concedimus, non autem certum testimonium esse.

Cauitas.) Quod Clusius scribit adulteratos lapides, puluerem in meditullio non continere, sed granulum, aut semè aliquod, supra quod Indi illum confecerunt: id mea opinione certum non est ex omni parte signum: tale enim quidpiam sine impostura in eis collectum esse posse, antea ostendimus.

Commistio cum calce.) Quod Christophorus Acoſta addidit, madefactum lapidem, calce, vel alio tentorio affrictum, si colore viridi ac florido tinxerit, genuini argumentum esse; si nullo, vel liuido, falsi: hoc etiam infidam habet certitudinem. Peruani enim viridem non habent colorem, sed neque etiam omnes Orientales: quare

quare eorum tantum, qui virescunt, fieri hunc in modum poterit exploratio. Quanquā etiam arte confectos, virescentes lapides, frictione media, facile satis, posse rem frictam tingere, eo persuaderi quisque poterit argumento, quod artificiosi colores facilimè tingant res contactas. Experiatur hoc qui voluerit, remque sic se habere inueniet. Color in rerum substantiam à natura introductus est, eum in modum cum illa mixtus, ut nullo possit auelli ingenio, nullaque vi extirpari, cum sint res fere omnes coloratæ, solidæ satis. Ab artificiosis color econtrà facilimè diuellitur, quia mixtio non sit naturalis, in qua ad minimas vsque, Aristotele magistro, vniuntur partes, sed partium potius quædam appositu. Quibus quidem iisdem argumentis & explorationi fides adimitur, quam Baccius fieri docuit, fricto lapide in planta manus cum saliuâ madefacta.

A flatu.) Modus quo cognosci possit lapis adulteratus, hic propositus fuit; manibus lapidem esse comprimendum, deinde spiritu inflandum: nam si aer aliquis permeat, adulterati lapidis indicium esse volūt: sin minus, genuinum illum esse dicendum. Sanè verò experimentum huiusmodi facere, impossibile prorsus fuerit, nisi prius ab vtraque parte apertus fuerit lapis: eius exterior tunica solida valdè cum sit, & meatibus huiusmodi per quas aer inflatus permeare possit, omnino carens: quod Garziam, qui primus ingenium hoc in medium attulit,

non animaduertisse, satis miramur. Quin etiam huius obseruationis medio, rei certitudinem aliquam habere nos minimè posse, non vno persuademur argumèto. In iis primum lapidibus, qui sua natura dictis laminis, siue tunicis carèt, suntque omni ex parte vnitim & solidè compacti (tales verò aliquos reperiri, nullus scriptorum exterorum negauit) vana est, & ex toto inutilis exploratio huiusmodi. In iis deinde, qui distinctas habent tunicas, siue laminulas, res est admodum incerta: quòd possint impostores laminulas illas arte sic effingere, vnamque alteri tali glutinis genère, apponere, quod glutinis crassities, aëri inflato, transitum ex toto impediat. Poterit hoc qui voluerit experiri. Neque item res hæc manifesta adeò est, vt de ipso experimento non dubitemus valdè: vel scilicet inflatum aërem per tunicas transeuntem, non benè percipientes: vel si eum percepimus, quod potius per spaciū inter manus & lapidem existentem, pertransierit, dubitantes: Artissimè comprimatur lapis in manu, & tamen tale ex necessitate remanebit vacuum, per quod subtilissimus sua natura inflatus spiritus possit pertransire.

A dissolutione in aqua.) Inter conditiones veri genuinique lapidis Bezaar, Serapio & Monardes, eam connumerarunt, (quam tamè hucusque experti non sumus) quod si in aqua diu detineatur, liquefcere & in læuorem abire. Hoc si est, non dubito, quin lapidis veri Bezaar, certum

tum omnino sit signum. Nulli namque alii lapidi quod sciamus, aut legerimus, id euenit, Lemnia terra & Bolo Armena excepta. Quare si ex his lapidem aliquem, qui Bezaar similis sit, contingat: decipiemur quidem hac in exploratione, quia liquefcet in aqua positus: sed minus malum erit adulterium huiusmodi, qui ex ea terræ specie sit confectus lapis, quæ & ipsa febribus aduersatur malignis, fuitque hunc in usum à grauissimis scriptoribus Medicis commendata. Quæque fuerit alia terræ lapidisve species in conficiendo lapide sumpta, ea in aqua posita liquari haud poterit, totaque quia grauis aquæ fundum petet celerrimè. Non tamen absolute adeò hoc accipi velim, quin lapidum & terræ cuiusuis specie dimissa, materiã aliquam in aqua liquefcentem eligere impostores possint, & lapides conficere. Animaduertere tamen conuenit, sine terræ aut lapidum materia aliqua, substantiam quandam lapidi similem, non ita efformari posse, quin citò & facillimè adulterium deprehendatur, vbi diligens adhibeatur animaduersio.

Ab acu candente lapidi immissa.) Qui adulterium hoc manifestè cognosci existimarunt, acu aut ferro aliquo candente in lapidem immisso, si malus exierit odor, quod non contingit in genuino lapide: ii, id omne & totum, quod fieri potest, mea opinione, non animaduertunt. Sanè verò, malus qui exeat odor, imposturam sine dubio detegere non nego: nullus è contra

odor, aut saltem non malus, certitudinem facere non existimo: componi cum possint lapides ex rebus minimè odoratis, siue odorem malum nullum emittentibus. Porro etiam verissimum cum sit, odore quouis carere genuinos & veros lapides Bezaar: ex necessitate fateri conuenit, odorè quendam suauissimū emittentes lapides artificiosos esse & falsos: quod adnotasse tanti refert, quanti impostores ad fallendos idiotas, & præcipuè delicatiores mulieres, in hoc maximam reponere solent industriam, eiusmodique odores suauissimos magno artificio lapidibus inserunt, tali ingenio quemque sine dubio falli posse existimantes.

A lapidis fragmentis.) At maximam adulterii certitudinem esse cum Baccio fateri conuenit, si lapidis confracti fragmenta, terræ figurinæ, aut gypso fuerint similia & admodum dura: cum tales in genuinis lapidibus non possint esse conditiones. Vereor ipse tamen, astutissimos impostores, ea, in his lapidibus conficiendis, uti diligentia, ut lapidum substantiam, naturalibus conditionibus, quam simillimā componant, imposturam omni ingenio abscondere studentes, conscii cum sint & certi, secus lapide fracto adulterium detectum iri, si dissimilem à naturali habuerint lapides substantiam.

A magnitudine.) Maius ego testimonium huius lapidis imposturæ esse semper existimaui, excedentem eius quandam magnitudinem. Rarissima namque res est, ut ad talem tantamque

que magnitudinem excrescat lapis hic. Id tamen in sensum accipio, vt extraordinaria admodum sit magnitudo huiusmodi: nam ad mali Arancii magnitudinem, aliquem lapidem Bezoar, aliquando peruenisse docuerunt, vt audiuius, scriptores fide digni: ea etiam adhibita animaduersione, quod Peruani soli hanc magnitudinem suscipere apti sint: Orientales minime, Neque enim nos huius magnitudinis Orientalem lapidem Bezaar, circumferri hucusque vidimus: aut quòd alii obseruauerint talem, legimus. Cæterum animaduertere conuenit, nisi quidpiam aliud suspicionem magis augeat, aut certius rem determinet, certitudinem in hoc signo reponere, periculosum esse: nihil horum in ipsa natura, impossibile prorsus cum sit.

Ab experimento in cane.) Easdem porrò dubitationes & difficultates habet proposita secundo loco Clusii exploratio. Nam experientiae nomine indigna est talis exploratio, fidemque idè meretur nullam; cuiusque solius lapidis non omnium sit experimentum. Adde in bruto non in homine fieri explorationem: multaque cani accidere posse, quæ homini non euenient. Adde item genuinum, & verum esse posse lapidem exploratum, tametsi nullum canis senserit auxilium. Agens enim quoduis etiam naturale, in agendo aliquando deficit, suamque propriam non edit operationem: præsertim si passum in quod agit, nō fuerit rectè dispositum.

Esse eapropter poterit, vt canis in quo recitatum fit experimentum, ad recipiendum à medicamento auxilium, fit minimè aptum, & quidem non vno nomine tantum. Nihil denique moror, quin dicam, mirabilem illam aduersus venena facultatem lapidis Bezaar, ab Arabibus Medicis tantopere exaltatam, minimè hoc æuo fuisse obseruatam: quamuis febrium excellenti putredini, inimicam valdè illam esse, cognitum sit manifestè. His igitur febricitantibus utilis esse poterit lapis ille Bezaar, qui oblatum cani venenum euincere non potuit. Non ideo damnarilapis poterit, & adulterio condemnandus, quia cani illi auxilio non fuerit: neque etiam econtrà genuinus prædicandus.

Dicat fortasse quispiam, vnam nobis offerri experientiam, cuius medio verus lapis Bezaar cognosci potest, & non modò ab his, qui ei sua natura similes sunt, & sine virtute; sed etiam ab omnibus adulteratis distingui. Experientiæ quidem ipsius vires, id suadere posse videntur, cuius vnus auxilio, occultas medicamentorum proprietates percipi & cognosci videntur. Certi tamen sumus, experientiam hoc in negotio nihil posse, etiàsi traditæ ab antiquioribus Medicis & Philosophis eius leges omnes ex toto obseruentur. Medicamenti genus vnum, si proponatur per experientiam explorandum, herba puta aliqua, semper & vbique erit eadem, à seipsa nequaquam diuersa, longoque propterea tempore in pluribus & diuersis animantibus in
vsum

vsum venire poterit: sueque eiusdem speciei copia nunquam deerit, perfectæque & veræ experientiae leges omnes explebuntur, sicque eius facultatis cognitio erit aliquando ex toto confirmata. Eiusmodi omnia & singula nequeunt in lapidis Bezaar exploratione per experientiam observari, propter imposturas & adulteria non semper idem, sed à seipso sæpissimè diuersus cum sit: eundemque propterea effectum in omnibus semper & longo tempore minimè producturus: suaque quantitate modica, ad explendum experientiae tempus omne, minimè suffecturus. Clarius rem hanc explico. Lapis vnus Bezaar pro hac experientia facienda proponatur, cuiusuis etiam maioris magnitudinis ille fuerit, ad experientiam perficiendam sufficere certè haud poterit: eoq; lapide iam ex toto consumpto, quod pro paucis etiam sufficiet experimentis, vix inchoatam esse dixeris experientiam. Donemus hæc cum vno lapide facta experimenta ex voto successisse optima: alios ob id oblatos lapides omnes & singulos, eiusdem cum illo bonitatis & præstatiæ esse, dicere haud poteris. De singulo igitur lapide sumendum erit experimentum, nullique ante fides dabitur aliqua. Quin etiam dum lapidem istum hunc in modum explorant Medici, illum, exempli gratia, eis qui pestilenti febre laborant, offerentes, animaduertant conuenit, solone illo vtantur, vel etiam simul aliis medicamentis: si simul cum aliis eo vfi fuerint, non plus lapidi, in putredinis

extinctione, quàm aliis medicamentis tribuere poterunt. Neque signum habere possunt aliquod, cuius medio, relictis aliis medicamentis solum lapidem Bezaar extollant, eique vni victoriæ palmam tribuant. Ego sanè nullam, quæ id persuadeat, rationem video, qui sciam vnam solam naturam, vt censuit Hippocrates, morborum esse medicatricem. Quare & à pueris ipsis auxilia omnia quandoque recusantibus, & à rusticis multis eisdem ex toto carentibus, morbos eiusmodi grauissimos sæpè sola Natura depellit. Non licet igitur vnus lapidis Bezaar exploratione rectè succedente, alios omnes & singulos, vt bonos, veros & genuinos approbare. Neque econtra vno inefficaci & falso deprehenso, reliqui omnes & singuli sunt, vt tales damnandi. Quapropter lapides Bezaar adulteratos, à veris & genuinis, experientiæ auxilio dictum in modum, cognosci & distingui haud posse, manifestè constare arbitror. Ad id ideo negotium redire videre est, vt omni ingenio cognoscantur & deprehendantur adulterati. Multis audiuius propositos fuisse modos pro hac cognitione: qui quantum ad inueniendam rei veritatem valeant, & quæ fides eis sit danda, est à nobis iam explicatum.

Atque tandem, quoniam in veris dignoscendis lapidibus Bezaar, & imposturis circa eos factis deprehendendis, certo caremus signo, an ne igitur ex toto damnandi sunt lapides isti Bezaar, nullaque illis fides tribuenda? an etiam

sunt

sunt ab arte nobilissima propterea eliminandi? minimè sanè. Hæc cognitionis difficultas, Medicos, vt cautè incedant, admonet, & in lapidibus commendandis, sese diligentiores præstet, vndique prospiciant, nullius quanquam potentis auctoritate moueantur, vrque adulteria & imposturas detegant, totis viribus studeant, & inuigilent. Quid nos hac in re sentiamus, in medium proferemus, iudicent alii, qui iudicio valent & doctrina. Quare Medicorum rationalium imitatione, in morbis certo signo carentibus dignoscendis, ad signorum, quam vocant, syndromen confugiemus, signisque multis & minus dubiis in vnum collectis, probabiliorem quandam quæremus cognitionem, posteaquâ ex arte medica certam habere nequimus.

Lapide itaque aliquo Bezaar ad iudicandum nobis oblato, formam eius, colorem, & magnitudinem inprimis considerabimus diligenter, nullaque ab his adulterii suspicione nobis oblata, lapidem ipsum per medium frangemus protinus, eiusque intimam cavitatem, quam meditullium vocant, inspiciemus, quæ si nihil, quod adulterium innuat, cōtinuerit, & puluisculum, aut paleolam, aliorumve quidpiam eorum, quæ possibilia esse dicta sunt, habuerit, genuitatis & bonitatis, satis probabile erit argumentum: atque adhuc longè probabilius, si tunicas habuerit lapis, sibi quidem ipsis strictè adhærentes, sed ad visum conspicuè distinctas, eiusdem omnino coloris, splendoris, & substantiæ cum externa:

quæ si etiam pollice deterfæ splendeant adhuc & subtilissimum puluerem emittant, sique fragmenta eius, vbi frangatur lapis, nihil extraneū habuerint, nullumq; odorem bonum malūve emisierint: maiori, dubio procul, commendatione dignus erit lapis. In vniuersum signorum omnium syndromes erit colligenda, & signum quodque attentius ponderandum, eaque inter se comparanda omnia & singula, eaque etiam, quæ imposturam significant: lapisque ille commendandus, quem plura commendauerint signa, & probabilia magis, artificiosæ imposturæ suspicio, aut nihil penitus, aut saltem minus damnauerit. Qui si etiam in aqua positus liquefiet, maioris etiam approbationis voces merebitur. Quapropter ex his manifestè constare arbitror, quàm facile & sæpè ii decipiantur Medici, qui in istis commendandis lapidibus, faciles adeo sunt, solaque eorum pulchritudine, aut etiam possidentium auctoritate freti, eos in vsum ducunt protinus. Dicent, arbitror, se his lapidibus frequentissimè vtentes, nocumentum quod fecerint aliquod adhuc non animaduertisse. Sed præsidium quod attulerint, idque certè an cognouerint, quæram ipse. Ex æquo enim & præsidia & nocumenta incerta esse, clarum est apud me, cùm præsertim alia simul in vsum veniant medicamenta. Hactenus Syluaticus.

Vt concludamus, Orientales, Occidentibus in virtutis excellentia ab omnibus vno ore præferuntur: & Garzias ab horto, & Christophorus

phorus Acoſta iis qui in Perſia colliguntur primum locum tribuunt, tanquam iis quibus nulli bonitate comparari poſſunt: & Mauritani adeo dextri ſunt, vt facile qua in regione nati ſint, diſcernere & diiudicare poſſint. Quod verò Orientales reliquos omnes bonitate excellent, cauſam hanc Baccius aſſert: eò quòd in fronte aſpectum Solis obtineant, qui rebus maiorem vigorem & virtutem inſundit, reſpectu Occidentalium, qui reſolutis per diei calorem partibus ſubtilioribus & alimentalibus, vapores aduſtiores, minusque efficaces accipiunt. Quare addit Gabelchoſerus, multa quoque inibi prouenire, quæ in aliis orbis partibus nuſquam comperiantur: cuiuſmodi ſunt, gemmæ, aromata, leones, tygrides, & quæ caloris copiam ampliorem expetunt. Inter Orientales, citrinos aliis Serapio antepoſuit: colorem oliuæ habentes, Ioſephus Acoſta magis laudauit. Sic maioribus, minores (modò & cæteræ notæ correfpondeant) omnium optimi & probatiſſimi, & mediocres à drachma vna ad duas cæteris præferuntur, licet contrarium ſuprà ex Garzia monuerimus. Et vt numero dicam, eos probò, quorum experientia facta eſt in homine, & quidam ſine alterius medicamenti admixtione, vbi veneno exhibito, & puluere oblato, euadit.

DE LAPIDIS HUIVS
TEMPERAMENTO.

CAPVT XXXIII.

DE Lapidis huius temperamento, variæ & quidem diuersæ sunt auctorum opiniones: aliis, à tota substantia iuuare: aliis, à proprietate occulta: aliis, temperatum; aliis, frigidum & siccum statuentibus: aliis denique, certi nihil de eius temperamento adduci posse, censentibus, quare ipsos audiamus.

Equidem Arabum sententia, lapis Bezaar tota sui substantia operatur: hinc Serapio *a*, nomen Bezaar cadit super lapidem qui conuenit omnibus venenis calidis & frigidis, cum tota sui substantia: & *b* Auicenna, modos quatuor habet, quibus veneni actio impediri possit: quorum primus fit per quandam formam specificā, formæ veneni totaliter repugnantem, quod in lapide Bezoar, & Theriaca magna obseruatur, quare omnia venena tam calida quam frigida, seu quomodocunque aliter agentia sua venenositate denudare asserit. Et Petrus de Abano *c* de lapide agens, eius propriam ac specificam virtutem ad lethale venenum dicit, quæ subito absq; vlllo Medici ingenio à morte liberet. Hinc Fragosus cēsuit de lapidis huius temperamento, certi nihil adduci posse, cum non operetur per facultatem manifestā, sed per virtutem specificam: quare à tota substantia iuuare, etiam
fudo.

sudorem copiosum mouendo, astringit Amicus d.

At Chainus, referente Manlio ad Cratonem e, voluit quidem proprietate occulta valere, sed & certa proprietate Cor respiciente, cum in cordibus illarum caprarum reperiatur, ac experientia compertum sit, quasdam brutorum partes, similibus hominum partibus, ratione similitudinis conferre. Idem Manlius subiicit: Quid ergo Chainus de lapide Bezoar? lapidem hunc temperatura non frigidum, & siccum, non maxime calidum, non maxime frigidum, quod multi arbitrantur, sed symmetrum in calore & frigore, cum neutra harum qualitatum corpus afficiat, ac venenis cum calidis, tum frigidis resistat, spiritus cordis maxime reficiat, substantiamque ipsius corroboret proprietate occulta, seu facultate Bezoardica, ut loquebatur.

Eadem & Richardi sententia: licet, scribit, de ortu nobis non admodum constet, effectus tamen & operationes mirabiles experientia pluries confirmatae, haudquaquam suspectae nobis esse debent, quin potius medicina est salubris & benedicta humanae naturae amicissima, ex qua incredibili sympathia operationes suas mirabiles edit, non quod calidus, humidus, frigidus, siccus sit, cum omnis saporis expers reperiatur.

At Brudus Lusitanus, Sultanicis aromatibus praefectus, Manlio ad Cratonem l. c. referente, censuit temperamento frigidum esse gradu primo versus secundum: siccum in medio secundi, &

di, & vltra. Reuera autem de ficcitate visus est dubitare, cum nunc in principio, non in fine secundi gradus eum siccum faceret, perstitit tamen in medio secundi & vltra. Sic Cæsar Claudinus g inter Alexipharmaca frigida recensuit. Quæ opinio, Ryffio in sua pharm. non placet, dum à multis frigidus in secundo, & siccus tertio gradu censetur, his enim contradicere eos, qui loca illa longinqua perlustrarunt, qui natura temperatos affirmant: quare nec calefacere, nec ita potenter exiccare, quemadmodum alii lapides, idcirco eo nos tutissimè uti posse.

Boëtius h vult, in hoc lapide facultatem manifestam nullam præter eiccandi ac sudorem mouendi, deprehendi: occultas verò quamplurimas. Nam nullum hoc tempore ad Venena, aliosque morbos difficiles prædicari præstantius medicamentum lapide Bezoar, siue extrinsecus, siue intrinsecus adhibeatur.

Sed quæri posset, quomodo Medicinæ Bezar operentur? Verum considerandum primò venit, numquid remedia hæc sint venenata, an salutaria, & utrū indiscriminatim & quocunq; modo medicamentis his uti liceat. Galenus i, agēs de facultate Alexiteriorum & Alexipharmacorum, censuit medicamenta Alexiteria & Alexipharmaca, naturæ duplicis esse, ita vt ex corpore patiente, seu venenum corrumpens, seu deleterium medicamen tollant, idq; vel alterando, vel euacuando. Quæ alterant, aut vna qualitate, aut duarum coniugatione, aut tota

substan-

substantia alterare. Quæ euacuant, aut per attractionem, aut per dissipationem euacuare: & quæ euacuant per attractionem, aut totius substantiæ similitudine, aut caliditate subtilium partium attrahere & euacuare, & sic quatuor esse differentias, duas alterantes, & duas euacuant.

Addit insuper, Alexipharmaca, quæ deleteria medicamenta alterant, naturam habere mediam inter corpora patientia, & medicamenta ipsa lædencia, vt videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem Alexiteriam, quæ illius ad deleteriam: & rursus deleterii, ad alexiteriũ, quæ alexiterii ad corpus. Eapropter propemodum omnia quæ deleteriis aduersantur, si largius sumpta fuerint, grauiter animantis corpus oblædere. Quapropter ea moderatione quantitatis exhibere oportet, vt neq; copia nimia corpus offendant, neque exiguitate sua à deleteriis vincantur.

Auerrhoes & autem de hisce medicamentis, quæ ab Arabibus & ab ipso Bezohar dicuntur, verba faciens, voluit primo, medicamenta venena arcentia operari conuersim, hoc est, quia quædam permutant sua qualitate venenum, quando sunt contrariæ: & quædam hæc agere à tota substantia: & quædam hoc facere sua attractione. Dein, istas medicinas Bedazaricas non curare, nisi fumantur, cùm in corpore dispositio venenosa est, facta à veneno, & tunc corpori inferere virtutem contrariam, virtuti veneni, & sic

sic curari venenum quasi per accidens. Tertiò, dicit, idcirco quando homo sanus hisce medicamentis utitur, fieri ipsi, sicut venenum, quibusdam exceptis, ut semine citri, & similibus. Quartò addit, propterea Medicos dicere, Medicinas Bedazaricas esse media inter corpora & venena: quam sententiam non probat, quia medium & extrema sunt vnius generis: & si sint eiusdem generis, ergò similia esse: quare non poterunt corpora, si sint similia, curari. Propterea rectius dici, Bedazar esse in fine contrarietatis cum veneno: quia medicatio contrarietatis semper debet attribui contrarietati. Postremò causam affert, quare hæc remedia sanis obsint, & non prosint nisi quando in corpore est dispositio venenosa. Ratio hæc est, quia istæ Medicinæ duas operationes habent in corpore humano. Vna est, quando recipiuntur, non existente in corpore dispositione venenosa, tunc enim operantur ut venena. Altera, quando in corpore est dispositio venenosa, & sunt sicut venenum ex vna parte, & medicina ex alia, siue dicas tunc ut contraria venenis operari. Et quia potuisset aliquis obiicere, absurdum videri, idem medicamentum contrarias edere operationes: concludendo respondet, non esse extraneum siue inconueniens, ut dicatur, quòd diuersificantur actiones vnius agentis, diuersificatis dispositionibus subiecti locorum: hoc est, dicere ratione variæ dispositionis corporis, idem medicamentum contrarias edere operationes.

Ex hac Galeni & Auerrhois sententia, duo eliciuntur, vt rectè quoque Mercurialis *l*: primum, Alexipharmaca neque prorsus salutaria, neque prorsus lethalia, sed media esse, & qua sunt lethalia, venenis, qua verò salutaria, corporibus assimilarì. Alterum, Bezaartica, venenatos iuuare, non venenatis nocere. Hinc Antonius Portus *m*, inter naturæ sagacissimæ arcana hoc vnum maxime putat, quòd Alexipharmaca, & Bezahardica medicamenta, vt Auerrhoës affirmat, id operari possint, vt in his qui venenum hauserunt, venenum interimant, non venenatis autem, sint instar veneni. Quare Gabelchouerus *n* scribit, lapidem Bezoarticum non curare, nisi adsit dispositio venenosa in corpore à veneno, vel illi non absimili producta: quia hi lapides corpori conferunt virtutem quandam, quæ est contraria virtuti veneni. Sunt enim medium quoddam inter corpus & venenum, ita vt sint ex vna parte sicut venenum, & sicut medicina ex alia, non quòd sint medicinæ ex parte, qua sunt venena: non enim absurdum est actiones siue operationes diuersas ab vno agente prodire, pro subiecti & locorum dispositione varia. Vnde sani homines ab eorum vsu abstinere debent.

Quod & Cæsalpinus *o* haud dubiè voluit, dū lapidem hunc vim aliquam deleteriam continere, vt soleant Alexipharmaca, asserit: quod hoc signo comprobatur, quod experientia constat, à lapide vero assumpto dentes nigrescere,

vt suprà monuimus. Haftenùs de lapidis huius temperamento, & quomodo medicinę Bezaardicę operentur.

a de temper. simpl. cap. 386. *b* in 6. quarti cap. de cura eius qui venenum in potu sumpsit. *c* lib. de venenis cap. 86. *d* de peste cap. 46. *e* epist. 191. *f* epist. 191. & ex eo à Bra. *g* de ingressu ad infirmos lib. 2. sect. 2. cap. 22. *h* lib. 2. de lapid. cap. 193. *i* 8. simpl. 18. *k* 5. collect. 23. *l* de compos. medic. 23. *m* lib. 3. de peste cap. 12. *n* in annotat. super cap. 38. Baccii. *o* lib. 2. de metall. 46.

DE LAPIDIS BEZARIS VERI, DOSI, SIVE QUAN- titate.

CAPVT XXXIV.

ALexipharmaeorum quantitatem definire, difficile admodum est: nam si rationem spectemus, planè nullam habemus: si veterum auctoritatem, ex iis nulla certa ratio inueniri potest. Non ergo mirum si de huius lapidis dosi ambigatur: aliis magnam probantibus, eò quòd nullam facultatem noxiam habere credant. Quare nonnulli, referente Cæsalpino, non timentes noxam ex medicamento, cui nulla sit qualitas insignis, ad grana triginta propinare audēt; quam quantitatem Garzias *a* reprehendit: nam (addit) tametsi nullas noxias facultates hic lapis in se contineat, tutior tamen est eius exigua quantitas: atque etiam parua quantitate exhibere solent in Ormuz, nec sine periculo liberalius sumi dicunt: Hęc Garzias:

At, ut

At, vt Vlmus^b, in Ormutz clarissimo finus Persici emporio, ad grana decem perueniunt, si exceſſerint, ſubſequi noxam arbitrantur.

Improbat & Cæſalpinus, minimeque tutum aſſerit, cum omnia metallicâ, & quæcunque venenis aduerſantur, aliqua ex parte naturæ humanæ inimica ſint: viſitur teſtimonio Galeni ſuperiore capite adducto, qui talia in moderata quantitate probat, ne vel copia offendant, vel exiguitate ſua à deleteriis vincantur. Deleteriam autem vim ineſſe, oſtendit, quia dentes nigros reddat. Probat ergo ſi ad imitationem eorum, qui circa Ormuz degunt, non niſi exigua quantitate exhibeatur: pondere enim trium granorum exhibent, & quotidie per plures meſes in morbis diuturnis. At vrgente qualitate venenoſa, ſatiùs ducit, ſi ampliore pondere ſumatur, idque rarius, vt vnica vice aut altera venenum vincatur, tardare enim, & mollius agere periculolum eſſe.

Manlius in Epiftola^r ad Cratonem quærit, cur medicamentum hoc corroborans ac alexipharmacum, & omnibus ſuis facultatibus, vt putatur, innocuum, tam parua quantitate, & quaſi trepidanter ſumatur: Wittichius reſpondet, etiamſi nil nocere poſſit, tutiùs tamen in minori doſi ſumi: quia, inquit, Ryff. in pharm. reform. ſic natura commodiùs iuuatur, & morbo reſiſtitur.

Nunc doſes variâtes ſubiiciamus.

Doſis minima eſt à grano vno, ſumma verò

drachma vna, vt nunc ostendemus: etenim Villanouanus *d* Arabū Bezaar semilenticulę quantitate (alii quantitate vnius grani milii, legunt) in puluere sumptum, potentissimè à veneno liberare asserit: & Cardantus *e* Amatum reprehendens, quod duo posuerit, asserit se vidisse vnum tantum granum omnis veneni vim fregisse. Garzias vnum vel alterum quotidie in morbillis exhibet. Æthiopes, à grano incipiunt, & singulis annis granum vnū addunt, bis quotannis assumentes, Hüebolino referēte. At Iordanus *f* ab vno alteroque grano ad decem & duodecim accedit.

A' duobus granis ad decem, habita ratione ægri & morbi exhiberi solet, etsi dicant Æthiopes in Ormuz (ad maris vel sinus Persici fauces) & Corazone pondus triginta granorum sumere, Christoph. Acoſta, ex Garzia.

Ad grana tria cum Monardi (qui nonnullis per dies aliquot, nonnullis per suos continuos menses quotidie exhibuit) Amatus & Cæsalpinus accedunt: at Vlmo, consueta quantitas triū granorum pondus haud superat: grana tria parturientibus & aliis, Gabelchofer: tria vel quatuor grana, cū aqua rosarum, Solinander *g* probat: tria, sex, aut duodecim grana, secundum arbitrium dantis, Fragosus.

A' granis quatuor ad duodecim, Brudus Luitanus: à granis quatuor vsq; ad sex, Carolus *h* Gallus.

Grana quinque contra Napellum, probat Richardus

chardus *i*: tantundem in aqua Boraginis, ad sudorem in febris continua, commendat Cornarus *k*: à granis quinque ad duodecim, potest tamen plus minusve pro re nata sumi, secundum Lonicerum.

Sex grana cum sudorificis in lue Vngarica propinat *l*, Rulandus & Claudius *m* grana sex, ex aqua florum citri, vel arantiorum, vel aqua rosarum cum acido citri aut lemonis exhibet: imò ad grana decem: & ubi nullus feruor adest, ex vino odorato dari posse, scribit. Verùm Diomedes Amicus *n* scribit dosin secundum opinionem omnium esse à granis sex vsq; ad duodecim, se verò sæpiùs in peste ad viginti quatuor dedisse.

Decem grana, Indi opulētiores sanitatis causa diebus quinque continuis in stillatio rosarum liquore maceratis, sed post purgationem, & quidem bis in anno, Martio & Septembri assumunt, Garzia *o* monente; addit Paræus, esse qui triginta sumant, cautiores tamen duodecim non excedere: & Portus *p* tantundem cum saccharo rosato aduersus venena probat: quam dosin maiorem esse Richardus asserit.

Duodecim grana ad sudorem propinat Arnoldus, & ex eo Scillerus *q*: tantundem in lue Vngarica, Rulandus; & Heurnius *r* in febris pestilentiali, sed aliis admixtis. Et quamvis Richardus maiorem dosin decem granorum frumenti esse velit, credit tamen etiam scrupulum vnum atque alterum, à sanis absque periculo,

aut nocumento aliquo sumi posse, quare & Imperatorem Turcicum sæpius in anno, etiam san-
nitatis tempore assumere.

Drachmæ vnus pōdere Regulos sumere, A-
braham⁹ Lusitanus affirmat, Brudo referente: &
Mercurialis / drachm. vnā summā dosin statuit.

Audiamus tandem & Syluaticum; quantita-
tem eius singula quaque vice ægrotantibus of-
ferendam, non ita facile fuerit determinare, ob
opinionum obseruatam varietatem. Nos sa-
nè iis non assentimur, qui medicamenti huius
quantitatem, vnā cum Theriacæ quātitate præ-
scribendam volunt: dispar omnino & maximè
diuersa cū sit huius vtriusque medicamenti
natura. Vim propriè Alexipharmacam habet
Theriaca ipsa, cuius quantitatem cōuenientem
qui excesserit, maximè ob id nocere Galenus
censuit, quia naturam habet mediam inter cor-
pora perpetientia & medicamenta ipsa læden-
tia: vt videlicet eadem sit proportio corporis ad
facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriā:
& rursum deleterii ad alexiterium, quæ alexite-
rii ad corpus. Hanc facultatem præcisè lapis
Bezaar non habet, tametsi venenis aduersetur,
& propterea eius vsus tutior est, nec in illius
quantitatis oblatae excedentia tale periculum
contingit. Habet tamen & ipse suæ conuenien-
tis quantitatis terminos quosdam, quos si mul-
tum excesseris, ægrotantibus detrimentum ad-
ferre non vno nomine possis: econtra, si multū
infra steteris, minimè iuuabis. Eorum igitur
Medi-

Medicorum opinionem non adprobo, qui vſque ad pondus granorum triginta, ſingula vice exhibendum eſſe voluerunt: idque non ea ratione damno, quod in hac quantitate, ægrotantium ſumptus nimium excedat: ſed quoniam puluere hoc multis diebus (non enim in febris dictis, vnica aut iterata eius oblatio ſufficere poteſt) in tanta quantitate oblato, ventriculus omnis grauabitur, illamque quantitatem ſuſtinere non poterit, nec rectè diſtribuere: erit autem longè grauius erratum huiusmodi in venenorum curatione, quæ huiusmodi medicamentorum etiam eodem die repetitam oblationem ex neceſſitate poſtulat. Minus etiam cum iis ſentio, qui huius lapidis trium granorum pondus excedere auſi non ſunt, quorum vnus fuit Monardes: certus cùm ſim parua hanc quantitatem, eas vires habere non poſſe, quæ venenis & februm dictarum excellenti putredini valdè reſiſtat & aduerſetur.

Dicat quis fortasſe, longum vſum, quantitatis defectum reſarcire tandem poſſe: eſto, ſed cùm venena pernicioſiſſima ſint, & febris peſtilentis motus lethales celerrimi, tantas nō dant inducias: ſiquæ lentè cum eis pugnabis, oppugnaberis, non oppugnabis. Hac eadem ratione non ſunt ii audiēdi, qui granum vnum, ad ſummum duo non excedunt. Serapionis auctoritatem hac in re maximi ipſe facio, qui duodecim granorum hordei pondus hoc eſſe voluit: quantitas meo iudicio, eius mediocritatis, quæ inter

multam & paruam media est, quæ suas vires contra morbos sæuissimos valenter exercere potest, & à ventriculo probè ferri & distribui.

Nolim tamen exactè adeò hanc quantitatis metam siue legem accipi, vt non possit illa, aut minoris ætatis, aut imbecilli ventriculi causa, alteriùsve cuiuspiam vrgentiæ, quadantenus diminui: infra tamen granorum septem pondus, subsistere neminem debere existimo. Itaque Christo: Acostræ sententiam in eo non recipio, quòd duo tantum grana interim exhibenda esse censuit: eam tamen eius partem laudo, quæ ad decem vsque grana quantitatem hanc augeri posse, voluit. Qui igitur septem, qui decem, & qui duodecim grana offerenda determinarunt, mea opinione rectè determinarunt: hancque communem huius temporis Medicorum nostrorum sententiam esse video. Illud etiam scriptores omnes affirmasse legimus, atque à Medicis omnibus obseruari scimus, Peruani scilicet lapidis tanquàm imbecillioris, paulò plùs exhibendum esse: minùs de Orientali, qui valentior est: hætenus Syluaticus. Et hæc de pondere & dosi, qua lapis hic ab auctoribus exhibetur: ego verò ad grana quinque, etiam sex, ad summum nouem hætenus exhibui.

a lib. 1. cap. 45. idem Iordanus de peste tract. 3. cap. 9. *b* de occultis in re medica lib. 4. cap. 5. *c* 191. *d* de dosib. theriacalib. & ex eo Penotus. *e* 3. de venen. 2. *f* de peste tract. 3. cap. 9. *g* in consultat. sect. 2. cons. 60. *h* de feb. pest. tr. 1. cap. 30. *i* in epistol. & ex eo Cornarus & à Bra. *k* lib. obser. cap. 32. *l* de lue Vngar. hist. 30. *m* de ingressu

ingressu ad infirmos lib. 2. sect. 2. cap. 22. *n* lib. de peste
cap. 46. *o* item Fragosus, Paræus, VVittichius. *p* 3. de
peste 12. *q* de peste Britan. sect. 2. cap. 7. *r* & ex eo à
Bra. *f* de peste cap. 43.

DE PARTE QVAE EXHI-
BERI DEBET, TEMPORE,
persona, & vtendi
modo.

CAPVT XXXV.

DIctum fuit superius, lapidis cavitati pul-
uisculum inclusum reperiri, quem maio-
ris, quàm lapis efficaciæ esse Monardis *a*:
at Fragosus *b*, eiusdem cum lapide facultatis as-
serit: Verùm cum eiusdem cum lapide sit sub-
stantiæ, vt rectè Monardis *a*, idcirco & lapis, &
in eius cavitare inclusus puluis exhiberi pos-
sunt.

Quo verò tempore sumi debeat, non omnes
idem statuunt, sunt qui quouis anni tempore
sine omni periculo exhiberi posse censent, vt
Lonicerus *c*: quare Christoph. Acoſta *d*, singulis
quindecim diebus semel ad imitationum Persa-
rum, qui vt saniores sint & vegetiores persistât,
singulis mensibus bis assumunt. Ormuz inco-
læ, vt iam supra monuimus, Martio & Septem-
bri mense, sed præmissa purgatione, quinque
diebus continuis vtuntur: Æthiopes verò, tan-
tùm bis in anno.

Quare, si quærat, quo tempore ille ægro-
tantibus offerendus sit: Respondetur cum Syl-

uatico^e, distinguendum prius esse, Veneniⁿe an Febris putridæ occasione, eo vti necessitas requirat. In Venenis namque vsque ad omnimodam eorum euictionem, ab initio morbi vsque ad finem inclusiue eo vti Medicus cur non debeat, rationem nullam video.

At in Februm putridarum curatione, Medici tempora duo, vniuersale vnum, particulare alterum, considerare solent. Vniuersale tempus quadruplex est: principium, augmentum, status, & declinatio: in quibus omnibus temporibus, declinatione excepta, tali medicamento, Medicum vti debere, eo argumento persuaderi, vel facile quisque poterit, quia ad excellentem putredinem febrium pestilentum euincendam, illud in vsum veniat: quæ quidem putredo iis temporibus maximè viget, & naturæ potentissimè aduersatur, propterea auxilio valdè potenti eget. In declinatione verò, cum putredo à natura iam euicta sit, præsertim si crisis in statu præcessit, tanto auxilio illa non eget, sed fere sola virium instauratione.

An verò in morbi initio & augmento vniuersali, tuto lapis hic offerri possit, viri gravissimi, magna ratione dubitarunt: quia scilicet Serapione^f monente, sudorem mouere soleat is, qui Orientalis sit: Occidentalem verò, ventrem mouere, aliqui voluerunt: quorum neutrum in vniuersali morbi initio, in quo crudi sunt humores, sicuti & in augmento conuenire, satis manifestum esse puto.

Addit Syluaticus, neque etiam in statu, antequam omnino concocti sint humores, huiusmodi medicamentum conuenire. Siue enim sudorem mouerit, siue aluum excitauerit, his temporibus natura à coctione distrahetur, & ægrotanti damnum euidentissimum & penè irremediabile accedet. Verùm difficultatem hanc dirimi posse, hoc modo iidem existimarunt, si dixerimus, Serapionem affirmasse, à veneno assumpto lapidem Bezaar sudorem mouere, eiusque medio venenum expellere: neque de febribus locutum fuisse, quibus quidem non ad expellendum quàm celerrimè venenum, sed ad putredinem excellentem euincendam, huius medicamenti vsus conuenit. At Serapionis scripta attentius legentibus, illud manifestè innotescet, illum non præcipuè de lapide Bezaar enuntiasse, quòd venenum per sudorem expellat, sed de lapide ab Arabibus Chobori dicto, qui lapidi Bezaar similis est: eumque lapidem non omnibus venenis aduersari dixit, sed tantum venenis animalium & plantarum, moribus & puncturis venenosorum. Quapropter quod huic lapidi inest, illud idem lapidi Bezaar inesse, nulla ratione affirmari potest. Vtunque sit, inquit Syluaticus, lapides Bezaar siue Orientales siue Occidentales, quibus hoc tempore vti solent Medici, sua natura sudorem mouere & aluum soluere, qui cognouerint, nescio: nos sanè, & nobiscum multos alios, tale quid non cognouisse affirmamus.

Quod

Quod si aliquando euenisse contingat, aut posthac continget, horum effectuum aliquem, lapide Bezaar oblato euenire: id certè non lapidis causa euenisse, sed naturæ prauos humores ante tempus euacuare conantis, Cigalinus censuit. Ast huic solutioni, Nicolai Monardis *g* & Christophori Acostræ *h* auctoritatem, si quis opponat, qui talem sudorificam facultatem lapidi Bezaar tribuerunt, præterquam quòd illi hac in re Serapionem sunt secuti, illis opponuntur alię auctoritates: siquidem nec Garzias ab Horto *i*, nec Iosephus Acostræ *k*, neque etiam Petrus de Osma *l*, qui in ipsa India, animalia lapidè hunc in ventre habètia, propriis manibus quam plurima occidit, lapidem extraxit, eius facultates omnes obseruauit & ab Indis obseruatas diligētissimè didicit, talis facultatis lapidis Bezaar, minimè meminerunt. Hæc de vniuersali tempore dicta sunt: nunc de particulari.

Particulare tempus rursus considerari potest, vel quatenus contra venena, vel quatenus in Febribus exhibetur. In venenorum enim curatione, quocunque diei ac noctis tempore, à cibo & ante cibum exhiberi potest ac debet, etiam eodem die sæpius, quo venenum superetur, Alexipharmaca exhibenda sunt. In febribus verò, quietiore tempore & ventriculo ieiuno, horis ante cibum plus minus quatuor. Chaini sententia fuit, quam Manlius in epistola ad Cratonem *m* scripta refert: in morbis tempore oportuno propinandum, & non nisi post vniuersales euacua-

euacuationes & exobstructiones, alioqui humores peccantes agitari, & vehiculum ipsorum ad locum affectum fieri.

Quanto verò tempore lapide hoc vti expediat, Syluaticus vnus necessitatis vrgentis durante præsentia, breuiter determinari rectè posse existimat; siue venena, siue excellentem febrium putredinem euincere necessitas ferat. His enim potentissimis vitæ inimicis, aduersantes Medicos, vsque ad absolutam victoriam, aduersari par est: ne fortè inimicorum reliquiis aliquibus in suo vigore relictis, morbus iterum reuiuiscat, & sic ægrotantis conditio deterior euadat. Quare idem reprehendit, eorum Medicorum errorem, qui in Febribus pestilentibus, simplici, duplici, ad summum triplici huius lapidis exhibitione contenti sunt.

Si de personis agatur, hæc Richardi *n* sententia est: mihi (scribit,) vt verè, quod sentio, semel dicam, videtur Bezaar, medicamentum esse regium, facile, placidum, omni periculo cærens, & vt Aetii verbis utar, pueris, mulieribus, senibus, tutissimè datur hæc medicina, vel sub ipso canis feruore, quo præcipuè tempore, reliqua medicamēta omnia suspecta sunt, quandoquidem corpus nullo alio pacto alterat, debilitatve, sed maximè roborat.

Nunc vtendi modum subiiciamus. Vtendi modus varius est: vel enim in cibo, aut potu assumitur: vel confringitur, vel in ore detinetur, & quidem vel lingua circumactus, vel aliter ore
volu-

volutatus: vel maceratur in aqua, vel in pulvere exhibetur: vel quod mirandum magis est, ex ceruice suspenditur, vel ita alligatur, vt cutim tangere possit: vel, vt Sarracenus *p*, vt nudam sinistri lateris carnem contingat: cum nullis ex præstantissimorum genere, quantumuis eximiiis aduersus venena præfidiis cedere videatur: puluis etiam, addit Fragosus *q*, moribus & anthracibus aspergitur.

Modus exhibendi communissimus est, mōnente etiam Syluatico, vt in puluerem tenuissimum redactus, exhibeatur, quo facilius sit illius ad corporis venas internas, aliosque patentiores meatus, distributio, eiusdemque à calore naturali ad actum celerior reductio.

Ne verò ob suam terrestitatem faucibus & œsophago nimis adhæreat, & de sua conuenienti dosi, quidpiam in his partibus, deperdatur, Medici solent liquorem aliquem, qui lapidis puluerem promptius in ventriculum deducat, adiungere, & quidem liquorem talem, qui & ipsi morbo, cuius gratia exhibetur, aliquomodo aduerfetur. Hinc alii cum *r* vino, alii cum aqua, aliove liquore propinant: in vino *s* cum febris abest, aut in aqua stillatitia, pro morbi conditione. Diomedes *t* sæpius cum vino Rhenensi diluto, cum aqua rosarum, vel Scorzonere, vel florum Arantiorum, aut Citri, vel acetosæ, vel Boraginis, vel simili, ægris obtulit: at si acutior febris, absque vino cum folis prædictis aquis; vel etiam cum aceti albi momento: vel cum aqua deco-

decocta cum citro in frusta dissecto, in quo cornu Vnicornu infusum detinet, eoque vtitur. A-
 quam propterea in febribus pestilentibus, ex
 oxalide, melissa, scorzonera, boragine, citri flo-
 ribus, & id genus aliis per alembicum vitreum
 destillatam, ad tres vel quatuor vncias, ad sum-
 mum quinque adiiciunt: & quidem recta cum
 ratione secundum Syluaticum, qui puluisculos
 huiusmodi vnà cum Syrupo lubentius propi-
 nat, quia tunc ieiunus cum sit ventriculus, si-
 mul cum eo ad internas venas traducuntur.
 Quandoque etiam, aut palati delicatioris causa,
 aut etiam propter aliquam à capite fluxionem,
 dictum puluerem in Bolum cum aliquo ex re-
 citatis liquoribus, reduci iubet: quem exhiben-
 di modum ab Hippocrate u didicerunt, qui me-
 dicamenta maioris momenti offerens, statim à
 medicamento deuorato, ptisanæ quidpiam ex-
 hibere consuevit: quemadmodum & Galenus
 in theriaca exhibenda admonuit: ad œsophagû
 scil. abstergendum, & medicamenti reliquias
 illius parietibus adhærentes, statim in ventri-
 culum deturbandas. Quod si fortè quis nec po-
 tioni, nec bolo aptus fuerit, nebulam, in aliqua
 ex supra dictis aquis madefactam, puluisculo re-
 pletam, deglutiendam dat Syluaticus. Sic Por-
 tus x saccharo rosaceo cômiscet: sunt qui con-
 feruis corroborantibus: alii sudorificis admi-
 scent. Monardes, cum Vnicornu puluerisato:
 Raby Moyse, cum semine citri dat: Diomedes
 Amicus y, cum Smaragdo ac margaritis miscet,

ac propinat: quibusdam & in locis, ex lapide in puluerem comminuto, & aqua rosarum asperso, tabellæ conficiuntur, quæ in vsum asseruantur: sed consultius est, si lapis tunc, quando eius vsum esse debet, comminuatur (ita tamen, vt, monente Fragoso, instrumento aureo, aut argenteo radatur, ne terendo virtus ipsius exhallet) nam eiusmodi tabellæ cum margaritis comminutis, cornu cerui & ossibus elephanti, &c. valdè adulterantur.

Cum medicamentis vomitum promouentibus, Amatus exhibet: & in hausto veneno, vomitoriis permiscere Mercurialis a iubet: in diuturnis & importunis morbis, quatuor vel quinque grana purganti pharmaco miscent. Verùm placet Syluatici sententia, qui censet vnà cum lapide Bezaar, aliud medicamenti genus miscendum non esse, quod & Arabes ipsi damnarunt: facile enim euenire potest, vt ea medicamenta, quæ eandem in genere facultatem habent aduersus venena, ea inter se antipathiam aliquam habeant, secretiorémve inimicitiam adhuc non cognitam, quæ vtriusque medicamenti simul mixti actionem è vestigio impediat. Quin etiam Indi ipsi, qui primi medicamentum hoc cognouerunt & inuenerunt, illudque primi pariter in vsum medicum traduxerunt, eo simplicissimo & impermixto vti consueuerunt, quemadmodum ex sæpius citatis Indicis scriptoribus colligere est.

a lib. proprio. pollentiorum virium eiusdem materiæ, lorda-

Iordanus de pestetr. 3. cap. 9. *b* & Paræus. *c* in herbar.
 German. *d* cap. 21. *e* lib. de Bezoar. *f* de temper.
 simpl. cap. 386. *g* lib. proprio. *h* cap. 21. *i* de arom.
 mat. Ind. *k* lib. 4. hist. natur. Ind. cap. 42. *l* in epistol.
 ad Monardem. *m* epist. 191. *n* in epist. *o* Fragosus
 & Sarracenus. *p* de peste. *q* de aromat. Ind. *r* Ior-
 danus de peste. *s* Ryff. reform. *t* de peste cap. 46. *u* de
 tat. victus in acut. *x* lib. 3. de peste cap. 12. *y* de peste
 ca. 46. *z* Ryff. in pharmac. *a* de venenis cap. 12.

QVOMODO SANITATEM
 CONSERVET, ET SVDOREM
 promoueat, & num vti-
 liter id fiat.

CAPVT XXXVI.]

Lapidis huius intra corpus vsus est, vel ad
 sanitatem conseruandam, vel morbos pro-
 fligandos. Quare Ormuz incolæ opulen-
 tiores, vt iuuentam, & membrorum robur sibi
 cōseruent, posteaquam singulis annis bis Mar-
 tio & Septembri mēse se purgarint, subsequen-
 tibus diebus quinque continuis, huius lapidis
 in doses singulas grana decem, in rosarum li-
 quore stillaticio macerata, hauriunt, Garzia
 auctore: interdum nonnulli (eodem *b* monen-
 te) vsque ad triginta grana sumunt: & quidem
 auctore Christ. Acosta, ad præcautionem à mor-
 bis, cōseruationem sanitatis & iuuentutis: qua-
 re vt idem *c*, & Persæ dicuntur, singulis quin-
 decim diebus semel, ad membrorum principum,
 & genitalium corroborationem sumere: sic e-
 nim se saniores & vegetiores persistere, sibi per-

suadent: Quinetiam (vt Boëtius *d* scribit) medicamentis purgantibus vehementioribus aliquot grana lapidis addunt, ne maligna illorum qualitas corpori obfit: hac enim ratione absque dolore & noxa operatur medicamentum: quæ certè cautio vti non nisi prodesse potest, ita Medicis obseruatu digna est: hæc ille. Imò vitæ humanæ robur, & iuuentutem conseruare, & senium impedire potest, si Lonicero credimus, & si in anno aliquoties sumatur, hominem à multis accidentibus præseruat; quam ob causam, eodem teste, Turcicus Imperator, sæpius in anno assumere consuevit. Refert quoque Manlius ad Cratonem *e*, se ex Abrahamo Lusitano auditione accepisse, Persas ac Indos bis in anno exigua quantitate assumpta purgari: & Hüblinus ex relatione Hyrusz testatur, Æthiopes opulentiores & magnates in India, quemadmodum & alios Ethnicos, pro singulari remedio ad sanitatem conseruandam, semel aut bis in anno hoc vti, à grano vno incipiendo & singulis annis quantitatem, vnius grani additione, augendo.

Sudorem mouere, sunt qui asserant, & alii quidem laudabilem, alii lethalem, vel imperfectum. Etenim per sudorem omne venenum deponere, ex Arnoldo Scillerus *f* refert: & Ryff, sudores potenter mouere, & omnia maligna ad cutem pellere scribit: quemadmodum & Brudus Lusitanus *g* dicebat roborare virtutem vitalem, atque adeò adiuuando vim expultricem cordis,

cordis, sudores prolicere : & Amicus *b*, sudorem copiosum mouendo, à tota substantia iuuat, si adulteratus non sit. Verùm contraria est Syluatici & Saxoniae sententia: Sic enim ille.

Sudores mouendi facultatem soli Orientali aliqui adscripserunt (qui Occidentalem aluum potius mouere, se obseruasse dixerunt) quam quidem venena ipsa sudore proritato superare, & extrà corpus pellere, fuère qui dixerunt : quod à nobis hucusque an verum sit, haud potuit obseruari, ac multorum annorum adhibita diligenti obseruatione innotescere haud potuit : Audiamus Saxoniam *k*. Reperio apud Scriptores, quòd eo sumpto sudor copiosus excitetur, post quem statim subleuentur : Ego tamen non vidi sudorem prorumpentem : vel si apparebat, erat sudor imperfectus. Idem *l*, sudorem tantum lethalem, & diaphoreticum, nō salutarem se vidisse scribit, quare seriò dehortatur omnes à lapidis huius vsu, sanctè affirmās se nihil commodi, etiam ex optimo credito, percipere potuisse. Hinc ex mineralibus *vdapwōenois* quidem, sed maligna qualitate præditis, hunc cōfectum esse, quidam suspicantur. Fateor equidem me aliquoties vsu esse, sed plerumq; euenisse quod Saxonia scribit, vel non erupisse sudorem, vel imperfectum fuisse. Et Io. Baptista Syluaticus *m* credit hunc lapidem non ex se sudorem mouere, sed quòd eo exhibito sudor moueatur, id euenire vel à natura, vel ab alia causa.

* Ex hoc Fragosus, Paræus, Cæsalpinus de metallicis,

Vittichius, Ryff. Boëtius de lapid. *b* Paræus, Cæsalpin.
c ex Acoſta, Ryff. *d* de lapidib. *e* epiſt. 191. *f* de
 peſte Britan. ſect. 2. cap. 7. *g* referente Manlio ad Cra-
 tionem epiſt. 191. *h* de peſte cap. 46. *i* lib. controuerſ.
 93. *k* lib. de febr. cap. 37. *l* lib. de plica cap. 59. *m* in
 controuerſ. 93.

QVIBVS IN MORBIS

VSVRPARI DEBEAT.

CAPVT XXXVII.

ET ſi lapidis huius præcipuus vſus ſit con-
 tra venena & morbos venenatos & con-
 tagioſos, ita vt Monardes, contra omnes
 morbos, quibus materia aut humor ineſt vene-
 noſus prodeſſe aſſerat: Luſitani tamen, referen-
 te Cæſalpino, ab Indis edocti, huius lapidis v-
 ſum, ad multos alios morbos, quàm ad venena
 tranſtulerunt, & poſt vniuerſales purgationes,
 ieiuno ventriculo ſæpiùs propinant. Quare &
 Richardus, morbis ferè omnibus & præſertim
 venenosis auxiliari, ex aliorum ſententia, tradit.
 Et Crato *a*, in magnis morbis eo ſe feliciter v-
 ſum eſſe, ſcribit. Attamen in omnis generis
 morbis, ſine omni periculo exhiberi vult Loni-
 cerus: & quidam affirmare audet, huic lapidi
 cōtrarietatem propriam & determinatam con-
 tra quosuis morbos ineſſe, illumque cum omni-
 bus morbis antipathiam habere. Et ſanè nullus
 plures morbos enumerauit, ab huius lapidis v-
 ſu depulſos, ipſo Chriſtophoro Acoſta, qui Me-
 dicos in vniuerſa India eo vti, ſicuti & in Perſia,
 Arabia & China oſtendit. Quare ordine nunc,
 quibus

quibus in morbis vsurpetur, ex auctoribus recenseamus.

Deploratos, atque à Medicis derelictos, huius vsu, pristinae sanitati restitutos fuisse, intelligo, ait Garzias *b*: idem addit, hoc defatigatos & debiles ad robur conciliandum, & carnem augendam vti. Imò in chronicis & diuturnis morbis commendatur, vt probat exemplum à Richardo propositum, quod infra adponemus. Nunc ad particulares morbos, à capite facto initio.

Vertigini prodest, auctore Monardi & Cæsalpino.

Epilepticis pueris plurimis profuit, Monardes: vel cum, vel sine lacte datum, Paludanus: quare contra Epilepsiam efficax, Lacunę & Cæsalpino: in Epilepsia ab aliis laudari, ait Brudus. Sed quid Boëtius *bb*? Ad epilepsiam, morbumque sacrū, siue adultos, siue infantes oppugnet, non parum iuuat. Infantibus lactantibus datur cum lacte: adultioribus & viris, cum aqua lili conuallium, pæoniæ, aut tiliæ. Pueris, pondere granorum duorum, viris triplum aut quadruplum, aut etiā plus, pro morbi & corporis constitutione offertur.

Ad Cordis affectus huius etiam vsus est, quare Solinander *c* asserit, certū esse ipsius vsu vires Cordis mirum in modum refici: hinc in Cordis ægreditudinibus, Orientalis insignes facultates obtinet. Quare omnibus affectibus Cordis mirè auxiliari, si à granis quatuor ad decē cum lique-

re conuenienti propinetur, Boëtius refert: quare ad Syncopen, in ipso paroxysmo, aut paulo ante ex aqua rosacea, si febris adsit, si absit, ex aqua Cardui benedicti, melissæ, scorfoneræ, aut florum garyophyllorū, granorum quatuor pondere propinat.

Animi deliquio (ex quacunque causa, Lonicerus) diuturno (quod per interualla repetit, addit Cæsalpinus) pollinis grana tria in aqua Buglossæ, medentur, Monardes.

Palpitationi confert: Quare sic Chainus, referente Manlio ad Cratonem *d*: Cordis spiritus maximè reficit, substantiamque ipsius corroborat proprietate occulta, siue facultate Bezoartica: & aduersus palpitationem conducit, non tenuium partium ratione, sed certa proprietate cor respiciente, cum in cordibus caprarum illarum reperiatur, ac experientia compertum sit, quasdam brutorum partes, similibus hominum partibus ratione similitudinis conferre: Et Brudus Lusitanus, eodem Manlio *d* referente, aiebat, roborare virtutem vitalem & adiuuando Cordis vim expultricem, sudores prolicere: & ab aliis in palpitatione Cordis, & animi deliquio laudari. Idcirco Boëtius, quotidie mane ieiuno stomacho grana duo cum aqua melissæ oblata, multum prodesse asserit. Hinc Heurnius inter Cor roborantia, si calor subsit, Bezoare lapide utitur: vino item ex variis parato, singulis dosibus parum lapidis Bezoar addere iubet. Electuarium quoque subiungit, ex margaritis, hyacin-

hyacintho, moscho & aliis, quibus Bezoaris scrupulum admiscet. Idem in sua ad praxin methodo *f* inter ea quæ cor humidum alterant & roborant, lapidem Bezaar, & Hyacinthum refert. Et Guil. Fabricius *g* inter cor corroborantia & Syncopen in Dysenteria auertētia recenset. Gregorius Horstius, aliàs apud Giesanos Professor, nunc verò Reipub. Vlmenfis Archiater, amicus noster singularis, inter Cardiaca *h*, & quidem ea quæ tetros vapores expurgādo, cordis robur firmant, imò inter medicamenta occulta vi alterantia, reposuit. Quare delicatioribus fœminis, quæ vel cordis saltu afficiuntur, & iis præsertim, quæ melācholicæ sunt, quibúsve semen corruptum est, exhibet Roderius à Castro *i*: assumuntur, inquit, singulo mane quinque vel sex grana, in subtilissimum puluerem redacta, & aqua aperiente vel conuenienti dissoluta: vel admiscentur conseruæ Adianti, seu Boraginis, & parùm aquæ eiusdem herbæ, superbibitur: aut tabellæ concinnantur, vtiliter, etiam adhiberi alicui ex Electuariis ex chalybe confectis, aut rotulis cordialibus & aperientibus. Sed hîc quæri posset, an non illa medicamenta, quibus hic lapis miscetur, absque huius lapidis admistione, idem præstare possint: & si possint, cur hic, ad pretiũ fortè augendum, additur; vel si hic lapis tantarum virium, cur non solus exhibeatur.

Pleuriticis & Peripneumonicis, multũ conferre, à fide dignis Brudus accepit. Et Amatus,

lateris dolorem peruiacé, etiam maligna qualitate admixta, curauit: in quo casu, cum aqua Scabiosæ, aut Cardui Benedicti, Gabelchouerus vtendum censet. Quare Pleuritidem deploratam sanare, Lonicerus asserit: & sanè in Galliis, generosum quendam pleuriticum, à Medicis derelictum, hoc sanitati restitutum fuisse, mihi relatum fuit; verùm, felix is Medicus est, qui in declinatione morbi vocatur.

Ictero mederi, auctor est Auenzoar *k*: testatur enim se hoc vno medicamento, quendam (qui periculosissimum venenum ingurgitarat, quod cum biliosum esset, protinus vniuerso corpori auriginè induxisse) granis tribus cum vnciis quinque aquæ cucurbitæ exhibitis, curasse. Verùm loquitur Auenzoar de eo Bezoare, qui ex cerui lacrymis condensatis generatur. Attamen, cum hic, de quo loquimur, lapis, fellis obstructionem tollat, Monarde monente, idcirco & Icterus curat secundum Lonicerum: & Crato/, cuidam Ictertia laboranti dedit, quem vrinam nigram, atramenti instar, minxisse vidit, & melius habuisse affirmat. Quin & Cholericæ passioni, autore Christ. Acosta, medetur.

Appetitum prostratum, eodem auctore corrigit: quare ad stomachi vexationes Lusitani, memorante Cæsalpino, propinant. Relatu dignum, quod Ludouicus Guyon *m* ex Theueto refert, pellem huius animalis, ipsi ventriculo, aduersus ipsius dolores, & eiusdem deprauatam concoctionem imponi, eiusmodi enim mor-

morbis, etiam in decrepitis mederi.

Colicam & ventris dolores tollit, Lonicerus.

Dysenteriae vtilem, & in epidemica dysenteria Lugduni feliciter se vsum, Philipertus Saracenus Medicus Lugdunensis, amicus noster, ad nos perscripsit. & Guil. Fabricius *n* asserit, se experientia edoctum, lapidem bezoar in dysenteria praestantissimum esse; cuius historiam infra adponemus. Sed idem & pomo odorifero quo praeservationis causa uti liceat, multis aliis lapidem bezoar addit.

Vermes necat, Christ. Acoſta *o*, quod *p* & Mōtanus, & Amatus suis scriptis tradidere: contra hos enim admirabilis efficaciae, cum eos expellat, & à symptomatibus quae parere solent, liberet, Monardes: si nulla febris adsit, ex vino datum, Amato *q*: si febris adsit, cum aqua stillatitia portulacae, Fragoſo: vel cum succo limonum, vel citri, vel eorundem syrupo, Ryff; & quidem in infantibus grana tria, Lonicerus praescribit: & Boëtius ad vermes & tineas felici successu cum aqua graminis, aut cardui benedicti, solum lapidem propinari affirmat.

Calculus renum eiicit (atterit Brudus) in vesica comminuit pollen ex vino propinatum, Lacuna: quare renum ac vesicae urinam, & ex iis viscidam materiam pellit, referente Acoſta.

Ad Vteri molestias, Lusitani propinant, Cæsalpinus: quare mensium obstructions tollit, Monardi: & in vteri strangulatu, prodest sumere grana sex Bezoar orientalis cum aqua Ar-

temifiæ, auctore Roderico à Castro r.

Partum faciliat, & secundas pellit, Chriftophorus Acofta: tria huius grana cum aqua liliorum alborum, betonicæ vel pulegii, parturientibus exhibita, secundas remorantes, certo experimento educunt, vt Gabelchoferus afferit.

In Morbis Melancholicis inueteratis, Indi, Ormutz & Corafone incolæ vtuntur, Garzias f: fic Iordanus t, veterrimis melancholicorû morbis succurrere, afferit: & quidem caput, cerebrum, & cor afficientibus, Ryff. Quare Abrahamus Medicus Lufitanus, qui in India annis aliquot egit, afferuit à Regulis ipsis, ibi lapidis huius drachmam vnâ, ad expurgandam infernè bilem atram sumi: quod etiam à Lufitanis frequenter audiuerit: hæc Brudus. Monardes u in mæftitia & melancholia, & melancholicis animi deliquio afflictis, tria grana ex aqua Buglofæ, propinat. Sic & Boëtio, ad melancholicos humores domandos, fiue vniuerfum corpus, fiue eius duntaxat partem nempe caput occupent, miros effectus præbet, & cutis vitia ab iis caufata tanquã præfens remedium fanat. Et Solinander x, aduerfus omnes melancholicos morbos probat, certoque ipsius vfu cordis vires mirum in modum refici: quare nobili cuidam puellæ à qualicunque purgatione iubet tria, vel quatuor grana puluerifata, in tantilla aqua rofacea odora exhibere. Idem comprobât y Franciscus Hildeshemius, his verbis: lapis Bezoar contra omnes affectus melancholicos confert,

& cer-

& certum est ipsius vsu omnis cordis ac corporis vires, mirum in modum refici. Quare in melancholia hypochôdriaca, post assumptam purgationem, semper tria vel quatuor grana lapidis Bezoar ac tria grana Ambræ grysiæ in aqua boraginis ac buglossę superbibat, in qua aliquoties aurum ignitum extinctum sit, vt hoc pacto cor corroboretur, ac tanto minus purgans medicamentum de viribus ac substantia corporis auferat ac tollat: hæc ille. Imò iis, qui absque causa manifesta mœsti sunt, & angustis oppressi, plurimum confert, quos reficit & exhilarat, Gabelchofer. Quare Heurnius z, lapis Bezoar insperatam quandam lætitiā subitò affundit, eo ipso die, quo fuerit haustus: & mox: cordis & hepatis sanguinem mundant, Myrobalani chebuli & Indi, & Bezoar lapis, & Hyacinthus. Et vt caput hoc concludamus, lapis hic ad omnes diuturnos & importunos morbos, etiam qui à flatu originem ducūt, Panaceæ instar est, si præuia purgatione, per aliquot dies mane exhibeatur, modò Boëtio credamus. Fateor, me contra anxietates, aliquoties fœliciter ad grana sex, etiā nouem exhibuisse.

a lib. de præser. à feb. pestilent. b ex eo VVitichius: Ryff, omnes à Medicis derelictos curat. bb lib. 2. de lapid. cap. 139. & Quercetanus in sua Tetrade, in epilepsia exhibet opiatam corroboratē ex variis capitalibus, tam simplicibus quàm cōpositis proponit, cui Lapidis Bezaaris veri scrupulum vnum addit. c consil. sect. 2. cons. 60. d epist. 191. e cap. de palpitatione cordis. f lib. 2. cap. 5. g lib. de dysent. cap. 16. h disp. de medicam. disp. 4. th. 33. & disp. 5. th. 16. i de morb. mulieb. part. 2. lib. 2. cap.

cap. 5. k lib. 1. & ex eo lo. Agric. l consil. 174. & ex eo Gabelhof. m lib. 5. diuers. lect. cap. 17. n lib. de dyfent. cap. 10. o Monardis, Lonicer Paludanus. p Richard. q & ex eo Gabelhof. r de morb. muliebr. part. 2. lib. 2. cap. 1. s Paræus, VVittichius, Cæsalpin. metall. Fragos. t de pest. tr. 3. cap. 9. u lib. 2. de lapid. cap. 193. x consil. sect. 2. consil. 60. y in Spicilegio 2. in consil. de melanchol. hypochond. à Christ Henrico Ayretero cuidam dato. z lib. 2. suæ meth. ad prax. cap. 5.

AN IN FEBRIBVS IPSIVS

VSVS ESSE DEBEAT.

CAPVT XXXIIX.

CVM febrium diuersa sint genera, alię quidem febres verę, alię symptomaticę, alię malignę & cõtagiosę, in earum cura alii probant, alii improbant. Amatus scribit, in febrium paroxysmis datum, sudorem excitando, à febre plerunque liberare. Sic Chainus dicebat, Manlio referente, non exhibendum in febribus non malignis, nisi post vniuersales euacuationes ac exobstructiones, alioqui agitare humores peccantes, & fieri vehiculum ipsorum ad locum affectum: tempore igitur opportuno tātummodo ad ipsius cordis corroboracionem propinandum esse.

Febres putridę: Augenius a reprehendit eos, qui putant non solū pestilentibus ac venenatis, sed in vniuersum putridis febribus opitulari: insuper redarguit quendam, qui peruerso iudicio, nō modò in putridis febribus omnibus non pestilentibus, sed etiam passim in cunctis morbis, aut à materia, aut citrà materiam,

eius

eius antidoti scilicet lapidis Bezaar vsum ad-
mittebat: cum vnicuique morbo, propria & de-
terminata contrarietas insit, quam lapis ille
cum putrida febre, omnibusque morbis antipa-
thiam non habeat.

Febris quartana: Quartanis conuenire posse,
arbitratur Garzias *b*: & quartanam pellere ait
Ryff: quare Lusitani in quartana sæpius exhi-
bent, Cæsalpinus. Verum Boëtius *c*, etsi quarta-
nam febrem non sanet, tamen eius aufert Sym-
ptomata: nam animi mœrores, anxietates, cor-
disque affectus, quæ in istis febribus vulgaria
sunt, lenit & aufert.

Febris catarrhosa: in febris catarrhosa in Hi-
spania, lapis Bezoar plurimum profuit, quo &
Imperator, & alii, quibus ad manus fuit, vsi
sunt, Crato *d*.

Febres malignæ *e*. Aduersus febres malignas
& epidemicas, commendant Monardis, Acosta
& Lacuna: & in aqua acetosæ Lusitani propi-
nant, Cæsalp. Fragosus: earum malignitatem
extinguendo, Amatus: contra has utilis etiam
est aqua, in qua lapis hic maceratus est, Monar-
des: malignitatem omnium febrium extingue-
re, protestatur Monardes, referente Diomede
Amico *f*: quare in febribus pestilentialibus, si-
ue malignis Montanus, & Amatus *g* commen-
dant, infra historiam recitabimus; & inter præ-
seruantia in febris pestilenti, Theriacam, Michri-
datium, lapidem Bezaar, Matthæus *h* recensuit.
Mercatus *i* agens de medicamentis, febris mali-
gnæ

gnæ analogis, his, inquit, adiungitur lapis nūper ex Lusitanorum India apportatus, qui Bezoar ab effectu appellatur, quibus singulis vicibus grana quatuor aut quinque porrigere oportet, aqua aut syrupo, aut iusculo aliquo excepta. Augenius *k* febres pestilentes Bezoardicis indigere scripsit, quæ putridis conueniunt, vocat autem Bezoardica, Theriacam ex Galeno ad Pisonem, & Bolum armenam ex *9* simplicium, lapidis verò huius non meminit.

Aut vt Gallus *l*, desumuntur ex ipso Bezahæ pro singula vice gra. quatuor vsque ad sex grana, cum vino albo odorato, aut alio aliquo conuenienti liquore, veluti est aqua acetosæ, tormentillæ, Scorzonæræ (scil. in febre maligna) iteraturque hoc medicamentum, bis, ter, quater, plus & minus, prout necessitas & opes assumentis exigunt: ac si quis huius frustulum in ore deferat, is nunquam contagioso morbo & & pestilenti, aut ab aliquo veneno affici poterit. Et Roberetus in febre petechiosa laudat.

In febre, quam stigmata rubra comitantur, & pulicum morsus instar per cutim aspersa apparent, probat Monardis. At Syluaticus *m*, ostendit lapidis Bezoar vsum non esse tutum in febribus exanthematibus coniunctis, si detur ad sudorem mouendum, quem ex se non mouere creditur, his verbis. Quo tempore exanthemata erumpere solent, crudus adhuc est vt plurimum morbus, neque tunc sudores mouere rectum est ac tutum: & mox subiungit: cæterum in fe-

In febribus quoque huiusmodi, lapidem istum exhibitum sudorem ex se mouisse, etiam longo tempore ac multorum annorum adhibita diligenti obseruatione, innotescere haud potuit: ita vt in eam tandem circa hanc rem deuenerimus deliberationem, non ex se mouere sudorem nunc lapidem, sed euenire interim, vt eo exhibito, vel à natura, vel ab alia causa, sudor moueatur.

Ast longè aliter Boëtius *n* sentit, cuius verba adponamus: Pestē febriumq; pestilentiiū virus, etiam earum quæ exanthemata, petechias, herpes & papulas malignas producant, cito ac miraculi instar compescit ac extinguit, ad quos affectus Indi quotidie cum aqua rosarum, puluerem duorum granorum pondere, propinant. Mihi exigua dosis videtur, vbi febres iam in statu, aut prope statum sunt. Soleo tum sex, aut octo grana magna vtilitate cum aquæ Acetosæ vncia vna quotidie, donec vel sudore, vel vrinæ profluuium melius habeat æger, propinare, eumque ab omni potu alio per horam arcere, ne alterius potus accessu, actio ipsius lapidis hebetetur, aut impediatur. Meo enim iudicio errant vehementer, qui vel ante, vel post eius sumptionem, aliquid ægro offerunt, etiam si id æquale viribus lapidi putetur. Nam rerum sæpe occultus dissensus est, nec homini notus, & talis, qui effectum optatum impediat & prohibeat, quem vtraque res seorsim vsurpata produxisset. Qui id non capit, Spiritus vitrioli & spiritus tartari
anti-

antipathiam perpendat: vterque enim istorum acidissimus & acutissimus est. Si misceas, utriusque acrimonia perit, & liquor redditur insipidus. Suadeo igitur, ut nobile istud medicamentum perpetuo solum, si eius certum commodum desideretur, exhibeatur: hæc ille. Omnium o febrium symptomata, animi mœrores, anxietates & cordis affectus curat, quatuor granorum pondere ex conuenienti liquore sumptus. Verum Mindererus *p* lapidi Bezoardico soli, ne in febre quidem simpliciter austeriore, vel parum maligna, nedum in pestilente fidere vnquam vel voluit vel potuit, eò quod lapides ex equo excretos Bezoardicis simulacro, colore, substantia ac nitore æquiparandos, excretos vidit, verum tamen lapidem Bezoar non contemnit, ne cum aliorum doctissimorum virorum experientiis certare videatur, At consimilia figmenta plura in Medicinam clam irrepsisse, quæ vana spe & medicos & ægros, non modò aliquando frustra lactarunt, sed etiam funebri exitu precipitarunt, &c.

a epist. tom. 1. lib. 9. epist. 1. & 2. *b* ex eo Paræus & VVitichius. *c* lib. 2. de lapid. cap. 193. *d* epist. 105. *e* feb. malign. & diuturnis, Lonicerus. *f* de pest. cap. 40. *g* cœntur. 3. cur. 74. Rulandus. *h* de febrib. pestil. 1 lib. 7. de febr. *k* tom. 3. lib. 4. epist. 10. *l* de feb. pest. tr. 1. cap. 30. *m* in controuers. 93. *n* lib. 2. de lapidib. cap. 193. *o* Heningus Scheuneman. lib. de morbo sulphureo cagastro, scilicet. 2. cap. 4. *p* lib. de peste pag. 221.

AN IN PESTE HVIVS

VSUS ESSE POSSIT.

CAPVT XXXIX.

Lapidis huius in pestis & præcautione & curatione, vsus à quibusdam commendatur: quare inter medicamenta Bezaartica pestis venenum superantia, lapidem Bezaar, margaritas, os de corde cerui &c. Portus recenset: hinc plerique pestis tempore lapidis huius fragmentum in ore gestant, tum quando à veneno, aut venenosa aliqua materia, sibi metuunt, Monarde referente: hic cum aquis violarum, rosarum sumptus, à peste mirè defendit, & posset tingi cornu monocerotis in aquis prædictis, cum ipso lapide exhibendum, ex sententia Fornesii, in suo de peste libello. Quare contra omne genus veneni ac pestilentiam ex hoc & aqua rosarum tabellæ ab Andernaco parantur: & Gabelchofer, tempore pestis in Officinis bene constitutis tabulas, quæ miram vtilitatem præstant, præparari asserit.

Pesti medetur, Monardis: admirabilis contra pestem, Lacuna: imò certiùs auxilium & remedium non habetur, quàm huius lapidis pulvis exhibitus, potenter enim sudore venenum è corpore expellit, Lonicerus. Fallopius, referente Wittichio, affirmat hoc medicamentum in peste omnia superare, & se in peste Ferrariensi, multos hoc lapide exhibito conseruasse testa-

tur: & Manardus, vt Diomedes Amicus *c* recitat, de eo in peste Germanica periculum fecit, à qua qui illo vfi, curati & præferuati fuere, cæteri minimè. Rulandus *d* fudorificum præscripsit, quia dicit, alexipharmacum esse, malignitatem pestilentem ocyssimè conterens: tale est; lapidis Bezaar scrupulus semis, pulueris rubei Cæsaris, cornu cerui vsti drachmam vnā ex aquis scabiosæ, cardui benedicti, propinat. Sed quæso cur puluis rubeus additur, si Bezoar solus hoc præstare possit? Et Mercurialis *e*, quæ eorū muniunt aduersus venenum & intrinsecus adhibentur, sunt bolus armenus, lapis Bezoarius, puluis cornu vnicornis, cornu ceruini, corallorum rubeorum, dictamni cretici, quorum puluerum dosis est ad summum drachmæ vnius, & sumitur huiusmodi puluis cum vino; quemadmodum Galenus Bolū armenum etiā in febribus cum vino dabat. Quare in peste huius lapidis efficaciam magis manifestè apparere, quàm in nulla re alia, exemplis Monardis ostendit, quæ infra Lector inueniet.

Crato in libello de præcautione à febre pestilentiali, inquit: Bezoar lapis in acutis magni fit, sed quantum ego obseruare potui, non præstat hoc in isto casu, quod ab eo expectatur, quamquam in aliis magnis morbis eo sceleriter me vsum esse, sciam. Quod si tamen maiori in quantitate daretur, nō dubitarem etiam in peste eum profuturum, quod in cæteris venenis facit (vide finem capitis præcedentis.) Ibidem adponit pulue-

puluerem præseruantem Vienenſium, qui lapidis Bezoar ſcrupulos quatuor recipit.

Sed diſtinctio fortè adhiberi poteſt, à tempore deſumpta: Brudus enim Luſitanus, referente Manlio ſ in febris peſtilentialis initio magno cum ægrorum commodo exhiberi, expertus eſt: in augmento verò datum, non tantum non iuuare, ſed nocere etiam. Eandem cum Brudo diſtinctionem Chainus adhibebat.

Audiamus Herculem Saxoniam g, qui huic non multum tribuit. Inter cardiaca medicamenta, quæ in peſtiferis adminiſtrari ſolent, eſt lapis Bezoarticus ab Arabibus celebratiſſimus, & noſtris temporibus à Ioâne Manardo & Garzia ab horto: de quo lapide contra febres peſtiferas & omne venenum plura dicuntur: ego tamen, vt ingenuè dicam, dum Venetiis practicer, maximam huius copiam conſumpſi, nec egregiam operam ſenſi: ſcio plurimos, quibus exhibui fuiſſe ſanatos, ſed non retuli in lapidem. Cauſa, quia reperio apud ſcriptores, quòd eo ſumpto ſudor copioſus excitetur, poſt quem ſtatim ſubleuentur: ego tamen non vidi ſudorem prorumpentem: vel ſi apparebat, erat ſudor imperfectus. Itaque quantum ad me, abieci omnem ſpem huius lapidis in his febribus. Fieri poteſt, vt ego inciderim in ſophiſticum adulterium, ſed cum Venetiis medicinam facerem in primatum ædibus, perſuadebant eſſe omnium excellentiſſimum. Itaque ſi genuinus reperitur, fortè habet illas dotes, quas tribuunt:

notæ tamen non possunt ita tuto proponi.

Quid Crato *h*; Bezoar in peste parùm conferre animaduerti: & alibi *i*: hoc satis constat, Turcas in Terra lemnia vti, nec terræ lemnia, sicuti etiam lapidi Bezoar, vllam vim contra pestem tribuunt. At contra Hornio *k*, lapis bezoar pesti, cunctisque venenis obsistit.

Carbunculus pestifer: In carbunculo pestifero, Bezoare intra corpus vtitur confectione ex confer. acetosæ & acetosi. citri ana vncia vna, puluer. margaritar. & cornu ceruini, ana scrupulis duobus parata, Bezoaris scrupulum semis admiscet. Verùm & extrinsecus à Garzia commendatur; si carbunculis enim pestilentialibus apertis imponatur, venenum exugendo conducere, asserit *l*, quemadmodum & Wittichius, qui & Fallopium probare refert: sic expressit Sarracenus *m*, pestilenti è carbunculo si vel crusta excidit, vel emissarium natura aut scalpello vllum est, impositus lapis venenum protinùs totum exugit. Vnum hoc addam, in peste, quæ anno superiori 1610. apud nos hîc Basileæ sæuiit, plures hoc lapide in curatione, sed absque omni successu, vsos esse.

Lues Vngarica: Rulandus, etsi disertis verbis lapidem hunc non magni faciat, & cornu ceruino plùs tribuat, nihilominùs in luis Vngaricæ curatione, omnibus medicamentis, imò & cibis admiscet: argumentum sanè incertitudinis in Medicina facienda; capite enim sexto, pulueri cardiaco cibis admiscendo, lapidem Bezoar

zoar intermiscet, quo, vt loquitur, efficacior fiat. Sic aquam nucum cum cornu ceruino vsto preparatam, vel cum lapide Bezoar, magnarum esse virium, si alexipharmacis admisceatur; & capite 7. histor. 25. pulueri alexipharmaco, ex cornu ceruino, terra sigillata, Smaragdo, & aliis confecto, Bezoaris Orientalis scrupulum semis addit. Ibidem analepticum proponit noctu bibendum, ex seminibus melonum, papaueris albi, amygdalis, iulepo rosaceo, essentia margaritarum, & addit lapidis huius scrupulum semis, bina vel terna vice bibendum. Sic historia 29. aquæ alexiteriæ, & analepticæ cordiali tantundem addit; & tandem historia 30. sudorifico alexipharmaco ex decocto cardui benedicti, cornu cerui, terræ sigillatæ, Bezoaris Orientalis grana sex addit. Verùm ex sequentibus verbis, quid illi tribuat, colligere est, dum scribit, demirandum Bezoarticum lapidem, maximi quidem pretii, minoris tamen efficacitatis, nobilissimo cornu ceruino præferri, eiusque laudibus ornari, qui cornu ceruino potius tribui deberent.

Aduersus exanthemata, siue pustulas (contra variolos & rubeolas n, qui morbus Indiæ est epidemius, sæpè verò & perniciosus, Paræus) & Herpetes, quæ subindè Indos necare solent, huius lapidis puluerisati, granum vnum aut alterum (duorum granorum pondere, Paræus) ex aqua rosacea per singulos dies magno cum successu propinant, Garzias o: alijs cum aqua

acetosæ, cardui benedicti, anagallidis, aut scabiosæ, vel limonum, aut citronum succo vel syrupo. Sic Philippus Höchstetterus Medicus Augustanus, in suis ad me literis anno 1613. datis: vidi, scribit, in morbillis delitescentibus, retrocedentibusve, vnde magna symptomata oborta, præclarum effectum, ex quinque vel sex granis enim in brodio carnis, puellæ quinque circiter annorum exhibitis, liber spiritus rediit, morbilli protrusi sunt, & syncope desit. Cratoq; verò in fluore alui in morbillis, lapidi Bezoar non multum tribuit.

a de peste lib. 2. cap. 38. *b* cōment. 2. dial. 5. *c* de peste cap. 46. *d* de lue Vngar. cap. 6. *e* de peste cap. 23. *f* epist. 191. *g* de febr. cap. 37. *h* epist. 159. *i* epist. 130. *k* in dialog. de auro philos. *l* & Parænes. ita credit scribit Boëtius. *m* lib. de peste, & Ryff. *n* Fragofus & Ryff valere dicunt. *o* & ex eo VVittichius. *p* Ryff. *q* epist. 145.

IN AFFECTIBVS EXTERNIS BEZAARIS VSVS.

CAPVT XL.

IN Scabie mala, quam ferinam Cæsalpinus, lepra, prurigine, & impetiginibus vtitur Garzias *a*: quare cum aqua buglossæ Lusitani sæpè propinant, Acosta & Cæsalpino auctoribus.

Arabum lepram, seu Græcorum elephantiasin, malam scabiem, prurigines, impetigines, erysipelata & reliqua cutis vitia, tanquam præfens remedium sanat: hæc Boëtius.

Scro-

Scrophulis apertis, effectu miraculoso inspergitur: Christ. Acoſta c.

Collectio dura quindecim annorum, in latere exterius eminens, intrà tres hebdomadas, qualibet die, quantitate vnius grani milii sumptum, resoluta fuit, Arnaldo d affirmante.

In Vlceribus antiquis Indi vtuntur, Christ. Acoſta & Fragoſo referentibus,

In Cancro vlcerato iam apparente, lapidis Bezoartici Orientalis puluerem linimētis, Rodericus à Caſtro e admiscet. Et vt Claudius Chapuys f vult, in cancro Bezoard est singulare, si in potu exhibeatur cum aliqua aqua cordiali, & in lecto sudor prouocetur.

In morſu virulentorum animalium diuinum medicamentum, Agricolaë: quare Ormuz & Coraſonæ incolæ, aduerſus tales morſus vſurpant, Garzias: vt viperarum & ſerpētum, Chriſtoph. Acoſta. Et Cardanog in cura morſus & iſtus venenati animalis, ſupremū ex omnium conſenſu eſt Theriaca optima, & Bezar, aut ſordes oculi ceruini: quare puluis vulnēri impoſitus, à mortiferis animalibus iſtos liberat, Garzias h. Et Fabricius canis rabidi morſui, cum aliis vlcēri inſpergit, qua de re infrà hiſtoria exhibetur. Sic Iordano i, vulneribus virulentorū animalium morſu inſiſtis, puluis aſperſus, venenum extrahit: & vt Ryſſi, vulnus ſine vilo damno curat.

Vulneribus ſagittarum toxico illitarum, lapidum Bezoarticorum puluerem vtiliſſimè in-

spergi se intellexisse, Monardes *k* scribit: & subiungit, lapidem hunc Alexipharmacū esse perniciosissimi illius toxici, quo sagittas suas illidunt Canibales ad sese mutuo conficiendos, quorum plerique post vehementes cruciatus & furores mortui sunt.

a ex eo Paræus, VVittichius, Ryff, Paludanus, Syluaticus. *b* lib. 2. de lapid. cap. 139. *c* cap. 21. *d* de dosibus theriacal. & ex eo Mercurial. 2. de comp. medic. 13. & Penottus. *e* de mulier. medic. par. 1. lib. 1. cap. 22. *f* lib. de cancro. *g* 3. de venen. 10. *h* Paræus, VVittichius, & Boëtius, contra ictus & morsus commendat. *i* de peste tract. 3. cap. 9. & VVittichius. *k* & ex eo à Bra cap. 3. imò mederi Boëtius asserit.

CONTRA VENENA.

CAPVT XLI.

ET si plures lapides à vi ipsis aduersus venena infita commendentur, huic tamen singularis vis contra omnia venena tribuitur, vt supra capite decimotertio ex Serapione (qui vnus ex Arabibus longiorem de lapide Bezaar sermonem habuit) Rhafi, & aliis ostendimus: & hoc Indos ad venena euincenda vti, Garzias scribit, ita vt non solùm *a* Amuletum, sed etiam aduersus Venena omnia Antidotum salutare dicatur, eò quòd repentè vim omnibus venenis adimere credatur. Et quia lapis hic eximie supra omnia Alexipharmaca, vt Garzias *b* scribit, aduersus venena facultatis est, ideò omnia Antidota & medicamenta, quæ à tota substantia venenis aduersantur ab hoc per excellentiam

lentiam Bezardica, quasi Alexipharmaca dicuntur: quare inter Antidota primum locum sibi vindicare, si adulterinus non fuerit, Amicus c^o asserit. Hinc deleteriis extremum moliri excidium, ex historia Matthioli de Napello, Iordanus d^o ostendit. Quare & Paræus refert, Matthiolum testari se pluribus experimentis compertum habere, hunc longè magis præstare aduersus deleteria venena, quàm cætera medicamenta, etiam quàm Theriacalia, & alia quæuis antidota. Et Foresto e, venena omnia sicut mithridatium & theriaca, sua venenositate expoliat. Idcirco & Ardoynus, omnibus medicamentis tam simplicibus, quàm compositis, facultate propria venenis resistentibus, aut animalium virulentorum morsus iuuantibus, ex longa experientia præfert: quemadmodum & Matthiolus, qui ea, quæ apud Arabes habentur, recenset. Et quia omnes, qui eo vsi sunt, vt Christophor. Acosta loquitur, vno ore asserant, yniversale & præstantissimum esse Antidotum. non modò intrò sumptum, sed etiam foris adhibitum, maiorisquæ esse vtilitatis, quam sint alia auxilia. Hæc causa est, cur in tota India, Persia, Arabia & China, vtantur: apud quos, vt habet Amatus, in magno pretio est, & magnis curis, quas Indi cum lapide præstitere, conspectis, etiamnum hodie cum aliis pretiosis mercibus adferuntur: & f Indiae principes, & omnes Lusitani pro summo Antidoto habet: & Rauwolfius auctor est, puluerem hunc à Persis aduersus

quæuis lethalia venena exhiberi. Crato *g* quoque testatur, se contrà venena fœliciter vsum esse: & Lacunæ *h*, admirabile est remedium aduersus omnis generis venena: cùm, vt Ryffius, omne venenum certò cogat. Hinc Montuus scribit vincere omnia venena infallenter, siue sumptus, siue gestatus, & præstare omnibus Alexipharmacis, testibus Rhafi, Auenzoare, Conciliatore, & Matthiolo: & affirmat se multa experientia in multis illustribus viris id obseruisse. Et Augenio *i*, præ omnibus efficacissimus ducitur in corroborando corde & venenis profligandis, potus vel gestatus. Et omnium apertissimè Diomedes Amicus; hunc Rhafis & Serapio voluerunt resistere sua virtute, siue per os sumatur, siue collo suspendatur, siue ore contineatur, siue aqua, in qua infusus fuerit, propinetur, omnibus venenis, tam calidis, quàm frigidis, & cunctis vulneribus & morfibz venenatorum.

Verùm cum efficaciora omninò existimanda sint, quæ corpora ingrediuntur, quàm quæ adpenduntur, idcirco Amatus aduersus omne venenum, Bezoaris grana tria ex aqua stillatitia florum Arantiorum (aquæ herbæ Scorzonæræ Gabelchofer) propinat: vel vt Cæsalpinus *k* ex aqua florum citri, aut Lansæ quæ ex floribus Arantiorum habetur. At Portus *l* ad grana decem cum saccharo rosaceo, dare iubet. Cæsalpinus *m*, in cura venenorum commendat Bolum armenum in vino mero aut diluto, pro febris

vehe-

vehementia, vt remedium feratur in venas: & addit, lapis Bezaar eodem modo, fragmenta pretiosa tenuissimè supra lapidem porphyriten lœuigata. Sic Mercurialis *n*, ad præseruationem à venenis insigniter valet, & ab omnibus efficacissimum remedium aduersus venena existimatur. Et Boëtio, ad venena quæuis quæ alicui offerri possunt, nihil hoc præstantius haberi potest: nam non solum corpus præseruat à veneno, sed infectum aut oppressum liberat. Ad præseruationem (addit) sufficiunt duo grana mane cum vncia vini, aut aqua cordiali, vt melissæ vel cardui benedicti propinata. Ad curam verò, si quis venenum hauserit, octo vel decem grana cum vino exhibenda sunt.

Vomitoriis quoque nonnulli addere iubent: sic enim Amatus *o*, toxico infecto, cum medicamentis vomitum procuratibus, datus, cum vomitu venenum expellit, qui verò vomitu reiecerint, per sudorem aut aluum educit: & Mercurialis *p* iubet vomitoriis semper miscere aliqua, quæ vim habeant venenis resistendi, vt est puluis cornu cerui, lapidis Bezaar, smaragdi, terræ sigillatæ, boli armeni: huiusmodi enim si misceantur, nō solum famulari vomitui faciendō, verum etiam & vi emplastica, & vi alexiteria, ipsorum venenorum vires minuere.

Adpensum contrà venena quoq; commendant, haud dubiè hac in re imitantes Serapionem, cuius verba Monardis ita proposuit: si quis sinistræ corporis nudæ parti applicatum gesser,

gestet, nec à veneno, nec à pernicioſa aliqua re offendi, quia propria facultate, quouis modo corpori applicatus, veneni vim arcet, & eo infectos ſanat: plura vide ſuprà capite de Bezoar Arabum. Matthiolus *q* ex Mauritanorum testimonio refert, lapidem ita adalligatum, vt nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, omnia venena ſuperare. Sic & Boëtius, qui brachio ſiniſtro alligare iubet. Et vt Boëtius, cor tueri ne à veneno aëréve peſtilente, aut contagioſo lēdatur. Hinc Sarraceno vis lapidis ea eſt, vt nō modò hauſtus, ſed & vel lingua circumactus, vel aliter ore volutus, aut quod mirādum magis eſt, ex ceruice ſuſpenſus, vel ita alligatus, vt nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, nullis ex præſtantiffimorum genere quantumuis eximiis aduerſus venena præſidiis cedere videatur. Et Cardanus *r* agens de amuletis, quæ collo appenſa venenum hebetent, ait: Pazar etiam geſtatum plurimū prodeſſe crediderim: qua de re ſuprà capite de lacryma cerui. Sic Augenius *s*, præ omnibus efficaciffimus dicitur in corroborando corde, & venenis proſtigandis, potus, vel geſtatus. At Garzias *t* ſe experimentum eius, quod nudæ carni alligatus proſit, non vidiffe, nec ſimili modo eos in India vti, ſcribit.

Sic pharmacie Ryſſianæ reſtaurator, hunc lapidem ineffabiles & præſtantes dotes & vires, non ſolū in omni veneno expellendo & ſuperando, ſed etiam venenofam & putridam materiam in corpore ex cibo potūve, aliāve de cauſa colle-

collectam deturbando, habere asserit: cuius nomine omnibus lapidibus pretiosis longè præferatur, ita ut etiam Ethnici & Idololatæ Indi apud quos reperitur, nō vereantur dicere, Deum omnipotentem, rerum omnium Creatorem, omnia quidem in bonum hominis creasse, sed peccatum esse, quòd hoc lapide, alii quàm diuites & primarii, utantur: pauperes enim aliis contentos esse posse: quare apud ipsos usum huius, ne eius multum absumatur, prohibitum. Hinc historicis illis, Linscotto, & Artho, lapis hic pretiosissimus est, & contrà tum venena omnia, tum multos alios grauiores, medicina præstantissimos, ita ut valor eius longè suprà vnicornu sit, cum etiam illud viribus superet.

Verum ut concludam, etsi concederem lapidem Bezoar, contrà venenum valere, non tamen vniuersale remedium contrà omnia venena, concesserim, imò potius singulis venenis, singula antidota esse cū Vallesio u crediderim: Antipathia, inquit, naturalis, in inanitis quoque rebus euenit: cum enim sint quædam antidota & simplicia & composita, quæ censentur pluribus venenis aduersari, ut lapis Bezahar & Theriaca, tamen sunt singulis venenis singula antidota propria, quia est, quod cuique peculiariter ac propriè aduersatur: velut Aconito, ruta: opio, generosum vinum: lepori marino, lac. Itaque sunt quædam simpliciter antidota, quædam quorundam: atque deleteriorum generi aduersatur genus alexipharmacorum, verum
vni-

uni cuicumque veneno suum antidotum.

Contrà Napellum commendauit Rhasis *x*, ex quo & Matthiolus *y* habet. Aiebat Brudus Lusitanus, Manlio *z* referente, lapidis Bezoardici facultatem alexipharmacam etiam contrà ipsum Napellum, ab aliis satis decantari. Sic & Auicennæ *aa*, Bezahar principale remedium contrà Napellum, & medicamentum de moscho, & algeduar, id est, Zedoaria. Sed hac de re vide historias duas, capite sequenti.

Contrà Arsenicum quoque valere, Monardis auctor est: utilis, inquit, qui sublimatum, aut corrodens aliquot venenum hauserint, malignitatem & symptomata tollendo, in corrosionibus tamen remedia conuenientia etiam adiicienda, alioqui nullius efficaciam in illis lapis esset, quare lac primò propinandum, deinde lapidis puluis dabitur. Vide etiam infra Historiam de Arsenico assumpto.

a Bodinus in suo theat. lib. 2. *b* Cæsalp. de metall. Lonicer. *c* tract. de peste cap. 46. *d* de peste tract. 3. cap. 9. *e* lib. 30. obs. 3 & in Schol. obs. 11. *f* Amatus & ex eo à Bra. *g* de præseruat. à febr. pestil. *h* in Dioscoridem. *i* lib. 3. de peste cap. 8. *k* de metall. *l* 3. de peste cap. 12. *m* lib. 3. sui speculi cap. 53. *n* de venenis, & ex eo à Bra. *o* lib. 2. de lapid. cap. 193. *p* 1. de venen. 22. *q* 5 in Diosc. 73. ex hoc VVitichius & Ryff. *r* 3. de venenis 2. *s* de peste lib. 3. cap. 8. *t* ex quo VVitichius & Ryff. *u* de Sacra philosophia cap. 75. *x* ad Mansor. 11. & 1. diuisio. 141. *y* lib. 5. in Diosc. cap. 73. *z* epist. 191. ad Cratonem, & ex eo à Bra. *aa* lib. 4. fen. 6. tract. 1. sum. 2. cap. 1. & Cæsalp. 3. speculi sui 20.

HISTORIAE PLVRES, EO- RVM, QVI HOC LAPIDE feliciter vfi sunt.

CAPVT XLII.

NVnc lubet ea, quæ propofita fuere, hifto-
riis & exemplis comprobare, initio factò
à morbi chronici cura, quare ex Claudii
Richardi epiftola hiftoriam hanc ipfius verbis
adponimus.

Nos facratiffimæ Cæfareæ Maieftatis iuffu,
quatuor experimenta fui hucusque vidimus, in
duobus nempe reis lege supplicii dānatis, qui-
bus venenum ftudio oblatum eft: & in duobus
præterea aulæ Maieftatis fuæ nobilibus vehe-
mentiore morbo afflictiis. E quibus primus Do-
minus Scander fefe nobis offert, qui cū longo
& graui ægritudine cum ingēti omnium mem-
brorum, & pulfus imbecillitate Oeniponte de-
cūberet, naufeabundus, ac in ventriculo & præ-
cordiis vehementer dolens, annum agens fe-
ptuagesimum quintum, lapidis Bezoartici gra-
na quinque in cochleari vini fuere oblata. Nul-
la illo die fubfecuta eft alteratio, nullaque im-
mutatio. Noctu tamen melius quieuit: fequen-
ti die attollebat brachia, & crura ad fefe attrahe-
bat, quod antea haudquaquam facere potuerat.
Tribus poftea elapfis diebus vomitum quidem
biliofum habuit, qui præcordiorum & ftomachi
dolores finiuit, ac licet lōgo adhuc tempore de-
cubue-

cubuerit, credo nihilominus suæ salutis fundamenta Bezoar extitisse. Hanc historiam Diomedes Cornarus quoque recensuit:

In mœstitia & melancholia valdè etiam utilis est hic lapis, inquit Monardes *b*. Imperator enim Carolus V. *sc*elicitis memoriæ, in hunc effectum sæpè sumebat, atque etiam sumpserunt plurimi, qui sine manifesta causa tristes sunt & anxii, quia tristitiam adimit, & alacres reddit, qui eo vtuntur. Multos admodum anxios, & animi deliquio afflictos, melancholicosque vidi, qui sumptis huius lapidis tribus granis ex aqua buglossi, sine difficultate liberati sunt: hæc Monardis.

Aduersus animi deliquia, exempla duo ex Monardi: Exemplum primum: decimusquartus iam agitur annus, quòd Illustrissima Dux de Beiar à Domino Ioanne Mantique admonita fuerit, in aula frequentem vsum esse Lapidis Bezar, aduersus animi deliquia: erat autem Illustrissimæ huic *sc*eminæ filius isti morbo ab in-eunte quasi ætate valdè obnoxius, cumq; illius salutis cupida admodū esset, singulare aliquod remedium requirebat, cum ordinaria medicamenta, quæ à doctissimis Medicis præscripta fuerant, nihil profuisse, animaduerneret. Intelligens ergo, quantæ efficaciz esset lapis Bezar, negocium mecum communicat: valdè insolens id mihi visum est, qui illius nullam etiam notitiam habebam, præter eam quam in libris scriptam reppereram, sed neque existimabam in his regio-

regionibus reperiri: eam ob causam illam sub-
 missè orauì, vt in illo acquirendo omnem dili-
 gentiam adhiberet, mihi enim cara erat illius
 adolescentis salus, ob insignes eius virtutes, &
 multam in omni scientiarum genere, atque in
 omnibus aliis rebus illustri viro necessariis do-
 ctrinam: tum etiam vt lapidem maximè à me
 desideratum, conspicerem. Allati tandem sunt
 Vlysibona, Genuensis cuiusdam opera, bini la-
 pides probi auro inclusi, ossis dactyli magnitu-
 dine, paulò tamen crassiores, colore præditi ex
 viridi nigricante, instar malorum, quæ Insana
 appellantur. Itaque communi consensu statu-
 tum est, vt corripiente illum inopinanter animi
 deliquio, lapis illi præberetur. Vespere quodam
 in syncopen incidit: illicò secundum ordinem
 in aula consuetum, tria pollinis vnus lapidis
 grana, in stillatitii liquoris buglossæ sufficienti
 quantitate dissoluti, in os eius apertum iniecta
 sunt, quæ cum difficultate deglutiit. Deinde,
 quanto tempore ad Symbolum apostolicum
 bis recitandum necessarium opus fuisset, tum
 facilè animi deliquium ipsum reliquit, ac si illo
 correptus non fuisset. Perspecta tam insigni la-
 pidis facultate, magna in æstimatione illum ha-
 buimus, præsertim cùm obseruaremus, quoties-
 cunque daretur lapidis puluis, illum tanta faci-
 litate ab animi deliquio liberari: nam manifestè
 apparebat, puluere non exhibito, animi deli-
 quium longo tempore durare, & cum difficul-
 tate ab eo plene liberari: dato autem puluere,

subitò & facile ad se redire, perinde ac si nullum passus esset animi deliquium. Illustrissima itaque Dux, semper in marsupio eam pulveris quantitatem gestabat, quæ pro vna dosi necessaria erat, vt corripiente illum animi deliquio, faciliùs propinari posset, & ipse breuiore tempore liberaretur. Illud etiam accessit commodi, quòd postquã puluere vti cœpit, adeò frequenter Syncope molesta non fuerit. Hac re considerata, Illustrissimæ Duci dixi, ex Medicorum præceptis, ea medicamenta, quæ morbum aliquem curant, posse etiam præseruare, ne in illum incidamus, eamq; ob causam, commodum mihi videri, si singulis diebus manè puluerem sumeret: fieri enim posse, vt continuo illius vsu, vapor cerebrum subiens, qui ex venenosa & maligna aliqua qualitate generatus erat, absumeretur, & lapidem, nudam illam qualitatem extincturum, vaporemq; ex vniuerso corpore, ceu ex peculiari aliqua corporis parte ascendentem, absumpturum, & sublatam mali radicem, atque originem, ipsum liberum futurum. Id igitur factum, dataque sunt illi singulis diebus manè ieiuno ventriculo, tria pulveris grana, ex Buglossæ stillatio liquore. Deo porrò fauente, adeò efficax fuit id medicamentum, vt ab illo die, quo vti cœpit vsque ad eius interitum animi deliquium illum nunquam corripuerit: pluribus autem quàm decem post annis alio morbo extinctus est: per sex verò continuos menses, nullo die intermisso, puluere vsus est.

Exem-

Exemplum alterum: Deprehensa tanta adeoque manifesta lapidis efficacia: cum nobilis adolescens fœmina, cui nomen Maria Catano, multo tempore animi deliquiis afflicta fuisset, & licet magni Medici medicamenta illi præscripsissent, tales Syncopes interdum pateretur, ut decem aut duodecim horis durarent, easque singulis penè diebus, iamque adeò imbecillis esset, ut multo tempore lectulo non surrexisset, euocatus sum ad illam: animaduertens autem medicamenta ab aliis præscripta, nihil opis attulisse, relictis vulgaribus remediis, quibus alii Medici multis annis vsi fuerant, Vlyssibonâ lapidē Bezaar adferri iussi, atq; ipsi, prius purgatæ, lapidē, ordine, quo decet, exhibui: ex illo tempore, quo uti cœpit, in hunc usq; diem (iam plures sunt, quàm duodecim anni) nunquam animi deliquium passa est: lapidem autem integrum dactyli magnitudine absumpsit: hætenus Monardis.

Aduersus obstructions; in consiliis medicinalibus Solinandri c, hæc ad Solinandrum, Hermannus Conerdingus Medicus. Saltem hoc de valetudine nobilissimæ matronæ à Schulenberg addere volebam, ipsam in initio morbi sui, educta tamen prius maxima ex parte vitiosa materia, & corpore prius expurgato, plurimis alexipharmacis non sine fructu usam esse, ut lapide Bezoardico, Theriaca & cæt. aliquoties exhibitis decoctis, quæ viscerum in fœtibus soluendis, & humoribus contemperandis dicata erant.

Sic Monardis in vertigine & obstructione commendat, his verbis. Neque solummodò efficax est hic lapis in rebus noxiis ac venenis: verùm etiam in aliis morbis, vt experientia demonstrat: nam & in vertigine, & in obstructionibus valdè prodest: quod hac ratione deprehensum est. Monacha quædam animi deliquiũ & obstructiones patiebatur: sumpto lapide ad curandam syncopen, simul ab obstructionibus libera euasit: mensesque qui diu obstructi fuerunt, copiosè fluxerunt.

Partum promouere, Ludouicus Gyon Dolanus *d* testatur his verbis: Huius lapidis grana quinque, in aqua Arthemisię exhibere vidi, cuiusdam matronæ nobili, postquam diebus septem integris, doloribus partus fuisset cõflictata, quæ subito fœtum mortuum eumque putridum enixa est.

Dysenteriam curare, tali exemplo Guil. Fabricius *e* ostendit. Princeps quædam magni nominis post vsum fungorũ dysenteria, aliisque symptomatibus tam grauiter laborans, vt quasi in agone versaretur; cùm ad grana quadraginta lapidis Bezoar sumpsisset, post semihoram sudor calidus & quidem vniuersalis superuenit, mox quoque secutus est somnus, & intra paucos dies pristinæ sanitati restituta fuit.

Febri continua maligna, lapide hoc curata mulier grauida, vt historia à Diomede Cornaro *f* comprobatur. Honesta, scribit, matrona, octauo ab imprægnatione mense, corripitur febre conti-

continua maligna in diebus canicularibus ex incandescencia. Hæc quarto die à febris principio, ex morbi vehementia pariebat puellam, quæ vixit per vnam atque horam alteram: post partū lethaliter decumbebat in æstu vehementissimo, siti immensa ac manuum tremore: quare sumptis granis quinque lapidis Bezoartici in aqua Boraginis dissolutis, cœpit sudare mirum in modum, finito sudore, calor præter naturalis cum reliquis molestis symptomatibus, paulatim remisit, & quotidie melius inde habuit, ac sanata est.

Exemplum aliud in feбри maligna, Claudio Richardo referente. Laborabat D.D. Staphylus sedecim continuis diebus acuta febre maligna & sopita, ab affectu renum suum fumente initium, abhorrebatque ab omni ciborum genere, nauseabundus, de capite sæpius quæritans, nihil nisi de morte loquebatur, delinquebatq; frequenter animo. Habebat sedes colliquatuias, cum ani exitu doloroso. Vrina erat turbida, cruda, & ferè subiugalis. Articuli & præsertim genua dolebant, lassitudo ingens, facies Hippocratica, oculi in dormiendo aperti, & ob vehementem virium corporis imbecillitatem, ad pedes delapsus. His ita sese habentibus, cum de vita illius ab omnibus minùs speraretur, motu proprio clementia Cæsaris, septem grana huius pretiosissimi medicamenti, sibi in vini cochleari fuere oblata. Non tamen erat stomacho tunc omninò ieiuno Staphylus: siquidem medium

oui vitellum per semihoram ante sumpserat, biberatque aliquid. Porro hora à Bezoartica assumptione elapsa, bonum haustum feri caprilli calidi cum saccharo ebibit, & intra semihoram adhuc etiam. Subsecutæ istos sex vel amplius sedes cholicæ & fœtidæ sunt, cum quadam tamen faciliiori tollerantia solito: possumque verè affirmare, illum intra hosce quindecim ægritudinis dies, in totum, quantum medietas cruciati panis, minimè commedisse. Cùm nocte illius diei cœnæ suæ vnà cum D.D. Stephano interesset, paropsidem hordei in iusculo cocti plenam tanto appetitu comedit, vt nos illud intuentes, lethalem quandā auuiditatem potius, quàm famem esse, crederemus. Et dum inter edendum nos ambo ipsum ad strenuè edendum, si seruari cuperet, cohortaremur ac laudaremus: respondit, se ideò comedere, quòd cibus sibi placeret, alioquin inaniter nostra iactaturos verba. Fuit nocte illa, Reuerendus pater Canysius in iisdem ædibus, veritus ne Staphyli obitus sequentem lucem præueniret. Quieuit nihilominus ita placidè noster infirmus, vt potuerit seruitio corporis, & consolatione simul animæ carere. Manè cùm rectà ascendere dubitarem, fit mihi pater Canysius obuiam, spem meliorem salutis de infirmo afferens: & ex illa hora, res in melius statim & continuata serie sunt progressæ.

Exemplum etiam Monardis habet. In malignis, inquit, & Epidemicis febribus, admirabiles

les sunt eius vires, quia malignitatem tollit, & veneni qualitatem extinguit, quod imprimis Medico procurandum est: nam nisi primum ea tollatur, frustranea est eius cura. Nobili cuidam omnes famuli maligna febre (quam Hispani modorra appellant) correpti fuere: lapidem Bezaar in aquæ pleno cantharo maceravit, de hac aqua omnes ægros bibere iussit, qui deinde à morte liberati sunt. Eam ob causam multi in aqua, quam bibere debet, assidue hunc lapidem tenent, dum ægri sunt, quia ad tollendam febris malignitatem utilis est, & cor roborat.

Sed insignis etiam efficaciam est hic lapis in febre Cauardete Hispanis dicta, infectis, hoc est, in qua stigmata rubra, pulicum morsus instar percutim sparsa apparent, præsertim in humeris & musculosis corporis partibus, id autem fit, natura propellente ad externas partes humorem. Itaque initio curandum, ut euacuetur, non autem intrò reprimatur: quod fiet frictionibus, cucurbitarumque applicatione & aliis remediis, quæ humorem per eas partes extrahant, per quas natura propellere satagit: epithemata autem non vsurpanda, neque vntiones, aut aliæ res similes, quæ stigmatum eruptionem præpedire queant. Deinde illicò postquam stigmata apparere incipiunt, ægro danda sunt ea, quæ venenum tollendi & extinguendi vim habet, missionem sanguinis fugiendo, apparentibus iam stigmatibus, nisi sanguinis copia & plenitudo aliud suadeat. Aduersus hunc morbum & ma-

lignas febres, valdè vtile, & in multis experientia comprobatum medicamētum comperi, Bolus armenum nostratem, in tabellas cum stillatio rosarum liquore formatum, in omnibus medicamentis exhibitum, quæ æger sumere debet, atque in cibis quibus vtetur, potissimum anno quodam, quo febres acutæ grassatæ sunt, quia illius vsu multi liberati sunt: noster enim hic Bolus parum ab Orientali differt. Sed eius vsus esto in lapidis Bezaar defectu: nam hic omnibus præferendus est. Id expertus sum in nobili quodam viro huius vrbs, maligna febre correpto, cum frequente vomitu, animi deliquio, aliisque malignæ febris symptomatibus, in cuius humeris exanthemata illa, & stigmata apparebant: sed propinato illi lapide Bezaar cū pauxillo Vnicornu, subito cessarunt symptomata, & meliusculè habere cœpit, quia febris malignitas extincta fuit, quæ tanti mali causa erat. Multos præterea enumerare possem, qui in Hispania quatuordecim ab hinc annis, quibus illo vti cœpi, illo sumpto à sæuis morbis liberati sunt: vt reuera miraculum videatur, lapidem ex animalis, Ceruo aut Capræ simili, ventre extractum, parua quantitate sumptum, ea præstare, quæ retulimus: hæc Monardis.

Addere lubet aliam historiam ex Ludouico Gyon d: Dominus Vicecomes de Conborn & Nouicastri Dominus, Regis apud Lemouaces locum tenens, retulit se Luteriæ febris pestilenti correptum, (qua plurimi, & quidem cuiusvis condi-

conditionis, ætatis, & sexus moriebantur) & tum cùm ab omnibus Medicis derelictus esset, consilio Soceris sui Marecalli Bironii, lapide Bezaar per dies aliquot vsum esse: cuius vfu paruo temporis interuallo conualuerit, & quidem rectius magisq; alacris, quàm quisuis alius, qui morbo hoc correptus fuit, magna cum omniũ admiratione.

Pestem curare & ab ea præseruare, historia Ludouici Gyon *d* comprobat, quæ sic habet. In arce Lucensi, quæ apud Lemouicenses est, pestis adeò sæuiit, vt horarum vigintiquatuor spacio tres ea in arce mortui sint: at postmodum domesticis reliquis, qui octodecim numero supererant, quotidie manè lapidis huius grana duo, in aqua Enulæ Campanæ, & quidem per dies septem, exhibita fuere: à quo tempore nullus obiit, nec quidem peste correptus: imò plures qui anthraces & bubones habebant, eodem modo Bezoare vtentes, conseruati fuere: verum medicamentis, quæ bubonibus & anthracibus adhibentur, lapidis huius parum admisceatur, necessum est: hæc Guyon. Quare Monardis, plerique pestis tempore huius lapidis fragmentum in ore gestare solent, tum quando à veneno, aut venenosa aliqua materia sibi metuunt. Valdè etiam utilis est aqua, in qua maceratus est hic lapis, iis qui pestilente aut maligna febre correpti sunt. Nam (inquit) in nulla re magis manifesta apparet eius efficacia, quàm in peste: Cùm enim in Germania pestis valdè grassaretur,

quotquot lapidem Bezaar sumpserunt, plurimum illis profuisse, liquidò apparuit. Eius autem factum est periculum in Xenodochio quodam, in quo erant peste correpti: duobus propinatus est lapis, aliis minimè: qui sumpserunt liberati sunt, reliqui duo extincti fuerunt. Tum multis ista lue correptis exhibitus est, quorum nonnulli binos carbunculos, alii tres haberent, qui omnes liberati sunt. Huius exempli testes fuerunt multi magni nominis & nobiles viri, tum etiam plebei: hæc Monardis.

Veneno infectis mederi, exemplis nunc docebimus. Brassauolas g historiam narrat, quæ Ferrariæ accidit multis veneno infectis: reiecto enim veneno liberatos fuisse ait, Vitrioli oleo, & lapide Bezaar sumpto: hæc ex Monardi adposuimus, cum Brassauolæ liber ad manus non fuerit. Sequuntur historiæ tres ex Monarde descriptæ.

Eo tēpore Licentiatus Ludouicus de Cucua, vir in sua arte doctus, venenosum quidpiā imprudens sumpserat, atq; illico adeò grauias symptomata sunt subsequuta, vt breui moriturus videretur: & licet medicamenta vomitum ciētia, Theriaca, aliaque remedia venenis resistentia, illi administrata essent, ad eum accersitus, adeò ægrum deprehendi, vt eius salutis exigua spes esset. Animaduertens autem venenum eius morbi occasionem esse, & quàm inutilia fuissent medicamenta illi exhibita, ipse requisitum iui lapidem Bezaar, quem nullibi reperi,

præ-

præterquam apud suprâ memoratam Domi-
nam Mariam Catanno, cui duntaxat interior
pulis restabat, sex fortè grana pendens: pulve-
rem ab ipsa acceptum in duabus chartulis repo-
sui, magna lætitia affectus, me remedium ei qui
tantoperè illo indigebat, reperisse: ad eum re-
gressus, magis afflictum reperi, quàm quispiam
existimare posset. Illico tria pulveris grana, quæ
attuleram chartulæ inuoluta, cum aqua stillati-
tia buglossi propinaui, atq; intrâ temporis spa-
cium, quo Symbolum Apostolorum ter recitari
posset, à pulvere sumpto, manifestè symptoma-
ta, angustia, & animi deliquia mitigari & cessa-
re cœperunt, sic vt sub noctem iam meliusculè
haberet, & liber à mortis periculo (cui adeò vi-
cinus fuerat) esset, & postridie sanus appareret:
plurimum tamen per multos dies afflictus, ob
prædicta symptomata.

Eodem Licentiato Ludouico de Cueva, ad
venationem cum nobili viro profecto, vnus è
famulis aquam bibit è lacuna stagnante valdè
corrupta, & venenosis animalibus plena, atque
statim adeò afflictum se sensit, vt loco se mouere
nequiret, intumesciente aluo & reliquo corpore,
magnis angustis pressus, & animi deliquis, vo-
mens & sudans, vt transuersim equo imposi-
tus, in proximum pagum vehendus esset: adhi-
bitis quibusdam remediis, datus & lapis Be-
zaar, quem nobilis ille vir gestabat in similes e-
uentus, fuit autem pulvis ille adeò utilis, vt po-
stridie cum suo hero proficisci posset.

Puella

Puella quædam venenosum quidpiam edit, ex quo subsecuta sunt grauiâ admodum symptomata, qualia inducere solent venena: cum autem medica remedia nihil prodesse, auctor fui, vt lapis Bezaar daretur: & statim conualuit; hætenus Monardis.

Hinc Boëtius *h* asserit, eos qui ab aquæ potu in qua virulenta animalia versantur, ilicò intumescere, sumpto bis aut ter isto lapide, quemadmodum & illos qui venenum hausere, sanari. Aduersus quoq; Napelli & Arsenici virus, quod truculenter in corpus humanum sæuit, vix aliquid præstantius reperiri posse, idem scribit.

Contrà Napellum valet; in quam rem Historias duas subnectam, alteram ex Matthiolo *i*, alteram ex Claudio Richardo. Cæterum aliter longè se habuerunt symptomata in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit eiusdem Napelli drachma, vt de lapide, quem Bezoar appellant Arabes, periculum fieret, an huiusce veneni immanitatem expugnare posset. Agebat latro annum circiter vigesimum septimum, qui epoto lethali pharmaco, piperis omnino saporem illi inesse dicebat: Hora subindè peracta, cum vomere cœpisset, lapidis illius grana septē ex albo meraco data sunt. Verum ab ebibito antidoto, variis & acerbissimis symptomatibus exagitatus est. Euomuit enim frequenter biliosa, porraceo colore. Quendam quoque veluti globum circa vmbilicum se sentire dicebat, qui inde superna petens, in supremâ & postremam capi-

capitis partem frigidam auram quandam diffunde-
 bat. Accessit paulò post stupor quidam
 paralyfi non absimilis, qui sinistri lateris bra-
 chium, & crus occupauit, adeò vt vix summam
 manum mouere potuerit, motu iam in cæteris
 partibus extincto. Interim non multo post tem-
 pore, hæc morbi vis, sinistra corporis parte in-
 columi relicta, in dextram repentè se contulit,
 eandemque simili modo occupauit. Vagum
 profectò symptoma hoc fuit, nam cum dextrū
 brachium is attollere potuit, sinistrum non po-
 tuit, & econtrà: tandem vtrumque eleuauit.
 Aiebat quoque vniuersas corporis venas frige-
 scere. Non defuerunt Vertigines, quas secutæ
 sunt cerebri commotiones adeò feruentes, vt a-
 que in caldario bullienti similes esse diceret. Ac-
 cessit quoque oris & oculorum conuulsio, atq;
 acutissimus mandibularum dolor. Quare sæpè
 manibus affectas illas partes perstringebat, ve-
 ritus ne exciderent. Forinsecus turgentes ocu-
 li, liuida facies & nigra labia cernebantur: quin
 etiam ventris tumor videri poterat, perinde ac
 hominis aqua intercute laborantis: varia ad-
 modum extitit arteriarum pulsatio, & varia
 quoque mentis perturbatio, pro symptomatum
 recurrentium acerbitate. Nam iam prorsus de
 vita desperare, mox in spem se erigere videba-
 tur, modò rationis cōpos, modò delirans, nunc
 ploranti, nunc cantanti similis. Aquam frigi-
 dam sibi dari potandam, tantoperè appetebat,
 vt ea subitò se liberatum iri consideret. Toto
 hoc

hoc tempore se ter excæcatum, terque in mor-
tis agone colluctatum affirmabat, lingua tamen
perpetuò constitit, nullo vnquam symptomate
affecta, siquidem nunquam intrumuit, nunquam
is balbutire auditus est. Cæterum septima post
ebibitum Napellum hora, veneni tandem vi ab
antidoto extincta, omnia euanescere symptoma-
ta: arteriæ ad rectam rediere normam, natura-
lis reuixit color, & breui quoque virium consti-
tit robur. Atque in hunc modum miser ille, ma-
gno conflictu atque certamine periculum su-
perauit.

Historia altera ex Richardo. Primus ex reis,
cui Bezoar post venenum oblatus est, fuit ante
biennium Pragæ, qui cum per aliquot dies in
carcere detentus, solo pane atque aqua fuisset
vſus, atque præcedente nocte prorsus incœna-
tus, drachma pulueris Napelli fuit oblata. Erat
corpus præcedente diæta valde præparatum,
venæ inanitæ, & meatus omnes aperti, ex quo
facillimè veneni vis ad extrema quoque mem-
bra distribui potuit. Superuenere accidentia,
nempe angustia pectoris, dolor stomachi, oculo-
rum obtenebratio vertiginosa, pulsus immuta-
tus. Cum verò infirmus assereret, ni statim sub-
ueniretur, sese penitus deficere; oblata illi quin-
que grana remedii in pauco vino sunt: continuò
alleviatus est. Paulò post, non sine tamen angu-
stia, euomuit, & benè sperabat. Nihilominus
sentiebat, materiam circa stomachum aggrega-
ri: pars posterior capitis & collum dolebant: in-
de cœ-

de cœpit delirare, & canebat altè in folio quodam lacero. Præteriit delirium, recurreruntque alia symptomata, dolores scilicet stomachi, capitis, maxillarum, pectoris, modò vnius, modò alterius iuncturæ. Verùm septem horarum spacio omnes doluere, venter intumuit, quasi hydropicus esset. Erant præcordia cum dolore, & duritie tensa, sensit punctiōem in renibus, vrina suppressa, item est vno brachio & præterea crure resolutus. Pulsus sæpè fuit interceptus & febriculosus. Vomuit illo die aliquoties, habuitque sedes, sed perpetuò de duritie quadam frigida, ac si lapis quidam in stomacho foret, nobis est conquestus. Vltimò verò, de quo astantes omnes mirati sunt maximè, Ophthalmia quædam lippitudinosa illi superuenit, adeò dolorifica & horrida, vt patiens ipse mori potius, quàm paulò magis cum tali dolore perseverare cuperet. A veneni assumptione per horas quinque ne guttam quidem sumpsit, vt eò certius procederet experimentum. Conquievere spacio octo horarum hæc omnia: noctu cum voluptate cœnitauit, quieteq; dormiuit. Manè erat sanissimus, neque membrorum læsio vlla est subsequuta, prout ego quinque vel sex mensium spacio sum percunctatus. Factus est liber, & etiam à S. Cæs. Maiestate liberaliter donatus.

Contra Arsenicum, historia etiam apud Richardum habetur talis. Altera etiam experientia fuit decima proximi mensis Decembris hinc Viennæ celebrata, in quodam adolescente nondum

dum vigesimum attingente annum. Habitus corporis erat rarus, & quoquo pacto cachecticus, & à carcere tabefactus. Præcesserat etiam in ipso tenuis diæta, neque nocte præterita dormierat. Exhibita est illi Arsenici puluerisati drachma semis cum saccharo. Hinc ad horam, grana decem Bezoartici lapidis in aqua boraginis sunt ipsi potui data. Sciscitatus postea qualis status ante remedii assumptionem in eo fuisset, dicebat se prius magnam stomachi cum erosione sensisse incendium, fauces ardore quodam detentas: oculos cum vertigine fuisse obtenebratos, non intellexisse loquentes, neque nouisse homines. Epoto verò medicamento, stomachum fuisse ilicò refrigeratum, oculos apertos, inquietudines & angustias multas, quas prius vniuerso corpore senserat, sublatas. Percontatus an genua dolerent, id asseruit, & cum punctione, quod venenorum ferè omnium proprium esse credo. Paulò post secutus est dolor stomachi, ardor gutturis, & sputum falsum, cui vomitus phlegmatis veneno permixti successit: alleuiatus est parùm, neque diu moratus, conquestus est de ventris dolore, quate ferreis vinculis è pedibus remotis vnam habuit ferè naturalem sedem, ex qua ventris dolor quieuit. Recurrit verò intra semihoram stomachi dolor nauseatius, expuit amarum, extremitates sunt refrigeratæ. Dicebat se quasi cõuolutum filum, aut linum in ore stomachi, & œsophago sentire, quæ phlegmatis crassi & vitrei per vomitum excre-

excretio est subsecuta. Inde à vexantibus symptomatibus alleuiatus, iterum inquietior factus, doluit venter, caput & genua, hypochondria tensa sunt, & una cum stomacho intumuerunt, & alia tunc habuit ventris excretionem. Iterum sensit dolorem ventris cum corporis inquietudine, alius tertio materiam nigram liquidam, & in transeundo comburentem excreuit, adhuc vomitus facilis & exiguus fuit. Duodecima audita (cum circa septimam venenum accepisset) curauit sibi iusculum carnis afferri, de quo ad tria sumpsit cochlearia, ægerrimeque tunc temporis odorem carnis decoctæ ferebat. Elapsa hora, dum sitiret, obtuli panem in vino lymphato infusum, non potuit comedere, parum tamen bibit. Verum iam spem certiore de salute concipiebat, de qua prorsus antea desperauerat, omnia pedetentim in tranquilliorē statum sunt reducta. Cœnauit nocte commodè & bene dormiuit: manè, cum hominem, quo pacto se haberet, interrogassem, respondit, ganz wohl / quasi diceret, omnino bene, licet hypochondria tensa adhuc & renitentia tactui apparerēt, quod symptoma absq; alia medicamentorum ope omnino quieuit.

Hinc Monardis: valde utilis est iis, qui sublimatum, aut corrodens aliquod venenum hauerunt, quia veneni malignitatem, symptomataq; tollit: in corrosionibus tamen conuenientia remedia adiicienda, quia alioqui in illis nullius efficaciae esset lapis. Lac in isto casu pluri-

mum cōmendatur, cum magna quantitate, & frequenter ingestum: nam præterquã quod admirabile est remedium, in corrodentibus venenis eo vtendum est, quoniam venenum per vomitum expellit, eiusque malignitatem extinguit: vera enim est antidotus aduersus corrodentia venena: deinde illo epoto, lapidis puluis dabitur, aut aliquod ex prædictis medicamentis veneno resistentibus.

Aduersus morsum canis rabidi etiam vsurpatum, vt sequens historia ex Guilhelmo Fabricio h̄edocer.

Anno 1602. 30. Iulii, Dauid Willometus Paterniacensis adolescens, propè cubitum dextrum à cane rabido vulnus accepit, qui primò Augusti ad me venit, primò morsum scalpello scarificaui, cucurbitulam cum largiore flamma apposui: dein totum brachium posca, in qua dissoluta erat theriaca, parumque salis marini, ablui: postea cauterio actuali morsum vndique ac profundè inussi: vulneri imposui gossypium madefactum aquâ vitæ, in qua dissoluta erat theriaca: postea emplastrum imposui ex seq. &c. Vlcus ad menses tres apertum retinui, singulis hebdomadibus per interualla bis tēve vlceri sequentem inspersi puluerem. ℞. pulueris præcipitati, lapid. Bezoardici, pulu. rad. angelicæ ana scrupulum vnum: misce. Mirificè enim malignitatem ex profundo ad se attrahit, & veneno aduersatur puluis ille. Per os alexipharmaca, veluti theriacam, mithridatium, cornu cerui vsti,

vfti, & præparati, & lapidem Bezoardicum propinaui. Sic diuino numine curatus fuit. Eodem tempore huius fratrem, ab eodem cane feptem in locis morfum, eadem methodo curaui, qui anno poft pleurefi correptus, obiit.

Ludouicus Gyon, loc. cit. hiftoriam refert cuiusdam à serpente morfi. Iuuenis quidam nobilis, cum quo lauandi caufa stagnum eram ingreffus, à serpēte in tibia morfus fuit, quæ nigra reddita intumuit: huic Bezoartici lapidis grana quatuor cum pauca aqua rofarum propinata fuere: vulneri verò granum vnum impositum, hic intra dies duodecim curatus fuit, omnisque dolor & tumor remiferē.

Lepram curare idem afferit. Contrà scabiem inueteratam, inquit tineam, herpetem & præcæteris aduersùs lepram confirmatam, medicamentum huic fimile non reperitur. Huius rei testimonium perhibere poterit, Ecclesiasticus quidam in Gallia Narbonenfi, qui adhuc in viuis est: qui cùm animaduertiffet, se hoc malo correptum effe, vltra centies manus violentas sibi ipfi inferre, & se de fenestra præcipitem dare voluit, nifi fuiffent, qui ipsum obferuaffent. Verùm huius lapidis auxilio, quo per menses tres, quotidie mane fumendo vſus est, adhibita tamen bona victus ratione, quæ ipsi præscripta fuit, fanitati reſtitutus fuit.

Quare omnibus lapidibus pretioſis, & vnicornu præfert Ryff: & Linſcottus & Arthus hiftorici facultate efficaci Vnicornu longè ſupera-

re, cuius rei à longo tempore experimenta sint certissima, scribunt.

a lib. histor. hist. 10. *b* lib. proprio. *c* sect. 4. consil. 9. *d* lib. 5. cap. 13. *e* lib. de dysent. cap. 10. *f* lib. consil. & obser. & hist. cap. 32. *g* in prologo in comment. supra Mesuem. *h* lib. 2. de lapid. cap. 193. *i* in comen. in Diosc. lib. 4. cap. 73. de Napello. *k* observat. chirurg. observ. 87.

QVI HVNC LAPIDEM

NON MAGNI FACIANT, VNA

cum Historiis eorum, qui si-
ne fructu vsi sunt.

CAPVT XLIII.

ET si præcedenti capite in lapidis Bezoaris commendationem, historias varias proposuerimus: nunc lubet opiniones eorū, qui non tanti fecere, vel alia huic prætulere, apponere, additis historiis quibusdam, in quibus utilis non fuit, initio ab Historiis facto.

Ambrosius Paræus *a* verba faciens de medicamentis iis, quæ sint & dicantur Bezahardica, inter cætera hæc habet.

Iactabat superioribus annis corā Carolo Rege, tūm apud Claromantes Aluerniæ agente, huius lapidis aduersum omnia venena certissimas vires nobilis quidam, penes quem ex eo genere vnus erat Hispania importatus. Quærenti tum ex me Rege, num quid esset Alexiterium, quod contra deleteria omnia pariter æqualiterque valeret, Respondi nequaquam id natu-

naturam admittere, &c. (reliqua suprà adduximus) mox: facile verò esse eius rei periculum facere in facinorosis cruci damnatis. Placuit Regi conditio. Adductus est à Latrunculatore coquus, qui ob pelues argenteas duas furto in domini ædibus subductas, patibulo breui affigendus erat. Rescire tamen ex eo antè Rex voluit, num venenum sumere vellet, ea lege, vt si Alexiterium, quod vires diuinas contra venena omnia habere dicebatur, statim ipsi à veneno exhibendum eum à morte vindicaret, vita illi facta testaque esset. Alacriter aleam istam subiturum se respondit coquus, grauiora etiam, non redimendo modò vitæ, sed & infamis mortis vitandæ gratia subiturus. Ergo à Pharmacopola, qui tùm in officio erat, exhibitum illi fuit venenum, extemploque à veneno, Hispania aduectum Bezahardicum. Quibus ingestis, mox vomere cœpit, & per inferiora, multa cum diris torminibus excernere, inclamareque sibi igne quodam viscera peruri. Itaque aqua sitienti & poscenti oblata est: horam vnā post, cum bona Latrunculatoris venia, ad ipsum intromissus, hominem comperio in terram prouolutū, manibus, pedibusque feræ modo gradientem, lingua ab ore exerta, flammeis oculis, vomituerientem cum frigidis sudoribus copiosis, sanguine denique per aures, nares, os, anum & vrethram, manante. Exhibui hauriendas olei vncias octo, sed nihil opis attulit, id enim tardius venit remedium. Itaque magno cum cruciatu,

& vlulatu tandem mortuus est, cum vix septima à sumpto veneno hora esset exacta. Cadaver præfente Latrunculatore, & quatuor aliis, difsecui, comperique ventriculi fundum, tanquam ab inusto cauterio atrum aridumque: ex quo intellexi sublimatum ipsi fuisse exhibitum: cuius vim, Bezahardicum Hispanicum eludere non potuit: Rex id in ignem dari iussit. Hæc Paræus.

Ludouicus Guyon *b* refert. Carolo nono Francorum Regi, dum Molinis esset, lapidem Bezaarticum oblatum, cuius periculum, volente Rege, in duobus, qui mortem ignominiosam promeruerant, factum est: quare ambobus venenum propinatum fuit, sed illorum alteri lapidis huius portio data, qui tamen non secus ac alter, cui lapidis nil fuerat exhibitum, mortuus est. Quare lapis confractus fuit, & eum ex massa continua, non verò ex laminis compositum fuisse animaduersum, idcirco in ignem proiectus fuit: & is qui dono obtulerat, sperans se à Rege insigni honorarium reportaturum, nil nisi truce Regis & Reginae matris aspectum accepit.

Hieronymus Brisianus Salodiensis Medicus c. Donauerat, inquit, vni de nobilioribus Bezoarticum lapillum, quem tanquam Zopyri talentum scrinio credula incluserat, postquam verò eius spectandi copiam fecit, fucus detectus. Nam confractus arenulam vitream præ se ferebat, ex qua precarii globuli, vel sphaerulae constrictioni vestium corporis vsui frequentes, conflari solent.

Perfi-

Perfimilem gemmam elargitus erat & alteri: facilis enim iactura terreni: huius pura mulier comminutam particulam cuidam familiari dederat potandam, ipse ad eum vocatus, offendi symptomatibus variis agitatam, núnne ab epoto veneno, est enim lethale vitrum, obiit ille non longum póst miser.

Non ergò mirum, si Manlius *d* ad Cratonem scribat: quid si istis Abrahami illius Lusitani mihi hic familiaris sententiam tribus verbis expressam adiicimus, nempe hunc lapidem in stomachis caprarum syluestrium ex certa herba nostris regionibus insueta, in Persia tantum, & insula dellas Vaccas, Indiam versùs gigni, & ad pestem hoc ipso facere, quod cor, exacto inde humore melancholico, corroboret; nec expellere malum per sudorem, & Persas ac Indos bis in anno exigua eius quantitate assumpta purgari, hæc si corollarii vice superioribus addimus, ac cum his rursùm ea conferantur, quæ à nobis aliàs ad te perscripta sunt, apparebit li- quidò quàm isti, non vniuersi tantum inter se, sed singuli etiam secum reipsa dissideant. Quid verò ego mecum dum ista audiui? discedo incertior, quàm prius, vt Terentianus ille aiebat. Magna res est clamant omnes, magna certè, sed certi nihil: & tamen non est nihil, quod tum de hoc lapide, tum de terra Lemnia, aliisque nonnullis hîc compertis, exiguo scripto, quod nunc est in manibus, possim admonere, nisi tuam audire sententiam potius, quàm meam proferre malletm.

Quare Massariæ de febre pestilentiali *e* agentis, hæc est sententia : de lapide Bezoar , cornu monocerotis , osse de corde cerui, & reliquis id genus præfidiis & pretiosis medicamentis, multi mirabilia prædicant, sed ego hætenûs , vt liberè dicam, tot & tanta miracula non potui obferuare , vnde neque admodum illorum vfu soleo delectari , atque eò minùs , quòd non solum sint inuentu difficilia & rariora : sed etiam nonnulli rerum naturalium studiosi & peritiores, ea velint pro maiori parte esse commentitia & fabulosa. Et alibi *f* addit, his contrà pestilentia, atque adeò venena omnia tantas vires plerosq; attribuere, vt ceteris non modò simplicibus huiusce facultatis medicamentis, sed ipsi etià Theriacæ, & alteri cuius antidoto illa præferre non vereantur, quæ tamen omnia à peritioribus pro maiori parte commentitia habentur.

Hinc Valesius *g* non multum huic lapidi tribuere videtur, cuius verba adnotare lubet. Vfus & multorum approbatio maximam auctoritatem comparauit inter simplicia lapidi Bezaar, & primùm quidem ei , qui aduehitur ex India: secundum ei, qui ex America. Inter composita, compositioni celebri ex Hyacinthis. Lapide quidem multi iique prudentissimi attestantur. Mihi verò nullus non est adulterationis suspectissimus: timeo, ne nullus nō sit factitiuus: multos tamen iuuat, nescio an opinione , sed & hoc debet Medicus vti. His Valesii verbis, Syluaticus *h* hoc addit. Quis quæso Scriptoris huius cele-

celeberrimi auctoritatem non multi fecerit? præterquàm quòd doctissimus est, nullusque opinione nostra post Galenum & Græcos alios scriptores rectius de rebus Medicis scripsit & luculentius: Hispaniarum etiam regis maximì Philippi huius nominis secundi Medicus fuit cubicularius: ad quem Regem tanquam omniũ post Salomonem potentissimum, ex suis etiam propriis regionibus, & regnis veri genuinique lapides Bezaar fidelissimè deferri debuissent, & à Medico illius omnium peritissimo probè cognosci; qui tamen tantum hac in re habuit dubium, vt nullum non factitium, se agnouisse, liberè admodum fassus fuerit: hæc Syluaticus. Sic testatur Hercules Saxonia *i*, se Venetiis maximam huius copiam consumpsisse, nec egregiam operam sensisse: scire se quidem plurimos quibus exhibuerit, fuisse sanatos, sed id in lapidem non retulisse.

Sic Io. Thomas Minadous *k*: Sunt aniles fabulæ omnia quæ de lapide Bezahar ab Arabibus, & recentiorum nonnullis scribuntur: nam & ego qui innumeros febre maligna correptos curavi, non sum grauatus curiosè inquirere vires huius remedii, & illius vtilitates diligenter explorare, cùm tamen nihil ex eo vel eximii vel præclari vnquam colligere potuerim, &c.

Et Rulandus *l*, qui lapidem hunc inter sudorifica alexipharmaca malignitatem pestilentem ocysimè conterentia retulerat, postmodum *m* demirandum inquit. Bezoardicum la-

pidem maximi quidem pretii, minoris tamen efficacitatis, nobilissimo cornu ceruino præferri, eisque laudibus ornari, quæ tribui potius cornu ceruino deberent. Inferes, Bezoar non antidotum duntaxat esse, sed & Cardiacum: effectuararius, pretio summo euidentius, vtrumque arguitur verum. Quoties sine vlllo fructu Bezoardicus lapis etiam tempestiuè, euacuatione ritè priùs facta, exhibitus est, isque minimè parca, sed larga manu, nihilo secius defunctis ægris: si tantarum virium est, cur plerisque non iuuat? Dei maledictionem & morbi vim maiorem, quam vt eo oppugnari queat, obiciendo nihil proficies: apud plerisque enim quibus administratus est, neutrum habuit locum. Deinde si Cardiacū est Bezoar, aut manifestis aut occultis qualitatibus cor corroborabitur. Si manifestis, iis quoduis conflatum Cardiacum erit: ergo occultis qualitatibus, quibus nec cornu ceruinum priuabis. Quomodo autem eiusmodi terrestres soboles, qualis est Bezoar aureolus, cor corroborare valeat, maximum est dubium: cum quotidie iis solū rebus robur afflari cordi obseruemus, quæ laudabilem sanguinem de se promunt, indeque spiritus vitales quantitate qualitateque adaugent. In talem sanguinem, vel momentum eius transire Bezoar solum, nemo mortalium probabit: nisi spiritus cordis robur ex Bezoar spirantibus stabiliri sinxerimus, & languentes spiritus vitales suscitari. Sed quid spirituum in scrupulo dimidio Bezoar omninò

ποῖς insidere poterit, sique insident, quid obstat quò minus subito euanescant in auram, in tenuissimum præsertim pollinem contrito lapide? teste magnete & succino, quæ in pulverem contrita, ferrum & paleas non amplius tam expeditè attrahunt, utpote suis priuata spiritibus, quorum ope tractus est factus. Oportebit sanè spiritibus corpusculo minimo inclusis agere, si quam agendi contrà virulentiam est fortitus Bezoar virtutè: corpore ipsomet tam exigua dosi dato, ut longè impar sit resistendæ malignitati per capacissimum disseminatæ corpus: hætenus Rulandus.

Quare Thomas Iordanus *n*, Lemniam terram præfert: Terram Lemniam, ait, per se & aliis permixtam, tam foelici successu exhiberi quotidie cernimus, ut si mihi optio esset danda, mallem lapidem Bezahar, qui Turcicis cōmerciis Satraparum nunc muneribus frequentior apud nos esse cœpit, excludere, quàm terras medicamentosas è pestilentium antidotorum catalogo extorres reddere.

Ratio, inquit Sanctorius *o*, cur Bezoar qui ad nos defertur, despici debeat, est, quia referunt sudorem excitare, quod, ut docet experientia, est falsum: præterea in nostro Bezoar, intrinsecus est nucleus, vel palea, quod ostendit esse arte factum: & insuper videtur fabulosa eius historia à Serapione proposita, quòd sit lacryma ceruorum Orientis, &c. Et Mindererus *p*, Smaragdum quem sæpius exhibuit, magis forsan (inquit) lauda-

laudauerim, quo etiam veteres, Arabes præfer-
tim & moderni quoque medici vtuntur, exhi-
bendo eius grana sex vel octo, cuius vi maligni-
tatem expelli fuit hucusque creditum, licet effe-
ctus non semper respondeat, de quo Fracasto-
rius: hoc insigniter ac momentanea quasi vi se-
mel admirabundè profuisse vidi, quod Recipit
Smaragdi præparati, lapidis Bezaard orientalis
ana grana vij. Hyacinthi præparati gra. iij. misce,
fiat puluis.

Non minus eleganter quàm verè Syluaticus q,
facilimum sanè ei qui voluerit, suamet adducta
experientia quicquid voluerit de quouis medi-
camento affirmare: faciant hoc circumforanei
& circulatores, quod Medicos rationales ubiq;
dedecet: faciant & illud, qui medicamentorum
vires penitus nesciunt, ea tamen laudare inten-
dunt. Dicant quæso nobis qui talia tantaque de
lapide isto affirmant, qua in eo propalando vfi
fuerint experientia, quomodo cognouerint, il-
lum venena omnia, & morbos omnes veneno-
sos superare. Proferant ad id confirmandum ex-
perientiæ factæ tempus, quibus ea fecerit, qui-
bus venenis vfi fuerint, & quibus tandem ob-
seruatis experientiæ legibus, negotium absol-
uerint: statimque vanam, infidam, incertam &
maneam eam fuisse is intelliget, qui veræ expe-
rientiæ leges sciuerit. Particulares quosdam e-
uentus adduxerunt, veram & absolutam expe-
rientiam minimè constituentes. Ægrotantes
plerosque sumpto hoc lapide, sanitatem acqui-
siisse,

guisse, affirmant. Sed an aliis simul vſi fuerint
 medicamentis, erat vt animaduernerent: quia
 ſic non plus huic, quàm illi medicamento, eſt ef-
 fectus aſſignandus. Sed & illud ipſe cum aliis
 nonnullis affirmo, tot tantisq̃ recitatis mor-
 bis non venenofis, cōuenire minimè poſſe la-
 pidem hunc, neque ratione, neque experientia
 id atteſtantibus: melancholiæ dico, aliisq̃ me-
 lancholicis morbis: obſtructionibus, partui dif-
 ficili, ſecundæ retentæ, menſibus reſtriſtis pari-
 ter & præter modum fluentibus: comitiali mor-
 bo, & aliis enumeratis. Sunt horū morborum
 calidi aliqui, frigidi alii: attenuatione eget vnus,
 incræſſatione alter: quibus quidem contrariis
 indicationibus, vna ſola refrigerandi, & exic-
 candi facultate manifeſta, qua præditus eſt, ſa-
 tisfacere illum poſſe, nullus qui de rebus Medi-
 cis rectè ſentiat, affirmabit. Ad occultam pro-
 prietatem ſeſe recipient, ſcio: & hanc contrarios
 effectus facere poſſe, affirmabunt. Hos eo in pri-
 mis argumento redarguere nobis licet, quod
 non à forma lapidis occulta ii effectus proueni-
 unt, ſed ab ipſius herbæ lapidem producentis
 rei occulta, vt dixit Ioſephus Acoſta ex Indorū
 mente. Si dixerint herbam illam, & ipſam id à
 proprietate occulta præſtare. Dicam ex aduer-
 ſo, huiusmodi cōtrarios effectus ab occulta pro-
 prietate profiſcentes, ſola experientia deter-
 minari. Ex his qui in exteris regionibus & Ita-
 liæ vicinis de lapide iſto ſcripſerunt, non omnes
 vnum & idem teſtati ſunt. Ex antiquioribus, v-
 num

num solum Serapionem, luculentius & distinctè magis de hoc lapide scripsisse, suprà admonuimus, nec tamen enarratis morbis non venenosus, quod conferat, docuisse, ex ipsius verbis cuique manifestum esse potest. Venenorum tantum & venenosorum morborum, sicuti & Rhasis meminit: quorum autoritate freti, febribus quoque pestilentibus, cum ipsis venenis similitudinem quandam habentibus, conferre illum posse, negare non audemus. Sed ad lapidem Bezaar Occidentalem, siue Peruvianum veniamus.

a lib. 20. cap. 36. *b* lib. 5. cap. 13. *c* lib. de noua medicina, in quo multorum errores detegit. *d* epist. 191. *e* lib. 7. suæ praxeos cap. 24. *f* de peste lib. 2. *g* 4 meth. 2. *h* lib. de bezaar. *i* de febrib. cap. 37. *k* lib. de febrib. malig. cap. 15. *l* de lue Vngarica cap. 6. *m* cap. 7. hist. 7. *n* de pestis phœnom. tr. 2. cap. 6. *o* lib. 14. de vitand. errorib. cap. 4. *p* lib. de peste pag. 202. *q* lib. de bezoar.

DE LAPIDE BEZAAR

OCCIDENTALI SIVE

Peruiano.

CAPVT XLIIII.

CVM de lapide Bezaar, qui ex India Orientali adfertur, abunde dictum fuerit: nunc de eo, qui ex India Occidentali, siue qui ex regno Peru aduehitur, sermonem instituemus: & primùm, locum in quo animalia lapide hunc gestantia, viuant: deinde, quæ illa sint, quomodo nominentur, & quæ ipsorum forma sit, proposituri sumus.

Locus

Locus seu solum natiuum huius animalis, sunt montes Peruuiani, Petro de Osma *a* auctore; illud enim admiratione non carere scribit, quod animal hoc p totas Indias nō reperiatur, præterquam in montibus regni Peruuiani: se etenim omnia Mexiocana regna, omnes Peruuianas prouincias & regna: prouincias & insulas Maronnon, Floridam, & multas præterea Occidentalium Indiarum regiones peragrasse, attamen nusquam quàm in solis huius regionis montibus conspexisse.

Auctor est Iosephus Acoſta *b*, in omnibus animalibus, quæ Peru peculiaria habet, lapidem hunc reperiri: addit, in Prouincia Xauxa, & aliis Peru finitimarum Prouinciis, in diuersi generis animalibus, tam feris, quàm cicuris reperiri. Ex quibus sint Guanacos, Pacos, Vicunnas, & Taraguas: quibus caprarum quoddam genus adiungant, quas Cypris vocent. (Bacchius *c* capriceruum nominat.) Imò & in regno nouæ Hispaniæ, Ceruos quoque hos lapides promere, quo tamen loco, nec Vicunnas, nec Pacos, nec Taraguas, vſpiam reperire liceat, idem testatur.

FORMA ANIMALIS.

FORMAM animalis Petrus de Osma *d*, his verbis expressit: Animalium genus quoddam in istis montibus frequens inuenimus, valdè simile iis hircis (nisi quod cornibus orbum sit) quos in Orientali India reperiri tradis (Monardem

dem intelligit) ruffi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur, quarum magna est copia in montibus, vbi ista animalia degunt: ita fugacia, vt solo tormentorum ferreorum ictu adsequi possimus.

Verum cum Iosephus Acosta *e*, de prædictis animalibus capitibus duobus egerit, eorumque descriptiones adposuerit, lubet, in Lectoris gratiam, ne quid huic tractatui desit, ipsius verba duobus subsequenter capitibus subiicere.

a in epist. ad Monardem cap. 75. *b* lib. 4. hist. natural. Indiæ cap. 42. *c* lib. de gemmis cap. 34. *d* vide suprâ cap. 17. hæc etiam refert Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 192. *e* lib. 4. hist. natural. Indiæ cap. 40. & 41.

DE VICUNNAS ET TARAGVAS IN PERU.

CAPVT XLV.

EX rebus præstantissimis, quas Peru habet, Vicunnas sunt & Oues. Vicunnas, feriores sunt: Oues, mansuetæ. Sunt, quibus persuasum est, de his etiam Aristotelem, Pliniū, ac cæteros auctores tradidisse, quo loco de Capris egerunt, cum quibus propter agilitatem, & montium amorem conferri possint. Sed hæc animalia, ex caprarum genere, neutiquam sunt. Nec enim Vicunnas, cornua caprarum more habent, quas suis Aristoteles assignat: multò minus capræ sunt Orientales, ex quibus lapis Bezaar demitur. Aut si omnino huius generis censendæ forent, illarum diffusum genus ceu canum, omnino esse oporteat.

Aequa

Æqua ratione Vicunnas Peruenſes, non id animal ſunt, quod in noua Hiſpania Bezoar promitt: hoc enim ex Ceruorum genere eſt, cui ſimile noſtro iudicio non in vniuerſo orbe reperiatur, niſi in Peru ac Chile finitimis.

Vicunnas capris maiores, vitulis minores, colore leonino, ſed ſplendentiore ſunt: cornua non habent, vt in capris & ceruis ſunt. Montanorum loca gelidiſſima colunt, Punas dicta: eas nec glacies, nec niues lædunt, imò potius firmant, reſciantq; . Gregatim oberrant, & miræ celeritatis ſunt: peregrinantibus tum hominibus, tum pecoribus occurrentes, feſtino in fugam ſe dant, cùm ſint timidiſſimæ: fugientes, pullos ante ſe agunt. Hæ an genus ſuum propagent, nulli ſciturum eſt: quæ de cauſâ Ingæ reges, mandato cauerunt, ne figerentur, aut quouis modo ferirentur: niſi id iuſſu priuato diebus feſtisliceret. Multi quærentur, Hiſpanos Indiam ingreſſos, venationibus crebris, harum numerum nimium confeſſiſſe, vnde iam pauciores ſint. Venatibus operam daturi, vno numero tria aut quatuor millia virorum congregiuntur, qui montis partem inſignem ambientes, ex omnibus locis in vnum pecudes compellunt, coguntq; . Ex harum medio poſtea 300. aut 400. quantum volunt, ſeligunt: cæteras, cum primis fœmellas, procreandæ ſobolis gratia dimittunt. Eas tondere quoque conſueuerunt, ex lana pallia & tegetes texentes, quæ magni æſtimantur. Lana ſiquidem ſerici æmu-

la durationis longæ est: colorem natium seruat: tinctura non variatur. Vestes huiusmodi, in calidis aëris constitutionibus perfrigerant, & renum comprimis ardorem mulcent. Sed & alio modo adhibentur, nimirum in lectis. Haud pauci, lanâ in genere, pro totius corporis sanitate firmanda vtuntur, cuius vires, non inualidas experiuntur. Ex hac confectos tegetes, podagricos dolores mulcere, aut arcere affirmant.

Vicunnas caro proba non est, etsi hanc Indidant, fumoque indurent. Quam verò vim medicam habeat, nostris peregrinationibus didicimus. Nam cum aliquando per montana Peruenſia profecti, vesperi in Tambo seu hospitio diuertissemus, dolor inæstimabilis oculos nostros inuasit, tanta crudelitate, vt oculos nobis elisum iri omnino videretur. Quo morbo ii ferè corripì solent, qui per assiduas niues iter faciunt, nec præter has oculis quicquam dispiciunt. Nobis ergo cum intenso dolore acriter luctantibus, scæmina quædam Indica cubile ingreditur, de carne Vicunnas recens captæ (nam vel dum cruor emanabat) aliquid promens, iubensque, vt oculis imponeremus. Quo facto, oculorum ægritudo quasi in momento desæuiit, & nos in totum illico restituit. Præter supra dictam venatus rationem, Vicunnas alia quoque arte captant; eas in locum tam angustum cogunt, vt emissis glandibus assequi queant. Ex lineis funiculis plumbi glandem, seu massam religant: his excussis, animalium pedes inuoluunt, innectuntque,

nectuntque, ne quo fuga proflire queant: hoc modo, quot volunt, capiunt. Præcipuum quod habent hæc animalia, Bezoar lapis est, in ipsis conditus.

Sed & aliud animalis genus TARAGVAS vocant, ferum & ipsum, at pernicitatis maioris, & corporis grandioris: color adustior: aures propendulæ: non, vt Vicunnas, gregatim errant, sed singulis pascua solitaria, idque in locis editioribus. Ex his quoque Bezoar eruitur: cæteris tum magnitudine, tum viribus præstantior.

DE OVIBVS PERUANIS, PACOS, ET GVANACOS.

CAPVT XLVI.

PEruanis nulla res maiori aut vberiori questui est, quàm pecudes, cum primis oues ipsis llama dictæ: quibus, vt verè dicam, nihil vnquam vtilius esse possit: vt alantur, sumptu nullo opus est: & tum cibos, tum vestes, incolæ ex hac pecude accipiunt, velut Europæi ab ouibus suis. Præter has commoditates, Indi hanc quoque sentiunt, quod ouibus omniane-cessaria ipsis apportantur: quæ tamen vt equi nec sufferrantur, nec frenis incinguntur: his nec auena obicienda, nam gramine satiantur. Videre tamen hinc est, voluisse Deum, Indis hoc animal & pro oue simul & equo seruire. Cùmque populus magna parte pauperrimus esset, suffecto copioso gramine, penuriam hanc Deus

ipsis demptam voluit. Illa autem duorum generum sunt: vnum Pacos, laniferum: alterum lana carens, sed gestandis sarcinis & oneribus aptius. Europæis ouibus maiores, minores vitulis sunt, collo oblōgo & camelorum modo porrecto. Quod natura ita statuit, vt erectiori corpori, proceritas colli responderet. In colore variant, nam reperiuntur albæ, nigre, cæsiæ, variegatæ; Indis Mocomoro dicuntur. Incolæ loci, in sacrificiis olim faciendis, colorem diligenter attendebant, quem anni temporibus & votorū generibus respondere oportuerat.

Pecudis caro efilis quidem, sed durior & tenacior: agni, in cibum delicates: sed horum paucos mactant: earum vsus est, vt lanam, pannis aptam, promant, & onera portent. Lanam detonsam Indi parant, & ex ea pannos texunt, quibus vestiantur. Sed hi crassiores sunt, quos Hauasca nominant: subtiliores & pretiosiores, Cumbi appellantur. Ex his mappas, tegetesque & similia texunt, quæ tum durabilia, tum splendidiora, serici modo micant. Texturæ peculiarem modum adhibent: & Ingæ ad præstantissimos pannos faciendos opifices ingeniosissimos olim adhibebant: textores artificiosissimi in prouincia Capachica, apud latum Titicacæ fluiuium habitabant, &c.

Vniuersum hoc pecudis genus locis frigidis gaudet, in quibus probè augetur, & saginatur. In campestribus aestu facile tabescit, & emoritur: tum pruinis, tum glaciæ persæpè horridæ

oues

oues incedunt, & tamen optimè sanifsimeque habent. Lanæ, quæ breuiore sunt, vultum amabilem admodum & iucundum habent: quæ nonnunquam in media via restitantes, erecto collo actores suos & alios quasi admirabundæ longo tempore aspiciunt, aut intuentur, nullo interim vel metus, vel gaudii signo edito: quæ res multis risum excutere possit. Facile tamen terrentur & in pauorem dantur, adeò vt rapida festinatione altissimos sæpè scopulos ascendât. Quod si accidit, ne cum ipsis profugis argentum quoque pereat, sclopetis ex edito præcipitandæ & decutiendæ sunt.

PACOS quin etiam vsque adeò ira incandescent interdum, vt cum onere in terram procumbentes ab isto loco abigi non possint, etsi fustibus frustulatim comminuantur. Hinc in Peru de iis, qui nullorum monitis aut iussis parere volunt, natum hoc prouerbium est: Hic impacatus est, id est, Pacos æmulatur: quo disterio reo contumaciam exprobrant. Ergo si quæ fors iratior ita procubuit, tum custodes eius suscitandæ remedium nullum habent aliud, quàm vt iuxta Pacos confideant, illis abblandiantur, & quo cum vis verborum lenocinio deliniant, dum spontè sua resurgant: quibus blandimentis ternæ interdum horæ conficiuntur. Vitio quodam scabiei simile infestari solent, ex quo persæpè moriuntur, id Carache vo-

ant, &c. Hactenus

Acosta.

DE LOCO, IN ANIMALI,
IN QVO LAPIS HIC
reperitur.

CAPVT XLVII.

NVnc locum in animali, in quo lapides hi reperiuntur, subiiciamus, ex epistola Petri de Osma ad Monardem scripta decimaquinta Iunii anni 1568. nos cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus, in huius regionis montes, in eam quinque dies infumpsimus, & aliquot ex iis animalibus cōfecimus. Aperto itaque maximo a, & prouectioris ætatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus: quo factum est, vt Indicis animalibus similia non esse putaremus: percontati Indi, quos, vt nobis inferuirent, deduxeramus, qua corporis parte, lapides hæc animalia haberent: se quicquam de lapidibus scire negabant (vt sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cū videret nos tantopere id scire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depastas herbas recipiunt, domi postea eas ruminatas in ventriculum traiciunt. Ibi puerum illicō interficere voluerunt Indi, quod nobis id indicasset; eundem tamen postea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, & vt intelleximus, sacrificauit.

crificarunt. Indi hos lapides magno habent in pretio, & in Idolorum suorum delubris, quæ Guacas vocant, cum aliis quibusque pretiosissimis offerre solent, veluti auro, argento, gemmis, monilibus, animalibus & pueris, Ex animalis igitur, quod primum secuimus, bursula nouem lapides, exemimus: secuimus & alia huius generis animalia, quæ confeceramus, in quibus omnibus lapides inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium ætate.

At Monardes *b*, locum illum, in quo lapides hi generantur, sic expressit: primus illorum obseruator (intellige Petrum de Osma) videre cupiens, quâ ratione in animalibus generarentur, suis ipsemet manibus, eorum animalium Anatomen fecit, & mihi deinde significauit, eos cigni in receptaculo quodam, fasciæ modo confecto, & villosa carne constante, duorum palmarum longitudine, & trium ferè vnciarum latitudine, ipsi ventriculo parte interiore adherente, alios aliis maiores, & quodam ordine dispositos, vti nodos vestem anteriore parte claudentes. Eo receptaculo aperto, eximuntur lapides, quos isti magna Naturæ Prouidentia ad nostram salutem & nostrorum morborum remedium generari, summa admiratione non caret. Atque vti intelligo, qui ex Orientali India adferuntur, eâdem ratione inueniuntur, & eximuntur, è certo caprarum genere, quæ magna ex parte ruffæ sunt, vti nostræ. Sic Iosephus Acosta *d* refert, in stomacho & ventre horum ani-

malium (scil. in Occidente) aliquando vnum solum, aliquando duos, tres, etiam quatuor reperiri.

a hæc quoque Syluaticustr. de lap. bezaar pag. 82. recenset. *b* desimp. Indic. cap. *c* hæc & Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 192. refert. *d* lib. 4. hist. natur. Indiæ cap. 42.

DE LAPIDIS HVIVS MATERIA, ET GENERATIONIS modo.

CAPVT XLVIII.

MAteriam, ex qua lapis hic generatur, breuissimè Petrus de Osma & Monardes proposuere, dum ex salutiferarum herbarum depastarum succo, ruminatione concreto, generari scribunt. At Iosephus Acosta generationis modum plenius expressit: Indiani ex traditione & relatione suorum parentum referunt, in Prouincia Xauxa & in aliis Peruvianis prouinciis, tum herbas multas, tum animalia venenata plurima degere, quæ aquas unde potent, & gramina siue pascua, quæ carpant, & etiam odoratu, contagio suo inficere soleant. Contrà verò inter herbas illas à naturâ singularis quæpiam ibi producta est, quæ arcendorum venenorum vim maximam præstat. Hæc herba folius naturæ solertiâ, & instinctu quodam naturali, ipsi Vicunnæ & cæteris animalibus, quæ lapidem Bezaar generant, notissima est, quam herbam auidè deuorant, vt eius auxilio præferuentur, à virulentia aquarum & pascuorum: &
ex her-

ex herba hac esitata in ipsorum ventriculo lapis hic generatur, qui ab herba hac virtutem omnem, quam contra venena habet, acquirit. Hæc Indorum opinio, per viros in regno Peru experiētia claros, detecta fuit: quæ cum iis conueniunt, quæ à Plinio de capris montanis referuntur, quæ sine omni periculo venenis nutriuntur & pascuntur. Indiani, addit Acoſta, à nobis interrogati, cur verueces, vaccæ, capræ & vituli Castellanis similes, quæ animalia etiam ex Hispania venissent, lapidem Bezaar non habent, cum tamē iisdem in rupibus herba hac pascantur. Respondent, se non credere animalia illa, quæ ex regno Castiliæ adducta sunt, hanc herbam deuorare: imò etiam in Ceruis & Damis lapidem Bezaar reperiri. Quod sanè consentit cum eo, quod etiam in noua Hispania lapides Bezaar (quamuis in ea nec Vicunnas, nec Pacos, nec Taraguas, neque Guanacos sint) in ceruis aliquibus reperiantur: quod & suprà peculiari capite monuimus.

Verum, vt idem Acoſta *b*, admiratione dignum, hos lapides supra res diuersas nasci & formari: vt super ligulæ ferramentum, super aciculam, aut festucam, ligniue fragmentum, quæ in lapidis centro reperiuntur, quam tamen ob causam falsi non æstimandi: contingere enim potest, vt animal tale quid simul cum gramine deuorarit, & super hæc lapidis sensim augeſcendo circumglobetur & crasseſcat. Rei admirabilis à se circa hanc rem obseruatæ, historiam ad-

didit: duos scil. se in Peru lapides vidisse, in quorum cavitare nucleus Pini Castellani, circa quæ conglobatus erat, continebatur, quòd omnes in admirationem traxerit, siquidem in toto regno Peru, neque Pinos, neque nucleos Pineos Castellanos vidimus, nisi fortè ex Hispania allati fuerint, quæ tamen res mihi extraordinaria videtur.

Ex diuersis autem tunicis, aut pelliculis sibi inuicem incumbentibus, lapides hi formati & compositi sunt, vt rectè Acosta. Sensim enim, ait Baccius, aggeritur circa festucam, laminatim instar tunicarum Cepe, sic vt lamina priore sublatà, quæ sequuntur clariores & splendidiores, quo vltior progressus fit, appareant, quarum nonnullæ exterius splendorem auri repræsentant: & Monardes *d* testatur se aliquot comminuisse, qui ex tenuibus splendentibusque laminis, eodemque colore constabant, quo ii, qui ex India Orientali aduehuntur, atq; aut in puluerè aut in granulum, vt illi desinebant. Sic Clusius *e* proposuit: cōstant ex tunicis, siue crustulis, modò crassioribus, modò tenuiorib. aliis alias amplectentibus, politis interdum & splendētibus: nonnunquam aliquantulū scabris, extima præfertim & reliquas complectente, vt in renum & vesicæ calculis videre licet: sed inueniuntur nonnulli, quorum crusta exterior, variis locis adeò altè exesa conspicitur, vt secunda appareat tunica, nonnunquam & tertia.

a lib. 4. hist. Indix cap. 42. *b* Syluaticus lib. de bezoar pag.

pag. 89. eadem habet. c in ea regione Peruana in qua non
ad sunt Pinei, neque ad eam ex Hispania adferri solent. Syl-
varicus. d cap. 34. e in notis ad Monardis cap. 34.

DE HVIVS LAPIDIS

DIFFERENTIIS.

CAPVT XLIX.

CVM lapides hi plurimum inter se differāt,
partim ratione animalium in quibus re-
periuntur, & quidem vel in montosis, vel
in planitie pabulum capientibus: partim ratio-
ne formæ, magnitudinis, coloris & saporis, has
differentias, subnectemus: & primùm quomo-
do ratione animalium differant, exponemus.

Auctor est Petrus de Osma, sola animalia, quæ
in montibus pascuntur, lapides istos præstantes
generare: nam quæ in planis pabulum sumunt,
quia herbas minus salubres depascuntur, pro-
pterea lapides eorum, tametsi vtilis, iis viribus
tamen non pollent, quibus ii præditi, qui ab a-
nimalibus in montanis degentibus eximuntur.
Et Monardes 4: verum quidem est, eos qui sele-
ctioribus notis præditi sunt, quas probatissimi
lapides Bezaares obtinere debent, ex animalibus
quæ in montanis degunt, eximi oportere:
nam qui ex animalibus in planis viuentibus e-
ducuntur, improbi sunt, nec vlla Medica facul-
tate præditi, quoniam non aluntur iis salutife-
ris herbis: mox subiungit: sunt etiam selectio-
res, qui ex animalibus in Persiæ montanis de-
gentibus educuntur, quàm qui ex aliis capris in
Malacæ

Malacę planis & campestribus viuentibus: nam illi eo pretio non habentur, neque eam præstantiam & facultatem obtinent, quas Persici quia Malacenses capræ ad lanienam duntaxat seruantur, cùm adeò salutiferas herbas non depascantur, vti quæ in montanis degunt. Eadem planè est ratio in Occidentali India; nam quæ in montanis Peru vitam agunt, selectiores & legitimos lapides, & ad medicamenta vtilis habent: quæ verò in campestribus pascuntur, Malacensibus similes sunt, quæ simul incedunt & viuunt vti greges, qui ad lanienam seruantur, ex iis enim multi quidem lapides eximuntur, sed inutiles, quoniã salubres illas herbas montanas non depascuntur: hæc Monardis. Hic mirari subit Monardem, cùm is fateatur se omnia ea, quæ lapidem Peruuianum concernunt, ex epistola Petri de Osma cognouisse, hicq; omnes quidem vtilis, sed iis viribus non pollentes asferat: Monardis verò, improbos esse, nec vlla Medica facultate præditos pronunciet.

Sed Iosephum Acoftam hac de re etiam audiamus. Lapides qui in Guanacis siue Verueciibus eius regionis, & Pachis inueniuntur, plerunque minores sunt & nigricantes, nec tanti æstimantur, nec in vsu Medico probantur. Verùm ex Vicunnis maiores eximuntur, qui cineritii *b*, aut albi aut obscurè virentes, hiq; optimi censentur. Attamè qui ex Taraguas excinduntur, omniũ præstantissimi habentur, inter quos satis magni etiam reperiuntur, & cõmuniter *c* albi ad

bi ad cinereum vergentes: horum laminæ communiter crassiores & densiores, quàm aliorum: hi autem pariter in maribus ac semellis reperiuntur: verùm omnia animalia, apud quæ hi lapides generantur, ruminant, & plerunque inter niues & in rupibus sua pascua habent. Atque sic Peruanos omnes, quicumque illi fuerint, Orientalibus postposuit, ita eos qui ex noua Hispania deferuntur, Peruanis in opere debiliores esse constituit. Hoc addito, lapidem quemcunq; Bezaar efficaciorẽ esse in Hispaniis, quàm in regionibus Peruvianis.

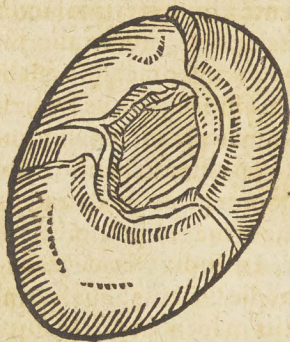
LAPIS BEZAAR OCCIDENTALIS.

Præterea differunt plurimùm inter se, vt idem testatur (& quotidie in Pharmacopoliis notare

possumus) magnitudine, formâ & colore: quippe quòd aliqui solum auellanae magnitudine & adhuc minores: aliqui nucis quantitate: alii oui columbini instar: alii etiam ouũ gallinae æquẽ: testatur se aliquos mali arantii magnitudine vidisse. Ad-

dit insuper, ex quo lapides hi in pretio esse cœperint, Indos arte conficere cœpisse: hinc multos, quando lapides hos solito maiores vident, falsos

falsos existimare: licet magni & ii quidem præstantissimi reperiantur; & contrà parui, qui tamen falsi sint: verùm genuinos cognoscendi, ipsam experientiam optimam magistram esse.

Carolus Clusius in suis ad Monardem notis, scribit, se ternos eiusmodi lapides habuisse munere Generosi Dn. Francisci Drake, cui ferè passerini magnitudine, qui dimidiâ circiter drachmam pendebant: ille verò alios adseruabat, qui binas atque etiam plures drachmas pendebant. Subiungit, se apud Ortelium vidisse, qui quinque propemodùm drachmas pendebant; & apud Plantinum binos, alterum renis veruecini forma & propemodùm magnitudine, non eum quidem integrum, sed extrema parte confractū, & laminarum situm ostendentem, atq; in meditullio veluti festucae fragmentum continentem, qui vnciae vnus cum semisse, dum integer erat, pondere fuisse potuit: alterum compressa, qua parte ventriculo adhæsit, forma, sensim deinde

inde in tuber assurgente à multis etiam laminis seu tunicis, cum crassioribus, tum tenuioribus contextum, duas uncias cum drachmis duabus & semisse pendentem. Dn. Ludouicus Perezius vnum columellæ, duas uncias aut amplius longæ forma, uncialis cum semisse aut maioris ponderis: quo longè maiorem prius acceperat, galinacei, ut referebant, oui magnitudine.

Et Baccius refert, ex India Occidentali, & montibus Peruuie hodie Orientalibus non ab- similes adferri, cum iis in locis Capriceruorum magna sit copia, ex quibus hic lapis per incolas eruitur: & addit: quamuis dubium sit, an ex Oriente alii præter adulterinos adferantur: certum tamen esse quod Occidentales ex prædictis animalibus excindantur: quorum quidam par- uam nucem, alii amygdalarum ossa, vel fabam magnitudine sua referant, pro maiori, vel mi- nori ipsorum augmento.

d Forma quoque variant, alii rotundi, alii o- uali, alii lentis forma, & plurium aliarum for- marum. Quare Clusius loco citato, eorum for- ma nunc orbicularis, modò compressa aliquan- tum, vel inæqualis, modò renis formam ex- primens.

Colore quoque differunt, Iosepho Acoſta au- ctore: reperiuntur nigri, albi, cinerei, atrouiren- tes, alii ac si deaurati essent: & Clusio color nunc nigricans, nunc subcinereus, interdum flau- scens. Ut plurimum, ait Baccius, exterius scabri sunt cum colore viridi, qui in fuscò rufescit, quasi
partim

partim sanguine, partim humore ab animali relicto, tincti essent: minus tamen maturi, cinerei sunt: & Boëtio *e*, Occidentales subcinereum habent colorem, neq; ita ut Orientales splendent, crustas enim habent, crassiores & gypseas. Verum siue ad colorem, siue ad figuram respiciamus, de bonitate aut subtilitate lapidis, iudiciū ferri non potest.

Quos ego vidi Occidentales, maiori ex parte sunt coloris cinericei, cum nigrore aliquo admixto, quia materia horum albidior est, & minus à calore elaborata, idq; propter animalium calorem minorem, regionis frigidioris causa. Sic etiam communiter Occidentales, qui albicant maiores sunt & substantiæ minus compactæ, quàm in Orientalibus obseruetur: qua de re plenius suprà in Orientalis lapidis differentiis, à colore desumptis, egimus.

Quoad saporem, proprium nullum habet, quod ipsum etiam Rhafis Arabs tradit.

a cap. 34. *b* Syluaticus legit flauos, albos, cinericeos. *c* Syluat. legit maiori ex parte albi, flauescentes. *d* Ioseph. Acosta lib. 4. hist. Indiæ cap. 43. *e* lib. 2. de lapid. cap. 194.

DE LAPIDIS FACULTATIBVS, QUANTITATE ET vtendi modo.

CAPVT L.

DE facultate huius lapidis sic Baccius: non desunt, qui dubitent, vtrum hi lapides easdem facultates cum Orientalibus obtineant,

tineant, quæ ab Arabum scriptoribus illis as-
 signatæ fuere: quibus respondet, Orientales re-
 uera in hoc genere bonitate reliquos excellere,
 eò quòd in fronte aspectum Solis Orientis obti-
 neant, qui rebus maiorem vigorem & virtutem
 infundit, respectu Occidentalium, qui resolutis
 per calorem diei partibus subtilioribus, & ali-
 mentalibus, vapores adustiores, minusque effi-
 caces accipiunt.

Sic Iosephi Acoftæ *a* de lapidibus Bezaar iu-
 dicium tale est: quod inter hos ii, qui ex India
 Orientali oliuæ colore adferuntur, primas te-
 neant: secundum ii, qui ex Peru: tertium, qui ex
 noua Hispania adferuntur. Et Saxonia *b*, eos qui
 ex Indiis Occidentalibus adferuntur, coloris ci-
 nerulenti, & Orientalibus multo viliores esse,
 scribit. Sic Gallus *c*, reperitur etiam, & quidem
 frequentius lapis iste quasi colore cinericeo in-
 fectus, quem Occidentalem pleriq; autumant:
 ac licet non omnino spernendus sit, multum ta-
 men virtute ab Orientali distare cognouimus.

De qualitate huius lapidis, Baccius censuit,
 temperatis qualitatibus pollere, minimeq; alio-
 rum lapidum & antidotorum more exsiccare,
 quare hoc remedio securè & citra damnum ali-
 quod nos vti posse. Quem tamen aluum potius
 mouere, quàm sudores, sunt qui obseruarunt,
 Syluatico *d* admonente. At Monardes testatur,
 etiam hunc qui in Peru reperiatur, viribus Ori-
 entalibus nequaquàm inferiorem esse: quem se-
 quitur Salmuth *e*, tota Petri de Osma epistola

adpositâ: quemadmodum & Wittichius in suo tractatu Germanico.

Dofin subiungamus: Aluarus Torres, Baccio referente, grana septem cum vino febre absente, at ea præfente, cum aquæ acetosæ vncia vna exhibet. At Saxonia l. cit. duplum ponderis respectu Orientalis præbendum, ex aliorum sententia tradit, qui admodum inefficaces sint: addens, quando ex Occidentalibus probus reperietur, grana sex vel octo exhibenda esse. Verùm Syluaticus, Peruani tanquã imbecillioris, paulò plus quàm Orientalis, qui valentior fit, exhibere iubet: Orientalis verò septem, decem & duo-decim grana offerri posse asserit.

a in hist. Ind. lib. 4. *b* de feb. pestil. cap. 37. *c* de feb. pest. tr. I. cap. 29. *d* controu. 93. *e* in notis in Pancitollum.

QVIBVS IN MORBIS huius vsus esse possit.

CAPVT LI.

Consultum ducimus de huius lapidis viribus Monardem *a* audire, cùm nullus quod equidem sciam, huius medicamenti facultates eximius laudarit, idq; historiis multis allatis, quibus ostendit plerosque etiam potentissimos viros à peste & morbis pestiferis ac difficilimis, venenisq; liberatos fuisse, quas etiã suprà in lapide Orientali adduximus: nunc verò quæ de Occidentali prædicet, audiamus. Si insignes istius Peruani lapidis facultates, omnesque

omnesque morbos quos curasse asserunt, qui ex ea regione redeunt, hîc enarrare vellê, magnus liber de eo scribêdus foret. Quapropter ea duntaxat proferâ, quæ ipse sum expertus ut iis maior fides adhibeatur, & intrepidè lapide uti queant, quandoquidem experientia constet similes facultates possidere.

Nofter igitur lapis Bezaar Occidentalis insignes facultates obtinet, præsertim in cordis ægritudinibus, in quibus magnam, eorum qui mihi missi fuere, partem insumsi felicissimo successu: sic ut multi Syncope laborantes, ea sublata, à morte liberati sint: propinari autem debet in ipso paroxysmo, aut paulò ante, manè ieiuno ventriculo ex aqua rosacea, si febris adsit: si absit, ex aqua florum mali aureæ, in puluerem tritus, ad pondus quatuor granorum singulis vicibus: obseruaui autem, in mulieribus præsentius adferre remedium, quàm in viris.

Venena) In omnis generis venenis, nullum præstantius nouimus remedium: quoniam eos, qui aut venenum hauserunt, aut à virulentis insectis præmorfi fuerant, mirum in modum iuuat. Qui aquæ stagnantis potu, in qua virulenta animalia versantur, illicò intumuerunt, sumpto isto lapide bis aut ter, sanatos conspexi. Sic Iosephus Acosta huius lapidis vim principem esse, ut venenis & morbis venenosis aduersetur, ex Indorum opinione pronunciauit.

Febres pestilenciales) in pestilentibus febribus sæpius exhibui, & sanè earum virus extin-

xit: cuius rei primariam in similibus morbis curam Medicus habere debet: nam licet putrefactio prohibeatur, nisi extingatur virus, inutilis erit cura: nam illud est, quod hominem iugulat. Similiter si adsint carnis cum rubore eminentiæ, quas Hispani Tauardete appellant, quæ plerunque huiusmodi febres comitari solent, Lapis Bezaar Peruanus maximam vim possidet: nam in similibus morbis maiorem eorum quos accepi partem absumpsi, plurimiq; felici & miro successu curati sunt. Vel, ut Acoſta, in morbo illo epidemico auxilii plurimum tulit in Hispania & Italia, non verò similiter in Peru.

Febris quartana) Quartana laborantibus dedit, & licet febrim non tollat, eius tamen aufert symptomata, animi mœrores, anxietates, & cordis affectus, quæ in istis febrib. vulgaria sunt, magnamque ex eius usu vtilitatem senserunt.

Melancholici humores) Miros autē effectus præbet in melancholicis humoribus, siue vniuersum corpus, siue eius duntaxat partem, uti caput, occupent: atque in Arabum Lepra, siue Græcorum elephantiaſi: item in scabie, prurigine, eryſipellate, & reliquis cutis vitiis præſens adfert remedium, quoniam ad ea ſananda peculiarem facultatem habet.

Morbi diuturni) In omnibus diuturnis & importunis morbis, magno successu exhibere ſoleo, præſertim in quibus veneni ſuſpicio eſt, aut ſtatus adſunt: nam in ſimilibus peculiarem vim habet: hinc ſit, ut plurimum conducat, eius
ali-

aliquot grana purgantibus medicamentis iniicere: quoniam si medicamentum simplicia quædam venenosa continet, ea corrigit: sin minus, corroborat, & faciliorem deiectionem molitur.

Lumbrici) Aduersus lumbricos & ventris tineas, felici successu propinatur hic lapis: eum multis exhibui, præsertim pueris & adolescentibus eo morbo affectis, & vix credibile est, quantum profuerit: solû dare soleo, vel cum sequenti puluere mixtum, hac ratione.

Rx. Herbæ lumbricorum, drachmas duas: seminis Santonici drachmā vnam, cornu ceruini vsti, sem. portulacæ & carlinæ, singulorū dimidiam drachmam: lapidis Bezaar Peruani dimidiam drachmā: reducātur omnia in tenuissimū puluerem, & probè misceantur. Miras facultates obtinet iste puluis, & experimento comprobatum est, multis profuisse: datur mane ieiuno ventriculo ea quantitate, quæ Medico commoda videtur, pro eius ætate, qui sumere debet: eo sumpto, duabus horis post alius clystere confecto ex lacte & saccharo elui debet.

Epilepsia) Infantibus epilepticis datur lapis cum lacte, si adhuc lactent: sin minùs, sine lacte: in natu maioribus Epilepsia laborantibus etiam cum magna vtilitate exhibetur, per se, aut aliis rebus ad eum morbum accommodis, admixtus.

Breuitè hoc lapide vti solemus, in omnibus diuturnis & difficilibus morbis, in quibus medicamenta vulgaria nihil profuere, eoq; magna cum vtilitate, aut saltem sine noxa. Hactenus Monardes.

Summatim de huius viribus Petrus de Osma sic scripsit/. Ego qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intrò sumptos, aut foris impositos, mirificè venenis aut toxicis resistere intellexi: cordis affectibus auxiliari: tineas ventris expellere: & eorum puluerem vulneribus sagittarum toxico illitarum vtilissimè inspergi. In summa, hunc lapidem Alexipharmacum esse, perniciosissimi illius toxicì, quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuò conficiendos, atq; etiam nos Hispanos, quorum plerique post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullū auxilium inuenientes: tametsi in sublimato vulneribus insperso nonnulli leuamen senserint: verum si toxico recenti illitæ sagittæ sint, præsentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest.

Cœpimus iis vti eo ordine, quem in tuo libro docuisti, & aduersùs eosdem etiam morbos, in quibus sanandis mirabiles eorum effectus experti sumus, quos longum esset recensere: quæ omnia tibi accepta referre debent, non modò Hispani, sed etiam vniuersus orbis. Hæc Petrus de Osma in epistola è Lima in Peru 26. Decembris anno 1568. ad Nicolaum Monardem scripta.

Exhibetur autem tritus aut læuigatus cum liquore aliquo, vel vino, vel aceto, vel aqua stillaticia boraginis, buglossæ, aliæve, prout morbi natura postulat, & Medico visum est.

• in histor. medicament. simplic. ex India Occidental. cap.

DE LAPIDE BEZAAR
ex Hispania noua.

CAPVT LII.

CVM dictum fuerit de Lapide Bezaar tam Orientali quàm Occidentali, nunc de eo qui ex Hispania noua adfertur, paucissimis. In noua Hispania lapis hic quoque reperitur, etiamsi in ea regione, nec Vicugnes, nec Pacos, nec Taragues, nec Guanacos habeantur, sed solum cerui in quorum aliquibus, Iosepho Acosta *a* monente, lapis hic reperitur. Verum quemadmodum ipse *b* Peruanos omnes, Orientalibus postposuit, ita eos qui ex noua Hispania deferruntur, Peruuianis in opere debiliores constituit: sicque locum tertium tribuit.

CONCLUSIO.

Hæc sunt, Lector candide, quæ Trinuno Deo adiuuante, de Lapide Bezaar, partim ex variis & pluribus auctoribus fideliter & collecta & methodicè disposita, partim ex propria experientia & obseruatione, in medium adferre volui, quo Medici in eius & electione & administratione, prudentia summa, summaque cautione vtantur, ne vel in eo vitæ ægrotantium, eorundemque facultatum, damnum vtantur. Et cum Syluatico rogamus, ne auctoritatem magnatum qui lapides hos possident, tanti faciant, vt

vel in eorum præstantia & authoritate exploranda minus sint diligentes, vel etiam perniciosos reprobare non vereantur. Verè enim p-bos, modò tales reperiantur, nunquam improbabimus. Adulationis genus hoc pessimum est, qua in arte nobilissima nihil nocentius, nihilve magis indignum esse potest: vno enim hoc consilio & qui lapides possident & qui iis vtuntur, sub Medici fide, grauissimè & falluntur & læduntur. Caueant rogamus, ne lapides à mercatoribus oblatos, priusquam diligenter eos probarint, amicitia causa, oscitantius cõmendent. Quod si aliqui in lapide tanti momenti iudicando negligentiores fuerint, haud dubiè sepius lapides adulteratos probabunt, & veros damnabunt. Quos verò in his lapidibus commendandis dubios esse continger, eos monemus, vt in eorum commendatione cõscientiam suam non fallant, sed potius liberè & candidè fateantur, se dubitare, seque nihil certi determinare posse. Hec est illa ingenuitas, quam Dux noster & antesignanus Galenus, Medico rationali dignam esse iudicauit: nos verò Medico Christiano digniorem esse dicimus. Nam si omnia diligenter conferantur, apparebit liquidò, quàm isti non vniuersi tantum inter se, sed singuli etiam secum reipsa dissideant. Rectè ergo Mindereus suadet, ne quis opportunum medicationis tempus negligat, & his confusus, probata ac vsus experimento testata remedia quasi posthabita seponat.

a lib. 4. hist. Indiæ cap. 42. *b* Eadem Syluaticus pag. 95. allegat. *c* lib. de peste pag. 202.

F I N I S.

SOLI DEO GLORIA.

A P P E N D I X.

Lapidis Bezaaris naturalis historiâ ad finē perductâ: quod nobis solum propositum erat, nonnulla de Bezoardico artificiali (ne fortè sint qui nos hæc ignorare existiment) adspargenda supersunt.

Artifices Bezoaris nomen, remediis nonnullis arte confectis imponunt: quæ autem hoc nomine donantur, ut plurimum ratione vel essentialium, vel accidentalium quorundam variant: essentialium, vel respectu formæ, vel materiæ. Ratione formæ, aut externæ, hinc Aquæ bezoardicæ, quæ trito nomine Theriacales vocitantur: vel internæ, hinc prostat Sulphur illud Bezoardicum apud Quercetanus *a*: partim etiam Sales theriacales vel Bezoardici in hanc classem referuntur. Vel materiæ (quæ Magisteriorum Bezoardicorum hoc solo nomine nunc utamur, multorum aliorum, quibus utuntur, non ignari) ratione differunt, cum materiam

suam à viuentibus animalibus, puta serpenti-
bus, vel viperis, quod Bezoardicū animale: vel
à mineralibus siue metallicis, quod Bezoardi-
cum metallicū siue minerale dicitur, mutuen-
tur: de vtroque paucissimis.

DE BEZOARDICO Animalis.

PRimum, quod Bezoardicum animale vo-
cant, ex Serpentibus seu Colubris vulgari-
bus, vel Viperis conficiunt, ad aliquam i-
mitationem veterum, qui è Viperis similia me-
dicamenta confecere: cuiusmodi fuere apud
antiquos Sales theriacales, vt apud Galenum *b*,
Æginetam *c* & Aëtium *d* videre est. Verum cum
huius medicamenti, quod Bezoardicum ani-
male vocant, descriptiones variæ habeantur,
duas tantum, & quidem ex Sennerto *e*, adpo-
nemus.

I. Recipe Serpentem, excoriato mox, exi-
me linguam, cor, hepar: abscinde caudam &
caput: carnem in olla noua coque, donec caro à
vertebris separari possit. Spina torreatur & pul-
uerifetur: torreatur similiter & cor, hepar, lin-
gua, contundantur, & cum puluere spinæ mi-
sceantur: fiat puluis. Nonnulli adhuc in pa-
tella ænea super igne amplius torrent, conti-
nuo agitando, donec colorem fuscum acqui-
rat: fit inde dosis vna quæ propè est drachmæ
vnius.

Ab hac præparatione parum variat, Serpentum, præcipuè Viperarum Alcohol, cuius præparationem Crollius *f* sic proposuit. Post excoarationem, intestina, caput & cauda auferruntur (pinguedo ab intestinis separata seorsim pro singulari Ophthalmico asseruatur) reliqua caro elota, cum corde & iecore, post lentam exsiccationem siue per se, siue in Balneo Mariæ, in Alcohol redigatur: puluis hic in usu Medico intus præsumptus, Venenum ad cutim propellit, tanquam Theamedes lapis, qui ferrum longè à se expellit. Idem asserit, contra omnia Venena remedium esse tam *δεραπονιδόν* quàm *πεφυλακτιδόν*: & hoc medicamento magna pecunia à quibusdam empto, cum fiducia vti licere, nec quisquam Medicorum eius usu famam vnquam periclitasse. Dosis esse à drachma semis ad drachmam vnā, in haustu Vini Maluatici, vel iusculo vini generosi.

I I. Alii aliter parant. Recipiunt Serpentes quinque vel sex viuos, coniiciunt in ollam vitreatam, quam operculo tegunt, quod in medio foramen habet: torreantur ad ignem carbonum lentum, vt omnis pinguedo & humiditas separetur atque absumatur, nihil tamen comburatur: postea in puluerem redigantur. Pulueris huius Recipe vncias duas, radic. Valerianæ, Angelicæ, Pimpinellæ, Rutæ, ana vnciam vnā; Sacchari candi albissimi, vnciam vnā: fiat puluis, cuius dosis scrupulus semis.

Hi pulueres hodie apud plurimos in frequenti vſu contra venena habentur; & vt rectè Döringus g, nonnulli parem ſecuritatem ac Mithridatio tribuunt, verùm ad certum tempus. Nouimus qui pro indubio contra peſtem præſeruatiuo & curatiuo prædicarunt, magnoque pretio vendiderunt, quorum tamen aliqui, cum ante 13. annos apud nos peſtis ſæuaret, ablatis hominum circiter millibus quatuor, peſte correpti, tandem opem noſtram implorarunt. Quare rectè Sennertus, neminem temerè his confidere vult, niſi eorū efficaciam experiētiis comprobata ſciat: quod factu, ait, difficile. Nam quæ in brutis ſunt experiētiæ, ſæpè fallaces: cum quæ homini ſunt venena, non omnia aliis animalibus venena ſunt.

Magiſterii Bezoardici animalis, Quercetanus h etiam meminit, quod ex puluere Vipera-
rum extrahatur, idque opera eiſdem menſtrui, ſiue ſulphuris, aut ignis naturæ: quo chemicè calcinantur & ſoluuntur enarratæ viperæ, quæ iam in terræ latibulis à ſola baſamica illa virtute, eiſdem ſalis & ignis naturæ, ſummam Alexiterii vim acquiſuerunt. Ope enim horum ſpirituum baſamicorum prædicti ignis, naturæ viperinæ carnis virtus alexiterica & bezoardica, in infinitam virium poteſtatē excreſcit. Vnde etiam baſis principalis locus in Theriaca cœleſti Quercetani, quæ ſeptem Magiſteria recipit, & inter cætera Magiſterium Bezoardici animalis, & Magiſterium Bezoardici mineralis.

Hæte-

Hactenus de Bezoardico animalis, nunc paucis quoque de Bezoartico metallico siue minerali, ex Quercetano & Sennerto.

DE BEZOARDICO METALlico siue Minerali.

HAbentur & Bezoardica mineralia, quæ à mineralibus, & vi Alexipharmaca quam possidere dicuntur, nomen fortiuntur, vt est Antimonium diaphoreticum, quod aliis Antimonium vitæ, Essentia antimonii, Mercurius vitæ, generis nomine Bezoardicum minerale: apud Quercetanus i dici posset spuma vel remedium è spuma duorum draconum natum: est & Bezoar metallicum fixum.

Bezoardicum autem minerale, quod alii Antimonium diaphoreticum nominant, hunc in modum, Sennerto k monente, conficitur: Recipe Mercurii sublimati cum vitriolo & Salis (vel nitri, vel ammoniaci, vel petrae) ana libr. vnam, Antimonii libr. tres (alii sumunt partes æquales) terantur inuicem, & destillentur per retortam vitream in arena. Liquor seu oleum butyri instar, semel rectificetur: huic oleo guttatim spiritus vitrioli aliquid affundatur: exempli gratia, vnciæ quatuor (alii etiam Aquam regis infundunt) Aqua per alembicum destilletur, aquæ destillatæ addatur Aquæ vitrioli recentis vncia vna, atque iterum præcipitato affundatur, idque tertia vice repetatur.

Præ-

Præcipitatus hic postea teritur, abluitur & ignitur. Verùm alii etiam Solem addunt: sumunt exempli gratia ad libram semis, Solis siue auri, vnciam semis, in aqua regis siue forti prius seorsim soluti, atque priori solutioni affundunt. Aquam omnem spacio duorum dierum abstrahunt, vltimo ignem augent, vt cucurbita parte inferiore incandescat. Quod sublimatum fuerit, abiicitur: reliquum subflauum & nullius ferè saporis est, in crucibulo per dimidiam horâ igniatur. Sunt qui oleo ex Antimonio, & sublimati Mercurii æqualibus partibus destillato, affundunt aquam calidâ & puluerem præcipitatum ablutum & exsiccatum ad vsum seruant, & vt dictum, aliqui Mercurium vitæ, alii essentiam Antimonii nominant. Verùm vix (addit Sennertus) ob magnam vehementiam eius vsus tutus est, cum vltra granum vnum exhiberi vix possit.

Balsamum Bezoardicum denique, qui volet apud Libanum / legat, quod ex herbis, radicibus, aromatibus, gummatibus, magnis opiatis & oleis simul ex arte destillatis, conficitur.

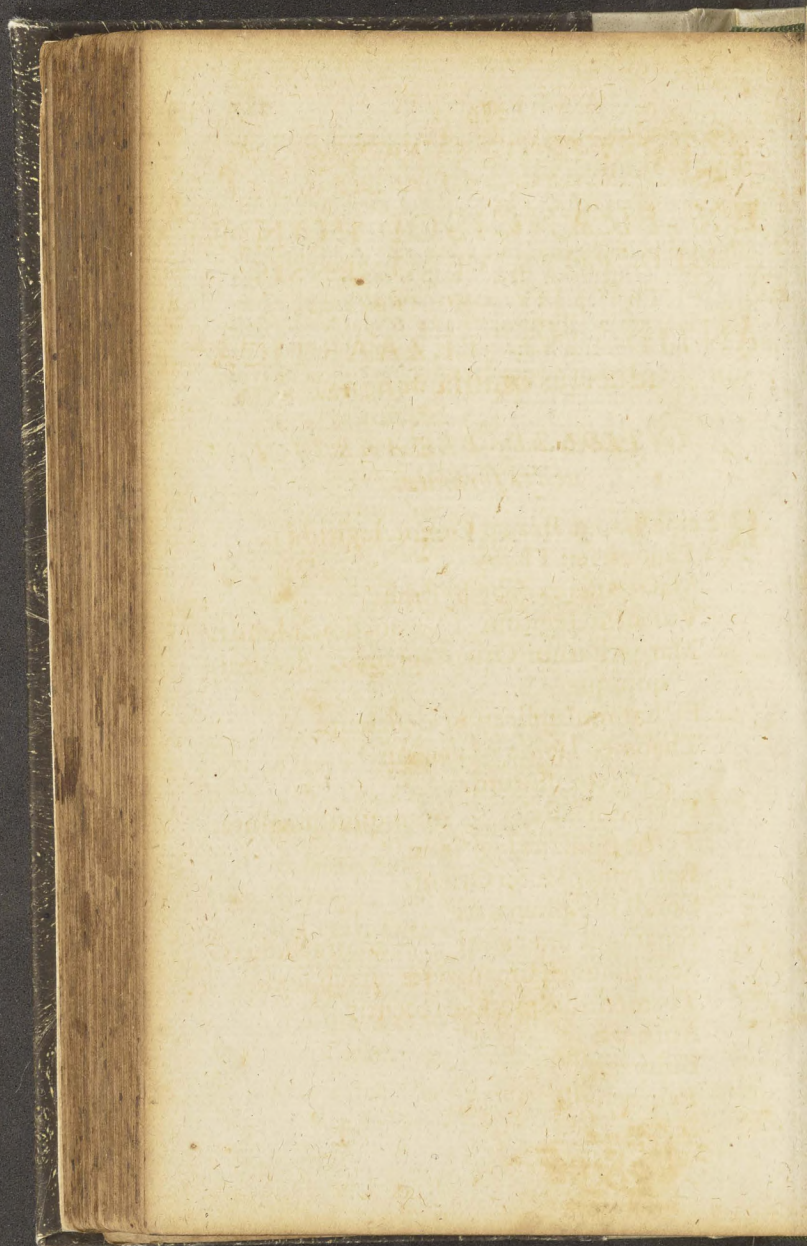
Sed hîc subsistamus, sedulò iuuenes propter conscientiam admonentes, imò propter suorum ægrorum sanitatem rogantes, ne temerè Bezoardica metallica intra corpus exhibeant, sed potius blandioribus & naturæ humanæ
conue-

conuenientioribus, quibus DEI gratia non caremus, vtantur.

a in pharmacia restit. *b* 11. simpl. medicam. in initio. *c* lib. 7. cap. 11. *d* tettab. 4. ferm. 1. cap. 97. *e* in Institut. medic. lib. 5. par. 3. sect. 3. cap. 14. *f* in sua Basilica. *g* lib. de medicina, sect. 5. clas. 3. cap. 6. *h* in sua pharmac. restitut. cap. 32. *i* in pharmac. restit. cap. 23. vbi Bezoardici mineralis proprietates & eiusdem descriptionem metaphorice proponit, quemadmodum de Bezoare metallico quod præstantissimum contra pestem & venena sudorificum statuit, cap. 8. *k* instit. medic. lib. 5. par. 3. cap. 18. *l* lib. 2. Alchimie tract. 7. cap. 17. quod est de oleis & balsamis compositis.

F I N I S.

EX FRANCISCI PONÆ
MED. PHYS. VERONENSIS
TRACTATV CVI TITVLVS
ANTIDOTVS BEZAARTICA
aduersus omnia venena.

*ANTIDOTI BEZAARTICI
nostri formula.*

Recipe Lapid. Bezaar Orient. legitimi
Pauonii seu Thaos
Malacensis ex felle hystricis
Vnicornu legitimi an. drach. semis.
Margaritarum Orient. præpar. drachm.
quinque.
Et hæ multiplicenter deficiente
Thaos & lapide Malacensi
pondere illorum.
Foliorum auri num. quinquaginta.
Terræ sigillatæ legitimæ
Boli armeni lutei Orient.
Corall. rub. præparati
Smaragdi præparati an. drach. duas.
Scorzoneræ Hispan. veræ drach. sex.
Tormentillæ mundæ recentis
Anthoræ
Bistortæ
Pentaphylli

Contra Hierua
 Angelicæ
 Pimpinellæ
 Eringii an.drach.duas.
 Cort.Citri matur.
 Fl.Citri nondum exsolutorum in vmbra
 exsiccat.
 Sem.citri rec.præp. an.drach.duas semis.
 Baccarum Lauri
 Iuniperi an.drach.tres.
 Cardui benedicti
 Dictamni Cretici
 Calamintæ montanæ
 Rutæ
 Scordii veri Cretensis an.drach.semis.
 Agallochi legitimi
 Zedoariæ
 Galangæ minoris
 Cinamomi electi
 Caryophyll.selectorum
 Croci Corycii an.scrupul.duos.
 Sem.ocymi caryophyl.
 Amomi veri
 Rutæ an.drach.duas.
 Hypericonis
 Altheæ an.drachm.tres.
 Opobalsami legitimi
 Theriacæ Andromachi rec.
 Mithridatii
 Elect. Alkermes
 de Hyacintho an.vnciam semis
 Mel-

Mellis Attici despum. lib. duas vnc. tres.
 Misce, fiat electuarius secundum artem.

Hæc est BEZAARTICA Antidotus, à me diuturnis cogitationibus concinnata, & rationi non minus consona, quam experimentis evidentibus comprobata: & qua nulli locum ad præstantiorem excogitandam relictum esse autumo.

Ex prædictorum ergo mistione, resultat Bezaarticum nostrum, temperamenti calidi in principio secundi gradus, sicci in secunda mansione primi. Quod ut opportunè sumiatur, considerata est ætas, cæli temperies, ratio cur sumatur. Quotiescunque igitur aderit præsentia indicantis, scilicet vel assumptio, vel suspicio assumpti veneni, statim tanquam ad sacram anchoram, erit ad hoc, maxima cum fiducia confugiendum. Quod si veneni fuerit ignota natura, tunc ex Aqua Scorzonæræ Hispanicæ & decoctione seminum Althææ ad æquas partes erit sumendum drachmæ pondere: sin minus adsint Aquæ cordiales, vel talis decoctio, hauriatur siue ex iure tepido, siue ex vino diluto, siue ex aqua communi tepida, ea hora qua opus fuerit. Si autem veneni genus liqueat, tunc aduersus corrodentia, ex Amygdalino recenti, vel ex decoctione seminis lini, radicum althææ, foliorum maluarum, vel pariter ex iure pingui: quod si vomitus Bezaartici assumptionem præcesserit, utilius erit. Si venenum fuerit corruptiuum, ex aliqua præsertim planta venefica, tum ex aqua prædicta Scorzonæræ, vel

Cardui benedicti, vel ex vino albo diluto. Si narcoticum fuerit, quemadmodum Cicuta, Opium, Mandragora, sumatur ex vino generoso vsque ad drachmam vnam, quæ est summa dosis. Si venenum fuerit ab animali, vel morfu, vel punctura illatum, statim sumatur ex aqua Scorzonæræ, vel diluto vino ad scrupulos duos, & parti fauciatae, duobus digitis supra ictum, apponatur fasciola, hoc delibuta, modico aceti addito: hoc modo si admoueatur remedium, tunc prohibetur ad cor ascendere venenata facultas. Æstate dosis erit minor, diebus præcipuè canicularibus, & in gracilibus habitu, maximè si febris insignis adsit, tunc enim ad scrupulum vnum, vel drachmam semis sufficiet ex aqua Scabiosæ, Acetosæ, Melissæ, florum Citri: ratione enim calidi temporis, facilius penetrat & agit: infantibus, scrupulo, vel granis septem exhibeatur. Expediet arterias quoque & tempora inungere: maximè si venenum caput symptomatibus petere videatur: & hoc præsertim veneno frigido.

A venenorum insidiis nos tueri, & opportunè custodire poterimus, si tertio quoque die scrupulus vnus accipiat, vel in exiguo bolo inaurato, vel dissolutum in aquis cordialibus: sic enim à quolibet veneno, tutum euasurum hominem pollicemur. Et his qui hac ratione videntur, retardabitur senium, oculorum acies validior fiet: nerui ad munia obeunda vegetiores: ventriculus roborabitur: ingenium lucidius fiet,

fiet, spiritus illustriores : præstantior denique corporis habitudo & hilarior sanitas.

Dolores præterea capitis, à causa præsertim frigida, mirificè sedat: & vertiginosis (quemadmodum ego in me ipso expertus sum) singulare est remedium. Cordis palpitationi, haud quicquam accommodatius. Appetitum conciliat: in febribus mali moris mirificè prodest, ex violato saccharo, vel conserua ex acido citri. Nephritidi, vnicum est præsidium: vrinas enim mouet & pellit calculum, si sumatur ex aquis accommodatis. Menstrua citissimè prouocat, & retentas secundas trudit: neque minus partum faciliat. Histericis passionibus, nihil ocyus præsidio est: Lienis vitia corrigit: quartanariis confert. Contra pestis iniurias efficacissimum, si quid aliud. Puerorum enecat vermes, & à rheumatismo præseruat. Aliis quoque præpollet viribus, quemadmodum quotidiano euentu & experimento patebit.

DE LAPIDE PAVONIO SIVE THAOS.

ESt & alius lapis, Pauonius dictus, seu Thaos, & ipse rarissimus, paucisque cognitus: substantia satis dura, in atro cinereus, quibusdam sphærulis, velut oculis, inter se magnitudine differentibus distinctus, hisque flauo centro & Iride subcærulea: quare Pauonis caudam videtur quodammodo oculorum æmulatione re-

præsentare. Aspidi interim non absimilis: croceus enim & niger, quemadmodum & Aspis & lapis iste, quæ Plinius Pauoni & Aspidi similem facit lib. 37. cap. 11. Talis ad vnguem reperitur in Musæo nostro, rudi quodam & vetusto ornameto suspensus. Nucis iuglandis ferè magnitudine: & huiusmodi lapidem pariter vidisse in Gazis Serenissimi magni Ducis, affirmavit mihi Excellentiss. Bartoletus. Alium verò pro Pauonio lapide, olim Ferdinando Hetruriæ Duci magno, delatum fuisse, oui columbini magnitudine, motu variantem aspectum & colores, ab Indo quodam, cui multo auro repensus fuit, mihi literis significabat Reuer. Pater Zanobius Bocchius, Serenissimi Mantuæ Ducis Botanicus, &c. Illum tamen fuisse præclarum & legitimum Opalen, quorundam fuit opinio, & potissimum excell. Mercurialis, qui tunc aderat. Pauo igitur lapis, & qui ex Malaca ex Hystricis felle defertur, rarissimi sunt, quare eorum succedanea erunt in Antidoto nostra, Vniones orientales præparati, ad eorum pondus: in cæteris absolutum cupimus, neque quidquam substituendum concedimus.

Hactenus Pona.

I N D E X.

A LBZAHAR 5. quid	Baxera arbor	12
6.11. mineralis	Bedazarica medicine	8
Alcheron lapis	Bedazahar quæ dicatur	7
Alexipharma cum quid	Bez ar radix venenata	12
8. commune 43. Gale-	Bezard quid	12. Theria-
no incognitum	ca dicitur	6
Alexipharmaca duplicis	Bez aar nomina	5
nature sunt 174. cur sa-	Bez aar aluminis instar	
nis obsint	scissilis 27. ceruinum 35.	
Alexiterium quid 7.8. an	equinum 74. Germani-	
vnum contra omnia ve-	cum 67. metallicus Sera-	
vena detur	pionis 25. minerale Sa-	
Animal vno cornu	xonia	28
Animal quale in quo be-	Bez oar triplex	61
zaar generetur	Bez oar Latinis incognitus	
Animalis forma 98.255. lo-	2. solis Arabibus notus 6.	
cus nataliti ⁹ 102.255. pellis	78	
ad cōcoctionem facit	Bez oar omnium venenorū	
Animalium bez aar haben	11	
tium differentia	Bez oar Orientale cur Oc-	
Animi deliquis medetur	cidentalī præferatur 171.	
198. historiae due	273	
Apri capti lacrymantur	Bez aar in peste parū con-	
Arsenico bez aar medetur	fert 212. latitia affundit	
222. eius historia	203	
Affidis lapis : lingua	Bez aar veneno determi-	
Aurigo à veneno	nato conuenit 9. venenis	
	omnibus medetur 11. con-	
	tra venena adpeditur 219.	
B		
Balsamum bez oardicu		
286		
	T	4

INDEX.

non est vniuersale contra		Cervus cornu defodit	52.
omnia venena	221	iuventutem renouat	39
Bezaaris differentia	15.	Cervi atas	36.
propinandi modus Arabi-		cornua v-	
bis	85	surpantur	52
Bezoardici animalis	282.	Cervi lacryma	32. 33. 45.
metallicum siue minera-		partes diuersa in vsu me-	
le	285	dico	52. 62.
Bezoardici animalis ma-		serpentes cur	
gisterium	284	deuorent	33. 34. 35
Bolus Armena est Bezoar		Cervi in corde lapis	61.
9		in	
Bugoldals animal	17.	ventriculo	63.
pra	97	qui Be-	
Buffonis lapis	18	zaari preferendus	62
C		Cervi vermes habent	37.
Calculus humanus	0-	etiam in capite	38
mnibus aliis prefe-		Cervis torques appositi	36
rendus	116	Coagula sunt Bezaahar	10
Cancro vlcerato Bezaar		Collectio dura Bezaare cu	
adhibetur	215	ratur	215
Capra syluestris	99	Conceptum promouens la-	
Capricervus	97. 255	pis	63
Capricervorum copia in Pe-		Cordis aegritudinibus Be-	
ru in quibus Bezaar	271.	zaar medetur	275
Carbunculo pestifero Be-		Cornu animalis Bezaar	
zaar confert	212	100	
Cervus Davidis	40	Cornu cervi, ipsi Bezaar	
Cervus in ventriculo lapis		præfertur	250
62. in vulva	63	Crepaudina lapis	19
Cervicapra	99. 114	Cumbi panni species	260
		Cutis vitiis Bezaar reme-	
		dium	276
		Cynagrostis	113
		Cypris caprae genus	255
		in Da-	

INDEX.

D

tur

6

in DAMIS lapis Bezaar
265
Dauid quid velit per cer-
uum fontem desideran-
tem 40
Doronicum in pila 68

Galeno, Alexipharmacum
cōmune incognitum 54
Gemma Hyenæ 46
Guanacos 259
Guancum 97
Guanochi 98

E

H

ELephas serpentes ex-
trahit 47
Epilepticis Bezaar prodest
197.277
Exanthematibus Bezaar
medetur 213
Experientia in bezaare a-
liquidne possit 167

HAger quid 96
Haber albedengesifib.
albezahar 96
Hager & bezaar idem non
sunt 96
Haraczin lapis 23
Hauasca panni species 260
Herba balestera 154
Herba quam bezaar gene-
rantia deuorant 264
Hyenæ oculi lapides c. 46

F

FEBris pettechialis 2.
cui bezaar prodest
206. eius rei historia 231
Febris malignæ remedium
70. historię aliquot 228
Febribus catarrhosis beza-
ar prodest 205. malignis
205. pestilentialibus 275.
putridis 204. quartanis
205.276

in Febribus pestilentialibus
bezaar parū prodest 210

G

GAlbanum, Bezard dici-

I

ICtero bezaar inseruit 23
Ilama ouis 259
Imagines lapidibus inscul-
pta 87
Impetigines bezaar curat
214

L

LAc in venenis corroden-
tibus prodest 241
Lacryma cerui 32. Iobi
119

T 5

INDEX.

- Laminarū in bez-aari dif-
ferentia* 145
- Lapis Albez-aar* 5. 12. *albe-
zaar animalis* 95
- Lapis alcheron* 23. *asfinus*
74. *aspidis* 18. *balzahar*
5. *bejaar* 5. *bedezahar*
5. *bezachar* *ibid.*
- Lapis bez-oar Arabum* 75.
ab Arabibus inuentus 2
- Lapis bez-aar recentiorum*
94. *eius nomina* 95. *du-
plex est* 96. *quomodo ge-
neretur* 114. 119. *quo tem-
pore generetur* 120. *ex
qua materia* 109. *in qua
parte animalis reperia-
tur* 107
- Lapis Bez-aar verus quibus
signis dignoscatur* 143.
vnde adferatur 104
- Lapis bez-aar an adultere-
tur* 135. *quomodo adulte-
retur* 141. *& ex qbus* 142.
*falsus corticibus destitui-
tur* 146. *pulvere caret*
147. *dentes inficit* 152
- Lapis bez-aar quibus mor-
bis conueniat* 196. *quibus
personis* 189. *quomodo
vsurpandus* 189. *solus su-
mendus* 207. *cur solus ex-
hibendus* 192. *quo tem-
pore* 185. 188. *quamdiu* 189
- Lapis bez-aar senium im-
pedit* 194. *sudores mo-
uet* *ibid.* *sed lethalem* 195
- Lapis bez-aar an sua natu-
ra sudorem & aluum
moueat* 187
- Lapis bez-aar à sanis etiam
sumi potest* 181. *sanita-
tem conseruat* 193
- Lapis bez-aar purgantibus
additur* 194. *vomitariis
miscetur* 192. *inter Car-
diaca refertur* 199
- Lapis hic in magnis morbis
utilis* 196. *in deploratis*
197
- Lapis bez-aar prodest ani-
mi deliquio* 198. *historiis
probatum* 224. *appetitui
prostrato* 200. *calculi re-
num* 201. *cholerae* 200.
colicae 201. *cordis affectib.*
197. *dysenteriae* 201. 228.
epilepsiae 197. *ictero* 200.
melancholicis 202. 224.
obstructionibus 227. *pal-
pitationi* 198. *partui* 202.
228. *pleuritidi*, *peri-
pneu-*

INDEX.

- pneumonia 199. ad secundas pellendas 202. syn-
copi 198. ad vermes necandos 201. vertiginosis
197. 228. vteri morbis 201
Lapis bez-aar venenis resistit 216. 234. non curat
nisi venenum sit in corpore 177. vim aliquam
deleteriam continet 177.
179. contra venena vomitoriis additur 219. de collo
suspenditur ibid.
Lapis bez-aar valet contra
morsus animalium 215.
canis rabidi 242. morsus
serpentum 243. contra
Napellum 222. 236. contra
sublimatum 222. 239. 241
Lapis bez-aar pesti medetur
209. 233. carbunculis pestiferis 212
Lapis hic aduersus exanthemata valet 213. lepram
curat 243. luem Vngaricam 212. scabiem malam
ibid. scrophulas 215. ulcera
ibid. cancrum ulceratum 215. vulnera ibid.
Lapis bez-aar an in febris
prosit 204. contra febres malignas 205. 228.
non tutus vsus 206. imò
tutus 207
Lapis bez-aar valet in febris
catarrhosa 205. maligna
70. 205. 228. pestilentiali:
putrida 204. pettechiali
206. 231. quartana 205
Lapis bez-aar ex Hispania
noua 279
Lapis bez-aar Occidentalis
in quib. animalibus reperiatur 255. in quo loco animalis
262. eius materia & generationis
modus 264. laminas quales
habeat 266. cur ut plurimum
cinericeus 271
Lapis bez-aar Occidentalis
aluum potius quam sudores
mouet 273. in quib. morbis
utilis occidit. 274
Lapis bez-aar Orientalis
preferitur 170. & cur 171
Lapis bez-aar Peruvianus
virib. Orientali cur inferior
273. nō inferior ibid.
Lapidis bez-aaris Orientalis
descriptio 123. color 126.
129. forma 124. laminae
121. magnitudo 129. suspen-
da

INDEX.

Etia 165. materia essentia-	eius vsus	19
lis iii. scilicet succus her-	Lapis bulgolda	17
barum aromaticarū 113.	Lapis ex cerui lacrymis 32.	
116. cavitati pulvis inesi	44. eius descriptio 49.	
174. phaseolus inest 148	vsus 51. exhibendi modus	
Lapidis bez aaris Orienta-	55. à quibus cognoscatur	
lis dosis varia 178. pondus	58. vel negetur	59
130. pretium 133. sapor	Lapis in corde cerui 61. in	
129. superficies 125. tem-	ventriculo	63
peramentum 172. & hoc	Lapis bouis 23. crepandina	
non manifestum 174. v-	19. draconites 20. in equo	
sus historiis probatur 223.	73. Guercz 23. Haracz in	
vituperatio 244. 248.	23. hyenæ 46. kemne 35.	
quia nō magnus vsus 121.	in vesica fellea 21. 160.	
experimentum in brutis	Malacensis 21. Massatum	
suspectum	23. Pauonius 293. Paxar	
165	17. porcinius 22. theriaca-	
Lapidis bez aaris Occiden-	lis 6. thaos	293
talis differentia 267. co-	Lapis scorpionis imagine	
lor. forma 271. facultas	signatus	80. 87
272. qualitas & dosis	Lapides planetarii qui 90.	
274. vsus	sub aliquo signo sculpti	
ibid.	80. 87	
Lapidi bez aar, terra Le-	Lepra bez aar medetur	
mnia præfertur 251. etiā	214. 243	
Smaragdus	Lithospermum arundina-	
ibid.	ceum	119
Lapides bez aares qui eli-	Lithospermo nihil mirabi-	
gendi 155. veri quibus si-	lius	ibid
gnis cognoscantur 169. ne	in Lue Vngarica bez aaris	
omnes falsi sint metuen-	vsus	212
dū 138. ratio additur 139		
Lapis bez aar metallicus 25		
Lapis bouum 23. buffonis 18.		

INDEX.

Lumbricos pellit	201.277	Oues Peruana	259
Lutum diuinum	8	Ouum bouis	65

M

M Agisterium bezoardi-
dicum animalis 284

Mastica de Soho 22

Medicina Bezaar vt ope-
retur 174. sanis obsunt 177

Melancholia bezaar pro-
fuisse historiae 224.276

Mæstis absque causa utilis
203.224

Mineralium distinctio 26

Morbis omnibus medetur
bezaar 196. deploratis

prodest 197. diuturnis suc-
currit 223.276. externis

214. venenosis 275

Morsibus virulētis bezaar
adhibetur 215.242

Moschus infra oculos cerui
51

N

N Apelli remedium be-
zaar 222.236

Nirabri fructus contra ve-
nena 12

O

O Bstructionibus beza-
ar medetur 228

Osiū de corde cerui vsus 52

Os in corde boum 53

P

P Achi 98

Pacos 255.260

à Pachos, prouerbium Im-
pacatus 261

Panni varii ex lana ouium
Peruanorum 260

Partum facilitantia 56.
69.228

Pazar lapis 86

Pesti cōpetit lacryma cer-
ui 55. bezaar 233

in Peste an bezaar vsur-
pandus 209

Philtrā 67

Pila in capra & oxe 66.
rupicaprae 67.69.71. in

vituli ventriculo 64

Podagram arcent tegetes
ex lana Vicunnes 258

Pregnanti phylacteriū la-
pis 63

Puluis contra lumbricos
277

R

R Adix cōtra venena 117.
contra vertiginem 69

Rupicapra pila describitur
67. vsus 68

Sal

INDEX.

S

Saltheriacale 232
Scorpionis imago in la-
pide 88

Scrophulis utilis bezaar
215

Serpentum morfibz me-
detur 243

Serpentum Alcohol 282

Serpentum caro vitam p-
longat 39

Smaragdus, ipsi lapidi pre-
fertur 251

Sordes oculorum cerui 32.
42. 43. 46. earum vsus 56

Sublimati sumpti sympto-
mata 245

Sudor qualis à bezaare mo-
ueatur 195

T

Taraguas descriptio
259. 268

Taruca 97

Tauardete 276

Terra Lemnia bezaari p-
fertur 251. montis Rega-
lis 29

Theriaca, bezaard dicitur 6.
est commune bezaar 9

Theriaca nomen 8. etiam
compositis conuenit ibid.

Thus Scorpionis imagine
quò & cur signetur 88

Tophus inuence 65

V

Variola Indis epidemii
213. his bezaar mede-
tur 213

Veneno cuilibet suū est spe-
cificum bezaar 9. 10

Venena fugans imago 89.
bezaar adpēsū prodest
219

Venenorū bezaar quæ 8. 9.
omnium theriaca 54

Venenis omnib. bezaar re-
sistit 217. 275. quomodo
217. historie quibus resti-
tit 234

Vicugne 97

Vicunnas descriptio 257.
268. lana serico similis
257. caro oculorum dolo-
ribz medetur 258

Vlceribus antiquis bezaar
utilis 215

Vnicornu, ipsi lapidi pre-
fertur 243

Vomitoriis bezaar additur
219

Vulneribus venenatis be-
zaar utilis 215

F I N I S.

ERRATA TYPOGRAPHICA.

Pag 6. lin. 7. nunquam notum p. 7. l. 16. quamuis Cardanus p. 9. l. 7. præferri p. 9. l. 6. & curam & p. 14. l. 9. antid. l. 11. simpl. 18. p. 24. l. 20. cap. 16. p. 35. l. 24. dici p. 43. l. 6. obseruetur p. 43. l. 21. colligi p. 50. l. 20. lapis est p. 53. l. 7. obtrudunt p. 61. l. 17. x medic. com. p. 67. l. 8. d. lib. 7. p. 73. l. 2. dicitur, Fabio Columnæ p. 81. l. 13. guerræ p. 89. l. 12. serpentem p. 90. l. 22. deserto fecisse l. 25. Arlensis p. 91. l. 3. at Arlensis p. 96. l. 8. Hagerasos p. 109. l. 11. Lusitani sententia l. 13. Chainus, citante p. 113. l. 26. degentium p. 115. l. 14. vnam p. 116. l. 20. Camerarius f. p. 124. l. 3. priore l. 26. sua p. 140. l. 19. faucibus orci p. 145. l. ult. dele & p. 156. l. 22. de feb. pest. l. 30. cap. 42. p. 170. l. 7. syndrome p. 180. l. 20. per sex continuos p. 181. l. 7. Claudinus p. 199. l. 21. utiliter (addit) p. 200. l. 14. induxerat l. 21. leteritia nigra p. 206. l. 11. At vt p. 208. l. 25. cap. 46. p. 214. l. 16. & Paræus p. 221. l. 13. præstantissima p. 227. l. 27. prius exquisitè p. 241. l. 30. remedia etiam p. 253. l. 24. vi occulta p. 256. l. 19. feroces

F I N I S.

5

34

Ta

74

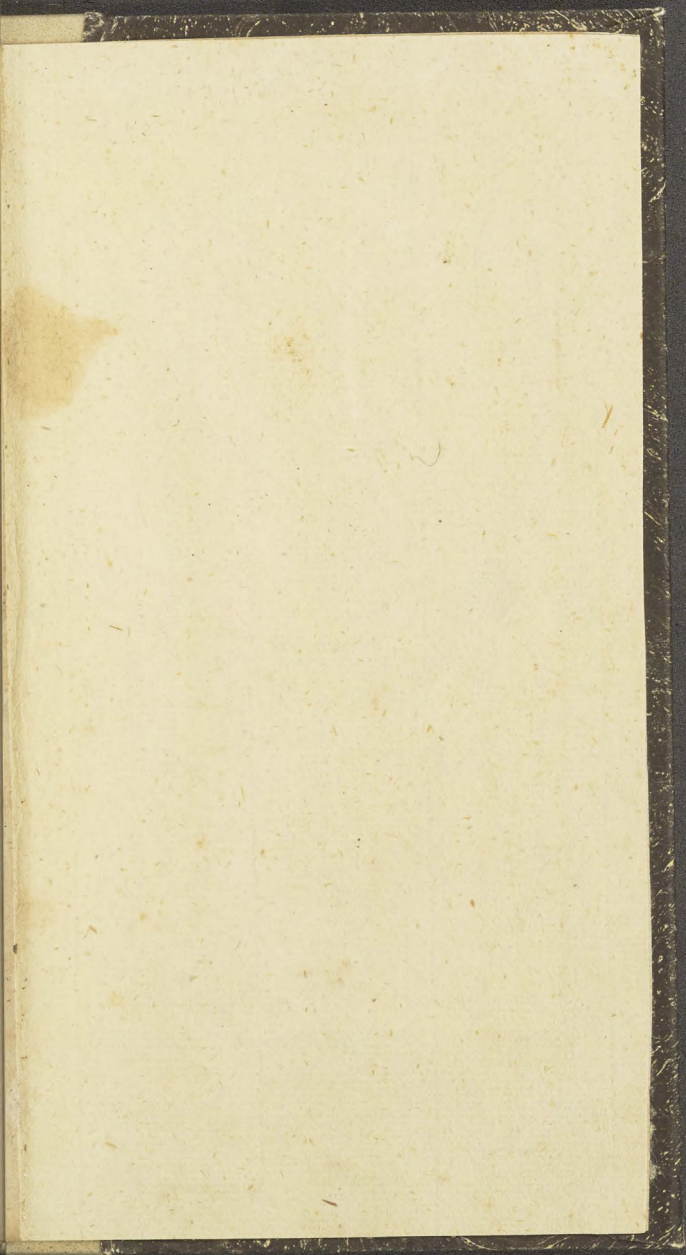
Fe

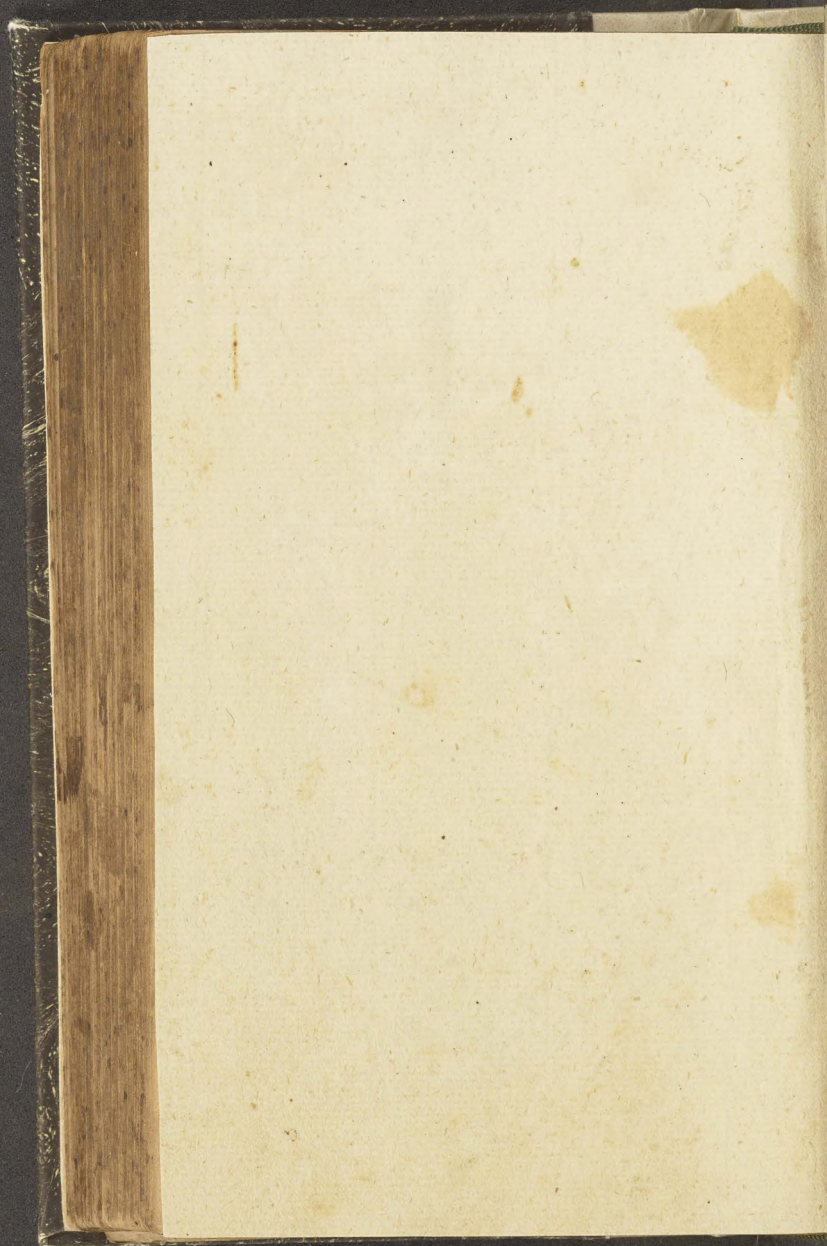
Th

e.

Tb

66

done

Bauhin, Kaspar, 1560-1624.

Caspari Bauhini Basileens archiatri & praxeos profess. ordinar. de lapidis bezaaris oriental. & occident. cervin. & gemmarum placitis. Liber priore editione auctor ... Basileae, sumptibus Ludovici Regis, 1625.

~~12 p. 1.~~ 294, [9] p. illus. 16 $\frac{1}{2}$ cm.

[24] p.

1. Rocks. 2. Precious stones. 3. Medicine, Ancient. 1. Title: De lapidis bezaaris.

G S 33-279

Libr., U. S. Geol. Surv.,

Geo. F. Kunz Collection K030 B32

